

ภาคประชาสังคมกับการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง:
กรณีศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ

ประวิทย์ ษรสา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
คณะรัฐประศาสนศาสตร์
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

2558

ภาคประชาสังคมกับการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง:

กรณีศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ

ประวิทย์ ษรสา

คณะรัฐประศาสนศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ดร.จันทนา มหากาญจนะ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(ดร.รณพันธ์ ไส้ประกอบทรัพย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ได้พิจารณาแล้วเห็นสมควรอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

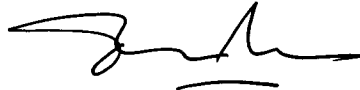
ศาสตราจารย์

ประธานกรรมการ

(ดร.วัลลภ รัฐนัตรานนท์)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์

กรรมการ

(ดร.รณพันธ์ ไส้ประกอบทรัพย์)

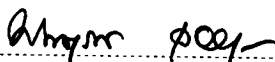
ผู้ช่วยศาสตราจารย์

กรรมการ

(ดร.จันทนา มหากาญจนะ)

ศาสตราจารย์

คณบดี

(ดร.นิสสารก์ เวชยานนท์)

ธันวาคม 2557

บทคัดย่อ

ชื่อวิทยานิพนธ์	ภาคประชาสังคมกับการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง: กรณีศึกษาจังหวัดอำนาจเจริญ
ชื่อผู้เขียน	นายประวิทย์ ырสา
ชื่อปริญญา	รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
ปีการศึกษา	2558

การศึกษาเรื่อง ภาคประชาสังคมกับการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง: กรณีศึกษา จังหวัดอำนาจเจริญ นี้ มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ ได้แก่ 1) เพื่ออธิบายพัฒนาการและวิเคราะห์ลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง 2) เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง 3) เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ยุทธวิธี กระบวนการ ในการขับเคลื่อนและบทบาทของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนประเด็นแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง 4) เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ผลกระทบการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิ โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และจากข้อมูลทุติยภูมิ ที่เป็นเอกสารจากเครือข่ายภาคประชาสังคมงานวิจัย ข่าวสาร รวมไปถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ

จากผลการศึกษาพบว่า 1) พัฒนาการของภาคประชาสังคมจังหวัดอำนาจเจริญนั้นแบ่งออกเป็น 8 เวลาโดยเกณฑ์บริบทแวดล้อมและเนื้อหากิจกรรมของกลุ่มภาคประชาสังคม ประกอบด้วย ช่วงที่ 1 ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองและกึ่งประชาธิปไตย (2516-2522) ช่วงที่ 2 เริ่มก่อตัวใหม่ของภาคประชาสังคม (2523-2538) ช่วงที่ 3 เริ่มทำงานเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก (2539-2543) ช่วงที่ 4 เริ่มกำหนดรูปแบบการทำงานและกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานพัฒนาชุมชน (2544-2546) ช่วงที่ 5 การเชื่อมโยงและพัฒนากลไกการทำงานในระดับจังหวัดและในระดับพื้นที่ (2547-2549) ช่วงที่ 6 การปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างการดำเนินงานภายในจังหวัดและก่อเกิดสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ (2550-2552) ช่วงที่ 7 การทบทวนบทบาทของภาคประชาสังคมและการรับเอาแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

(2553-2554) ช่วงที่ 8 การมุ่งหน้าขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองและนำธรรมเนียมประชาชนไปสู่การปฏิบัติ (2555-ปัจจุบัน)

ส่วนลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง มี 2 ลักษณะ คือ กลุ่มประชาสังคมที่มีสถานะทางกฎหมายชัดเจน และกลุ่มประชาสังคมที่มีสถานะทางกฎหมายไม่ชัดเจน ในขณะที่ปัจจัยที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง พบว่ามี 9 ปัจจัย ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มปัจจัย คือ กลุ่มปัจจัยหลัก ประกอบด้วย (1) ปัจจัยเรื่องจิตสำนึกหรือสำนึกพลเมือง (2) ปัจจัยเรื่องการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก (3) ปัจจัยด้านการมีเครือข่ายในพื้นที่ (4) ปัจจัยด้านโครงสร้างและกระบวนการบริหารงานภาครัฐ (5) ปัจจัยเรื่องภาวะเศรษฐกิจและสภาพสังคม กลุ่มปัจจัยสนับสนุน ประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านความร่วมมือหรือทัศนคติของผู้นำท้องถิ่น (2) ปัจจัยเรื่องโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (3) ปัจจัยเรื่องผลประโยชน์ร่วม และ (4) ปัจจัยเรื่องบริบททางประวัติศาสตร์

ส่วนกระบวนการในการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมแบ่งได้เป็น 3 ระดับคือ (1) โครงสร้างการทำงานระดับจังหวัด (2) โครงสร้างการดำเนินงานของทีมประสานขบวนองค์กรชุมชน (3) โครงสร้างการทำงานในระดับพื้นที่ตำบล ซึ่งบทบาทของภาคประชาสังคมมีบทบาทในการกระตุ้นความคิด ชี้ให้เห็นปัญหาร่วมกัน โดยยุทธวิธีที่ภาคประชาสังคมเลือกใช้ในการขับเคลื่อนคือ ยุทธวิธีตามช่องทางปกติ (Conventional Chanel) เป็นยุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่อยู่ในบรรทัดฐานของสังคมประชาธิปไตย

นอกจากนี้ผลกระทบต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่ สามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่มตามข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมของผู้วิจัย (1) หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบมากส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจสอดคล้องกับความต้องการของภาคประชาสังคม เกิดการทำงานร่วมกันและมีแนวโน้มในการส่งเสริมธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ และ (2) หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบบ้าง เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจไม่ค่อยตรงกับวัตถุประสงค์ของภาคประชาสังคมและไม่ค่อยมีความเข้าใจในแนวคิดของภาคประชาสังคม อาจไม่มีผลต่อการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารงาน สุดท้าย (3) หน่วยงานที่ไม่ได้รับผลกระทบ คือหน่วยงานที่มีภารกิจที่ไม่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของภาคประชาสังคม ไม่จำเป็นต้องทำงานร่วมกับภาคประชาสังคม และไม่มีความเข้าใจในแนวคิดของภาคประชาสังคมเลย แต่มีความเห็นว่าการดำเนินงานของภาคประชาสังคมเป็นสิ่งที่ดี และมีแนวโน้มว่าการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมไม่มีส่วนในการสร้างเสริมธรรมาภิบาลในหน่วยงานเหล่านี้

ABSTRACT

Title of Thesis	Civil Society and the Mobilization of Self-managed Province Concept: Case Study of Amnat Charoen Province
Author	Mr. Prawit Sonsa
Degree	Master of Public Administration
Year	2015

The study “Civil Society and the Mobilization of Self-managed Province Concept: Case Study of Amnat Charoen Province” has 4 objectives as follows - 1) to explain the development and analyze the characteristics of the civil society that mobilizes the self-managed province concept, 2) to explain and analyze the factors making the civil society participate in the mobilization of self-managed province concept, 3) to explain and analyze the strategies and process of the mobilization, and the role of the civil society in mobilizing the self-managed province concept, 4) to explain and analyses the impacts of the self-managed province concept mobilization on local public administration. The data collection was performed both for the primary data through structured interviews, and the secondary data through analyzing documents from the civil society network, research works, news, as well as other related documents.

From the results, it was found that 1) the development of civil society in Amnat Charoen province can be divided into 8 periods using the criteria of the context and the content of the civil society activities as follows: The 1st period “Conflicting political ideologies and semi-democracy” (1973-1979), the 2nd period “Initial formation of the civil society” (1980-1995), the 3rd “Beginning to connect with outside organizations” (1996- 2000), the 4th period “Starting to form the framework and set up community development strategies” (2001 – 2003), the 5th period “Connection and development of operational mechanism at local and provincial levels” (2004-2006), the 6th period “Improvement of the provincial operational structure and creation of the council of local community organizations” (2007-2009), the 7th period “Reconsidering the role of

the civil society and adopting of the self-managed province concept” (2010-2011), and the 8th period “Striving to mobilise the concept of self-managed province and taking the people’s constitution to practice” (2012-present).

There are 2 characteristics of the civil society that get involved in the mobilization of the self-managed province concept. There are civil society groups with a clear legal status, and there are those without a clear legal status. Regarding the factors making the civil society participate in the mobilization of self-managed province concept, 9 factors are found which can be divided into 2 groups. The group of main factors consists of (1) factor on common awareness or citizenship awareness, (2) factor on support from outside organizations, (3) factor on existing local networks, (4) factor on public administration infrastructure and processes, and (5) factor on economic and social conditions. The group of supporting factors comprises (1) factor on local leaders’ cooperation or attitude, (2) factor on political opportunity structure, (3) factor on common interests, and (4) factor on historical context.

In terms of the process of the mobilization by the civil society, it can be divided into 3 levels (1) provincial level operational structure, (2) operational structure of the community organization coordination team, and (3) sub-district level operational structure. The role of the civil society is in stimulating thoughts and pointing out common problems. The strategies used by the civil society in the mobilization are considered conventional channel strategies which mean that the mobilization is conducted on the norms of a democratic society.

In addition, the impacts on local public administration can be separated 3 groups according to the data collected by the researcher. (1) Highly affected agencies are those with responsibilities concerning the needs of the civil society. This creates collaboration between them which tends to promote good governance in the public administration. (2) Fairly affected agencies are those with responsibilities slightly similar to the goals of the civil society, and do not possess in-depth understanding about the civil society. Therefore, this may not result in promoting good governance in the administration. Lastly, (3) unaffected agencies are those with responsibilities not concerning the goals of the civil society, thus are not required to work with the civil society and do not possess any understanding about the civil society’s rationale. They think that the work of the civil society is a noble thing, however the civil society mobilization will not play any part in promoting good governance in these agencies.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ เนื่องจากหลายฝ่ายให้ความกรุณา ให้ความช่วยเหลือ ให้การสนับสนุน ให้ข้อมูล ให้คำปรึกษา คำแนะนำ ตลอดจนสนับสนุนทรัพยากรในการทำ วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ภาคประชาสังคมจังหวัดอำนาจเจริญ หน่วยงานราชการใน พื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ ท่านผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือผู้วิจัย ตลอดเวลาอันมีค่าให้ผู้วิจัยสัมภาษณ์ และให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลต่างๆ อย่างดียิ่ง

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนพันธ์ ไถ่ประกอบทรัพย์ ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่สละเวลาอันมีค่าในการให้คำแนะนำ ชี้แนะ ให้คำปรึกษา อย่างดียิ่ง และเป็นประโยชน์ต่อการทำวิทยานิพนธ์ทุกขั้นตอน ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.วิมลภัก รัชต์รัตนนท์ ประธานกรรมการสอบที่กรุณาสละเวลาอันมีค่า ให้คำแนะนำ ชี้แนะ ในการทำวิทยานิพนธ์ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จันทรา นุช มหากาญจนนะ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อเสนอ เพื่อให้ วิทยานิพนธ์มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ ม.อุบลทุกท่านโดยเฉพาะท่านอ.กิ่งกาญจน์ ลำนวนเย็น อ.พิสมัย ศรีเนตร อ.ศิริสุดา แสนอิว และท่านอื่นที่มีได้เอื้อนาม ที่ให้คำชี้แนะในการทำ วิทยานิพนธ์ ขอคุณนายเอกรัฐ ทาดาสุข เพื่อนของผู้วิจัยที่คอยอำนวยความสะดวกในช่วงเวลาที่ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลในพื้นที่อำนาจเจริญ ขอคุณนายปฐมพงศ์ ชุมภู นายวัฒนา บุตรสอง น.ส.ณิกานต์ บุญปัญญา เพื่อนผู้วิจัย ที่เป็นกัลยาณมิตรที่ดี คอยให้ความช่วยเหลือในทุกๆอย่างที่คุณวิจัยร้องขอให้ ช่วยเหลือด้วยดี ขอขอบคุณ เพื่อนๆMPA54 (ภาคปกติ) โดยเฉพาะ น.ส.จินดา ชำรงอาจริยกุล นายอัยวิ วีระพันธ์พงศ์ ที่คอยให้คำปรึกษา ให้ความช่วยเหลือ เป็นกัลยาณมิตรที่ดี เสมอมา

สุดท้ายที่ขาดมิได้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่สาวและพี่ชาย อันเป็นที่รักของผู้วิจัยที่คอยให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ อีกทั้งเป็นผู้ให้การสนับสนุนทรัพยากรให้ข้าพเจ้าได้ศึกษาเล่าเรียน และทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ด้วยดีเสมอมา

ประวิทย์ ษรสา

มกราคม 2558

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	(3)
ABSTRACT	(5)
กิตติกรรมประกาศ	(7)
สารบัญ	(8)
สารบัญตาราง	(10)
สารบัญภาพ	(13)

บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามงานวิจัย	5
1.3 วัตถุประสงค์	6
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	6
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
1.6 นิยามศัพท์	7
1.7 การนำเสนอผลการศึกษา	9
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีและที่เกี่ยวข้อง	11
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับขบวนการทางสังคม	12
2.2 แนวคิดประชาสังคม	22
2.3 ยุทธวิธีหรือปฏิบัติการในการเคลื่อนไหว	28
2.4 แนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance)	32
2.5 แนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง	35
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	38
2.7 ข้อโต้แย้งในการศึกษา	43
2.8 กรอบแนวคิด	44

บทที่ 3	ระเบียบวิธีวิจัย	47
3.1	ประชากรและการกลุ่มตัวอย่าง	47
3.2	ข้อมูลและแหล่งข้อมูล	48
3.3	วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	49
3.4	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	50
3.5	การวิเคราะห์ข้อมูล	51
3.6	ขั้นตอนการทำวิจัย	51
บทที่ 4	ผลการศึกษา	53
4.1	พัฒนาการและลักษณะของภาคประชาสังคม	57
4.2	ปัจจัยที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง	73
4.3	กระบวนการ บทบาท และยุทธวิธีของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองในพื้นที่	99
4.4	ผลกระทบของการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคมต่อการบริหารงานภาครัฐ	109
บทที่ 5	สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	116
5.1	สรุปผลการศึกษา	116
5.2	อภิปรายผลการศึกษา	119
5.3	ข้อเสนอแนะ	131
5.4	ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป	131
บรรณานุกรม		133
ภาคผนวก		137
ภาคผนวก ก	แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1 ภาคประชาสังคม	138
ภาคผนวก ข	แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1 หน่วยงานของรัฐ	141
ภาคผนวก ค	รายนามผู้ให้ข้อมูล	144
ประวัติผู้เขียน		148

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคม	28
4.1 สรุปข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้สัมภาษณ์	56
4.2 สรุปพัฒนาการภาคประชาสังคมในจังหวัดอำนาจเจริญ	64
4.3 แสดงยุทธวิธีที่ใช้ในการขับเคลื่อนจำแนกตามปัจจัย	108
5.1 สรุปประเด็นการอภิปรายผล	130

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กรอบแนวคิด	45
4.1 โครงสร้างการดำเนินงานของภาคประชาสังคม	103
5.1 แสดงความสัมพันธ์ของปัจจัย	125

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ขบวนการประชาสังคมในสังคมไทยเกิดขึ้นมากมายเห็นได้จากการพยายามที่จะเข้าไปมีบทบาทในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะหรือต้องการให้นโยบายสาธารณะตอบสนองความต้องการและแก้ปัญหาให้กับประชาชน ดังในงานของประภาส ปันตบแต่งที่กล่าวถึง ปรากฏการณ์การเดินขบวน ชุมนุมประท้วงในปี 2538 ที่มีจำนวน 754 ครั้ง และเพิ่มขึ้นเป็น 1,219 ครั้ง ในปี 2546 การเกิดและขยายตัวของ เครือข่ายองค์กรชาวบ้าน องค์กรพัฒนาเอกชนจำนวนมาก การเคลื่อนไหวต่อสู้ของสมัชชาคนจนโดยการปักหลักชุมนุม 99 วัน ในปี 2539 ที่หน้าทำเนียบของรัฐบาลในยุครัฐบาลพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ การชุมนุมเคลื่อนไหวคัดค้านการเจรจาไทย-สหรัฐอเมริกา ที่เชียงใหม่เมื่อต้นปี 2549 การชุมนุมขับไล่รัฐบาลของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย (ประภาส ปันตบแต่ง, ม.ป.ป.) รวมไปถึงเหตุการณ์การชุมนุมของแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ปี 2553 ในการขับไล่รัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ซึ่งได้พัฒนาการเคลื่อนไหวต่อสู้ผ่านทั้ง การยื่นหนังสือในช่องทางปกติ การชุมนุมประท้วง การแสดงเจตจำนงร่วม การใช้สัญลักษณ์ พิธีกรรมต่างๆ ซึ่งนับเป็น นวัตกรรมด้านเทคนิควิธีการเคลื่อนไหวที่น่าสนใจและมีผลทำให้เกิดผลสะท้อนต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะ การติดตามตรวจสอบนโยบายสาธารณะ ที่รัฐพยายามผูกขาดเพียงผู้เดียว สังคมไทยจึงอาจจะกลายเป็น สังคมแห่งการเคลื่อนไหวที่ผู้คนในสังคมลุกขึ้นมาเรียกร้องการจัดการกับชีวิตของตัวเองมากขึ้นและมองว่าชีวิตส่วนตัวเกี่ยวข้องกับเรื่อง สาธารณะ อย่างกว้างขวางมากขึ้น

ในกระบวนการนโยบายสาธารณะ จึงเกิด เครือข่ายองค์กรประชาสังคมขึ้นในพื้นที่ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นเครือข่ายนโยบายสาธารณะขึ้นโดยได้เชื่อมประสานกลายเป็นเครือข่ายนโยบายที่เข้ามาทำหน้าที่ในการสร้างประเด็นนโยบายสาธารณะร่วมกัน เครือข่ายนโยบายสาธารณะที่เกิดขึ้นได้ทำหน้าที่ในหลายมิติทั้งด้านการสร้างนโยบาย การติดตามตรวจสอบนโยบาย การกำหนดประเด็นและพัฒนา นโยบาย ในมิติเช่นนี้ นโยบายสาธารณะจึงไม่ได้เป็นการมุ่งผลักดันให้รัฐทำหรือไม่ทำอะไรเพื่อให้มีชีวิตสาธารณะที่ดี แต่คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดชีวิตตัวเองในบางด้าน

ให้รัฐหันมารับรองโลกชีวิต ทิศทางของชีวิตสาธารณะที่ผู้คนในสังคมจัดการกันเองเหล่านั้น ดังที่ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล นิยามการเมืองภาคประชาชนว่าคือ “การเคลื่อนไหวอย่างมีจิตสำนึกทางการเมืองของกลุ่มประชาชน เพื่อลดฐานะการครอบงำ รวมทั้งเพื่อโอนอำนาจบางส่วนมาให้ประชาชนใช้ดูแลชีวิตตนเองโดยตรงและเป็นปฏิกิริยาตอบโต้การใช้อำนาจรัฐ เพื่อถ่วงดุลอำนาจการครอบงำของระบบตลาดเสรีในภาคประชาชน เป็นกระบวนการใช้อำนาจทางตรงของประชาชนที่มากกว่าการเลือกตั้ง เพื่อเข้าไปสู่กระบวนการทางนโยบายทุกขั้นตอน โดยมีจุดหมายสำคัญคือลดระดับการปกครองโดยรัฐ จำกัดขอบเขตอำนาจรัฐ ให้สังคมดูแลตนเอง ถ่วงดุลอำนาจรัฐด้วยประชาสังคมโดยไม่มุงยึดอำนาจรัฐ” (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2547: 80-83) รวมไปถึงฐานคติของรัฐประศาสนศาสตร์แนวใหม่ จึงเน้นเรื่องการสร้างทางเลือกและการจัดการชีวิตสาธารณะในระดับท้องถิ่นชุมชน ที่ผู้คนมุ่งสร้างโลกชีวิตสาธารณะที่ดีขึ้นด้วยการจัดการชีวิตตัวเอง ด้วยการสถาปนา กติกาและโลกชีวิตสาธารณะแบบใหม่ขึ้น

ดังเช่นตัวอย่างงานศึกษาของ ประภาส ปิ่นตบแต่งและคณะพบว่า องค์กรประชาสังคมด้านสุขภาพและสมัชชาสุขภาพได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะในลักษณะต่างๆ ให้ความสำคัญด้านการสร้างเครือข่ายนโยบายสาธารณะ (Policy Network) ในลักษณะพันธมิตรเชิงนโยบายเพื่อขับเคลื่อนเป็นฐาน ก่อให้เกิดเป็นเครือข่ายตามประเด็น เช่น เกษตร สิ่งแวดล้อม และแพทย์ทางเลือก เป็นต้น โดยมีบทบาทตั้งแต่การเชื่อมโยงต่อยอดกันเองหรือข้ามพื้นที่ เกิดเครือข่ายหรือพันธมิตรด้านสุขภาพ เป็นกลไกเชื่อมต่อวาระหรือยุทธศาสตร์ของประชาสังคมในพื้นที่ โดยในบางพื้นที่มีลักษณะเป็นการติดตามตรวจสอบนโยบาย (Policy Watching & Warning) ให้การปรึกษาหารือเชิงนโยบาย (Policy Consultation) รวมทั้งมีหลายพื้นที่เช่นกันที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการสาธารณะในลักษณะของการคัดค้านนโยบาย (Policy Protest) (ประภาส ปิ่นตบแต่ง และคณะ, 2548: 40-42) หรือบางพื้นที่พยายามเข้าไปมีส่วนผลักดันนโยบาย ตัวอย่างเช่นการต่อสู้ของสมัชชาคนจน การต่อสู้ของกลุ่มเครือข่ายเอ็นปามูล เหล่านี้ล้วนแต่เป็นภาคประชาสังคมที่พยายามเข้ามามีอิทธิพล หรือผลักดันให้รัฐบาลแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นจากนโยบายรัฐบาลเพราะภาคประชาสังคมเหล่านี้เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มของพวกเขาเอง เพราะได้รับความเดือดร้อนจึงต้องพยายามเข้าไปมีบทบาทในการขับเคลื่อนและผลักดันให้รัฐบาลแก้ไขปัญหา

รวมไปถึงแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองก็ได้รับการขับเคลื่อนจากภาคประชาสังคมที่พยายามเข้าไปมีส่วนในการผลักดันนโยบาย ซึ่งการขับเคลื่อนแนวคิดการจัดการตนเองนั้นส่วนใหญ่นับได้รับการขับเคลื่อนจากภาคประชาสังคมในท้องถิ่น และในพื้นที่เองไม่ว่าจะเป็นการขับเคลื่อนของ สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้รับการขับเคลื่อนจากหลายองค์กร อาทิเช่น เครือข่าย

ประชาชนเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการปกครองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ คณะกรรมการภาคประชาสังคมชายแดนใต้ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ได้รับการผลักดันจากองค์กรพัฒนาเอกชนและภาคประชาชนในพื้นที่ จังหวัดขอนแก่นที่ได้รับการขับเคลื่อนโดย สมัชชาประชาชน จ.ขอนแก่น และสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ และจังหวัดอำนาจเจริญเองก็มีการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองเช่นกัน โดยมี กลุ่มที่เรียกว่าขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อน ซึ่งการก่อตัวของขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญนี้ เกิดจากการรวมกลุ่มกันของคนในพื้นที่จากเครือข่ายต่างๆ อย่างเหนียวแน่นและยาวนาน โดยในระยะเริ่มแรกเป็นการรวมกลุ่มกันหลวมๆ ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายกลุ่มสตรี เครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน กลุ่มพัฒนาบ้านเฮา กลุ่มเยาวชนรักษันกรักษ์ป่า รวมไปถึงสภาองค์กรชุมชนในระดับตำบล และในระดับจังหวัด ซึ่งเป็นกลไกในการที่จะนำมาสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นมารวมตัวกันเรียกว่าขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ

จากความหลากหลายและความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมในพื้นที่นั้น มีผลให้ภาคประชาสังคมในพื้นที่ได้มีการถอดบทเรียนจากประสบการณ์การทำงานเป็นประจำ จึงทำให้ได้พบกับปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่าที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้ประชาชนในพื้นที่ได้ จึงแสวงหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญหา จึงได้มีแนวคิดที่อยากที่จะให้คนในท้องถิ่นที่สามารถที่จะพึ่งตนเองได้ และสอดคล้องกับกระแสสังคมในช่วงนั้นที่มีกระแสของแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง จึงมีมุงหวังการที่จะขับเคลื่อนจังหวัดอำนาจเจริญไปสู่จังหวัดจัดการตนเองโดยมีแนวคิดแตกต่างจากกลุ่มอื่นๆคือจะมุ่งเน้นให้ประชาชนในพื้นที่มีความพร้อมก่อน เพื่อจะทำให้การขับเคลื่อนมีประสิทธิภาพและเป็นความต้องการของคนในพื้นที่อย่างแท้จริง

โดยภาคประชาสังคมที่เข้าร่วมขับเคลื่อนแนวคิดนี้ในพื้นที่ที่มีการร่วมมือกันเป็นเครือข่าย มีการเชื่อมโยงการทำงานและประสานการทำงานกัน ทั้งในเรื่องของการใช้สภาองค์กรชุมชน และเครือข่ายของประเด็นปัญหาในพื้นที่ ในช่วงนี้ยังเป็นช่วงที่เตรียมความพร้อมในพื้นที่ให้แก่ประชาชนให้เกิดความเข้าใจในระดับจังหวัดให้มีความทั่วถึงโดยมีการกระจายการทำงานและขยายผลถึงพื้นที่ระดับตำบล และหมู่บ้าน จากพื้นที่ที่เป็นรูปธรรมและเครือข่ายสภาองค์กรชุมชนที่เดิมพื้นที่ทั้ง 63 แห่ง อันมีเป้าหมายที่จะให้มีการผลักดันให้จังหวัดอำนาจเจริญเป็นจังหวัดจัดการตนเองที่เรียกว่าเมืองธรรมเกษตร ซึ่งจังหวัดอำนาจเจริญมีความสำคัญแตกต่างจากจังหวัดอื่นๆ คือ จังหวัดอำนาจเจริญเป็นจังหวัดที่มีขนาดเล็กและไม่มีความเจริญด้านเศรษฐกิจหรือเมืองท่องเที่ยวหรือลักษณะพิเศษเหมือนกับจังหวัดเชียงใหม่หรือขอนแก่น หรือ ไม่มีความแตกต่างทางวัฒนธรรมที่ชัดเจนเหมือน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นจังหวัดที่มีการดำเนินชีวิตเรียบง่าย ประชาชนส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรมและมีภาคประชาสังคมที่มีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งเป็นกลุ่มๆ เดียวกันภายใต้ชื่อ

ที่ว่าขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญจึงทำให้ทิศทางการผลักดันและทิศทางการขับเคลื่อนเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างเข้มแข็ง และจังหวัดอำนาจเจริญยังเป็นจังหวัดเดียวที่มีการประกาศธรรมนูญประชาชน โดยภาคประชาสังคมกว่า หนึ่งหมื่นคนออกมาขับเคลื่อนเพื่อประกาศตนเองให้สังคมรับทราบ และยังไม่มีการประกาศผลักดันพระราชบัญญัติจังหวัดจัดการตนเองทันที แต่กลับมีการประกาศว่าต้องมีการเตรียมความพร้อมของคนในพื้นที่ก่อนโดยยึดหลักตามกติกาของธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญแล้วจึงจะมีการประกาศและร่วมกันผลักดันเป็นจังหวัดจัดการตนเองในภายหลัง ซึ่งถือว่าเป็นแนวทางที่ดีในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และเป็นการเปิดพื้นที่ให้มีการขับเคลื่อนอย่างเข้มแข็งเพราะถ้าประชาชนมีความพร้อม ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และเป็นความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริงการดำเนินการจัดการตนเองย่อมสำเร็จ แต่ถ้าหากการดำเนินการประกาศเป็นจังหวัดจัดการตนเองทั้งที่ประชาชนไม่มีความพร้อมอาจทำให้ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างสัมฤทธิ์ผลได้ฉะนั้นการที่จังหวัดอำนาจเจริญมีการเตรียมความพร้อมให้คนในพื้นที่ก่อนโดยการดำเนินการของภาคประชาสังคมจึงนับเป็นข้อได้เปรียบและเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง

จากลักษณะดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าภาคประชาสังคมในปัจจุบันเริ่มที่จะพยายามเข้าไปมีบทบาทในการกำหนดนโยบายต่างๆ มากขึ้นและแทบจะเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนแนวคิดต่างๆ รวมไปถึงแนวคิดการจัดการตนเองของจังหวัดอำนาจเจริญที่มีขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญเป็นแกนหลักในการผลักดันแนวคิดนี้จึงทำให้เป็นที่น่าสนใจว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้ภาคประชาสังคมเหล่านี้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนแนวคิดการจัดการตนเองของจังหวัดอำนาจเจริญ กลุ่มเหล่านี้เป็นกลุ่มลักษณะใดบ้าง มีบทบาทและกระบวนการ พร้อมทั้งยุทธวิธีในการขับเคลื่อนแนวคิดนี้อย่างไร เพื่อจะได้ถอดบทเรียนและเป็นแบบอย่างให้แก่การขับเคลื่อนแนวคิดอื่นๆ ที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชนรวมไปถึงการแก้ไขจุดบกพร่องของกลุ่มเพื่อจะได้ดำเนินการขับเคลื่อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 คำถามงานวิจัย

1.2.1 มีปัจจัยอะไรบ้างที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมและเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

1.2.2 พัฒนาการ ลักษณะ ของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองเป็นอย่างไร

1.2.3 ยุทธวิธี บทบาท และกระบวนการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองเป็นอย่างไร

1.2.4 การขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคมส่งผลกระทบต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่อย่างไร

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่างานที่ศึกษาเกี่ยวกับประชาสังคมยังมีอยู่น้อย และการศึกษาส่วนใหญ่จะศึกษาพัฒนาการ การก่อตัว รวมไปถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการตอบคำถามว่า ขบวนการประชาสังคมเข้าไปมีส่วนในการขับเคลื่อนประเด็นต่างๆ อย่างไรบ้าง แต่ยังไม่สามารถอธิบายได้ว่า มีสาเหตุใดบ้างที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนในการขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะต่างๆ และยังมียานศึกษาอีกส่วนหนึ่ง มักเป็นเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัจจัยสภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วย ระดับการศึกษา รายได้ และมีปัจจัยเรื่องระบบการเมือง ปัจจัยเรื่องวัฒนธรรมทางการเมือง โดยเรื่องเหล่านี้ส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณที่มีข้อมูลที่ชัดเจนมีลักษณะที่เป็นตัวเลขชัดเจน แต่ไม่อาจเข้าใจได้อย่างแท้จริงว่าปัจจัยเหล่านั้นมีผลอย่างไร เพราะอะไร ซึ่งต้องอาศัยการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อเติมเต็มงานเหล่านี้ โดยจะอาศัยกรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งจะอธิบายถึง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมสำนักต่างๆ โดยแต่ละสำนักจะกล่าวถึงการเข้ามาขับเคลื่อนหรือเคลื่อนไหวนั้นเกิดจากปัจจัย คือ ปัจจัยเรื่องความเดือดร้อนเรื่องภาวะเศรษฐกิจและสังคม ปัจจัยผลประโยชน์ร่วม ปัจจัยจิตสำนึกร่วมหรือสำนึกพลเมือง และปัจจัยด้านโครงสร้างโอกาสทางการเมือง และจากงานศึกษาของ ทศพล แก้วประพันธ์ ที่พบว่า โครงสร้างและการบริหารงานภาครัฐ มีส่วนทำให้เกิดการรวมตัวกันของภาคประชาสังคม มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ในการศึกษาครั้งนี้

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่ออธิบายพัฒนาการและวิเคราะห์ลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

1.3.2 เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

1.3.3 เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ยุทธวิธี กระบวนการ ในการขับเคลื่อนและบทบาทของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนประเด็นแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

1.3.4 เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ผลกระทบการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้จำกัดขอบเขตไว้ 3 ด้านดังนี้

1.4.1 ด้านเนื้อหา กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา ออกเป็น 4 ประการ คือ 1) ด้านพัฒนาการ และลักษณะของภาคประชาสังคม 2) ด้าน ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคม 3) ยุทธวิธี บทบาท และกระบวนการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคม 4) ผลกระทบจากการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองต่อการบริหารงานภาครัฐ

1.4.2 ด้านหน่วยการศึกษา ผู้วิจัยเลือก พื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นหน่วยการศึกษา โดยเน้นการศึกษาที่ขบวนการกลุ่มชนจังหวัดอำนาจเจริญ และภาคีเครือข่ายในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของจังหวัดอำนาจเจริญ และ ศึกษา หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญด้วย

1.4.3 ด้านเวลา จำกัดระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล สรุปผลวิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานการศึกษาทั้งหมด 22 เดือน คือ มกราคม 2556 - พฤศจิกายน 2557

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 สามารถเข้าใจการเข้ามามีส่วนขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะในสังคม ซึ่งจะมีผลให้ภาครัฐสามารถทำความเข้าใจและปรับตัวให้ทันและสอดคล้องกับความต้องการของภาคประชาสังคมในพื้นที่ได้

1.5.2 สามารถเข้าใจ กระบวนการ ในการขับเคลื่อนแนวคิดการจัดการตนเองของอำนาจเจริญซึ่งจะสามารถนำบทเรียนที่ได้จากการขับเคลื่อนแนวคิดการจัดการตนเองของอำนาจเจริญของภาคประชาสังคมมาปรับใช้กับจังหวัดอื่นได้

1.5.3 ได้เห็นถึงพัฒนาการ ลักษณะ บทบาท ยุทธวิธี ของประชาสังคมที่เกิดขึ้นในการขับเคลื่อนแนวคิดการจัดการตนเองของอำนาจเจริญ เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่สามารถทำความเข้าใจและปรับตัวให้ทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมเหล่านี้ได้

1.5.4 ได้เข้าใจ และทราบถึงผลกระทบของการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่สามารถนำไปปรับบริบทของการดำเนินงานภาครัฐ และสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคประชาสังคมในพื้นที่มากขึ้น

1.6 นิยามศัพท์

1.6.1 ภาคประชาสังคม หมายถึง กลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ ที่มาร่วมตัวกันเพื่อดูแลทุกข์สุขของสังคมโดยมีการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างรัฐ และปัจเจกบุคคล เพื่อที่จะพยายามเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ และพยายามลดบทบาทของรัฐ และมุ่งให้รัฐส่งเสริม หรือเพิ่มพลังให้ชุมชน หรือสังคมจัดการปัญหา และจัดการชีวิตของตนเองได้อย่างมีอิสระ โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือการสร้างสังคมที่ดี และมีความสุข

1.6.2 จังหวัดจัดการตนเอง หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ สามารถกำหนดทิศทางการดูแลชีวิตตนเอง ซึ่งการกำหนดทิศทางการดูแลตนเองนั้นแตกต่างกัน มีความซับซ้อนขึ้นอยู่กับ บริบทของแต่ละพื้นที่ ที่แตกต่างกัน โดยประชาชนในพื้นที่ มีส่วนในการกำหนดทิศทางการดูแลตนเองทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความต้องการและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

1.6.3 ปัจจัยเรื่องจิตสำนึกร่วมหรือสำนึกพลเมือง หมายถึง การมีจิตสาธารณะ มีความเสียสละ และมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เพื่อต้องการแก้ไข และปรับปรุงสังคม เพื่อสร้างสังคมที่ดี ละ มีความสงบสุข เป็นเรื่องของความสมัครใจในการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อไปสู่เป้าหมายร่วมกัน คือ ต้องการที่จะขับเคลื่อนจังหวัดอำนาจเจริญสู่จังหวัดจัดการตนเอง

1.6.4 ปัจจัยด้านโครงสร้างและการบริหารงานภาครัฐ หมายถึง โครงสร้างในการบริหารงานของราชการที่มีกฎระเบียบ และข้อบังคับ จนทำให้ขาดอิสระในการตัดสินใจและดำเนินงานมีผลให้การตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ไม่สามารถดำเนินการได้เต็มที่

1.6.5 ปัจจัยความเดือดร้อนเรื่องปัจจัยเรื่องภาวะเศรษฐกิจและสภาพสังคม หมายถึง ปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เช่น เรื่องหนี้สิน ที่ดินทำกิน รายได้ อดายมุข ความรุนแรงในเด็กและสตรี

1.6.6 ปัจจัยเรื่องโครงสร้างโอกาสทางการเมือง หมายถึง เหตุการณ์ หรือ กระบวนการทางสังคมในระดับกว้างที่มีผลต่อโครงสร้างหรือสถาบันในสังคมให้มีความเปลี่ยนแปลงไปที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง อำนาจเจริญ

1.6.7 ปัจจัยเรื่องผลประโยชน์ร่วม หมายถึง การทำให้คนในพื้นที่เห็นว่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมของการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง จะได้รับการตอบสนองเรื่องผลประโยชน์ทั้งที่เป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องได้ เช่น เรื่องสถานะทางสังคม อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและสามารถกำหนดชีวิตตนเองได้ และเรื่องที่สามารถจับต้องได้ เช่น ค่าตอบแทนจากการเข้าร่วมกิจกรรม โดยมีวิธีการสร้างผลประโยชน์ร่วมคือ การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และการทำประชาคม

1.6.8 ปัจจัยเรื่องการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก หมายถึง การได้รับการสนับสนุนมี 2 ประเภท คือการสนับสนุนที่เป็นสิ่งของ เช่น งบประมาณ การใช้สถานที่ บุคลากร เป็นต้น และการสนับสนุนที่ไม่ใช่สิ่งของ เช่น การให้ความช่วยเหลือด้านให้คำปรึกษา การให้คำแนะนำ การเป็นพี่เลี้ยงในการจัดกิจกรรม เป็นต้น อีกทั้ง องค์กรภายนอก หมายถึง องค์กร 3 ประเภทคือ หนึ่ง ภาคประชาสังคมระดับประเทศ คือ มูลนิธิแสงพระทีป สอง การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ คือ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) องค์กรบริหารส่วนจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ การได้รับการสนับสนุนจากผู้ว่าราชการจังหวัด สาม การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรมหาชนและองค์กรอิสระที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ คือ กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Funds : SIF) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) (องค์กรมหาชน สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา(LDI) สภาพัฒนาการเมือง (สพม.) สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มูลนิธินโยบายสุขภาวะ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

1.6.9 ปัจจัยด้านการมีเครือข่ายในพื้นที่ หมายถึง การมีเครือข่ายกลุ่มหรือองค์กรต่างๆ ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ และการมีสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ทุกตำบลในจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นช่องทางการเข้าถึงคนในชุมชน

1.6.10 ปัจจัยด้านความร่วมมือและทัศนคติของผู้นำท้องถิ่น หมายถึง การให้ความร่วมมือและให้ความสนใจ การรับรู้และเข้าใจต่อกิจกรรมของภาคประชาสังคมในพื้นที่ ของผู้บริหารท้องถิ่น

1.6.11 ปัจจัยเรื่องบริบททางประวัติศาสตร์ หมายถึง การที่ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญเคยเป็นพื้นที่สีแดง คือมีกลุ่มคนที่เข้าร่วมก่อการกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของคนในพื้นที่

1.6.12 พัฒนาการการรวมตัวของภาคประชาสังคมในพื้นที่ หมายถึง ประวัติความเป็นมาของภาคประชาสังคมในพื้นที่มีก่อนหน้านี้ที่จะมีการร่วมกันเป็นเครือข่ายที่เรียกว่า ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ

1.6.13 กระบวนการ บทบาท ยุทธวิธี ในการดำเนินงานของภาคประชาสังคม หมายถึง กระบวนการดำเนินงาน และบทบาทของภาคประชาสังคม พร้อมทั้ง การเลือกใช้ยุทธวิธีในการดำเนินงาน ในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

1.6.14 ผลกระทบต่อการบริหารงานภาครัฐ หมายถึง การดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคม ที่มีผลต่อการบริหารงานภาครัฐ เช่น การขอความร่วมมือ การเปิดโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของภาครัฐต่างๆ รวมไปถึงการให้ความช่วยเหลือ และให้การสนับสนุน

1.7 การนำเสนอผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ แบ่งลำดับการนำเสนอออกเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ จะอธิบายเกี่ยวกับกรอบและเนื้อหาในการศึกษาทั้งหมด โดยแบ่งเป็น 7 ส่วน ได้แก่ ที่มาและความสำคัญ คำถามการวิจัย วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีการ ขอบเขตในการศึกษา ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ตลอดจนการนำเสนอผลการศึกษา

บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดยในบทนี้จะนำเสนอเกี่ยวกับกรอบแนวคิดที่ใช้ในการดำเนินการศึกษาวิจัย ซึ่งในการศึกษาค้างนี้จะประกอบไปด้วย ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม โดยจะทบทวนถึงสาเหตุของการเคลื่อนไหว ลักษณะของประชาสังคม ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว เป็นต้น รวมทั้งนำเสนอผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย ในบทนี้จะนำเสนอเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัย ประชากร การสุ่มตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการศึกษานี้จะเป็นการรายงานผลการศึกษาวิจัยและทำการวิเคราะห์ผลการวิจัยในการศึกษานี้

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ในบทนี้จะเป็นการสรุปผลการวิจัยโดยการอภิปรายผลการศึกษานี้ ส่วนข้อเสนอแนะนั้นจะเกี่ยวกับแนวทางการเคลื่อนไหวแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง รวมทั้งประเด็นที่ควรศึกษาวิจัยในอนาคต

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีและที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง ภาคประชาสังคมกับการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง กรณีศึกษา จังหวัดอำนาจเจริญ โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาว่ามีปัจจัยผลักดันอะไรบ้างที่ทำให้ขบวนการภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง เมื่อเข้าไปมีส่วนร่วมแล้วขบวนการประชาสังคมเหล่านี้มีกระบวนการ มีบทบาทในการขับเคลื่อนอย่างไร และใช้ยุทธวิธีอย่างไร รวมทั้งยังมีการศึกษาถึงลักษณะของขบวนการประชาสังคมเหล่านี้ว่ามีลักษณะอย่างไร พร้อมศึกษาผลกระทบจากการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมต่อการบริหารงานภาครัฐอีกด้วย

ในบทนี้จึงเป็นการสำรวจกรอบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับขบวนการทางสังคม โดยจะเป็นการทบทวนให้เห็นถึงพัฒนาการและแนวทางการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคม รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างขบวนการทางสังคมและประชาสังคม อีกทั้งยังมีการสำรวจเกี่ยวกับพัฒนาการการก่อเกิดประชาสังคม รวมไปถึงลักษณะของประชาสังคม พร้อมทั้งมีการทบทวนยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคม เพื่อให้เข้าใจรูปแบบ และวิธีการในการเคลื่อนไหว อีกทั้งมีการทบทวนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองเพื่อทำความเข้าใจในแนวคิด และทบทวนแนวคิดธรรมาภิบาลเพื่อนำมาวิเคราะห์ผลกระทบจากการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคม ต่อการบริหารงานภาครัฐว่ามีการสนับสนุน หรือ มีผลอย่างไรต่อการสร้างธรรมาภิบาลในภาครัฐ และสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบวิเคราะห์ในงานศึกษาชิ้นนี้ โดยในบทนี้เนื้อหาเค้าโครงดังต่อไปนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับขบวนการทางสังคม
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับประชาสังคม
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคม/ประชาสังคม
- 2.4 แนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance)
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับจังหวัดจัดการตนเอง
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 ข้อได้เปรียบในการศึกษา

2.8 กรอบแนวคิด

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับขบวนการทางสังคม

2.1.1 ความหมายของขบวนการทางสังคม

การอธิบายถึงขบวนการทางสังคมนั้นเพื่อที่จะได้ทำความเข้าใจถึงการก่อเกิดและปัจจัยเอื้อให้เกิด และกรอบการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การทำความเข้าใจว่าขบวนการทางสังคม และประชาสังคมนั้นมีความเกี่ยวเนื่อง หรือมีความสัมพันธ์กันอย่างไร เพื่อที่ผู้ศึกษาจะได้นำกรอบในการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมไปวิเคราะห์แนวคิดประชาสังคมที่เกิดขึ้นต่อไป

ขบวนการทางสังคม หมายถึง การเชื่อมโยงปัจเจกบุคคลจำนวนหนึ่งเข้าด้วยกัน เป็นผู้กระทำการรวมหมู่ (Collective Actor) โดยที่ปัจเจกบุคคลเหล่านั้น คิดและเข้าใจว่าตนมีผลประโยชน์ร่วมหรือทำไปแล้วมีความมีตัวตน หรือ อัตลักษณ์เดียวกัน ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแตกต่างจากผู้กระทำการรวมหมู่ประเภทอื่น เช่น พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มผลักดัน ตรงที่ใช้หรือจะจะใช้การระดมมวลชน (Mass Mobilization) เป็นเครื่องมือในการสร้างอำนาจกดดันสังคม และแตกต่างจากการรวมหมู่ (Collectivities) อื่นๆ ตรงที่มีเป้าหมายหลักในอันที่จะปกป้องหรือเปลี่ยนแปลงสังคม หรือฐานะทางกลุ่มในสังคม เมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ (พทุทธิสาณ ชุมพล, ม.ร.ว., 2546: 337)

นอกจากนั้น อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2530: 68) ได้ให้ความหมายขบวนการทางสังคมไว้ว่าเป็นพลังทางสังคมอย่างหนึ่ง เพราะเป็นขบวนการที่แสดงออกอย่างอิสระและอย่างหลากหลาย ของทั้งกลุ่มบุคคลและปัจเจกบุคคลในส่วนต่างๆ ของสังคม ทั้งที่จัดตั้งเป็นองค์กรและเป็นปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน ซึ่งพยายามผลักดันและเรียกร้องเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับการแข่งขันอำนาจทางการเมือง การสร้างสรรค์ความหมาย คุณค่าและวิถีคิดใหม่ในการดำรงชีวิต ที่มักจะเกิดขึ้นในช่วงของการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้วยการเคลื่อนไหวต่อต้าน การท้าทายทางความคิดและ แสดงอัตตลักษณ์ การปลุกจิตสำนึก การแสวงหาการพัฒนาทางเลือก และการผลักดันเรียกร้องสิทธิใหม่ๆ ของกลุ่ม ทั้งในระดับท้องถิ่นในเวทีประชาสังคมและในเวทีประชาคมโลกอย่างเชื่อมโยงกัน

ส่วน ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2545: 8) อธิบายว่า ขบวนการทางสังคมคือ การกระทำการรวมหมู่ที่มีจุดมุ่งหมาย หรือมีผลเปลี่ยนแปลงสังคมในทางสร้างสรรค์ ผู้ร่วมขบวนการอาจจะมีหรือไม่มีจุดหมายที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมตั้งแต่เริ่มแรกแต่เมื่อขบวนการแข็งแกร่งมากขึ้นและขยายออกไป หรือมีความยั่งยืน อาจะเปลี่ยนทั้งระบบค่านิยม สถาบัน และความสัมพันธ์ทางอำนาจระหว่างกลุ่ม

สังคมต่าง ๆ หรือระหว่างรัฐกับประชาชนได้ โดยการเข้าร่วมขบวนการของประชาชนส่งผลเป็น การเปลี่ยนแปลงตัวผู้เข้าร่วมได้อย่างสำคัญ โดยกระตุ้นความตื่นตัว และจิตสำนึกทางการเมือง พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ มิติทางการเมือง บทบาทของตนเองในสังคมและในจักรวาล โดย ผ่านกิจกรรมต่างๆ ของขบวนการทางสังคม เช่น การเดินขบวน หรือการสร้างเครือข่ายระหว่างกัน

จากความหมายของขบวนการทางสังคมข้างต้นอาจสรุปได้ว่า ขบวนการทางสังคมหมายถึง การเชื่อมโยงปัจเจกบุคคลเข้ามารวมกันซึ่งยึดโยงกันด้วยอัตลักษณ์เดียวกัน พร้อมทั้งมีประโยชน์ ร่วมกัน ซึ่งถือว่าเป็นพลังทางสังคมที่มีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมที่มีอิทธิพลต่อการดำเนิน ชีวิต โดยพยายามเข้าไปมีอิทธิพลต่อการจัดความสัมพันธ์ทางการเมืองและการกำหนดนโยบาย ซึ่ง อาศัยการกระทำรวมหมู่ ที่มีกิจกรรมร่วมกัน และสร้างความตื่นตัวของสมาชิกผ่านกิจกรรมต่างๆ ของขบวนการ เช่น การเดินขบวน หรือการสร้างเครือข่ายระหว่างกัน

อาจมีคำถามว่า การออกมารวมตัวของผู้คนด้วยการชุมนุมทุกลักษณะ ทุกรูปแบบ มีการ กระทำรวมหมู่ในลักษณะต่างๆ มีการออกมารวมตัวกันโดยมีเป้าหมาย จุดมุ่งหมายร่วมกันของทุก คน ถือว่าเป็นขบวนการทางสังคมทั้งหมดหรือไม่ นั่น ไม่สามารถที่จะตอบคำถามเหล่านี้ได้ชัดเจน เพียงใดนัก เพราะการให้นิยามความหมายของขบวนการทางสังคมนั้น เป็นสิ่งที่ไม่สามารถหาความ จริงได้อย่างจริงแท้แน่นอน เพราะว่าขบวนการทางสังคม มีลักษณะเป็นแนวคิดเชิงยุทธศาสตร์ เช่นเดียวกับแนวคิด ประชาสังคม หรือ แนวคิดการเมืองภาคประชาชน (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: 20)

นอกจากนี้ ฝาสูก พงษ์ไพจิตร (2545) ได้กล่าวไว้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็น การรวมกลุ่มเพื่อให้เกิดการกระทำรวมหมู่ โดยได้มีการอ้างถึงทูเรน (Tourain) ว่าได้นำเสนอ เกี่ยวกับ การกระทำรวมหมู่ (Collective Action) เอาไว้ว่าแบ่งเป็นสามประเภทคือ ประเภทแรก เป็น พฤติกรรมการตั้งรับ (Defensive Action) เมื่อถูกโจมตี ประเภทที่สอง เป็นการรวมกลุ่มเพื่อกระทำ การรวมหมู่เพื่อปรับเปลี่ยนนโยบายหรือกระบวนการกำหนดนโยบายของรัฐ ซึ่งทั้งสองแบบนี้ ทูเรนไม่ถือว่าเป็นขบวนการทางสังคม ส่วนประเภทที่สาม คือขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม หมายถึง การรวมกลุ่มเพื่อกระทำรวมหมู่ที่จูงใจปรับเปลี่ยนสัมพันธภาพทางอำนาจหลักๆ ของ สังคม นอกจากนั้นได้กล่าวถึงพลวัตของการเกิดไว้ว่า ในทศวรรษ 1960 และ 1970 เป็นต้นมา ใน สหรัฐอเมริกาและยุโรปมีการประทุขึ้นของการประท้วงและการเดินขบวน ทั้งมีการต่อต้านรัฐบาล คัดค้านนโยบายของรัฐ และแสดงความเห็นไม่เห็นด้วยกับธรรมเนียมปฏิบัติเดิมๆ ที่ปฏิบัติ ติดต่อกันมา ผู้คนที่เข้าร่วมขบวนการดังกล่าวนี้มีหลากหลายกลุ่มอาชีพ และหลายชนชั้น และมี ประเด็นการประท้วงใหม่ๆ เช่น การต่อต้านนิวเคลียร์ การต่อต้านการสะสมอาวุธสงคราม ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีขบวนการที่เรียกร้องให้มีการยอมรับวิถีชีวิตใหม่ๆ เช่นขบวนการเกย์ ขบวนการหญิงรักหญิง ซึ่งนักทฤษฎีพยายามทำความเข้าใจกับขบวนการใหม่ๆ เหล่านี้ พร้อมทั้งพยายามศึกษาและอธิบายปรากฏการณ์ภายใต้ทฤษฎีที่มีอยู่ และคิดทฤษฎีใหม่ๆ ซึ่งการให้นิยามหรืออธิบายที่แตกต่างกันนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์และฐานวิเคราะห์ของในแต่ละช่วง แต่ละยุค ซึ่งจะผันแปรและปรับเปลี่ยนไปตามบริบทต่างๆ ของสังคมที่เปลี่ยนไป เช่น ในการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในอดีต มักจะศึกษาและวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดทฤษฎีชนชั้นตามแนวมาร์กซิสต์

แต่การศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าวกลับไม่สามารถอธิบายปรากฏการณ์การรวมกลุ่มเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมสมัยใหม่ในช่วงยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เช่น ขบวนการสิทธิพลเมือง ขบวนการสันติภาพ ขบวนการสิทธิสตรี ขบวนการหญิงรักหญิง ฯลฯ ซึ่งเป็นขบวนการที่ไม่ได้เกิดจากการรวมกลุ่มของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งตามกรอบแนวคิดชนชั้น ขณะเดียวกันกลุ่มเหล่านี้ยังมีการวางแผนการดำเนินงานอย่างมีเหตุมีผล (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2545: 6-8)

จะเห็นได้ว่าการวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมในยุคสมัยที่แตกต่างกันย่อมมีกรอบทฤษฎีในการวิเคราะห์ที่แตกต่างกัน ซึ่งจะผันแปรไปตามบริบทของสังคมการเมือง โดยแบ่งเป็น 3 กระแสดังนี้คือ ทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ (Collective Behavior Theory) ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization Theory) ทฤษฎีขบวนการทางสังคมใหม่ (New Social Movement Theory) (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: 21)

2.1.2 ทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ (Collective Behavior Theory)

สำนักนี้เกิดขึ้นภายใต้บริบทของผู้คนที่เผชิญกับความขัดแย้ง ความวุ่นของสังคมหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ช่วงราวทศวรรษที่ 1940-1950 การศึกษาขบวนการทางสังคมจึงอยู่ภายใต้พฤติกรรมรวมหมู่และอธิบายในแง่มุมมองของจิตวิทยา เป็นการศึกษาพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ทางสังคมที่ไม่ปกติและมองขบวนการทางสังคมว่าเป็นปรากฏการณ์ในแง่ลบ เป็นการกระทำรวมหมู่แบบไร้เหตุผล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทฤษฎีการวิเคราะห์ฝูงชนของ Gustave Le Bon (อ้างถึงใน ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: 31-42) ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการอธิบาย อย่างไรก็ตาม ภายใต้การวิเคราะห์ขบวนการทางสังคมของสำนักนี้ก็มีพัฒนาการการให้ความหมายของขบวนการทางสังคมโดยแยกฝูงชนออกจากพฤติกรรมรวมหมู่ประเภทอื่นๆ และมองขบวนการทางสังคมในฐานะเป็นผู้กระทำการที่แม้จะเกิดขึ้นท่ามกลางสภาวะวุ่นทางสังคมแต่ก็นำไปสู่ความสัมพันธภาพทางสังคมหรือองค์กรทางสังคมใหม่

ทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสมมติฐานเบื้องต้นหลายประเด็นแต่บรรดาหน่อความคิดที่อยู่ภายใต้ทฤษฎีนี้ก็มีลักษณะความเป็นเอกภาพ คือมีการอธิบายเชิงเดียว โดยมองว่าความตื่นตระหนกของฝูงชน และขบวนการเคลื่อนไหว ล้วนเป็นการกระทำในลักษณะของพฤติกรรมรวมหมู่ที่สามารถวิเคราะห์และทำความเข้าใจในแนวทางเดียว กล่าวคือ

ประการแรก พฤติกรรมรวมหมู่ไม่มีลักษณะที่เป็นสถาบันที่ลงหลักปักฐาน ปรากฏขึ้นชั่วครั้งชั่วคราว ไม่มีแบบแผนหรือรูปร่าง ไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าจะผันแปรไปแค่ไหน อย่างไร ซึ่งเป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับกระบวนการและจังหวะก้าวของสิ่งที่มีอยู่ในวิถีประจำวันของสังคม

ประการที่สอง พฤติกรรมรวมหมู่สามารถทำความเข้าใจได้ว่า คือปฏิกิริยาตอบโต้ความเขม็งคั่งด้านโครงสร้างหรือสภาวะการณ์ว่าวุ่นทางสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานกระตุ้นให้ผู้คนร่วมกันกระทำการร่วม ดังเช่น สภาวะไร้ระเบียบ ซึ่งถูกทักท้วงว่าเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดสภาวะไร้บรรทัดฐาน และในทางกลับกันก็เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดแบบแผนที่หลากหลายของพฤติกรรมรวมหมู่

ประการที่สาม ปัจจัยเชิงเหตุโดยตรงที่ทำให้เกิดพฤติกรรมรวมหมู่มีรากฐานอยู่ที่ปัจเจกบุคคล ผู้ซึ่งประสบกับสภาวะว่าวุ่นใจ ความไม่พอใจ หรือความขัดข้องใจในหลายรูปแบบ

ประการสุดท้าย ทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่มีแนวโน้มที่จะมองการกระทำรวมหมู่ว่าเป็นพฤติกรรมที่อันตราย เพราะทั้งเบี่ยงเบน ไปจากระเบียบโครงสร้างของสังคมเดิม และคุกคามต่อระเบียบโครงสร้างนั้นด้วย อีกทั้งยังเป็นพฤติกรรมแบบสุดขั้ว ไร้เหตุผล ดังนั้นกรอบวิเคราะห์จึงมีลักษณะกีดกันและปฏิเสธว่า อาจมีการกระทำร่วมที่มีลักษณะสร้างสรรค์ และมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน

ทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ ได้ถูกใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์ที่มีข้อสรุปทั่วไปสามารถอธิบายปรากฏการณ์ของการกระทำรวมหมู่ได้ทั้งหมด สามารถอธิบายในสิ่งที่มีความแตกต่างหลากหลายได้ นับตั้งแต่ผู้คนที่มารวมตัวกันด้วยความตื่นตระหนกซึ่งจะเกิดขึ้นแบบชั่วคราว ไปจนถึงขบวนการปฏิวัติที่มีการวางแผนและมีการจัดตั้งองค์การเป็นอย่างดี โดยอาศัยเพียงแค่ตรรกะเรื่องความขัดข้องใจของปัจเจกบุคคลนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงรากฐานไปสู่การกระทำรวมหมู่ได้ทั้งนั้น อย่างไรก็ตามงานในทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ก็ได้เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการวิเคราะห์การกระทำรวมหมู่ที่พยายามก้าวให้พ้นไปจากการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมแบบชั่วครั้งชั่วคราวบนพื้นฐานของจิตวิทยาสังคมและพัฒนามาสู่กรอบการวิเคราะห์แบบสังคมวิทยา มุ่งเน้นการวิเคราะห์รูปแบบพฤติกรรมที่มีลักษณะของการจัดตั้งและมั่นคงต่อเนื่องและในระยะหลังสำนักนี้ได้ค่อยๆมีการพัฒนาการวิเคราะห์มาให้ความสำคัญกับบรรทัดฐานและความเชื่อหรืออุดมการณ์ร่วมของผู้คนที่เข้ามาอาศัยการกระทำรวมหมู่ในลักษณะขบวนการทางสังคมเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย พฤติกรรมรวมหมู่จึงไม่ได้ถูกมองว่าเป็นสิ่งตรงข้ามกับพฤติกรรมเชิงสถาบันในลักษณะที่มีการจัดตั้งและองค์กรต่อไป แต่เริ่มถูกมองว่าเป็นขั้นตอนเบื้องต้น อันนำไปสู่การกระทำที่ลงรากปัก

ฐานและมีลักษณะเป็นองค์กร ความคิดเรื่องขบวนการทางสังคมจึงค่อยๆ ครอบคลุมตั้งแต่ปรากฏการณ์ที่มีลักษณะชั่วคราว ไร้เหตุผล ในรูปแบบฝูงชน ไปจนถึงการรวมกลุ่มก้อนของผู้คน ที่มีรูปแบบเชิงสถาบัน องค์กร (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: 60-62)

2.1.3 ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization)

ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource Mobilization) หรือ RM เป็นกรอบทฤษฎีวิเคราะห์การเมืองของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ที่พัฒนาและอธิบายขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมด้วยทฤษฎีทางการเมืองและทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ มากกว่าการอธิบายด้วยทฤษฎีด้านจิตวิทยาทางการเมืองและทฤษฎีทางชนชั้นเหมือนกับทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ สำนักคิดนี้เกิดจากการที่นักสังคมศาสตร์และนักเคลื่อนไหวทางสังคมได้พยายามสร้างทฤษฎีเพื่ออธิบายปฏิบัติการทางสังคมใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นโดยให้ความสำคัญกับการระดมมวลชน การเลือกใช้ยุทธวิธี ในการเคลื่อนไหวต่อสู้ที่มีประสิทธิภาพ และเงื่อนไขปัจจัยด้านที่เกี่ยวข้องกับความสำเร็จหรือล้มเหลวของขบวนการทางสังคม ซึ่งจะแตกต่างจากสำนักคิดพฤติกรรมรวมหมู่ที่มีจุดเน้นเพื่อตอบคำถามที่ว่า เหตุใดจึงเกิดการกระทำรวมหมู่โดยให้ความสนใจต่อปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่นความเข้มแข็งทางสังคม การถูกฉีกรอนเชิงเปรียบเทียบ แต่กรอบการวิเคราะห์ของสำนักการระดมทรัพยากรให้ความสำคัญต่อประเด็นคำถามในเรื่องขององค์กรเคลื่อนไหวทางสังคม โดยเฉพาะมิติของผู้นำ ทรัพยากร และยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว รวมทั้งวิเคราะห์ไปถึงโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เอื้อหรือเป็นอุปสรรคขัดขวางปฏิบัติการของขบวนการทางสังคม ซึ่งถือเป็นการอุดช่องโหว่ของทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่อีกด้วย (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: 67-68)

สำนักคิด RM อธิบายขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมด้วยทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ผ่านงานหลักชื่อ “Theory of Collective Action” ของ Olson ซึ่งได้ใช้หลักตรรกะของการกระทำการรวมหมู่ (The logic of collective action) มาอธิบายเหตุผลที่ปัจเจกบุคคลเข้าร่วมในการกระทำการรวมหมู่ว่าเป็นการตัดสินใจของปัจเจกจากแรงจูงใจด้านอรรถประโยชน์ โดยการคำนวณผลได้-ผลเสียของการเข้าร่วมกระทำการรวมหมู่ ทำให้แนวคิด RM ใช้หลักการคำนวณผลได้-ผลเสีย หรือต้นทุน-กำไร (Cost-Reward) เป็นฐานแนวคิดสำหรับอธิบายขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และปฏิเสธการอธิบายตามทฤษฎีจิตวิทยาทางการเมืองที่อธิบายโดยให้ความสำคัญกับเงื่อนไขความเดือดร้อน ความทุกข์ยาก (Grievances) ว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดของการเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (Olson, 1965 cited McCarthy and Zald, 1977: 1213-1216 อ้างถึงใน กิ่งกาญจน์ ดำนวนเย็น, 2550: 12-13) ยังเสนอว่าการเกิดขึ้นของกลุ่ม หรือขบวนการทางสังคมเป็นสิ่งปกติ ปัจเจกชนมีเหตุผลในการคำนวณผลได้ ผลเสียในการเข้าร่วมกลุ่ม โดยปัจเจกมีเหตุผลที่จะเข้าร่วมกลุ่มเพื่อให้

ได้มาซึ่งผลประโยชน์ร่วม (Collective Goods) หรือผลประโยชน์สาธารณะ (Public Goods) ถ้าต้นทุนของการเข้าร่วมไม่มากไปกว่าผลประโยชน์ที่จะได้รับแต่ Olson ยังมองเพิ่มเติมว่าปัจจัยผลประโยชน์ร่วมอย่างเดียวยังไม่เพียงพอในการนำไปอธิบายการเกิดกลุ่มอย่างครอบคลุมเพราะปรากฏการณ์โดยทั่วไปการมีผลประโยชน์ร่วมไม่ได้นำมาสู่การรวมกลุ่มเสมอไปโดยเฉพาะกลุ่มใหญ่ที่ยังมีผู้รับผลประโยชน์โดยไม่ยอมจ่าย (Free Rider) แต่อาจไม่เกิดถ้าเป็นกลุ่มเล็กจะเห็นได้ว่าพฤติกรรมของกลุ่มผันแปรไปตามขนาดของกลุ่มด้วย และ Olson ยังได้ชี้ให้เห็นว่า การกระทำการรวมหมู่ (Collective Action) เกี่ยวข้องกับปัจจัย 2 ตัว คือ เหตุกระตุ้นร่วม (Collective Incentive) และเหตุกระตุ้นสำหรับปัจเจก (Selective Incentive) แม้ว่าเหตุกระตุ้นร่วมจะมีลักษณะที่ตอบสนองและเป็นเงื่อนไขร่วมกัน แต่เหตุกระตุ้นร่วมไม่ใช่สิ่งที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการกระทำรวมหมู่ นอกเสียจากว่าจะมีเหตุกระตุ้นเฉพาะปัจเจกบุคคลส่งเสริมให้เขาต้องกระทำเช่นนั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ร่วม โดยได้แบ่งผลประโยชน์ออกเป็น 3 ประเภทคือ หนึ่ง ผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ คือรางวัลตอบแทนที่ได้รับจากการเข้าร่วมในรูปของรายได้หรือบริการที่ประเมินค่าเป็นตัวเงินไม่ได้ สอง ผลประโยชน์ทางด้านสถานะทางสังคม เป็นสิ่งที่ได้รับในมิติทางสังคม เป็นผลตอบแทนที่ได้รับจากการเข้าร่วมในบทบาทของการรวมกลุ่ม เช่นความสนุกสนาน ความเป็นมิตร สถานภาพ หรือความเคารพนับถือ และสาม ผลประโยชน์ด้านการบรรลุอุดมการณ์ ความเชื่อ (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: 74-76)

อย่างไรก็ตามการให้ความสำคัญกับเหตุกระตุ้นเฉพาะปัจเจกบุคคลในการก่อให้เกิดการกระทำรวมหมู่ ทำให้ RM ได้ขยายมุมมองการอธิบายจากทฤษฎีเศรษฐศาสตร์เพียงอย่างเดียวสู่การอธิบายด้วยทฤษฎีทางการเมือง ด้วยการให้ความสำคัญกับการอธิบายและการวิเคราะห์โครงสร้างหรือกลไกที่จะทำให้เกิดแรงกระตุ้นเฉพาะปัจเจกบุคคลและเป็นกลไกที่ลดต้นทุนสำหรับการร่วมเคลื่อนไหวของปัจเจกชน ดังนั้น McCarthy (1977 อ้างถึงใน ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: 76-77) จึงพัฒนาฐานคิดทางเศรษฐศาสตร์ของ Olson โดยเพิ่มองค์ประกอบของการวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ด้วย องค์การการเคลื่อนไหว (Social Movement Organization-SMO) เพราะองค์การการเคลื่อนไหวจะทำหน้าที่สำคัญในการรวบรวมและระดม “ทรัพยากร” ได้แก่ เงิน แรงงาน ความชอบธรรม ความรู้ ความมั่นคง และความเป็นปึกแผ่น ฯลฯ ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญ สำหรับการเติบโตหรือการหยุดนิ่งของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม องค์การเคลื่อนไหวจะสามารถระดมทรัพยากรได้มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับกิจกรรมในการระดมทรัพยากรด้วย ดังนั้นในทัศนะของ RM “กิจกรรมในการระดมทรัพยากร” จึงเป็นองค์ประกอบการวิเคราะห์ที่สำคัญอีกประการหนึ่งและที่สำคัญมีการเพิ่มการวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกด้วยคือโครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political Opportunity Structure-POS) รวมทั้งกลุ่ม และองค์กรซึ่งทั้งสนับสนุนและ

ต่อต้านในบริบทสภาพแวดล้อมด้วย ฉะนั้นการเคลื่อนไหวจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวต้องมีการคำนึงถึง การระดมทรัพยากร องค์การในการเคลื่อนไหว และปัจจัยบริบทสภาพแวดล้อมภายนอกด้วย รวมไปถึงการคิดค้นนวัตกรรมและยุทธวิธีต่างๆ ในการต่อสู้

จากการพัฒนาองค์ประกอบสำหรับการวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของ RM สรุปได้ว่า RM มีองค์ประกอบทางกรอบทฤษฎีที่สำคัญอยู่ที่ “องค์การเคลื่อนไหว” “ทรัพยากร” และ “กิจกรรมการระดมทรัพยากร” ซึ่งองค์ประกอบทางทฤษฎีทั้งสามต่างมีส่วนสัมพันธ์กัน โดยมีองค์ประกอบด้านองค์การการเคลื่อนไหวเป็นองค์ประกอบแรกและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญสำหรับการวิเคราะห์ เพราะองค์การจะทำให้เกิดกิจกรรมการระดมทรัพยากร ซึ่งจะเป็ทรัพยากรที่ชี้วัดความเติบโต หรือในทางตรงกันข้ามชี้วัดความหยุดนิ่งของการเคลื่อนไหวขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ดังนั้นการวิเคราะห์การเคลื่อนไหวต่อสู้ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมภายใต้สำนักคิด RM จุดสำคัญจึงอยู่ที่องค์ประกอบทางทฤษฎีทั้งสามประการดังกล่าวข้างต้น แต่อย่างไรก็ตาม ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2545: 21) ได้กล่าวไว้ว่า RM เมื่อนำมาศึกษาในประเทศกำลังพัฒนาต้องมีการเพิ่มเติมเรื่องการวิเคราะห์ขบวนการโต้กลับ (Counter Movement) จากภาครัฐและกลุ่มอื่นๆทางสังคมด้วยเพื่อการศึกษาที่ลึกซึ้งขึ้น เพราะรัฐบาลแทบทุกประเทศย่อมมีขบวนการโต้กลับที่มีประสิทธิภาพ

นอกจากนั้นการที่ RM วิเคราะห์กระบวนการระดมทรัพยากรขององค์การในการเคลื่อนไหวด้วยกิจกรรมทางการเมือง และให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์การระดมทรัพยากรสำหรับขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมประเภท เงิน แรงงาน ทำให้ RM เป็นสำนักคิดและแนวทางการวิเคราะห์ที่ให้ความสนใจน้อยหรือละเลยกับประเด็นด้านสังคมประชา จึงทำให้สำนักคิด RM ไม่ได้สนใจวิเคราะห์กิจกรรมการเคลื่อนไหวสาธารณะประเภทอื่นที่นอกเหนือจากการเคลื่อนไหวทางการเมือง และการเคลื่อนไหวที่อยู่นอกพื้นที่ทางการเมืองเช่นเรื่องการต่อสู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ ของปัจเจกชนซึ่งเป็นการต่อสู้ในอาณาบริเวณของ“สังคมประชา” มากกว่าที่จะเป็นการต่อสู้ในอาณาบริเวณของ“การเมือง ” (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2545: 9-11)ซึ่งการต่อสู้ในอาณาบริเวณแบบนี้เรียกว่าขบวนการทางสังคมใหม่ (NSMs) ซึ่งจะมีจุดเน้นที่แตกต่างกับ RM

2.1.4 ทฤษฎีขบวนการทางสังคมใหม่ (New Social Movement Theory)

จุดกำเนิดของทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ คือเกิดจากการวิพากษ์ทฤษฎีระดมทรัพยากรว่าสนใจเฉพาะการตอบคำถามว่าขบวนการทางสังคมเกิดขึ้นอย่างไร ขณะเดียวกันก็วิพากษ์ทฤษฎีมาร์กซิสต์ ว่ามีข้อจำกัดในการอธิบายปรากฏการณ์/ขบวนการทางสังคมใหม่ที่เกิดขึ้น เช่นขบวนการด้านสิ่งแวดล้อม ขบวนการสิทธิสตรี เป็นต้น เพราะปรากฏการณ์ดังกล่าวได้รับการ

ตั้งคำถามว่าไม่ได้เกิดจากความขัดแย้งทางชนชั้น แล้วเกิดขึ้นเพราะเหตุใด (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2545: 20-22) และต่อมาช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดย Alberto Melucci (1985 อ้างถึงใน ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: 128-129) ได้ชี้ให้เห็นถึงปรากฏการณ์เหล่านี้และได้ชี้ให้เห็นว่าทฤษฎีทางชนชั้น และทฤษฎีการกระทำรวมหมู่หรือทฤษฎีการระดมทรัพยากรนั้นมีข้อจำกัด เนื่องจากสนใจเพียงแต่องค์กรการเคลื่อนไหว ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และความสำนึกหรือลัทธิของขบวนการทางสังคม ทำให้ตอบคำถามได้เพียงแค่ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร แต่ไม่อาจตอบว่าเหตุใด หรือทำไมขบวนการทางสังคมจึงเกิดขึ้น จึงเป็นที่มาของการวิเคราะห์ในแนวทางขบวนการทางสังคมใหม่

จากการอธิบายที่มาของขบวนการทางสังคมใหม่ดังกล่าวข้างต้นแล้วลักษณะสำคัญของขบวนการทางสังคมแบบใหม่มี 3 ประการคือ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2540: 65-68)

ประการแรก ขบวนการทางสังคมใหม่ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของชนชั้นเดียวดังเช่นขบวนการทางสังคมในอดีตที่ทฤษฎีมาร์กซิสต์ได้อธิบายไว้ แต่เป็นการตอบโต้กับปัญหาและความขัดแย้งใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมซึ่งวางอยู่บนพื้นฐานของความหลากหลายชนชั้น

ประการที่สอง ในขณะที่กรอบทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์ กลุ่มผลักดัน การกระทำรวมหมู่อยู่ภายในระบอบการเมือง แต่การปรากฏตัวของขบวนการทางสังคมแบบใหม่ในสังคมหลังอุตสาหกรรมมีลักษณะเป็นการเคลื่อนไหวเรียกร้องที่ไม่ผ่านกลไกทางการเมืองที่ดำรงอยู่ เช่นพรรคการเมือง นักการเมือง หรือหวังพึ่งกลไกรัฐ เพราะความขัดแย้งใหม่ๆเหล่านี้สลับซับซ้อนเกินกว่าที่สถาบันทางการเมืองในระบบราชการเมืองปกติจะจัดการได้ ขบวนการเหล่านี้จึงได้แสวงหากลไกที่จะเปิดช่องทางทางการเมืองแบบใหม่ ที่มากกว่าสถาบันและกลไกการเมืองปกติในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน

ประการที่สาม ขบวนการเหล่านี้ไม่ได้เรียกร้องเกี่ยวกับผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม ดังเช่นในกรอบทฤษฎีกลุ่มผลประโยชน์ อีกทั้งจุดหมายของขบวนการเหล่านี้ก็ไม่ได้ต้องการช่วงชิงอำนาจรัฐ ดังเช่น ขบวนการทางชนชั้นที่มุ่งสู่การปฏิวัติ แต่ขบวนการทางสังคมแบบใหม่นี้ต้องการสร้างกติกาสหกรณ์หรือกฎเกณฑ์ชุดใหม่ในการดำรงชีวิต ช่วงชิงการนำในการสร้างค่านิยมหรือความหมายชุดใหม่ให้กับสิ่งที่ต่อสู้ หรือเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อสร้างวาทกรรมชุดใหม่ๆในเรื่องนั้นๆ

นอกจากนั้น ม.ร.ว. พุทธิสาธิต ชุมพล (2546: 339-341) ได้สรุปให้เห็นถึงลักษณะสำคัญซึ่งเป็นการ “ใหม่” ของขบวนการทางสังคมใหม่ไว้ 3 ประการคือ

1) ขบวนการใหม่ มีความเป็นขบวนการทางสังคมมากกว่าที่จะเป็นขบวนการทางการเมือง เพราะให้ความสนใจในเรื่องค่านิยมและวิถีชีวิต ซึ่งก็คือ เรื่องเชิงวัฒนธรรม ดังนั้นขบวนการใหม่ๆ จึงมีลักษณะทางสังคมมากกว่าทางการเมืองโดยตรง จุดมุ่งหมายของขบวนการ

เหล่านี้อยู่ที่การระดมเข้าร่วมในสังคมประชา มีส่วนสำคัญในการทำกิจกรรมในอาณาบริเวณสาธารณะ (Public Sphere) เพื่อสังคมโดยรวมและไม่ได้มุ่งที่จะเข้าไปมีส่วนในอำนาจรัฐหรือครองอำนาจรัฐ

2) ขบวนการใหม่ มีฐานที่มั่นอยู่ในสังคมประชา กล่าวคือ โดยมากกระทำการอ้อมรัฐ (Bypass the State) ไม่สนใจที่จะติดต่อกับหรือท้าทายอำนาจรัฐโดยตรง หากแต่ต้องการที่จะปกป้องสังคมประชาจากการก้าวล้ำโดยรัฐเทคโนโลยี เครด ขบวนการใหม่จึงมีลักษณะการทำกิจกรรมและลักษณะอุดมการณ์เชิงสัญลักษณ์ (Symbolic) เป็นหลัก

3) ขบวนการใหม่ พยายามที่จะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงสังคม โดยการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและโดยการพัฒนาวิถีชีวิตใหม่ๆ เป็นทางเลือก (Alternative Life-Styles) กล่าวคือ แทนที่จะมุ่งสู่การเปลี่ยนแปลงโดยผ่านระบบการเมืองหรือโดยการกระทำทางการเมือง ขบวนการใหม่ๆ มุ่งความสนใจไปที่นวัตกรรมเชิงวัฒนธรรม (Cultural Innovation) ที่การสร้างสรรค์วิถีชีวิตใหม่ และโดยการนี้มีส่วนในการท้าทายค่านิยมเดิมๆ การเน้นสัญลักษณ์และความมีตัวตน

อย่างไรก็ตาม แนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ถูกพัฒนาขึ้นในสังคมที่พัฒนาแล้ว ซึ่งหมายถึงสังคมที่มีอุตสาหกรรมก้าวหน้า และระบอบประชาธิปไตยที่ก้าวหน้า แรงงานส่วนใหญ่เป็นผู้มีการศึกษา เป็นชนชั้นกลาง มีทักษะจึงทำให้ประเด็นของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่มุ่งไปที่ค่านิยมใหม่ๆ หรือประเด็นคุณภาพชีวิต มากกว่าปัจจัยการผลิต ค่าจ้าง สวัสดิการ สังคมซึ่งเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจที่มักเกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาซึ่งเรียกโดยรวมว่าเป็นปัญหาสิทธิที่เท่าเทียม และสภาพของบุคคล ดังนั้น การต่อสู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการต่อสู้ในอาณาบริเวณของ “อัตลักษณ์และวัฒนธรรม” มากกว่าเป็นการต่อสู้ในอาณาบริเวณของ “การเมืองและเศรษฐกิจ” ด้วยเหตุนี้จึงมีนักทฤษฎีกลุ่มหนึ่งพยายามสร้างกรอบการวิเคราะห์เฉพาะ ที่ให้ความสำคัญกับมิติเฉพาะที่เกิดขึ้นในสังคมกำลังพัฒนา อันได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติการเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน มิติความเป็นชุมชน โดยเฉพาะชุมชนในชนบทและมิติการสร้างเสริมการปกครองแบบประชาธิปไตยให้สมบูรณ์ขึ้น (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2545: 11-15, 21)

แม้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ (NSM) ในประเทศกำลังพัฒนาจะยังคงเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีกลิ่นอายของขบวนการทางการเมือง ยังคงเคลื่อนไหวเรียกร้องในเรื่องของปากท้อง ในปริณทลทางเศรษฐกิจและสิทธิในขั้นพื้นฐานของความเป็นพลเมืองอยู่ แต่ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่ในประเทศกำลังพัฒนายังคงมีหัวใจสำคัญ หรือ ลักษณะสำคัญของการเคลื่อนไหวอยู่ที่ “สังคมประชา” เกี่ยวกับเรื่องนี้ ผาสุก พงษ์ไพจิตร ชี้ให้เห็นผ่านการศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเทศแถบลาตินอเมริกาไว้ว่า ขบวนการเคลื่อนไหว

ทางสังคมใหม่ในโลกที่สาม หรือประเทศกำลังพัฒนา การเคลื่อนไหวของขบวนการเป็นความพยายามที่จะสร้างหรือฟื้นฟูสังคมประชา แม้ว่าขบวนการจะมีใช้ส่วนเดียวกับสังคมประชา แต่พวกเขาก็มีบทบาทในการสร้างสังคมประชา หรือไม่ก็ขัดแย้งสังคมประชาจากการถูกรัฐครอบครอง (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2545: 14) ซึ่งสอดคล้องกับ ม.ร.ว. พุทธิวิธาน ชุมพล (2543: 12) ว่าการเมืองของขบวนการทางสังคมใหม่ในโลกที่สามก็ยังคงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับในสังคมอุตสาหกรรมเหมือนกัน กล่าวคือ ให้ความสำคัญกับการต่อสู้ในพื้นที่ สังคมประชา ที่ซึ่งขบวนการสามารถระดมการยอมรับและการตอบสนองข้อเรียกร้องผ่านการเปลี่ยนแปลงค่านิยม การนิยามความหมาย รวมทั้งการสร้างวาทกรรมต่อประเด็นปัญหาต่างๆ เพื่อระดมแนวร่วมและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะแนวร่วมในหมู่คนชั้นกลาง อันเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของขบวนการทางสังคมใหม่ ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มพลังของตนในการที่จะมีโอกาส เปิดประตู ของกระบวนการนโยบายให้กว้างขึ้น เพื่อที่จะสามารถเข้าไปเจรจาต่อรองได้อย่าง เสมอหน้า กับผู้กำหนดและปฏิบัตินโยบายในโครงสร้างการปกครองที่ดำรงอยู่ และเป็นวิธีการต่อสู้ทางการเมืองที่มุ่งสร้างตำแหน่งแห่งที่ในพื้นที่ทางสังคมและการเมืองเพื่อให้เกิดการยอมรับและตอบสนองข้อเรียกร้องจากฝ่ายรัฐ ตลอดจนผู้มีอำนาจที่เกี่ยวข้อง

จากการกล่าวถึงพัฒนาการของขบวนการทางสังคมดังกล่าวข้างต้นนั้นแสดงให้เห็นว่าขบวนการทางสังคมมีการปรับเปลี่ยนแนววิเคราะห์และมีพลวัตของขบวนการในตนเองและจะทำให้เห็นกรอบที่ดึงดูดหรือเป็นปัจจัยที่ขับเคลื่อนให้ขบวนการทางสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนหรือเรียกร้องในประเด็นต่างๆ ซึ่งจะสามารถนำมาอธิบายการเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองได้ อย่างไรก็ตามในส่วน of ขบวนการทางสังคมแบบใหม่นั้น พื้นที่ของขบวนการทางสังคมได้ขยายเพิ่มมากขึ้นได้จำกัดอยู่เฉพาะพื้นที่ทางการเมือง แต่ได้ขยายไปสู่พื้นที่โดยรวมทั้งหมดของสังคม หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าสังคมประชา หรือประชาสังคม (Civil Society) จากการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ของขบวนการข้างต้น จึงแสดงให้เห็นว่าขบวนการทางสังคมถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาคประชาสังคม ฉะนั้นการกระทำใดๆ ของขบวนการทางสังคมก็ถือได้ว่าเป็นการขับเคลื่อนในภาคส่วนของประชาสังคมและแสดงถึงความเป็นประชาสังคมเช่นกัน ดังในงานของ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2545: 46) ได้กล่าวไว้ว่าความเป็นประชาสังคมของสังคมใด สามารถดูได้จาก ความกระฉับกระเฉงหรือความความคล่องตัวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ในสังคมนั้นๆว่ามีมากน้อยแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งแสดงให้เห็นว่าขบวนการประชาสังคม และขบวนการทางสังคมมีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกออกจากกันไม่ได้ นอกจากนั้น อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2545: 24) ได้กล่าวถึงการเคลื่อนไหวของขบวนการทางสังคมว่าขบวนการทางสังคม ล้วนเป็นกลุ่มอย่างหนึ่งที่อยู่ระหว่างรัฐกับปัจเจกชน ในแง่นี้จึงถือได้ว่าองค์กร

หรือกลุ่มต่างๆ เหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งของประชาสังคม แต่การศึกษาเรื่องขบวนการทางสังคมนั้น มักเน้นด้านความขัดแย้ง เน้นการแข่งขันหรือต่อสู้กันเป็นสำคัญ ซึ่งแนวทางการศึกษาประชาสังคมของอเนก เหล่าธรรมทัศน์เน้นที่การประสานสามัคคีและการร่วมมือ หรือรวมตัวของกลุ่มต่างๆ ทั้งกลุ่มผลประโยชน์ ชนชั้น และขบวนการทางสังคม เข้าด้วยกันเป็นประชาสังคม และประชาสังคมเหล่านี้ที่สร้างขึ้นต้องเป็นประชาสังคมที่มุ่งเคลื่อนไหวเพื่อลดอำนาจหน้าที่และบทบาทของรัฐต่อสังคมลงไปด้วย

2.2 แนวคิดประชาสังคม

การนำเอาแนวคิดประชาสังคมมาอธิบายในครั้งนี้อยู่เพื่อเป็นการทำความเข้าใจพัฒนาการหรือการก่อเกิดแนวคิดประชาสังคมว่ามีมูลเหตุหรือสิ่งสำคัญประการใดจึงทำให้เกิดประชาสังคมขึ้น และจะทำให้เข้าใจถึงตำแหน่งแห่งที่ของประชาสังคมรวมไปถึงปัจจัยที่ทำให้ประชาสังคม เข้ามาขับเคลื่อนหรือเข้ามาเคลื่อนไหวในประเด็นต่างๆ ที่อยู่ในสังคม

2.2.1 พัฒนาการและความหมายของประชาสังคม

แนวคิดประชาสังคม (Civil Society) เป็นแนวคิดที่มีพื้นฐานมาจากทางยุโรป ในเมืองแรกมีการใช้คำว่าประชาสังคมในความหมายเช่นเดียวกับรัฐหรือรัฐบาลมิได้แยกออกจากกันมีการใช้คำว่ารัฐกับประชาสังคมที่เปรียบเสมือนคำๆ เดียวกันที่มองว่าต้องเป็นสถานะที่มีการปกครอง มีกฎหมาย มีชื่อมีแป๊ะ เท่านั้น (อเนก เหล่าธรรมทัศน์, 2545: 13) เหตุที่เป็นดังนี้เพราะกรอบแนวคิดของรัฐแบบดั้งเดิมนั้น รัฐเป็นผู้ผูกขาดความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างเบ็ดเสร็จ การที่ปัจเจกบุคคลจะเข้าไปมีความสัมพันธ์กับสังคมจะต้องผ่านรัฐ ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลาง ประชาชนทั่วไปไม่มีสิทธิ ไม่มีหน้าที่ทางการเมืองใดๆ นอกไปจากการขึ้นตรงต่อรัฐและปฏิบัติตามกฎหมายของรัฐ

ผลจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในศตวรรษที่ 18 และการเติบโตของลัทธิทุนนิยม ได้มีการปลดปล่อยผู้คนออกจากโครงสร้างทางสังคมแบบเดิม ก่อให้เกิดวิถีชีวิตแบบใหม่และชนชั้นใหม่ๆ ทางสังคม เกิดกลุ่มพ่อค้าวานิชต่างๆ ได้มีการสะสมทุนจนเริ่มมีอำนาจและพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อต่อรองผลประโยชน์ของตน โดยไม่ผ่านกลไกทางการเมืองระบบปกติ ที่รัฐกำหนด แต่ได้แสดงออกในฐานะปัจเจกบุคคล ที่ต้องการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อสังคมโดยตรง เริ่มรู้จักชนชั้นใหม่ที่เกิดขึ้นนี้ในนามของชนชั้นกลางที่มีความคิดอิสระ เริ่มมีบทบาท เริ่มมีการพูดคุย วิจารณ์วิจารณ์ รัฐและนโยบายของสาธารณะของรัฐในที่ต่างๆ เช่น ในร้านกาแฟ รวมไปถึงสื่อสาธารณะต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ เผยแพร่ความคิดเห็นต่างๆ ปรากฏการณ์ดังกล่าวก็ได้เปิด

พื้นที่ที่เป็นมิติใหม่ของการเมืองสาธารณะ โดยได้สถาปนาสิ่งที่เรียกว่าปริมณฑลสาธารณะ กล่าวคือพื้นที่สาธารณะดังกล่าวไม่ใช่พื้นที่ทางการเมืองของรัฐหรือพื้นที่ทางเศรษฐกิจของภาคทุน แต่เป็นพื้นที่ของภาคประชาชน ที่เรียกว่าประชาสังคมนั่นเอง (ทศพล แก้วประพันธ์, 2544: 18-19) ซึ่งความหมายดังกล่าวนี้หมายความว่าประชาสังคมได้มีการเปิดพื้นที่ใหม่คือพื้นที่นอกเขตรัฐ ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของรัฐเหมือนในอดีต โดยความหมายดังกล่าวนี้ก็ได้ใช้สืบเนื่องต่อมาถึงแนวคิดประชาสังคมร่วมสมัยในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามรากฐานทางประวัติศาสตร์ของแนวคิดประชาสังคมจะสัมพันธ์กับการคลี่คลายปัญหาที่เกิดขึ้น ในปลายศตวรรษที่ 17 ถึงต้นศตวรรษที่ 18 แต่กระแสนการตื่นตัวในเรื่องที่เกี่ยวกับฐานะและความสำคัญของภาคประชาสังคม กลับมีจุดเริ่มต้นจากการเปลี่ยนแปลงในราวศตวรรษที่ผ่านมา ในเรื่องการล่มสลายของโซเวียตและยุโรปตะวันออก และในขณะเดียวกัน รัฐทุนนิยมก็ประสบปัญหาในการจัดการกับปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ที่ขยายตัวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ก่อให้เกิดวิกฤติศรัทธาของประชาชนต่อรัฐ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนำมาซึ่งการกลับมาของแนวคิดประชาสังคม (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2540: 40-45)

นอกจากนั้นในปลายศตวรรษที่ 20 ยังมีความพยายามที่จะอธิบายและทำความเข้าใจ หรือทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการปรากฏตัวของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ และการกลับมาของมโนทัศน์เรื่องประชาสังคม ซึ่งในระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือประชาธิปไตยแบบเสรี ที่เชิดชูปัจเจกบุคคลเป็นหลัก ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากว่าไม่สามารถสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันได้ ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งทั้งหมดทั้งมวลมีสาเหตุมาจากสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไป จึงนำมาสู่การก่อตัวของประชาสังคมบางประเภทที่มีการท้าทายอำนาจรัฐมากขึ้น (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2545: 46-47) แต่อย่างไรก็ตาม ประชาสังคมยังเป็นที่ยอมรับว่าเป็นสถาบันที่เป็นพื้นฐานของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และไม่เพียงว่าต้องมีประชาสังคมเท่านั้น แต่จะต้องส่งเสริมความเข้มแข็งให้แก่ประชาสังคมเพื่อสร้างความสมดุลอำนาจระหว่างรัฐ ทุน และสังคม ซึ่งประชาสังคมยอมเกิดจากการแสวงหารูปแบบที่เหมาะสมแก่สังคมใดสังคมหนึ่งดังงานของ Live and Reeve (1997: 64 อ้างถึงใน อนุสรณ์ ลิมมณี, 2542: 34) เห็นว่าการเกิดขึ้นของประชาสังคมเป็นผลมาจากการพยายามแสวงหารูปแบบสังคมที่ดีงาม หรือสังคมที่มีอารยธรรมโดยให้ความสำคัญกับสิทธิและบทบาทของประชาชนในการรวมกลุ่มหรือสมาคม เพื่อร่วมมือกันหาทางแก้ไขปัญหามโนทัศน์ในสังคมและผลักดันนโยบายของรัฐ ดังนั้นประชาสังคมจึงไม่ใช่สิ่งที่ดำรงอยู่ในทุกสังคม แต่เป็นสิ่งที่พัฒนาขึ้นในสังคมที่เป็นประชาธิปไตย

สำหรับการให้คำจำกัดความหรือให้คำนิยามของคำว่าประชาสังคมนั้น แม้ว่าจะยังไม่เป็นที่แน่ชัดซึ่งขึ้นอยู่กับมุมมองและประสบการณ์รวมไปถึงฐานคิดของแต่ละบุคคล แต่ก็มียุทธศาสตร์คำที่มักใช้กันซ้ำๆคือภาษาอังกฤษก็เช่น คำว่า Civility หรือ Civil Society ซึ่งส่วนใหญ่นิยมใช้คำที่สอง ส่วนในภาษาไทยก็ใช้คำเรียกที่แตกต่างกัน เช่น ประชาสังคม อารยะสังคม สังคมสมานภาพ ประชาคมพลังที่สาม สังคมเข้มแข็ง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ ขบวนการเคลื่อนไหวของประชาสังคมรูปแบบใหม่ สังคมประชา วิธีประชา ประชาธิปไตย ชุมชนนิยม วัฒนธรรมชุมชน ธุรกิจชุมชน เป็นต้น ซึ่งคำที่นิยมใช้ส่วนใหญ่คือคำว่าประชาสังคม นอกจากการเลือกใช้คำเรียกที่แตกต่างกันแล้ว การให้นิยามความหมายของประชาสังคมยังแตกต่างกันออกไปอีก โดยมีความหมายที่น่าสนใจ อาทิเช่น

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2540: 41) เห็นว่าประชาสังคมในบริบทของประเทศไทยควรจะหมายถึงทุกส่วนของสังคมโดยรวมถึงภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนด้วย ถือว่าเป็น ประชาสังคม ซึ่งมองว่าทุกส่วนควรเป็นหุ้นส่วนซึ่งกันและกัน (Partnership)

ซึ่งขัดแย้งกับเกษียร เตชะพีระ (2540: 123) เห็นว่า ประชาสังคมคือสถาบันที่มีความเป็นอิสระ ที่อยู่นอกภาครัฐ แต่สถาบันอิสระที่อยู่นอกรัฐนั้นไม่ใช่ของประชาชนทั้งหมด มีที่เป็นของเอกชนด้วย ธุรกิจด้วย รวมอยู่ด้วยกัน รากเหง้าหรือที่มาของคำนี้ขอให้เป็นการสถาบันที่อยู่นอกรัฐก็ถือเป็นประชาสังคม

ขณะเดียวกันชาติชาย ณ เชียงใหม่ (2556) ให้คำอธิบายว่าเพิ่มเติมว่าประชาสังคม คือ กลุ่มองค์กรที่เป็นพลเมืองระบอบรัฐ รวมตัวกันโดยไม่หวังกำไร หรือถ้าหวังก็ต้องการมีบทบาทร่วมกับรัฐบาลในการจัดระเบียบการปกครองในการดูแลทุกข์สุขของตัวเองและของสังคมส่วนรวม

อนันต์ เหล่าธรรมทัศน์ (2545: 23) เห็นว่า ประชาสังคม หมายถึง เครือข่าย กลุ่ม ชุมชน สมาคม มูลนิธิ สถาบัน และชุมชนที่มีกิจกรรมหรือมีการเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างรัฐกับปัจเจกชน โดยมีจุดเน้นคือ ประการแรก ไม่ชอบและไม่ยอมให้รัฐครอบงำหรือบงการ แม้ว่าจะยอมรับความช่วยเหลือจากรัฐ และมีความร่วมมือกับรัฐได้ แต่ก็สามารถขึ้นำกำกับและคัดค้านรัฐได้พอสมควร ประการที่สอง ไม่ชอบปัจเจกชนสุดขั้ว ซึ่งส่งเสริมให้คนเห็นแก่ตัวต่างคนต่างอยู่แย่งแข่งขันกันจนไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม แต่สนับสนุนให้ปัจเจกชนมารวมตัวกันและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยไม่ปฏิเสธการแสวงหาหรือปกป้องผลประโยชน์เฉพาะส่วน เฉพาะกลุ่ม และยังได้เน้นย้ำว่าแนวคิดประชาสังคมของเขานั้นสังคม ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ รัฐ ประชาสังคม และปัจเจกชน ซึ่งเป็นอิสระต่อกัน แต่ต้องมีความเกี่ยวโยงซึ่งกันและกันทั้ง ขัดแย้ง ประนีประนอม และสามัคคีไปพร้อมๆ กัน นอกจากนั้น อนันต์ เหล่าธรรมทัศน์ (2545: 26-27) ยังอธิบายเพิ่มเติมว่าแนวคิดประชาสังคมของเขานั้นแม้จะรวมถึงกลุ่มและองค์กรที่ไม่ผิดกฎหมายแทบทุกประเภท แต่

เขาให้น้ำหนักกับกลุ่มที่เกิดจาก ประการแรก คนแปลกหน้า คือคนที่ไม่ใช่ญาติ และไม่ใช่เพื่อนฝูง เท่านั้น แต่ต้องเปิดรับและเป็นที่ยอมรับของคนแปลกหน้าที่เป็นคนไกลให้ได้มากที่สุด ประการที่สอง มารวมตัวกันโดยสมัครใจ สามารถเข้าออกจากการเป็นสมาชิกของกลุ่มหรือองค์กรนั้นโดยเสรี และ ประการสุดท้าย การทำงานภายในกลุ่มต้องเป็นไปอย่างที่ค่อนข้างเท่าเทียมกัน แต่คำว่าเท่าเทียมกันในที่นี้ไม่ได้หมายความว่าไม่มีการบังคับบัญชา

นอกจากนั้น ประเวศ วะสี (2552) อธิบายว่าประชาสังคมหมายถึง ความเป็นชุมชน หรือ ประชามคม เกิดจากกลุ่มผลประโยชน์ในสังคม ที่ได้รับความไม่เป็นธรรมในสังคม จึงจำเป็นต้อง มีการรวมตัวกันของประชาชนเข้าเป็นประชาสังคมเพื่อจัดปัญหาดังกล่าวเกิดเป็นการสร้างความ เป็นชุมชนที่ประชาชนจำนวนหนึ่งมีการรวมตัวกันตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีอุดมการณ์ร่วมกัน หรือ ความเชื่อในบางเรื่องร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารกัน หรือมีการรวมกลุ่มกัน มีการเรียนรู้ ร่วมกันในการกระทำ ในการปฏิบัติ และมีการจัดการ

จากการให้ความหมายข้างต้นอาจสรุปได้ว่าประชาสังคมคือ ทุกส่วนของสังคม ทั้งที่เป็น ส่วนของภาครัฐ และที่อยู่นอกรัฐ ที่มารวมตัวกันเพื่อดูแลทุกข์สุขของสังคม โดยมีการเคลื่อนไหว อยู่ระหว่างรัฐ และปัจเจกบุคคล เพื่อที่จะพยายามเข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดแนวนโยบายของรัฐ และพยายามลดบทบาทของรัฐ และมุ่งให้รัฐส่งเสริม หรือเพิ่มพลังให้ชุมชน หรือสังคมจัดการ ปัญหา และจัดการชีวิตของตนเองได้อย่างมีอิสระ โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือการสร้างสังคมที่ดี และ มีความสุข

2.2.2 ลักษณะของประชาสังคม

Sales (1991: 309 อ้างถึงใน อนุสรณ์ ลิมมณี, 2542: 35) สรุปถึงลักษณะของประชาสังคม สมัยใหม่ว่ามีลักษณะสำคัญดังนี้

หนึ่ง เป็นที่รวมกลุ่มในรูปของสมาคม และการรวมตัวของสมาคม ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลาง เชื่อมโยงระหว่างปัจเจกชนกับกลุ่ม กลุ่มคนกับสถาบันทางสังคม สถาบันทางสังคมกับสถาบันทาง การเมืองและเศรษฐกิจทั้งหลาย

สอง เป็นพื้นที่สำหรับสร้างอัตลักษณ์ หรือความเป็นตัวตน และรูปแบบการดำเนินชีวิต ใหม่ทั้งหลายขึ้นมา มีความหลากหลายแต่ไม่ใช่ความแตกแยก และเป็นพลังผลักดันให้เกิดการ เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง

สาม เป็นที่สำหรับการริเริ่มก่อตัวของมติมหาชน และการต่อสู้ช่วงชิงเพื่อเป็นผู้นำ มติ มหาชนระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่จะมีผลตามมาในอนาคต

สี่ เป็นตัวเชื่อมโยงกับรัฐ รวมทั้งระบบเศรษฐกิจข้ามชาติ และที่มากขึ้นเรื่อยๆ คือเชื่อมโยงกับส่วนที่เป็นกิจกรรมในครอบครัวหรือกิจกรรมในชีวิตประจำวันมีความผูกพันอย่างลึกซึ้งกับระบอบประชาธิปไตย ในฐานะที่ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่เอื้อให้เกิดประชาสังคมและให้สามารถดำรงอยู่ได้

นอกจากนั้น อนุชาติ พวงสำลี และคณะ (2541: 11-14) ได้กล่าวถึงลักษณะของประชาสังคมไว้เพิ่มเติมว่า มีความหลากหลายซึ่งถือว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญในเชิงองค์ประกอบของสังคม ซึ่งความหลากหลายมี 2 ลักษณะ คือ

ประการแรก ความหลากหลายเชิงรูปแบบ ซึ่งจะมีลักษณะคือ รูปแบบพื้น รูปแบบการรวมตัว รูปแบบของกลุ่มคนที่รวมตัวกัน

ประการที่สองความหลากหลายเชิงเนื้อหา ได้แก่ความหลากหลายของกิจกรรม ความหลากหลายในเชิงประเด็นความสนใจ/ปัญหา ความเป็นชุมชน ในความหลากหลายของประชาสังคมนั้น อาจจะครอบคลุมความหมายที่กว้างถึงอาณาบริเวณหรือบริบทขนาดใหญ่ ที่สามารถเชื่อมโยงติดต่อถึงกันในทางใดทางหนึ่ง ที่รวมตัวกันด้วยความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทร ความสนใจ และผลประโยชน์ร่วมกัน

ดังนั้นความเป็นชุมชนอาจจะไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะบริบทของชนบทก็ได้ บนสำนึกสาธารณะสำนึกสาธารณะหรือสำนึกเพื่อส่วนร่วม นั้นเป็นคุณลักษณะที่สำคัญและมีความหมายอย่างยิ่ง ในสังคมประชา

มีกิจกรรมและความต่อเนื่อง บนพื้นฐานของกระบวนการกลุ่มที่หลากหลาย รวมตัวกันเป็นชุมชนที่มีความรัก ความเอื้ออาทร และสมานฉันท์ร่วมกันนั้น คงจะไม่เพียงพอหากไม่สามารถผลักดันให้เกิดการกระทำหรือกิจกรรมร่วมกัน ความหมายของความเป็นประชาสังคมที่สำคัญคือเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ดังนั้นการสร้างให้เกิดกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องย่อมนำมาสู่กระบวนการการเรียนรู้ร่วมกันของคมในสังคม

มีเครือข่ายติดต่อสื่อสาร ด้วยเหตุผลเดียวกันกับเรื่องของกิจกรรมและความต่อเนื่อง กลุ่มประชาสังคมที่จะมีความยั่งยืนและมีความหมาย ย่อมต้องมีระบบการจัดการที่ดี มีระบบการสื่อสารแลกเปลี่ยน ตลอดจนการสร้างเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ร่วมกัน ประสบการณ์การเรียนรู้บนประสบการณ์ที่หลากหลายบน กิจกรรมที่หลากหลายคือพลังที่สร้างสรรค์ที่จะนำพาสังคมไปข้างหน้าร่วมกันอย่างสันติ ซึ่งจะมีความเข้มแข็งได้ย่อมเกิดจากการยึดโยงความสามารถและพลังย่อยๆ ในแต่ละส่วนมาประสานกันเป็นสังคมที่มีความเข้มแข็ง

นอกจากนี้ สมคิด เลิศไพฑูรย์ (2542: 213) ได้อธิบายถึงลักษณะของประชาสังคมว่าเป็น การรวมกลุ่มประเภทหนึ่งที่รัฐจะเข้าไปมีบทบาททั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผ่านกฎหมายซึ่งเป็น กลไกหลักของรัฐ จึงอาจแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

รูปแบบแรก เป็นการรวมตัวโดยมีสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน นั่นคือมีฐานะเป็นนิติ บุคคลตามรูปแบบที่กฎหมายรองรับเอาไว้ ซึ่งอาจจะเป็นสมาคม มูลนิธิ หรืออาจเป็นสหภาพหรือ สหกรณ์ก็ได้ การมีฐานะเป็นนิติบุคคลนั้นในด้านหนึ่งย่อมมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับรัฐ การจัดตั้ง กรรมการย่อมอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดจากรัฐ แต่อีกด้านหนึ่งการมีสถานะตามกฎหมายก็ จะทำให้ได้รับการสนับสนุนจากรัฐง่ายมากขึ้น

รูปแบบที่สอง เป็นการรวมตัวโดยมีสถานะทางกฎหมายที่ไม่ชัดเจนนั่นก็คือ เป็นการ รวมตัวที่ไม่ได้มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายแต่ประการใด เช่น สมัชชาคนจน สมัชชเกษตรกร รายย่อย ฯลฯ ประชาสังคมรูปแบบนี้จึงไม่ได้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับรัฐ การจัดตั้งเป็นไป ตามเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาคมเป็นหลัก การดำเนินการมีความคล่องตัว แต่มีข้อเสียในแง่ที่ ไม่สามารถขอความร่วมมือจากรัฐในทางที่เป็นเงิน หรือเครื่องมือเครื่องมือต่างๆ ได้

ส่วนไชรต์น์ เจริญสินโอฬาร (2540: 71-73) ได้อธิบายถึงลักษณะของขบวนการเคลื่อนไหว ประชาสังคมในต่างประเทศ แบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ

หนึ่ง ประชาสังคมในรูปของกลุ่มหรือองค์กรอาสาสมัคร เป็นรากฐานของประชาสังคม และระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยมในอดีตที่ผ่านมา ของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษที่ถือกันว่าเป็น แม่แบบในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่ปัจจุบันกลุ่มเหล่านี้กำลังลดบทบาทและ ความสำคัญลงไป สอง ประชาสังคมในรูปของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ เป็น พัฒนาการที่สำคัญในต่างประเทศปัจจุบัน โดยทั้งสองประเภทมีความแตกต่างกัน ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างประชาสังคม

ประชาสังคมในรูปของกลุ่ม หรือองค์กรอาสาสมัคร	ประชาสังคมในรูปของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่
มองรัฐในแง่ดี ในฐานะที่เป็นกรรมการกลางคอยตอบสนองความต้องการ หรือข้อเรียกร้องของประชาชน ทำให้มีแนวโน้มที่จะขยายอำนาจรัฐให้กว้างออกไป	ตั้งข้อสงสัยในเรื่องของความเป็นกลาง และความสามารถของรัฐ ในการตอบสนองต่อข้อเรียกร้องและความต้องการต่างๆของประชาชน จึงเป็นความพยายามที่จะท้าทายหรือสร้างจิตสำนึกให้กับอำนาจรัฐ
มีภาพของสิ่งที่เรียกว่าประชาสังคม คับแคบกว่า โดยมีชุมชนเป็นฐาน มีภาพของความเป็นพลเมือง ในลักษณะที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนหรือท้องถิ่น	มีภาพของสิ่งที่เรียกว่า ประชาสังคมที่กว้างกว่า โดยมีพื้นที่หรืออาณาบริเวณสาธารณะเป็นฐาน มีภาพของความเป็นพลเมือง ในแบบที่สนใจต้นตัว และมีจิตสำนึกสูงทางการเมือง

แหล่งที่มา: ไชยรัตน์ เจริญสิน โอฟาร, 2540: 72.

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นพัฒนาการ ความหมาย และลักษณะของประชาสังคม เพื่อที่จะทำให้มีความเข้าใจในความเป็นประชาสังคม และสามารถนำไปอธิบายและวิเคราะห์บทบาทของประชาสังคมในการขับเคลื่อนประเด็นต่างๆในสังคมหรือพื้นที่สาธารณะ รวมไปถึงสามารถนำไปอธิบายลักษณะของประชาสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง โดยต่อไปจะเป็นการอธิบายถึงยุทธวิธีในการต่อสู้และดำเนินการ โดยจะเป็นการอธิบายถึงยุทธวิธีในการขับเคลื่อนของขบวนการทางสังคมที่นักวิชาการอธิบายไว้เป็นส่วนใหญ่

2.3 ยุทธวิธีหรือปฏิบัติการในการเคลื่อนไหว

ในการสำรวจและศึกษายุทธวิธีในการเคลื่อนไหวนั้นเพื่อให้เข้าใจถึง รูปแบบ และลักษณะการเคลื่อนไหว รวมไปถึงการพัฒนาระบวนการในการเลือกใช้ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว เพื่อที่จะได้เข้าใจรูปแบบและลักษณะของยุทธวิธีในการขับเคลื่อนรูปแบบต่างๆ

ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวเป็นเครื่องมือหรือ กิจกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกลุ่ม หรือองค์กรต่างๆ โดยในที่นี้จะเสนอยุทธวิธีในการขับเคลื่อนที่น่าสนใจ คือ

Tarrow (1999: 93-99) ได้กล่าวถึงแบ่งรูปแบบยุทธวิธีของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่

2.3.1 ยุทธวิธีตามช่องทางปกติ (Conventional)

ยุทธวิธีตามช่องทางปกติเป็นวิธีการเคลื่อนไหวที่ยังอยู่ในบรรทัดฐานของสังคมประชาธิปไตย ที่คนในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับได้ โดยมีลักษณะที่สำคัญ 5 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง เป็นวิธีการที่สังคมสาธารณะทั่วไปเข้าใจและคุ้นเคย ประการที่สอง เป็นวิธีการเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้กระทำและคนในสังคมทั่วไปถึงผลที่จะตามมาจากการเคลื่อนไหว ประการที่สาม เป็นการเคลื่อนไหวที่อาศัยความยึดมั่นผูกพันของผู้กระทำการเพียงเล็กน้อย ประการที่สี่ มีความเป็นสถาบันสูง ทำให้เป็นการเคลื่อนไหวไม่มีพลังอำนาจในการทำหายนามากนัก และประการสุดท้ายเป็นวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมาย และ ตัวอย่างของยุทธวิธีเคลื่อนไหวตามช่องทางปกติที่ขบวนการทางสังคมเลือกใช้ และที่ได้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะสำคัญข้างต้น เช่น การลงชื่อ การประท้วง การวิ่งเต้น การยื่นหนังสือ เป็นต้น นอกจากนี้ ในงานศึกษาของประภาส ปิ่นตบแต่ง (2552: 166-167) ได้อธิบายถึงยุทธวิธีตามช่องทางทางการเมืองระบบปกติไว้คล้ายกัน คือ เป็นวิธีที่อยู่ในระดับของการยอมรับได้ หรืออยู่ในบรรทัดฐานของสังคม และได้อ้างถึง Della Port and Diani (1999) ที่ได้ระบุลักษณะวิธีตามช่องทางปกติแบบเก่า เช่น การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองกับผู้อื่น การทำงานร่วมกันกับพรรคการเมือง หรือผู้สมัคร การจัดประชุมสัมมนาทางการเมือง การลือขบถ การติดต่ออย่างเป็นทางการกับเจ้าหน้าที่รัฐ การชักชวนเพื่อนฝูง หรือคนรู้จักให้ลงคะแนนไปในทางใดทางหนึ่ง ลักษณะสำคัญของยุทธวิธีตามช่องทางทางการเมืองปกติ คือเป็นวิธีการที่ไม่ต้องการความเอาใจจริงเอาใจหรือความทุ่มเทสูง ไม่ต้องการวิธีการจัดการที่มากนัก เพราะมีบทเรียนและประสบการณ์ที่สั่งสมมายาวนาน และอาจดึงดูดบุคคลเข้าร่วมได้จำนวนมาก แต่ก็เกิดขึ้นจนกลายเป็นวิธีการแบบสถาบัน ขาดการทำลายต่อระบบการเมืองปกติ เช่นการเดินขบวน นัดหยุดงาน ซึ่งทั้งสองวิธีนี้กลายมาเป็นการต่อรองเชิงสถาบัน ที่มีพิธีกรรมและกฎเกณฑ์ที่ตายตัว และมีความคาดหวังที่ชัดเจนระหว่างผู้ทำทากับผู้ที่เผชิญหน้าด้วย โดยอาจผนวกวิธีการรูปแบบอื่นๆ ด้วย เช่น การเดินขบวนเพื่อหาเสียงสนับสนุนจากชุมชนรอบข้าง และสื่อสารมวลชน การปิดโรงงาน การยึดโรงงาน หรือสถานที่ทำงาน ฯลฯ ซึ่งวิธีการเดินขบวนปัจจุบันกลายเป็นส่วนหนึ่งของระบอบการปกครองประชาธิปไตย และการเดินขบวนเป็นการแสดงให้เห็นถึง จำนวน ที่แสดงให้เห็นจำนวนผู้เข้าร่วมว่ามีจำนวนมากขึ้นเพียงใด โดยต่างจากการหยุดงาน เพราะคนทุกภาคส่วนในสังคมสามารถเข้าร่วมได้ไม่จำกัดเฉพาะกลุ่ม ซึ่งการเดินขบวนและการนัดหยุดงานได้รับการรับรองโดยรัฐธรรมนูญในหลายประเทศแล้วว่าเป็นสิทธิทางการเมือง

รับรองว่าเป็นการกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมาย และเจ้าหน้าที่ตำรวจมีหน้าที่อำนวยความสะดวก และได้กลายเป็นการแสดงออกทางการเมืองที่ไม่ได้ผ่านการเลือกตั้งที่สำคัญสุดในระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่

2.3.2 ยุทธวิธีขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ (Disruption)

ยุทธวิธีขัดขวาง ทำลายระบบการเมืองปกติ เป็นยุทธวิธีการเคลื่อนไหวเพื่อเข้าไปกีดกันกระบวนการตัดสินใจของรัฐและฝ่ายตรงข้ามในรูปแบบใหม่ ที่มีใช้การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือการอาศัยช่องทางของระบบการเมืองและระบบราชการปกติ หลักการสำคัญของยุทธวิธีนี้คือ เป็นการเคลื่อนไหวที่เข้าไปขัดขวาง รบกวน หรือสร้างความไม่สะดวกให้กับการดำเนินกิจกรรมปกติของฝ่ายตรงข้าม กลุ่มชนชั้นนำและสาธารณะชนเกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการชักนำให้ผู้มีอำนาจเข้าสู่เวทีความขัดแย้ง และบังคับให้ผู้มีอำนาจและกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องได้สนใจต่อข้อเรียกร้องและความต้องการของขบวนการทางสังคมซึ่งจะเป็นการแสดงออกโดยตรงในพื้นที่และสถานที่สาธารณะผ่านการนั่ง หรือยืนของผู้คนหรือกลุ่มผู้กระทำการ เช่น การปิดถนน การชุมนุมประท้วงในสถานที่ราชการและการนัดหยุดงาน นอกจากนั้นยังเป็นการเคลื่อนไหวที่ต้องการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์และความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของขบวนการ และเป็นยุทธวิธีที่แสดงให้เห็นถึงการไม่ยอมประนีประนอมหรือยอมประสານประโยชน์กับฝ่ายตรงข้ามแต่ยังเป็นยุทธวิธีที่ไม่ถึงกับใช้ความรุนแรงต่อคู่กรณี

นอกจากนั้น ในงานศึกษาของประกาศ ปิ่นตบแต่ง (2552: 157-162) ได้อธิบายถึงยุทธวิธีการขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติไว้คล้ายกันว่าเป็นวิธีที่มีลักษณะใกล้เคียงกับ การปฏิบัติทำลายซึ่งหน้า ซึ่งหมายถึง การปฏิบัติการทางการเมืองโดยไม่ใช้กระบวนการ กลไกทางการเมืองปกติเพื่อแก้ไข เยียวยาความยุติธรรมทางสังคม โดยยุทธวิธีดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นรูปแบบใหม่ในการเข้าไปขัดขวาง กีดกัน กระบวนการตัดสินใจทางการเมืองของรัฐ และฝ่ายที่เผชิญหน้า นอกจากนี้ ยังเป็นวิธีการสะท้อนให้เห็นถึงการขอความเห็นอกเห็นใจ และการตั้งคำถามกับความชอบธรรมที่ดำรงอยู่ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นสองระดับคือ ระดับแรก ระดับปฏิบัติการแบบทำลายที่ไม่ผิดกฎหมาย แต่ใช้ความกล้าหาญ ความกล้าได้กล้าเสียของผู้กระทำการ โดยมีต้นทุนเป็นความเสียหายที่ผู้กระทำต้องจ่ายหรืออาจจะเกิดขึ้นจากผลของการกระทำ ระดับที่สอง เป็นกิจกรรมที่มีลักษณะผิด/ละเมิดกฎหมาย แต่ปฏิบัติการด้วยยุทธวิธีที่ไร้ความรุนแรง ตัวอย่างของยุทธวิธีขัดขวางและทำลายระบบการเมืองปกติ อาทิเช่น อารยะขัดขืน (Civil Disobedience) บอยคอต (Boy Cott) หรือการปฏิเสธไม่ยอมรับ และการนั่งประท้วง (Sit-Ins) จากที่กล่าวมาข้างต้น ยุทธวิธีการขัดขวางทำลายระบบการเมืองปกติมีลักษณะร่วมและการทำงานที่สำคัญ คือ

ประการแรก เป็นรูปแบบของการแสดงออกที่เป็นรูปธรรมโดยตรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะของผู้เข้าร่วมกระบวนการ รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงความเหนียวแน่น และเอาใจจริง เอาใจ ของผู้ร่วมขบวนการ

ประการที่สอง เข้าไปขัดขวางกิจกรรม หรือกระบวนการปกติของฝ่ายที่เผชิญหน้า ผู้คนที่เกี่ยวข้อง และผู้มีอำนาจทางการเมือง โดยบังคับให้บุคคลเหล่านั้นหันมาให้ความสนใจกับข้อเรียกร้องและความต้องการของผู้ร่วมกระทำการ

ประการที่สาม เป็นการขยายขอบวงของความขัดแย้งให้กว้างออกไป เช่น การปิดถนน ที่เป็นการเข้าไปขัดขวางกิจกรรมสาธารณะและไม่สะดวกแก่ผู้คนที่เกี่ยวข้อง ถึงแม้จะล่อแหลมต่อการผิดกฎหมายแต่ก็มักจะได้รับการตอบสนองทางการเมืองและตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งได้

2.3.3 ยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง (Violence)

ยุทธวิธีการใช้ความรุนแรง ลักษณะสำคัญ คือ เป็นการเคลื่อนไหวที่ทำให้เกิด ความรุนแรง การบาดเจ็บล้มตายและสร้างความเสียหายให้กับทรัพย์สิน รวมถึงการข่มขู่คุกคามว่าจะใช้กำลัง ผ่านการเคลื่อนไหวเชิงสัญลักษณ์บางอย่างที่ได้แสดงให้เห็นว่า กลุ่มหรือผู้กระทำการมีความพร้อมที่จะใช้กำลังทันทีหากข้อเรียกร้องไม่ได้รับการตอบสนองแม้ว่ายุทธวิธีการใช้ความรุนแรงจะเป็นยุทธวิธีที่มีประสิทธิภาพและทำได้ง่าย ไม่ต้องอาศัยการระดมทรัพยากรขนาดใหญ่ในทางตรงกันข้ามก็เป็นยุทธวิธีที่มีข้อจำกัด ที่ทำให้เกิดความน่ากลัวแก่ผู้คนทั่วไปและรัฐ ก่อให้เกิดการหนีห่างจากการเคลื่อนไหวและหันไปใช้กลไกอำนาจรัฐเข้าควบคุมและจัดการแทน เช่น การลอบทำร้าย การลอบสังหาร และการใช้อาวุธในการต่อสู้ เป็นต้น

นอกจากนั้น ในงานศึกษาของประภาส ปันตบแต่ง (2552: 164-166) ได้อธิบายถึง ยุทธวิธีใช้ความรุนแรง เขาได้อธิบายว่าความรุนแรงนั้นนิยามความหมายขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมและวัฒนธรรมโดยอ้างถึง Tilly (1995) ว่าให้นิยามความรุนแรงว่า คือการทำให้เกิดการบาดเจ็บล้มตาย หรือทำให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สิน หรือทั้งสองอย่าง และเขาได้อธิบายเพิ่มเติมว่า ยุทธวิธีแบบนี้เป็นการกระทำที่สามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว สามารถกระทำได้โดยบุคคลกลุ่มเล็กๆ และสามารถสร้างความสนใจหรือทำให้เป็นข่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังใช้ทรัพยากรน้อยในการดำเนินการ เช่น ก้อนหิน ไม้ กระจกแตก ทำให้เกิดเสียงดังในอาคารสถานที่ ไม่จิดกับน้ำมัน เป็นต้น

จากการสำรวจแนวคิดเกี่ยวกับยุทธวิธีการเคลื่อนไหวดังกล่าวแล้วนั้น เพื่อที่จะนำไปอธิบายการดำเนินงานของขบวนการประชาสังคม ในการเคลื่อนไหวว่ามีลักษณะสอดคล้องกับ

ยุทธวิธีดังกล่าวข้างต้นประเภทใด และการดำเนินการในการขับเคลื่อนความต้องการไปสู่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ มีกลวิธีดำเนินการแบบใด

2.4 แนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance)

การทบทวนแนวคิดธรรมาภิบาลเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ผลกระทบการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคม ต่อการบริหารงานภาครัฐ ในพื้นที่ โดยใช้แนวคิดธรรมาภิบาลมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์และทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่

2.4.1 ความหมายของธรรมาภิบาล

ความหมายของธรรมาภิบาลได้มีการให้ความหมายไว้หลากหลายดังนี้

ธนาคารโลก (World Bank) ได้ให้ความหมายว่า Good Governance เป็นลักษณะและวิถีทางของการที่มีการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อจัดการงานของบ้านเมือง โดยเฉพาะการจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจของสังคมประเทศเพื่อการพัฒนา (รัชยา ภักดีจิตต์, 2555: 9)

นอกจากนี้ องค์การสหประชาชาติ (United Nation) ได้ให้ความหมายว่า คือหลักการพื้นฐานในการสร้างความเป็นอยู่ของคนในสังคมทุกประเทศให้มีการพัฒนาที่เท่าเทียมกัน และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การดำเนินการนี้ต้องเกิดจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อกระจายให้เกิดความโปร่งใส ให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี คือการมีส่วนร่วมของประชาชนและสังคมอย่างเท่าเทียม และมีคำตอบพร้อมเหตุผลที่สามารถชี้แจงได้ (รัชยา ภักดีจิตต์, 2555: 10)

ส่วนองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (JICA) ได้ให้ความหมายว่า คือรากฐานของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม โดยกำหนดให้รัฐมีหน้าที่ที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างบรรยากาศให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วม จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน พึ่งตนเองได้ และมีความยุติธรรมทางสังคม รัฐมีความชอบธรรมตอบสนองความต้องการของประชาชน มีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์การพัฒนารูปแบบต่างๆ เช่นกลยุทธ์การพัฒนาตามแนวคิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ และตอบสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน กลยุทธ์การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ และกลยุทธ์การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะนำไปสู่กลยุทธ์การพัฒนาที่มีองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม (รัชยา ภักดีจิตต์, 2555: 11)

สุดท้าย องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development and Development: OECD, 1997) ได้เสนอแนวคิดว่าลักษณะที่

สำคัญของการสร้างสถาบันของการปกครองหรือการอภิบาลและความสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพของภาครัฐ และเอกชน ซึ่งจะเน้นเรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งหลักธรรมาภิบาลโดยสรุปตามความเห็นของกลุ่มประเทศ OECD ดังนี้

- 1) การมีความชอบธรรมทางการเมืองตามกรอบของกฎหมายและการมีความรับผิดชอบ รับการตรวจสอบสาธารณะ (Political Legitimacy and Accountability)
- 2) การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน (Freedom of Association and Participation)
- 3) การมีระบบตุลาการที่มีความยุติธรรมและน่าเชื่อถือ (A Fair and Reliable Judicial System)
- 4) การมีระบบราชการที่ความรับผิดชอบรับการตรวจสอบต่อสาธารณะ (Bureaucratic Accountability)
- 5) การมีเสรีภาพของประชาชนทางการแสดงออกและการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่อสังคม (Freedom of Information and Expression)
- 6) การจัดการภาครัฐ โดยยึดหลักความมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผล (Effective and Efficient Public Sector Management)
- 7) การมีความร่วมมือกับองค์กรภาคประชาสังคม (Cooperation with Civil Society Organization)

จากการกล่าวถึงแนวคิดธรรมาภิบาลข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า แนวคิดธรรมาภิบาลคือแนวคิดที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรในการบริหารงานภาครัฐเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี บนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม สร้างบรรยากาศให้เกิดการมีส่วนร่วม อันจะนำมาซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนและพึ่งตนเองได้ สนองตอบความต้องการของประชาชน อันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐ

4.2.2 องค์ประกอบของธรรมาภิบาล

แนวคิดธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับขอบข่ายของการปกครองการบริหารงานภาครัฐการพัฒนาเศรษฐกิจการให้ความสำคัญกับกระบวนการพัฒนาซึ่งเกี่ยวข้องกับภาคสาธารณะ โดยสรุปแนวคิดธรรมาภิบาลจะครอบคลุม 5 หลักการที่สำคัญ คือ (Pierre, 2000: 14-15)

- 1) การมีระบบการเมืองที่มีประสิทธิภาพในการจัดการที่ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศมีความมั่นคง
- 2) การมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานของภาครัฐ เพื่อผลประโยชน์สาธารณะ

- 3) การมีความชอบธรรมทางการเมืองภายใต้หลักนิติธรรม (Rule of Law)
- 4) การมีประสิทธิผลในการบริหารงานภาครัฐ
- 5) การมีความร่วมมือของภาครัฐและภาคประชาสังคม

ธรรมาภิบาลให้ความสำคัญเรื่องกระบวนการตัดสินใจในการบริหารงานภาครัฐดังนั้นก็จะมีผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ท้องถิ่น และภาคประชาสังคม ในการตัดสินใจทางบริหารงานต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของธรรมาภิบาล United Nations ESCAP (2014) 8 ประการคือ ความรับผิดชอบรับการตรวจสอบสาธารณะ ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ความเป็นธรรมในสังคมและการคำนึงถึงส่วนรวม การยึดมั่นฉันทมติ การมีส่วนร่วม การตอบสนองความต้องการ หลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส

นอกจากนั้น ไพโรจน์ ภัทรนรากุล (2548: 212) ได้อธิบายหลัก ธรรมาภิบาล 8 ประการข้างต้น ดังนี้

ความรับผิดชอบรับการตรวจสอบต่อสาธารณะเป็นหลักการที่สำคัญที่องค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เปิดโอกาสให้มีการตรวจสอบ และสะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อสาธารณะและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นการแสดงความรับผิดชอบในการตัดสินใจซึ่งส่งผลกระทบต่อสาธารณะ จิตสำนึกความรับผิดชอบจำเป็นต้องปฏิบัติโดยยึดหลักนิติธรรม และความโปร่งใส

ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลธรรมาภิบาล หมายถึง กระบวนการที่หน่วยงานใช้ประโยชน์ของทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดความคุ้มค่า ซึ่งหมายรวมถึงการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน มีการป้องกันและรักษาสิ่งแวดล้อม

ความเป็นธรรมในสังคม และการคำนึงถึงส่วนรวม เพื่อให้เกิดความผาสุกของสมาชิกในสังคม กระบวนการตัดสินใจต้องสร้างหลักประกันในเรื่องความเป็นธรรมในสังคม ให้ประโยชน์ตกแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยให้ความสำคัญกับกลุ่มที่ด้อยโอกาส หรือกลุ่มที่เสียเปรียบในสังคม เพื่อให้สมาชิกในสังคมได้มีโอกาสในการพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

การยึดมั่นฉันทมติ หมายถึง การมีข้อสรุปร่วมกันและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่าย ธรรมาภิบาลให้ความสำคัญกับฉันทมติของผู้แสดงบทบาทที่หลากหลายในสังคม สร้างความสมานฉันท์ประสานระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ เพื่อนำไปสู่ข้อสรุปร่วมกันและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ทุกฝ่าย การสร้างฉันทมติจำเป็นต้องสร้างความรู้ความเข้าใจในภูมิหลังทางประวัติศาสตร์กรอบด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนและสังคม

การมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบาย การมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของธรรมาภิบาล เพื่อสร้างหลักประกันว่าทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการ

ตัดสินใจ ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตาม และร่วมรับผลประโยชน์จากการตัดสินใจ ในทางปฏิบัติทุกคนสามารถมีส่วนร่วมโดยตรง หรือเข้ามามีส่วนร่วมโดยผ่านตัวแทน ระบบการมีส่วนร่วมหมายถึง มีการจัดการเตรียมการการประชาสัมพันธ์ชี้แจงให้ทุกฝ่ายทราบ และเข้าร่วมในกระบวนการอิสระอย่างเต็มที่

การสนองตอบความต้องการ ธรรมชาติบ่งชี้จำเป็นต้องมีสถาบันและกระบวนการที่สนองตอบความต้องการของประชาชน มีกลไกที่กำหนดกรอบด้านการปฏิบัติ และกรอบด้านเวลา ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

หลักนิติธรรม หมายถึง การมีกรอบกฎหมายที่เป็นธรรมกับทุกฝ่าย มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค และเป็นธรรมไม่มีการเลือกปฏิบัติ ไม่มีมาตรฐานเชิงซ้อน ดูแลให้การปฏิบัติเป็นไปตามกรอบของกฎหมาย มีการดูแลไม่ให้ใช้กฎหมายไปแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบ ป้องกันการละเมิดหรือสิทธิของพลเมือง การละเมิดสิทธิมนุษยชน สิทธิขั้นพื้นฐาน มีการปรับปรุงกฎหมายให้ทันสมัยสอดคล้องกับอารยประเทศ มีกรอบปฏิบัติที่เคารพสิทธิและเสรีภาพของประชาชน มีการกำหนดกรอบเวลาที่ชัดเจนให้ประชาชนทราบ

หลักความโปร่งใส ธรรมชาติบ่งชี้สะท้อนถึงการตัดสินใจ ที่โปร่งใส มีการดำเนินเป็นไปตามกรอบและกติกาที่ได้รับความเห็นชอบ และเป็นไปโดยเปิดเผย มีการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลการดำเนินงานต่อสาธารณะ แลกเปลี่ยนตลอดจนผลความก้าวหน้าในการดำเนินงานผ่านทางสื่อสารมวลชนที่หลากหลายเปิดโอกาสให้สังคมภายนอกเข้าถึงข้อมูลผลการดำเนินงานได้อย่างโปร่งใส

2.5 แนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

การทบทวนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองเนื่องจากเป็นแนวคิดที่ค่อนข้างกว้าง และเกิดขึ้นใหม่ในสังคมไทย จึงมีนักวิชาการหลายท่านที่พยายามให้คำอธิบายและความหมายของแนวคิดนี้ ซึ่งมีกรอบและคำอธิบายที่ใกล้เคียงกัน เพื่อทำความเข้าใจในหลักการของแนวคิดนี้ และเพื่อทำความเข้าใจภาพรวมของแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง และเข้าใจกรณีศึกษาในครั้งนี้

2.5.1 ความหมายและลักษณะของแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

โกวิท พวงงาม (อ้างถึงใน บุญยิ่ง ประทุม, 2555) ได้อธิบายว่า การจัดการตนเองนั้น มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นตัวตนของหน่วยๆ หนึ่ง ที่มีความหมายครอบคลุมตั้งแต่ระดับหน่วยย่อยไปจนระดับหน่วยใหญ่ในภาพรวมที่สามารถจัดการตนเองได้ โดยการจัดการตนเองนั้นจะมีความ

ซับซ้อนไม่เป็นมาตรฐาน และไม่อยู่ในภาวะดุลยภาพ แต่จะมีลักษณะปรับตัวเปลี่ยนแปลงอิสระในเชิงพลวัต ตามบริบทที่เกิดขึ้นภายใต้องค์ความรู้ที่มีอยู่ของตนเอง ดังนั้นการส่งเสริมชุมชน ให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้ จะเป็นผลต่อการลดภาระภาครัฐในอนาคต ซึ่งกระบวนการจัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่น เป็นการปลดปล่อย ที่ทำให้ประชาชน ชุมชนท้องถิ่น มีความคิดอย่างเป็นอิสระในการจัดการตนเอง โดยสามารถก่อให้เกิดการบวนการมีส่วนร่วม ทำให้เกิดพลังอำนาจของประชาชน กลุ่ม องค์กรในชุมชน จนนำไปสู่เป้าหมาย ชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งได้ นั่นคือการจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง

ขณะเดียวกัน สมพันธ์ เตชะอธิก (2553) ยังอธิบายว่า จังหวัดจัดการตนเองหมายถึง การที่ประชาชนในจังหวัด มีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดทิศทางการพัฒนา การบริหารจัดการจังหวัดของตนเองในทุกด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สุขภาวะร่างกายและจิตใจ ที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของประชาชน เมื่อเกิดปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชีวิต และสังคม ก็สามารถจัดการแก้ไขกับปัญหาของตนเองได้ และเท่าทันกับสถานการณ์ปัญหา

นอกจากนี้ บุญยิ่ง ประทุม (2555) ยังอธิบายเพิ่มเติมว่า จังหวัดจัดการตนเอง หมายถึง การที่ประชาชนในจังหวัดมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาทั้งทางด้าน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสร้างเสริมพลังอำนาจให้กับชุมชนท้องถิ่น การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ให้สามารถพึ่งตนเองได้ในทุกด้านได้อย่างยั่งยืน

จากการให้ความหมายข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า แนวคิดจังหวัดจัดการตนเองหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ สามารถกำหนดทิศทางการดูแลชีวิตตนเอง ซึ่งการกำหนดทิศทางการดูแลตนเองนั้นแตกต่างกัน มีความซับซ้อนขึ้นอยู่กับ บริบทของแต่ละพื้นที่ ที่แตกต่างกัน โดยประชาชนในพื้นที่ มีส่วนในการกำหนดทิศทางการดูแลตนเองทุกด้าน ทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความต้องการและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น

นอกจากจากความหมายและคำอธิบายเกี่ยวกับแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองข้างต้น สภาพัฒนาการเมือง (2555) ยังได้สรุปลักษณะแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ว่าควรมีลักษณะ 4 ประการ คือ ควรเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับจังหวัด ที่เกิดขึ้นจากการรวมองค์การบริหารส่วนจังหวัด และหน่วยบริการราชการส่วนภูมิภาค เข้ามาเป็นองค์กรเดียวกัน

1) ควรมีอำนาจหน้าที่และขีดความสามารถในการจัดการพื้นที่ของตนเองได้อย่างเบ็ดเสร็จ และตั้งอยู่บนพื้นฐานของการปกครองตนเอง ซึ่งรูปแบบนี้จะช่วยแก้ไขปัญหาคว

ซ้ำซ้อน ลื่นเปื้อน และขาดประสิทธิภาพ อันเนื่องมาจากโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน แบบ “Fragmentation”

2) ควรมีลักษณะที่เป็นกลไกขับเคลื่อนการทำงานร่วมกัน ของหน่วยงานส่วนกลาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม และองค์กรชุมชน

3) ควรกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ในการส่งเสริม การพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และการจ้างงาน บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จัดสวัสดิการระดับจังหวัด จัดสถานที่พัก ผู้สูงอายุ จัดระบบสาธารณสุข ส่งเสริมสุขภาพ จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา อันได้แก่การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาต่อเนื่อง การศึกษาก่อนวัยเรียน จัดการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัย จัดระบบสาธารณสุขปทัชทหีขั้นพื้นฐาน

นอกจากนี้ การผลักดันเรื่องการกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาค ในรูปแบบ จังหวัดจัดการตนเองถือได้ว่าขยับมาไกลได้ระดับหนึ่ง แต่หากจะขยับไปให้ได้มากกว่านี้ จำเป็นต้องยกระดับการทำงานที่จะทำให้เห็นว่าจังหวัดจัดการตนเองจะทำเฉพาะการเก็บขยะ สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ การศึกษา สาธารณะสุข เท่านั้น แต่เรื่องความปลอดภัยและรักษาความสงบคือเรื่องของตำรวจจังหวัดจัดการตนเองควรมีบทบาทด้วย โดยจังหวัดจัดการตนเอง ต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานการปกครองตนเอง มุ่งแก้ไขปัญหาความซ้ำซ้อน ความลื่นเปื้อน และสามารถเป็นกลไกขับเคลื่อนทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมได้ (สุชาติ สวัสดิ์ยานนท์, 2555)

จากการทบทวนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองดังกล่าวเพื่อให้เข้าใจแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองจากคำอธิบายในกรอบของนักวิชาการแต่ละท่านเพื่อนำมาทำความเข้าใจปรากฏการณ์การขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ

ในการสำรวจแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อนำเอารอบวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม มาวิเคราะห์ภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ในเรื่องของปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามารวมกลุ่มกัน ซึ่งแนวคิดส่วนใหญ่เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นในประเทศที่พัฒนาแล้วเพื่อวิเคราะห์ภาคประชาสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมไทยที่ถือเป็นประเทศกำลังพัฒนาในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง รวมไปถึงการสำรวจเรื่องแนวคิดภาคประชาสังคมเพื่อทำความเข้าใจและจำแนกลักษณะของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง รวมไปถึงพัฒนาการของภาคประชาสังคมที่ในอดีตนั้นภาคประชาสังคมมีความร่วมมือและใกล้ชิดกับรัฐมาก แต่ผ่านมาในระลอกหนึ่งแล้วภาคประชาสังคมมองว่าการร่วมมือกับรัฐไม่สามารถทำให้เป้าหมายของกลุ่มตนเองสัมฤทธิ์ผลจึงปรับเปลี่ยนแนวทางมาเป็นฝ่ายตรงกันข้ามกับภาครัฐ คอยตรวจสอบภาครัฐ แต่ก็ไม่ได้ทำให้เป้าหมายของกลุ่มสัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร ทำให้ภาคประชาสังคมต้องปรับบทบาทอีกครั้งภายใต้บริบทสังคมที่เป็นประชาธิปไตย

เปิดกว้างรับฟังความเห็นภาคประชาสังคมจึงใช้ช่องทางนี้เพื่อร่วมมือกับรัฐ และใช้ทรัพยากรจากรัฐในการขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมายของกลุ่มตนเอง ซึ่งเป็นลักษณะและวิธีการดำเนินงานของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การทบทวนงานวิจัยในครั้งนี้จะเป็นการทบทวนงานที่เกี่ยวข้องในการศึกษาเกี่ยวกับภาคประชาสังคมเพื่อให้เห็นถึงปัจจัยที่ทำให้ก่อเกิดภาคประชาสังคมและบทบาทของภาคประชาสังคมต่อประเด็นสาธารณะต่างๆ และเพื่อให้เข้าใจว่ามีงานศึกษาเกี่ยวกับประชาสังคมในประเด็นใดบ้าง โดยแบ่งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องออกเป็น 2 ประเด็นคือ

2.6.1 งานที่ศึกษาเกี่ยวกับประเด็น ปัจจัยที่ทำให้ก่อเกิดและพัฒนาการของประชาสังคม

งานศึกษาของวิเชียร บุราณรักษ์ (2548) ศึกษาเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน กรณี: กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี มุ่งศึกษา 3 ประการคือ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การก่อเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน พัฒนาการ การดำเนินงาน การร่วมมือกับขบวนการเครือข่ายพันธมิตร รวมทั้งการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อม (2) เพื่อศึกษาแนวทางการเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวภาคประชาชน รวมทั้งการตอบโต้จากกลุ่มเป้าหมายและสิ่งแวดล้อมต่างๆ (3) เพื่อวิเคราะห์ถึง ปัญหาและอุปสรรค

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่การเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชนเกิดจากปัจจัยด้านปัญหาเชิงโครงสร้าง ได้แก่ ปัญหาที่เกิดจากโครงการของรัฐ ซึ่งมีที่มาจากยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เน้นการพัฒนาอุตสาหกรรมส่งออก นำความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในส่วนประเด็นพัฒนาการ การดำเนินงาน การร่วมมือกับขบวนการเครือข่ายพันธมิตรของกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จังหวัดอุดร รวมทั้งการปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นจากปัจจัยด้านบริบทส่งเสริมและเอื้ออำนวย ซึ่งแบ่งเป็น 2 ด้านคือ ปัจจัยภายใน ได้แก่ วัฒนธรรมชุมชน การระดมทรัพยากร ปัจจัยภายนอกได้แก่ โครงสร้างโอกาสทางการเมือง โครงสร้างโอกาสทางสังคม ฝ่ายต่อต้าน

นอกจากนั้นยังพบว่ายังมีแนวทางการเคลื่อนไหวที่หลากหลาย เช่น กลยุทธ์การยึดพื้นที่ทางการเมือง กลยุทธ์ชุมชนนิยมและวัฒนธรรม กลยุทธ์การต่อต้านทางการเมืองเชิงสัญลักษณ์ กลยุทธ์การสื่อสารทางการเมือง กลยุทธ์การแสวงหาเครือข่ายพันธมิตร ซึ่งกลยุทธ์ต่างใช้เป็นแนวทางในการเคลื่อนไหว โดยการวิเคราะห์สถานการณ์ และการตอบโต้ของกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญใน

การปรับเปลี่ยนแนวทางการเคลื่อนไหว ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธีในครั้งต่อไป ในประเด็นการตอบโต้จากภาครัฐ ภาคทุน ทั้งภายในและภายนอก รวมทั้งภาคประชาชนด้วยตนเอง ซึ่งสะท้อนออกมาเป็นผลลัพธ์จากการเคลื่อนไหวทั้งในรูปแบบ การปะทะกันของข้อมูล ความรู้ ค่านิยม อำนาจ นำมาสู่การต่อรอง การร่วมเสนอทางออก การแข่งขันพื้นที่ทางความคิด ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ตลอดจนการเผชิญหน้ากันระหว่างขบวนการภาคประชาชนกับกลุ่มเป้าหมายและสิ่งแวดล้อมต่างๆ ภายใต้บริบทเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ในสถานะสถานการณ์ขณะนั้นด้วย

ปัญหาและอุปสรรคของขบวนการฯ ประการแรก เกิดจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ขบวนการยังขาดผู้นำและสมาชิกที่เข้มแข็งและหลากหลาย ปัญหาเรื่องแนวคิดการก่อเกิดขบวนการ ความชัดเจนในเป้าหมาย และกระบวนการดำเนินการ ปัญหาเรื่องการบริหารจัดการและการขยายมวลชน ประการที่สอง ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัญหาสถานการณ์ทางการเมืองที่เป็นแบบปิด หรือสภาวะรัฐรวมศูนย์อำนาจหรือการเมืองที่เน้นประชาธิปไตยแบบตัวแทนเป็นสำคัญ ยึดมั่นในระบบพรรคการเมือง อันนำมาสู่การปิดกั้นกระบวนการทางการเมืองอื่นๆ เน้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาการเมืองผ่านกระบวนการพรรคการเมืองมากเกินไป ปัญหาเชิงโครงสร้างอำนาจในสังคมไทย ปัญหาการทำหน้าที่ของประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ไม่มีอำนาจที่จะปกป้องหรือเข้ามามีส่วนร่วมอย่างชัดเจนในการร่วมกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน ปัญหาฝ่ายต่อต้านมีกระบวนการที่แนบเนียน ในการเคลื่อนไหวต่อต้าน และมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ปัญหา สื่อมวลชนที่มีการตอบรับ อยู่เพียงในระดับท้องถิ่น ในระดับชาติยังคงไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร

งานศึกษาของ ทศพล แก้วประพันธ์ (2544) ศึกษาเรื่อง ขบวนการประชาสังคมในประเทศไทย ศึกษากรณี การก่อตัวของสงขลาประชาคม โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา เพื่อค้นหาเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการก่อเกิดของขบวนการ สงขลาประชาคม ว่าเกิดขึ้นภายใต้สถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม และความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับประชาชนในลักษณะใด

ผลการศึกษาพบว่า ขบวนการ สงขลาประชาคม ก่อกำเนิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นผลมาจากนโยบายการส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดสงขลา ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับต่างๆ ที่ผ่านมา ในขณะที่โครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์อำนาจในการจัดการของรัฐ ซึ่งรัฐผูกขาดในการทำหน้าที่เป็นผู้กระทำแต่เพียงผู้เดียวนั้น เป็นเงื่อนไขในการก่อเกิดขบวนการสงขลาประชาคมเพียงบางส่วนเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากการเกิดขึ้นของขบวนการดังกล่าวเป็นความพยายามในการแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นด้วยตนเองโดยไม่ให้ความสำคัญกับอำนาจและการจัดการของรัฐมากนัก นอกจากนี้

ยังพบว่าขบวนการสงขลาประชาคมมีการใช้แนวคิดประชาสังคมในการดำเนินงาน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเองมากขึ้น

งานศึกษาของ สุรางค์รัตน์ จำเริญพล (2544) ศึกษาเรื่อง การสร้างประชาสังคมโดยรัฐ : การปรับตัวของรัฐไทย มีวัตถุประสงค์ในการศึกษากระบวนการปรับตัวของรัฐไทยด้วยการสร้างประชาคม ผลการศึกษา พบว่า กลไกด้านการใช้อุดมการณ์ของรัฐใช้การสร้างประชาสังคมเป็นเครื่องมือในการรักษาสถานภาพของรัฐ โดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ซึ่งเป็นกลไกที่เคยมีอำนาจในการกำหนดการพัฒนา และกระทรวงมหาดไทยซึ่งเป็นกลไกที่มีอำนาจในการบริหารภูมิภาคในทุกระดับ การสร้างประชาคมของรัฐเป็นการช่วงชิงวาทกรรมเรื่องประชาสังคมมาจากนักกิจกรรมและองค์กรพัฒนาเอกชนนอกภาครัฐและสามารถสถาปนาวาทกรรมเรื่องประชาสังคมมาได้ สาเหตุสำคัญที่ทำให้รัฐสามารถช่วงชิงวาทกรรมเรื่องประชาสังคมกรรมมาได้ เนื่องจากวาทกรรมหลักเรื่องประชาสังคมของนักกิจกรรมไทยมีจุดอ่อนเชิงทฤษฎีที่ยอมรับให้รัฐเข้ามาบีบคั้น จึงเป็นการเปิดช่องว่างให้รัฐสามารถเข้ามาในช่วงชิงได้ในที่สุด และเมื่อรัฐสามารถช่วงชิงวาทกรรมเรื่องประชาสังคมไปใช้เป็นเครื่องมือของรัฐได้ส่งผลให้เกิดผล 3 ประการ คือ (1) ประชาสังคมที่รัฐสร้างขึ้นกลายเป็นส่วนของรัฐและรับคำสั่งจากรัฐ และเป็นการสร้างกระแสประชาสังคมตามแบบของรัฐให้มากขึ้น จนประชาสังคมแบบที่รัฐใช้อาจกลายเป็นวาทกรรมหลักในสังคมไทย (2) มีผลต่อกระบวนการสร้างความหมายของประชาสังคมใหม่ในสังคมไทยให้เป็นไปตามวาทกรรมหลัก และ (3) ในแง่ของปฏิบัติการทางวาทกรรม ทำให้ขบวนการประชาสังคมไทยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มที่เป็นพวกของรัฐและอีกกลุ่มที่ยังต่อต้านรัฐ ซึ่งจะทำให้ขบวนการประชาสังคมไทยอ่อนแอในที่สุด

งานศึกษาของธีรศักดิ์ พรหมพันธุ์ (2548) ศึกษาเรื่อง การดำรงอยู่ขององค์กรประชาสังคม ด้านความรุนแรงต่อผู้หญิง: กรณีศึกษาองค์กรประชาสังคมแห่งหนึ่งในจังหวัดทางภาคอีสานงานชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) การก่อเกิดและการพัฒนาการขององค์กร (2) ลักษณะของการดำรงอยู่ขององค์กร และ (3) ปัจจัยที่กำหนดการดำรงอยู่ขององค์กร ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มแม่หญิงอีสานเกิดจากการรวมตัวกันของชาวบ้านในระดับรากหญ้าที่ตระหนักถึงปัญหาความด้อยโอกาสทางสังคมของผู้หญิง นำไปสู่การรวมตัวกันตั้งเป็นองค์กรขึ้นในปี 2526 องค์กรมีพัฒนาการตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน แบ่งได้เป็น 4 ช่วง ได้แก่ 1) ช่วงสร้างเครือข่ายผู้นำองค์กรสตรี 2) ช่วงถักทอเครือข่ายขององค์กรพัฒนาเอกชน 3) ช่วงประสานสัมพันธ์หน่วยงานภาครัฐ และ 4) ช่วงวิกฤติขององค์กร ซึ่งช่วงของพัฒนาการสะท้อนวงจรชีวิตของเครือข่ายตั้งแต่ระยะก่อตัวจนถึงระยะถดถอย การดำรงอยู่ขององค์กร เป็นลักษณะของเครือข่ายของผู้นำชุมชนสตรี ทั้งผู้นำที่เป็นทางการ และผู้นำตามธรรมชาติมาร่วมกันดำเนินกิจกรรมในการจัดการปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงใน 7

ลักษณะ ได้แก่ 1) การให้คำปรึกษา 2) การให้ที่พักพิงชั่วคราว 3) การส่งเสริมศักยภาพผู้หญิง 4) การสร้างกระแสในวงกว้าง 5) การเข้าแทรกแซงในภาวะวิกฤติ 6) การประสานความช่วยเหลือ และ 7) การป้องกันปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิง ซึ่งปัจจัยหลักที่เป็นตัวกำหนดการดำรงอยู่ขององค์กร ได้แก่ ศักยภาพของผู้นำ การเป็นเครือข่ายขององค์กรชุมชน การยึดกลุ่มแม่บ้านเป็นเป้าหมายหลักการสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชน และ กระแสการเคลื่อนไหวด้านสตรี อย่างไรก็ตาม แม้ว่าองค์กรจะสามารถดำรงอยู่ได้แต่ก็ไม่เข้มแข็งนัก องค์กรยังต้องพึ่งพาองค์กรพัฒนาเอกชนจากส่วนกลางค่อนข้างมาก อีกทั้งยังมีปัญหาด้านการจัดการภายในองค์กร

จากงานศึกษาในกลุ่มนี้จะเห็นได้ว่าการก่อเกิดประชาสังคมได้ด้วยสาเหตุจากปัจจัยปัญหาเชิงโครงสร้างที่เป็นผลจากการพัฒนาของรัฐ รวมไปถึงการเสื่อมโทรมของทรัพยากรจากการพัฒนาของรัฐเช่นกัน โดยปัจจัยที่ทำให้ก่อเกิดประชาสังคมอีกประการคือการจัดตั้งของรัฐเพื่อเป็นเครื่องมือในการผนวกประชาสังคมให้เป็นส่วนหนึ่งและใช้วาทกรรมเหล่านี้มาเป็นเครื่องมือของรัฐ โดยปัจจัยที่เอื้อให้เกิดประชาสังคมวัฒนธรรมชุมชนหรือการระดมทรัพยากรในชุมชน รวมไปถึงโครงสร้างโอกาสทางการเมือง และสาเหตุของการที่ประชาสังคมดำรงอยู่ได้เพราะจากผู้นำและเครือข่ายประชาสังคม รวมไปถึงการดำเนินงานของประชาสังคมเหล่านี้มีการเลือกใช้กลยุทธ์ที่มีความหลากหลาย เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ ฉะนั้นจะเห็นได้ว่าการก่อเกิดประชาสังคมเป็นไปได้ในหลายรูปแบบทั้งเกิดจากปัญหาภายในและการจัดตั้งที่เป็นเครื่องมือของรัฐ

2.6.2 งานศึกษาที่เกี่ยวข้องประเด็นเรื่องบทบาทและการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม

งานศึกษาของ ปวีณา อินวษา (2544) ศึกษาเรื่อง บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการผลักดันการปฏิรูปการเมืองงานชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ว่าองค์กรพัฒนาเอกชนมีบทบาทอย่างไร ในการผลักดันการปฏิรูปการเมืองโดยให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (พ.ศ. 2540) และวิเคราะห์ผลสำเร็จของการผลักดันรัฐธรรมนูญว่าเป็นการสะท้อนถึงความเข้มแข็งขององค์กรพัฒนาเอกชนหรือไม่ จากการศึกษาพบว่า ในขั้นตอนการผลักดันให้รัฐสภายอมรับการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2534 มาตรา 211 เพื่อให้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งฉบับและการสร้างกระแสกดดันต่อรัฐสภาให้ผ่านความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญ ผลสำเร็จของการผลักดันสะท้อนถึงความเข้มแข็งขององค์กรพัฒนาเอกชน ที่มีการรวมตัวและทำงานเป็นเครือข่ายในการรณรงค์ ระดมการมีส่วนร่วมจากประชาชน โดยการใช้สื่อต่างๆและการใช้สัญลักษณ์ในการเคลื่อนไหวกดดัน รัฐบาล และรัฐสภา ทำให้เกิดพลังของฝ่ายสนับสนุนร่างรัฐธรรมนูญอย่างกว้างขวาง แต่ในการผลักดันข้อเสนอต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญ ข้อเสนอขององค์กรพัฒนาเอกชนส่วนใหญ่ที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญไม่ได้เกิดจากอิทธิพลขององค์กรพัฒนาเอกชน แต่เป็นเจตนารมณ์ของสภาร่าง

รัฐธรรมนูญ และข้อเสนอที่สมาชิกสภาฯเห็นว่าไม่เป็นที่ยอมรับ แม้ว่าองค์กรพัฒนาเอกชนจะรวมตัวกันเคลื่อนไหวอย่างมีพลัง ก็ไม่สามารถผลักดันให้ได้รับการตอบสนองได้

งานศึกษาของ วีระ เลิศสมพร (2543) ศึกษาเรื่อง การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ต่อกรณีการร่างรัฐธรรมนูญในช่วงเดือนมกราคม-กันยายน 2540 งานชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาสาเหตุที่ทำให้ประชาชนและกลุ่มองค์กรต่างๆ ประสบความสำเร็จในระดับที่น่าพอใจจากการเคลื่อนไหว (2) เพื่อศึกษาว่าการเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรต่างๆ ต่อกรณีการร่างรัฐธรรมนูญ มีนัยที่แสดงถึงความเป็นประชาสังคมหรือไม่ จากการศึกษาพบว่า การตื่นตัวในทางการเมืองของประชาชนและกลุ่มองค์กรต่างๆ การทำหน้าที่ของสื่อมวลชน การก่อตัวของกลุ่มผลประโยชน์สาธารณะในจำนวนที่เพิ่มมากขึ้น การเคลื่อนไหวในลักษณะของเครือข่ายร่วมกันหลายๆ องค์กรที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ภาพการณ์ทางเศรษฐกิจขณะนั้น และอื่นๆ เป็นปัจจัยที่มีผลทำให้การเคลื่อนไหว ของประชาชนและกลุ่มองค์กรต่างๆ ประสบความสำเร็จได้รับการตอบสนองเป็นที่น่าพอใจ มีผลทำให้ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในขณะนั้นนำไปใช้ประกอบการพิจารณาในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ และการเคลื่อนไหวของกลุ่ม องค์กรต่างๆ ต่อกรณีการร่างรัฐธรรมนูญ มีนัยที่แสดงให้เห็นถึงการมีพัฒนาการของความเป็นประชาสังคมในระดับหนึ่ง แต่ยังมีข้อจำกัดเรื่องของเกณฑ์ที่นำมาใช้วัดถึงการมีพัฒนาการของความเป็นประชาสังคม ที่อาจปรับเปลี่ยนได้ตามการตีความ/การให้คำนิยามที่แตกต่างกัน

งานศึกษาของ นพดล เกษตรเวทิน (2545) ศึกษาเรื่องประชาสังคมกับการพัฒนา : ศึกษากรณีชมรมฮักบ้าน อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดน่าน งานชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ประวัติความเป็นมาของชมรมฮักบ้าน ลักษณะการทำงานและบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นด้านต่างๆ ของชมรมฮักบ้าน ผลการดำเนินงาน ของชมรมฮักบ้าน ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานของชมรม จากการศึกษาพบว่า พัฒนาการการเกิดของชมรมฮักบ้าน เริ่มมาจากการเกิดกลุ่ม อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ บ้านดอนแก้ว ตำบลป่าคา อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดน่าน แล้วมีการ เชื่อมต่อไปยังกลุ่มต่างๆ ในเขตอำเภอน้ำขุ่น มีการทำงานเป็นเครือข่าย โดยมีชมรม ฮักบ้าน เป็นศูนย์กลางในการประสานงาน ระหว่างกลุ่มเครือข่ายต่างๆ โดยมีเป้าหมาย ที่การพัฒนาคน พัฒนาสังคม เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน อนุรักษ์และฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติ และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเน้นกิจกรรมในการเสริมสร้างศักยภาพ ของชุมชนท้องถิ่น ให้สามารถพึ่งตนเองได้ และเชื่อมโยงขยายเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน ให้กับท้องถิ่น จากโครงสร้างการทำงานที่มีความสัมพันธ์ในแนวราบ การมีผู้นำที่หลากหลาย เข้มแข็ง และมีบรรยากาศในการทำงาน บนพื้นฐานของความรัก ความเอื้ออาทร ภายใต้ลักษณะ การดำเนินงานดังกล่าว ได้เป็นพลังผลักดันให้ชมรมฮักบ้านสามารถสร้างความเข้มแข็ง ให้แก่องค์กรสมาชิก และท้ายที่สุดคือ ความเข้มแข็งของชุมชนในการพึ่งตนเอง

สามารถ สร้างองค์ความรู้และจัดการกับปัญหาที่ตนเองเผชิญอยู่ได้อย่างเหมาะสม ในส่วนของ ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงาน พบว่า 1) มีปัญหาขาดแคลนงบประมาณ และวัสดุในการดำเนินงาน 2) ความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เป็นไปในลักษณะความสัมพันธ์ ส่วนบุคคลมากกว่า สัมพันธ์ระหว่างองค์กร 3) ปัญหาอันเนื่องมาจากผลกระทบจากโครงการ ขนาดใหญ่ของรัฐ

งานศึกษาของ ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ (2554) ศึกษาเรื่อง ขบวนการเคลื่อนไหวของคนข้ามเพศ มีวัตถุประสงค์คือ (1) ศึกษากระบวนการเบียดเบียนของคนข้ามเพศ (2) เพื่อศึกษาการเคลื่อนไหว ต่อรองทางอัตลักษณ์ และการสร้างพื้นที่ทางสังคมของคนข้ามเพศ (3) เพื่อศึกษาการเคลื่อนไหวทาง สังคมในระดับกลุ่มของคนข้ามเพศ จากการศึกษาพบว่ากระบวนการเบียดเบียนของคนข้ามเพศเกิด จากความสัมพันธ์เชิงอำนาจของสังคม การถูกเบียดขับออกจากครอบครัว สถานศึกษา สถานที่ ทำงาน กลุ่มเพื่อนและคนรัก นอกจากนั้นยังถูกเบียดขับจากความแตกต่างด้านอัตลักษณ์ จากกลุ่ม คนรักเพศเดียวกัน รวมถึงการเบียดขับด้วยฐานะทางเศรษฐกิจของคนข้ามเพศซึ่งนำมาสู่การ รวมกลุ่มเพื่อต่อสู้ ต่อรองทางอัตลักษณ์ รวมทั้งสร้างพื้นที่ทางสังคมเพื่อยืนยันอัตลักษณ์ทางเพศ ได้ มีการสร้างกลุ่ม สร้างชุมชน พร้อมทั้งแสวงหาพันธมิตร เครือข่ายและการเข้าร่วมกิจกรรมของ องค์กรคนรักเพศเดียวกัน เพื่อต่อสู้กับความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคม รวมทั้งได้สร้างองค์กรของ ตนขึ้นมาเพื่อต่อสู้ให้ได้มาซึ่งความต้องการเฉพาะกลุ่มคนข้ามเพศ เป้าหมายของกลุ่มคนเหล่านี้ นั้น มิใช่เพื่อโค่นล้มบรรทัดฐานเดิมของสังคม แต่เพื่อให้มีพื้นที่ในการสร้างตัวตน และการให้ได้ซึ่ง สิทธิ ความเท่าเทียม การสร้างความเข้าใจ และการลดอคติต่อคนข้ามเพศ เป้าหมายที่สำคัญอีก ประการหนึ่งคือ การผลักดันประเด็นเพศสถานะ เพศวิถี เข้าไปอยู่ในกฎหมาย และมาตรการทาง สังคม และการเมือง เพื่อปกป้องคุ้มครอง คนที่มีความหลากหลายทางเพศ จากการถูกเลือกปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีเป้าหมายที่แกนนำบางคนต้องการคือ การดำรงสิทธิในฐานะเพศหญิงโดยสมบูรณ์ ซึ่งเป็นข้อถกเถียงว่าหากเป็นคนที่ไม่แปลงเพศมาอาจถูกเบียดขับออกไปอีกก็เป็นได้

จากงานศึกษาในกลุ่มนี้จะเห็นได้ว่าบทบาทของประชาสังคมมีส่วนอย่างมากในการ ขับเคลื่อนและดำเนินการในประเด็นต่างๆ โดยมีทั้งการเชื่อมโยงกิจกรรมและเครือข่ายการเรียนรู้เข้า ด้วยกันและการสร้างและเปิดพื้นที่ทางการเมือง

2.7 ข้อโต้แย้งในการศึกษา

จากการสำรวจวรรณกรรมดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะพบว่างานที่ศึกษาเกี่ยวกับประชา สังคมส่วนใหญ่ยังมีอยู่น้อยและการศึกษาส่วนใหญ่จะศึกษาพัฒนาการ การก่อตัว รวมไปถึงปัจจัยที่ ก่อให้เกิดการประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นการตอบคำถามว่า ขบวนการประชา

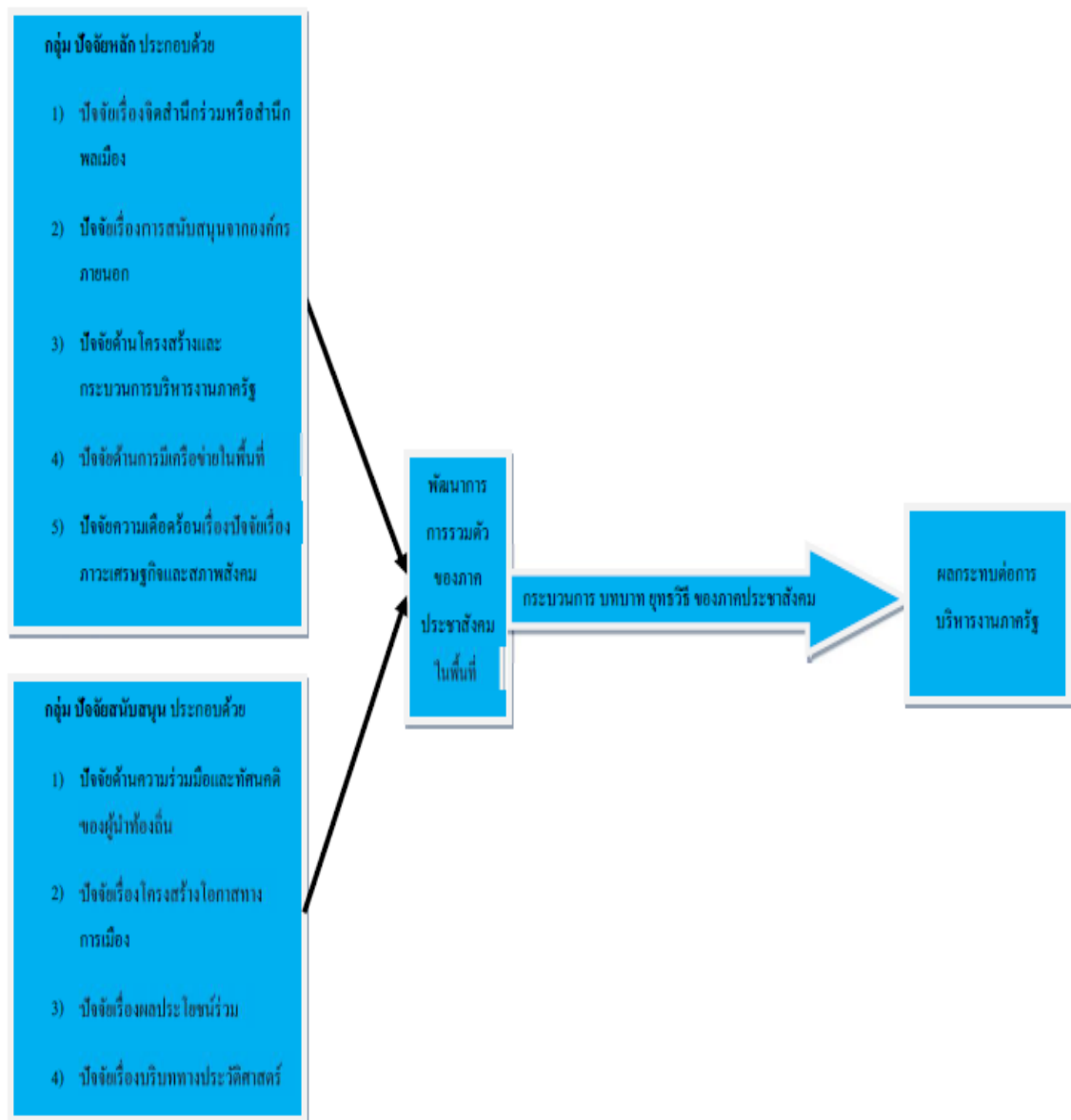
สังคมเข้าไปมีส่วนในการขับเคลื่อนประเด็นต่างอย่างไรบ้าง แต่ยังไม่สามารถอธิบายได้ว่า มีสาเหตุใดบ้างที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้าไปมีส่วนในการขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะต่างๆ และงานศึกษาเกี่ยวกับภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองอำนาจเจริญยังไม่เคยมีงานศึกษามาก่อน รวมทั้งกรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม อธิบายว่าสาเหตุที่ขบวนการประชาสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องกับประเด็นต่างๆ ด้วยสาเหตุกว้างๆ คือ ประเด็นเรื่องความเดือดร้อนในเรื่องสถานะเศรษฐกิจและสังคม ประเด็นเรื่องผลประโยชน์ร่วมกัน ประเด็นเรื่องจิตสำนึกร่วมหรือสำนึกพลเมือง ประเด็นเรื่องโครงสร้างโอกาสทางการเมือง ซึ่งประเด็นเหล่านี้เป็นประเด็นที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยผลักดันให้ขบวนการทางสังคมเข้ามาเคลื่อนไหว จึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจว่าหากนำประเด็นเหล่านี้มาทดสอบการเข้ามาขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะของประชาสังคมว่าจะมีลักษณะเหมือนกัน หรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร หรือมีปัจจัยที่เพิ่มเติมอีกหรือไม่ ที่มีส่วนผลักดันให้เกิดปรากฏการณ์เหล่านี้ขึ้นโดยใช้ทดสอบกับ กรณีการเข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองจังหวัดอำนาจเจริญ ของขบวนการภาคประชาสังคม จังหวัดอำนาจเจริญ จึงได้นำกรอบแนวคิดนี้มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ซึ่งในความเห็นผู้เขียนมีความเห็นว่ากรอบวิเคราะห์นี้ยังไม่สามารถนำมาอธิบายขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญได้อย่างชัดเจน ซึ่งอาจเกิดมาจากบริบทของพื้นที่ที่มีความแตกต่างกัน หรือด้วยเหตุปัจจัยอื่น โดยต้องทำการศึกษาต่อไป

2.8 กรอบแนวคิด

จากการทบทวน แนวคิดและทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการก่อเกิดของขบวนการทางสังคมและประชาสังคมและทำให้ขบวนการเหล่านี้เข้าไปขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะต่างๆ นั้นเกิดจากปัจจัย 9 ปัจจัย ซึ่งผู้วิจัยจำแนกปัจจัยทั้งหมดออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่เป็นปัจจัยหลัก ซึ่งถือเป็นปัจจัยกระตุ้นหลักที่ทำให้เกิดการรวมตัวกันขึ้น เพื่อผลักดันหรือเข้าไปมีส่วนร่วมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ประกอบด้วย ปัจจัยเรื่องจิตสำนึกร่วมหรือสำนึกพลเมือง ปัจจัยเรื่องการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ปัจจัยด้านการมีเครือข่ายในพื้นที่ ปัจจัยเรื่องโครงสร้างและการบริหารงานภาครัฐ และ ปัจจัยเรื่องความเดือดร้อนเรื่องสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม

และกลุ่มที่เป็นปัจจัยสนับสนุนซึ่งถือเป็นปัจจัยที่มีส่วนเสริม และสนับสนุนให้การรวมกลุ่มมีความเหนียวแน่น และมีพลังมากขึ้น ประกอบด้วย ปัจจัยด้านความร่วมมือและทัศนคติของผู้นำท้องถิ่น ปัจจัยเรื่องโครงสร้างโอกาสทางการเมือง ปัจจัยเรื่องผลประโยชน์ร่วม ปัจจัยเรื่องบริบททางประวัติศาสตร์

ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดภาคประชาสังคมขึ้นในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ ซึ่งคือ ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ ก่อเกิดขึ้นและเป็นสาเหตุนำมาสู่การขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง โดยในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองนั้น ภาคประชาสังคมก็จะมีกระบวนการขับเคลื่อน มีการเลือกใช้ยุทธวิธีต่างๆ เพื่อผลักดันแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองในพื้นที่ รวมไปถึงมีการจัดกิจกรรมต่างๆ อันจะส่งผลกระทบต่อการบริหารงานภาครัฐของหน่วยงานราชการในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 กรอบแนวคิด

จากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่2 ดังได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วนั้น ทั้งแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงกรอบแนวคิดในการศึกษา ได้กำหนดไว้แล้วในบทนี้ โดยในบทต่อไปจะเป็นการอธิบายถึงระเบียบวิธีวิจัย อันประกอบด้วย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แหล่งข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ขั้นตอนการทำวิจัย รวมไปถึงการวิเคราะห์ข้อมูล และแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการศึกษา โดยมีรายละเอียดดังจะได้อธิบายต่อไปใน บทที่ 3

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง ภาคประชาสังคมกับการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง กรณีศึกษา จังหวัดอำนาจเจริญ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ สี่ ประการ คือ ประการแรก เพื่ออธิบายพัฒนาการและวิเคราะห์ลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ประการที่สอง เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ประการที่สาม เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ยุทธวิธี กระบวนการ ในการขับเคลื่อนและบทบาทของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนประเด็นแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง และประการสุดท้าย เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ผลกระทบการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมาทำให้ผู้วิจัยได้ออกแบบระเบียบวิธีในการศึกษาโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ ภาคประชาสังคมในจังหวัดที่มีการผลักดันแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือภาคประชาสังคม และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ จำนวน 49 คนแบ่งเป็น 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือภาคประชาสังคมที่เข้าร่วมขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองจำนวน 25 คน ประกอบด้วย ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ และภาคีเครือข่าย การเลือกกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพราะเลือกตามกลุ่มหรือเครือข่ายที่มีลักษณะกระตือรือร้นจึงทำให้ได้กลุ่มตัวอย่าง คือ แกนนำ ที่ปรึกษา และสมาชิก ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญจำนวน 8 คน สัมภาษณ์ภาคีเครือข่ายจำนวน 9 เครือข่าย ประกอบด้วยเครือข่ายสตรี ตัวแทนหอการค้าจังหวัด ตัวแทนสมาคมสื่อจังหวัด ตัวแทนสมาคมเกษตรอินทรีย์ ตัวแทนกลุ่มพัฒนาบ้านเฮา ตัวแทนสมาคมคนฮักถิ่น ตัวแทนเครือข่ายทรัพยากรธรรมชาติ ตัวแทนเครือข่ายกลุ่มสวัสดิการ ตัวแทนเครือข่ายที่ดิน

ตัวแทนกลุ่มสหายในพื้นที่ 3 คน และตัวแทนสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ 6 คน เนื่องจากกลุ่มเหล่านี้เป็นกลุ่มที่มีการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นประจำไม่ว่าจะเป็น การประชุมเพื่อหาแนวทางขับเคลื่อน การเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็น การแสดงพลังโดยการเดินขบวน เป็นต้น จึงจำเป็นต้องเลือกกลุ่มตัวอย่างเหล่านี้ เพื่อทำความเข้าใจกับประเด็น พัฒนาการและลักษณะของประชาสังคม รวมไปถึงกระบวนการในการขับเคลื่อนแนวคิดและบทบาทของขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ และหน่วยงานส่วนที่ 2 คือ ภาครัฐที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จำนวน 24 คน ประกอบด้วย สัมภาษณ์ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 7 คน ปลัดผู้เป็นหัวหน้าส่วนราชการระดับท้องถิ่นจำนวน 7 คน ตัวแทนส่วนราชการภูมิภาค อีก 10 คน ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าสำนักงานจังหวัด ปลัดจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด สำนักงานที่ดินจังหวัด สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สถานีวิทยุกระจายเสียงจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด

3.2 ข้อมูลและแหล่งข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ ข้อมูลที่มีการเก็บโดยตรงจากพื้นที่หรือตัวบุคคลซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมเองใหม่ โดยเป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างดังกล่าวไว้แล้วนั้น แล้วนำมาประมวลแยกแยะ โดยตัวของผู้วิจัยเอง

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ ข้อมูลจากเอกสารของขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญที่มีการเผยแพร่เกี่ยวกับแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ข่าวกเกี่ยวกับการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองอำนาจเจริญ บทความทางวิชาการที่กล่าวถึงแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองอำนาจเจริญ รวมไปถึงเอกสารเผยแพร่ของสถาบันองค์กรชุมชนซึ่งเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณหลักในการจัดเวทีในพื้นที่

เหตุที่ต้องเลือกใช้ทั้งข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิเพื่อเป็นการทดสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับว่ามีความแม่นยำ ถูกต้องตรงกันหรือไม่ของข้อมูลทั้งสองแบบ ทั้งในเรื่องของเวลา สถานที่ หรือบุคคลต่างๆถูกต้องตรงกันหรือไม่เพื่อเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ข้อมูลที่ได้รับ

3.3 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลจากเอกสารที่มีผู้รวบรวมไว้แล้วอย่างเป็นทางการ เช่นจาก หนังสือ บทความทางวิชาการ วารสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง เอกสารของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ ธรรมนูญจังหวัดอำนาจเจริญ รายงานการประชุมสัมมนา ข่าวหนังสือพิมพ์ เป็นต้น เพราะเนื่องจากการศึกษาจากข้อมูลหรือจากเอกสารที่ได้รับการวิเคราะห์แล้วนั้นจะทำให้เราได้ทราบว่าในการศึกษาเรื่องนี้ มีประเด็นใดแล้วบ้างที่มีผู้ศึกษาไว้แล้ว และได้ผลอย่างไร เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้วิจัยมากขึ้นพร้อมทั้ง ช่วยในการทดสอบและยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้รับอีกด้วย

2) ศึกษาจากการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interviewed) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบมีเค้าโครงคำถามเอาไว้แล้ว ซึ่งในสถานการณ์การสัมภาษณ์จริง อาจมีการปรับตามสถานการณ์บ้าง แต่เพื่อไม่ให้เกิดความสับสน จึงมีการยึดแนวคำถามที่กำหนดไว้ อีกทั้งเพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลเนื่องจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างหลายคน แต่ยึดคำถามเดียวกัน โดยถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาเชิงคุณภาพเป็นการศึกษาที่ต้องอาศัยข้อมูลเชิงลึก ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ต่างที่อยู่แวดล้อมจะนั้นเพื่อให้ง่ายต่อการสัมภาษณ์ อาจปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ เพื่อให้สามารถเจาะลึกในประเด็นที่น่าสนใจที่เกิดขึ้นในระหว่างการสัมภาษณ์ แต่ต้องยึดแนวทางคำถามในการสัมภาษณ์ เพื่อที่จะทำให้ผู้วิจัยไม่ออกนอกประเด็นและหลงประเด็นในการสัมภาษณ์จนอาจทำให้ เก็บข้อมูลได้ไม่ครบถ้วนในการตอบคำถามการวิจัย ผู้วิจัยจึงเลือกใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อจะได้กำหนดทิศทางในการสัมภาษณ์ได้ชัดเจน และเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับอีกด้วย

3) การศึกษาจากการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นการสอบถามที่มีการเจาะลึกในรายละเอียดและคำตอบ อย่างถี่ถ้วนพร้อมทั้งต้องการสอบถามถึงเหตุผลและต้องการคำอธิบายอีกด้วย เนื่องจากในบางส่วนของงานวิจัยผู้ศึกษาอาจต้องการคำตอบที่ลงลึกในรายละเอียดและบุคคลนั้นสามารถที่จะให้คำตอบแก่ผู้วิจัยได้ เช่น หัวหน้า หรือแกนนำหลักของขบวนการจังหวัด ที่ปรึกษาของขบวนการ รวมไปถึงผู้นำท้องถิ่นที่ภายในพื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนอย่างเข้มข้นอีกด้วย

4) การศึกษาจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participation Observation) เป็นการสังเกตอยู่ห่างๆ ไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีทั้งแบบที่ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวและไม่รู้ตัว เช่นสังเกตจากกิจกรรมการจัดเวทีของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ ทั้งในระดับจังหวัดและระดับตำบล เพราะเนื่องจาก การวิจัยเชิงคุณภาพนั้นเพื่อให้เข้าใจถึงบริบทและการวิเคราะห์ข้อมูล ที่

ถูกต้องนั้นจำเป็นต้องให้ความสนใจกับสิ่งแวดล้อมเพราะบางครั้งการให้คำตอบของผู้ให้ข้อมูลอาจเกิดจากสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมก็เป็นไปได้ ฉะนั้นเพื่อความน่าเชื่อถือและความแม่นยำในการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงจำเป็นต้องมีการสังเกตด้วย

ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้ง 4 รูปแบบนั้นจะนำมาใช้กับการทดสอบสมมติฐานทั้ง 3 ข้อที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 2 เพราะเนื่องจากการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นไม่สามารถที่จะแยกวิธีที่จะเก็บรวบรวมโดยใช้วิธีเดียวแล้วได้ข้อมูลในการทดสอบในแต่ละเรื่องนั้น เป็นเรื่องที่ยากมาก ซึ่งอาจจะทำให้ส่งผลต่อการได้รับข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์อีกด้วย

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษครั้งนี้ คือ

1) การใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ชุด คือแบบสัมภาษณ์สำหรับภาคประชาสังคม และสำหรับหน่วยงานภาครัฐ แบบสัมภาษณ์ของภาคประชาสังคมประกอบด้วย 2 ตอนคือ ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น สังกัดเครือข่าย อาชีพ บทบาท หรือตำแหน่งแห่งที่ในการขับเคลื่อนประเด็นแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง และตอนที่ 2 เป็นโครงสร้างคำถามเกี่ยวกับประเด็น ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง กระบวนการในการขับเคลื่อนของกลุ่ม บทบาทของกลุ่ม ลักษณะและพัฒนาการของกลุ่ม เป็นต้น และแบบสัมภาษณ์สำหรับหน่วยงานภาครัฐ แบ่งออกเป็น 2 ตอนเช่นกัน ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เช่น ตำแหน่ง หน่วยงาน เป็นต้น ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับมุมมองต่อภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง และมุมมองต่อแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ผลกระทบการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่ และข้อเสนอแนะต่อภาคประชาสังคม เป็นต้น

2) การใช้แบบเปรียบเทียบแบบสองกรณี ศึกษาที่แตกต่างกันเพื่อให้เห็นความแตกต่างและเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อทดสอบในเรื่องของปัจจัยที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง โดยจะเปรียบเทียบจาก 6 ตำบลที่มีการขับเคลื่อนที่แตกต่างกัน คือจากพื้นที่ที่ขับเคลื่อนเข้มแข็ง คือ ตำบลนาจิก เทศบาลตำบลเปือย และเทศบาลตำบลนาป่าแซง กับ ตำบลที่มีการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมน้อย คือ ตำบลดอนเมย ตำบลโคกสาร เทศบาลตำบลขาม เพื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับการเก็บข้อมูลจากเครือข่ายอื่นๆ

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ อาศัยการพรรณนาและวิเคราะห์ (Descriptive and Analytical) โดยยึดทฤษฎีและกรอบแนวคิดที่ได้ศึกษาและกำหนดไว้ ซึ่งเป็นการจำแนกและจัดระบบข้อมูลเพื่อให้เข้าใจถึงความหมายและความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์จากทัศนะของผู้วิจัย เป็นการจัดหมวดหมู่ของข้อมูล หาแบบแผน ความหมาย และความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ภายใต้บริบท ที่ทำการศึกษาและทำความเข้าใจกับความหลากหลายและความแตกต่างของข้อมูลที่เกี่ยวข้องรวบรวมมา การหาความสัมพันธ์ของข้อมูลแยกแยะเงื่อนไขเพื่ออธิบายสาเหตุความสัมพันธ์ รวมทั้งเป็นการอธิบายการเกิดขึ้น การดำรงอยู่และการเปลี่ยนแปลงไปของปรากฏการณ์ที่ศึกษาโดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ข้อมูล และผสมผสานกับการวิเคราะห์งานด้านวิชาการ อิงข้อมูลจากคำสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างประกอบกัน เพราะงานวิจัยเชิงคุณภาพจะต้องอาศัยการพรรณนาเพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงบริบทต่างๆที่เกิดขึ้น และเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้ล้วนยึดโยงกับสภาพแวดล้อมหรือบริบทต่างๆจึงจำเป็นต้องมีการพรรณนาและการวิเคราะห์ของผู้วิจัยเองโดยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีที่กำหนดไว้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.6 ขั้นตอนการทำวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง ประชาสัมพันธ์กับการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง กรณี จังหวัดอำนาจเจริญ ผู้วิจัยมีขั้นตอน 2 ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งเป็นการศึกษา และสำรวจจากเอกสาร และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ในเบื้องต้นนั้นผู้วิจัยได้มีการสำรวจประเด็นปัญหาหรือประเด็นทางสังคมจึงได้ค้นพบว่าประเด็นเรื่องประชาสัมพันธ์กับการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษา ขั้นตอนต่อมาจึงมีการสำรวจแนวคิด ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะได้ทราบว่าในประเด็นนี้มีทฤษฎีอะไรบ้างที่เกี่ยวข้อง เช่น ทฤษฎีเรื่องขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม แนวคิดเรื่องภาคประชาสังคม แนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง รวมไปถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น เพื่อจะได้ทราบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นนี้อย่างไรเพื่อที่จะนำมาใช้ในการเขียนเป็นกรอบแนวคิด สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่สอง เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ กล่าวคือเมื่อครบขั้นตอนดังกล่าวข้างต้นแล้วนั้น ลำดับต่อมาเป็นการลงพื้นที่เก็บและศึกษาข้อมูลภาคสนามในเขตพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือการศึกษาจากเอกสารของเครือข่าย การสัมภาษณ์เชิงลึก การ

สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมจากการประชุมเครือข่าย โดยการสัมภาษณ์นั้นมีการกำหนดโครงสร้างคำถามไว้ล่วงหน้าแล้ว หลังจากได้ข้อมูลจากพื้นที่เรียบร้อยแล้วจึงนำมาการสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้แล้วในบทที่ 1 แล้วก็สุดท้ายก็สรุปผลการวิจัย และทดสอบสมมติฐานพร้อมทั้งเขียนรายงานการวิจัยเพื่อรายงานผลการศึกษาในครั้งนี้

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ในบทที่ 4 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์และรายงานผลการศึกษา ที่ได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้วิจัยแบ่งได้เป็นสองส่วน ส่วนที่หนึ่ง ผู้วิจัยใช้การศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ ซึ่งได้แก่ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยสัมภาษณ์ตัวแทนองค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งประกอบด้วย ที่ปรึกษา แกนนำ สมาชิก ของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ และสัมภาษณ์ภาคีเครือข่ายของขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นหลัก ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participating Observation) ซึ่งได้จากการประชุมของแกนนำระดับจังหวัด โดยมีรายนามสมมติและตำแหน่งหรือบทบาทของผู้ให้สัมภาษณ์ดังต่อไปนี้

- 1) นายขบวน นามสมมติ ที่ปรึกษาขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ
- 2) นางพัฒนา นามสมมติ ที่ปรึกษาขบวนการองค์กรชุมชน จังหวัดอำนาจเจริญ
- 3) นายชุมชน นามสมมติ แกนนำขบวนการองค์กรชุมชน จังหวัดอำนาจเจริญ
- 4) นายองค์กร นามสมมติ แกนนำขบวนการองค์กรชุมชน จังหวัดอำนาจเจริญ
- 5) นายใกล้ชิด นามสมมติ ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัด

อำนาจเจริญ

- 6) นางเกิดสุข นามสมมติ สมาชิกสภาองค์กรชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
- 7) นายธงทอง นามสมมติ สมาชิกสภาองค์กรชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
- 8) นายสหาย นามสมมติ สมาชิกสภาองค์กรชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
- 9) นายสวัสดิการ นามสมมติ ประธานกลุ่มสวัสดิการ ตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัด

อำนาจเจริญ

- 10) นายที่ดิน นามสมมติ ตัวแทนเครือข่ายที่ดิน
- 11) นายทรัพยากร นามสมมติ ตัวแทนเครือข่ายทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอำนาจเจริญ
- 12) นางดอกไม้ นามสมมติ ตัวแทนศูนย์เพื่อหญิง และเครือข่ายสตรี จังหวัดอำนาจเจริญ
- 13) นายชาติดี นามสมมติ ตัวแทนสมาคมสื่อมวลชนอำนาจเจริญ

14) นายอินทรีย์ นามสมมติ ตัวแทนสมาคมเกษตรอินทรีย์ และตัวแทนเครือข่ายเกษตรอินทรีย์

15) นายการค้า นามสมมติ ตัวแทนหอการค้าจังหวัดอำนาจเจริญ

16) นายรักถิ่น นามสมมติ ตัวแทนสมาคมคนฮักถิ่น

17) นายบ้านเรา นามสมมติ ตัวแทนกลุ่มพัฒนาบ้านเฮา

18) นายรวมกลุ่ม นามสมมติ ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบล

19) นายพลัง นามสมมติ ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบล

20) นายสามัคคี นามสมมติ ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบล

21) นายแข็งแรง นามสมมติ ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบล

22) นายเข้มแข็ง นามสมมติ ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบล

23) นายขยับ นามสมมติ ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบล

24) นายเดินดง นามสมมติ ตัวแทนสหภาพเก่าในพื้นที่

25) นายเดินดิน นามสมมติ ตัวแทนสหภาพเก่าในพื้นที่

26) นายยิ่งใหญ่ นามสมมติ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ

27) นายจังหวัด นามสมมติ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ

28) นายนายก นามสมมติ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ

29) นายกว้างขวาง นามสมมติ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัด

อำนาจเจริญ

30) นายใจกว้าง นามสมมติ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัด

อำนาจเจริญ

31) นายใจดี นามสมมติ นายกเทศมนตรีแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ

32) นายโดดเด่น นามสมมติ นายกเทศมนตรีแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ

33) นายเก่งกาจ นามสมมติ นายกเทศมนตรีแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ

34) นายรัฐเดิยว นามสมมติ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัด

อำนาจเจริญ

35) นายหัวหน้า นามสมมติ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัด

อำนาจเจริญ

36) นายพาไป นามสมมติ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัด

อำนาจเจริญ

- 37) นายนาทาง นามสมมติ เจ้าหน้าที่เทศบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
- 38) นายราชสีห์ นามสมมติ เจ้าหน้าที่เทศบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
- 39) นายพยัคฆ์ นามสมมติ เจ้าหน้าที่เทศบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
- 40) นายพ่อเมืองนามสมมติ ผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ
- 41) นายรักเกียรติ นามสมมติ สำนักงานจังหวัดอำนาจเจริญ
- 42) นายศักดิ์ศรี นามสมมติ สำนักงานปลัดจังหวัดอำนาจเจริญ
- 43) นายเขียวจี นามสมมติ สำนักงานเกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ
- 44) นายปีกแผ่น นามสมมติ สำนักงานที่ดินจังหวัดอำนาจเจริญ
- 45) นายกังวาน นามสมมติ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดอำนาจเจริญ
- 46) นายอุดม นามสมมติ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด

อำนาจเจริญ

- 47) นายกลไก นามสมมติ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ
- 48) นายสงเคราะห์ นามสมมติ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

อำนาจเจริญ

- 49) นายแข็งแรง นามสมมติ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอำนาจเจริญ

โดย ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 93.8 อายุส่วนใหญ่ อยู่ระหว่าง 51-60 ปี ถือเป็นร้อยละ 42.9 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 59.2 และอาชีพส่วนใหญ่ รับราชการ ร้อยละ 49 ซึ่งสามารถสรุปข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังตารางที่

4.1

ตารางที่ 4.1 สรุปข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้สัมภาษณ์

เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	อาชีพ
ชาย 46 (93.8)	ต่ำกว่า 30 ปี 0 (0.0)	ประถมศึกษา 4 (8.1)	เกษตรกร 14 (28.6)
หญิง 3 (6.2)	30-40 ปี 2 (4.0)	มัธยมศึกษา/ปวช. 10 (20.4)	ค้าขาย 10 (20.4)
	41-50 ปี 18 (36.7)	ปวส./อนุปริญญา 1 (2.0)	รับจ้าง 1 (2.0)
	51-60 ปี 20 (42.9)	ปริญญาตรี 29 (59.2)	รับราชการ 24 (49.0)
	60 ปีขึ้นไป 9 (18.4)	สูงกว่าปริญญาตรี 5 (10.3)	

ส่วนที่สอง ผู้วิจัยยังศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ เพิ่มเติมเพื่อทำการตรวจสอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ อันได้แก่ เอกสาร หนังสือ ข้อมูลข่าวสาร บทสัมภาษณ์ บทวิเคราะห์ และงานวิจัย ที่เกี่ยวกับจังหวัดจัดการตนเองอำนาจเจริญ เอกสารรายงานการประชุมสภาองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ เอกสารรายงานการประชุมสภาากลางจังหวัดอำนาจเจริญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ. 2546 พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551 และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

ซึ่งผลการศึกษานี้ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีวิจัยที่ได้กำหนดไว้ เพื่อตอบคำถามวัตถุประสงค์ในการศึกษาในการศึกษาวิจัย ดังนี้

- 1) เพื่ออธิบายพัฒนาการและวิเคราะห์ลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง
- 2) เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง
- 3) เพื่ออธิบายและวิเคราะห์กระบวนการในการขับเคลื่อนและบทบาทของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนประเด็นแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง
- 4) เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ผลกระทบของการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคมต่อการบริหารงานภาครัฐ

โดยผลการศึกษาในบทนี้แบ่งเป็น 4 ส่วน คือ

- 1) การอธิบายถึงพัฒนาการและวิเคราะห์ลักษณะของภาคประชาสังคมในจังหวัดอำนาจเจริญ
 - 2) การวิเคราะห์และอธิบายถึง ปัจจัยที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง อำนาจเจริญ โดยมีการแบ่งปัจจัยออกเป็น สองกลุ่มหลัก คือ ปัจจัยหลัก และ ปัจจัยสนับสนุน
 - 3) การวิเคราะห์และอธิบายถึงกระบวนการ บทบาทและยุทธวิธีของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ
 - 4) การอธิบายและวิเคราะห์ผลกระทบของการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคมต่อการบริหารงานภาครัฐ
- โดยจากการค้นคว้าข้อมูล เก็บข้อมูล ตลอดจนการสัมภาษณ์ เพื่อประกอบการวิจัยดังกล่าว พบว่าทั้ง 4 ส่วนมีผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

4.1 พัฒนาการและลักษณะของภาคประชาสังคม

ในส่วนนี้เป็นการอธิบายถึงพัฒนาการของภาคประชาสังคมและลักษณะลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง เพื่อเป็นการทำความเข้าใจถึงเบื้องหลังของภาคประชาสังคมจังหวัดอำนาจเจริญ โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 อธิบายถึงพัฒนาการของภาคประชาสังคม และส่วนที่ 2 อธิบายถึงลักษณะของภาคประชาสังคม ที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

4.1.1 พัฒนาการของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

การรวมกลุ่มของผู้คนในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญนั้น เกิดขึ้นตั้งแต่อำเภออำนาจเจริญยังไม่ได้แยกออกจากจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งผู้วิจัยแบ่งช่วงเวลาของพัฒนาการของภาคประชาสังคมในจังหวัดอำนาจเจริญออกเป็น 8 ช่วงเวลา โดยผู้วิจัยใช้เกณฑ์ บริบทแวดล้อมที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคม และเนื้อหากิจกรรมของกลุ่มภาคประชาสังคม

ช่วงที่หนึ่ง ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองและกึ่งประชาธิปไตย ผู้วิจัยพบว่าการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมมีจำกัด นับตั้งแต่สถานการณ์ทางการเมืองในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 ในช่วงประชาธิปไตยแบ่งบาน จนถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2519 สถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง เพราะรัฐบาลห้ามไม่ให้มีการรวมกลุ่ม รัฐใช้อำนาจบังคับกดขี่ประชาชน ส่งผลกระทบต่อ

นักศึกษา และกลุ่มคนที่รวมตัวกันในท้องถิ่น ทำให้นักศึกษาที่มีความคิดทางการเมืองที่แตกต่างจากรัฐต้องหนีภัยการเมืองเข้าร่วมกับขบวนการพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (อมรา พงศาพิชญ์, 2549: 6-7) จัปอาวุธต่อสู้กับรัฐบาลเพื่อหวังสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นกับท้องถิ่น ซึ่งความเคลื่อนไหวในช่วงนี้ ภาคประชาชนเริ่มมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองมากขึ้น

ช่วงที่สอง เริ่มก่อตัวใหม่ของภาคประชาสังคม ผู้วิจัยพบว่า ภาคประชาสังคมเริ่มมีการรวมตัวกันอีกครั้ง เนื่องจากระบบการเมืองมีลักษณะเปิดมากขึ้น ช่วงปี พ.ศ. 2523 รัฐบาลเปลี่ยนนโยบายเน้นการเมืองนำการทหารเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ออกจากป่าตามมติของคณะรัฐมนตรี คำสั่งที่ 66/2523 (ศูนย์ข้อมูลการเมืองไทย, ม.ป.ป.) เข้าร่วมเป็นกลุ่มผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ปี พ.ศ. 2525 รัฐจัดสรรที่ดินทำกินให้ชาวบ้านที่ออกจากพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย บริบททางการเมืองที่สำคัญที่มีผลต่อการรวมกลุ่มของประชาสังคมในจังหวัดอำนาจเจริญคือ “การยกเลิกกฎหมายที่ห้ามการรวมกลุ่มของชาวบ้าน ในปีพ.ศ. 2533 ทำให้กลุ่มครูได้รวมกันตั้งกลุ่มพัฒนาบ้านเฮา กลุ่มแสงดาว กลุ่มตะวันใหม่ มีองค์กรพัฒนาเอกชนระดับประเทศ คือ มูลนิธิดวงประทีป เข้ามาสนับสนุนและทำงานร่วมกับกลุ่มครู ดังกล่าว มีการจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์และประสานการทำงานร่วมกับวัดเทพมงคล ดำเนินโครงการแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง ปี พ.ศ. 2538 เกิดกลุ่มองค์กรชาวบ้านเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากการจัดตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ในหลายๆ พื้นที่เพิ่มมากขึ้น แกนนำครูเริ่มชักชวนชาวบ้านรวมกันทำงานพัฒนาหาทางออกจากปัญหาเกษตรเชิงเดี่ยวและหนี้สิน สหภาพพรรคคอมมิวนิสต์บางส่วนเข้าร่วมกับสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน” (คณะทำงานสนับสนุนการขับเคลื่อนธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร, 2556: 19) จะเห็นได้ว่าปัจจัยเรื่องโครงสร้างทางการเมืองที่มีลักษณะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีเสรีภาพในการรวมกลุ่ม และปัจจัยการสนับสนุนจากองค์กรระดับประเทศที่มีศักยภาพในการทำงานร่วมกันกับภาคประชาสังคมในท้องถิ่น มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในท้องถิ่น

ช่วงที่สาม เริ่มทำงานเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก (2540-2543) ผู้วิจัยพบว่า เป็นช่วงที่มีการทำงานภายใต้ประเด็นการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ซึ่งเริ่มทำงานร่วมกับกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Funds : SIF) โดยได้สนับสนุนในประเด็น ด้านเศรษฐกิจ เครือข่ายการจัดสวัสดิการผู้ด้อยโอกาส และสนับสนุนองค์กรในพื้นที่ เช่น กลุ่มแกนนำครู นักพัฒนาท้องถิ่น และตัวแทนชาวบ้านบางส่วน ได้ร่วมกันทำงานพัฒนาท้องถิ่นผ่านโครงการพัฒนาเอกชนต่างๆ มาอย่างต่อเนื่อง และได้เข้าร่วมทำงานพัฒนากับหน่วยงานรัฐตัวอย่างที่สำคัญ คือ การดำเนินงานกับกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Funds : SIF) ระหว่างปี พ.ศ.2540-2545 ส่งผลให้เกิดการรวมตัวกันของชาวบ้านเป็นองค์กรชุมชน ภายใต้ประเด็นการ

สนับสนุนจากโครงการ SIF ตามลักษณะหรือ ประเภทการสนับสนุน เช่น ด้านเศรษฐกิจ เครือข่ายการจัดสวัสดิการกับผู้ด้อยโอกาส มีการจัดโครงสร้างและกลไกการดำเนินงาน เช่น มี คณะทำงานระดับจังหวัดที่มาจากผู้แทนองค์กรชุมชน หน่วยงานในพื้นที่ มีบทบาทเฉพาะ เช่น คณะทำงานฝ่ายกลั่นกรองโครงการ ฝ่ายพัฒนาศักยภาพโครงการ ฝ่ายประเมินโครงการ ฝ่าย พิจารณาโครงการ และมีโครงสร้างการดำเนินงานพิจารณาโครงการระดับภาค เป็นช่วงที่องค์กร ชุมชนมีประสบการณ์ตรงในการทำงานร่วมกันกับองค์กรชุมชนด้วยกันเองและกับหน่วยงาน ภาครัฐ และมีการจัดทำแผนแม่บทชุมชน รวม 11 ตำบล ช่วงปี 2543 เกือบบางส่วนได้เข้าร่วม สนับสนุนกระบวนการยกร่าง พ.ร.บ.สุขภาพและการปฏิรูประบบสุขภาพ กับสำนักงานปฏิรูป ระบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรช.)

ช่วงที่สี่ เริ่มกำหนดรูปแบบการทำงานและยุทธศาสตร์การดำเนินงานพัฒนาชุมชน (2544-2546) เป็นช่วงที่ภาคประชาสังคมเริ่มมีการวางแผนและมีการกำหนดยุทธศาสตร์ ในการดำเนินงาน ของกลุ่มมากขึ้น และเริ่มมีองค์กรภายนอกเข้ามาสนับสนุนองค์กรชุมชนต่างๆอย่างเป็นรูปธรรม เพิ่มขึ้นมากขึ้น “นอกเหนือจากภาคีภาครัฐในท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญมาก่อนหน้านี้ เช่น การศึกษานอกโรงเรียน ฯลฯ ซึ่งองค์กรภายนอกที่สำคัญ ได้แก่ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา (LDI) โดยมีงานเสริมสร้างขบวนการองค์กรชุมชนที่สำคัญก็คือ โครงการวิจัยเศรษฐกิจชุมชน 200 อำเภอ โครงการชีวิตสาธารณะ และโครงการจัดทำแผนชุมชน” (อรอนงค์ พลอยวิเศษ และคณะ, 2555: 8-9) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเล่าเพิ่มเติมสอดคล้องกันว่า จุดเริ่มต้นของ การรวมตัวกันเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชนเกิดจากช่วงนี้ที่มีการค้นหาทรัพยากรทั้งเรื่องแรงงาน และคนทำงาน ทำให้รู้สรรพกำลังของคนในพื้นที่ และเกิดการเชื่อมประสานเรียงร้อยกันเป็น เครือข่าย เป็นขบวน ผู้วิจัยพบว่า ช่วงนี้เป็นช่วงที่มีความสำคัญในแง่ของการสร้างเครือข่ายในพื้นที่ เพราะเป็นช่วงเริ่มต้นของการสร้างเครือข่ายของภาคประชาสังคมในพื้นที่ ที่มีการดำเนินงานโดย การแบ่งแยกกันตามเนื้อหางาน หรือประเด็นที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อการสร้าง เครือข่ายในพื้นที่ และดำเนินงานร่วมกันในการขับเคลื่อนประเด็นต่างๆพร้อมทั้งเชื่อมโยงกลไกการ ดำเนินงานของเครือข่ายเหล่านี้จนถึงปัจจุบัน

ช่วงที่ห้า การเชื่อมโยงและพัฒนากลไกทำงานในระดับจังหวัดและในระดับพื้นที่ (2547-2549) ผู้วิจัยพบว่า ช่วงนี้เป็นช่วงที่เริ่มพัฒนาแกนนำในการทำงาน และมีการพัฒนารูปแบบและ โครงสร้างการทำงานที่ชัดเจนมากขึ้น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ เกิดการจัดตั้งกลไกการทำงานพัฒนา ท้องถิ่นระดับจังหวัดที่เรียกว่า ขบวนการองค์กรชุมชน และทำงานเชิงประเด็นเนื้อหางานอย่างเป็น รูปธรรมมากขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนทรัพยากรการดำเนินงานและทำงานร่วมกับ พอช. พร้อม ทั้งได้รับการสนับสนุนงบประมาณผ่านประเด็นงานต่างๆ โดยเริ่มจาก ศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะความ

ยากจนภาคประชาชน (ศตจ.ปชช.) สนับสนุนงบประมาณผ่านงานเครือข่ายแผนชุมชน ซึ่งมีการพัฒนาและเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่แกนนำตำบล รวมทั้งผู้ว่าราชการจังหวัด ในขณะนั้นได้ให้การสนับสนุนงบประมาณการศึกษาดูงาน และการฝึกอบรมที่เล็งหน่วยงานราชการ ในเรื่องการจัดทำแผนชุมชน จนกระทั่งเกิดกลไกระดับจังหวัดที่มาจากประเด็นต่างๆ เกิดกลไกการดำเนินงานเชิงประเด็น และในระดับพื้นที่ที่เกิดขึ้นที่รูปธรรมในการดำเนินงานเชิงประเด็น เช่น สวัสดิการชุมชน เกษตรอินทรีย์ และการจัดการทรัพยากร

ช่วงที่หก การปรับปรุงและพัฒนาโครงสร้างการดำเนินงานภายในจังหวัด และก่อเกิดสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ (2550-2552) ผู้วิจัยพบว่า เป็นช่วงที่ภาคประชาสังคมมีประเด็นในการดำเนินงานที่ชัดเจนมากขึ้น และมีการปรับปรุงโครงสร้างความสัมพันธ์ในการทำงานใหม่ ซึ่งเกิดจากขบวนการองค์กรชุมชน มีการดำเนินยุทธศาสตร์การฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่น เกิดวัฒนธรรมในการดำเนินงานแนวใหม่ มีการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์แนวราบ ไม่มีประธาน เน้นความเสมอภาค ใช้มติที่ประชุมในการตัดสินใจ โดยมีการจัดตั้งกลไกเชิงประเด็นที่เน้นการรับผิดชอบหลัก 1 คนต่อประเด็น และรับผิดชอบไม่เกินคนละ 2 ประเด็น ในระยะนี้เกิดเนื้องานประเด็นใหม่เพิ่มเติม เช่น งานทางสังคม บ้านมั่นคง ที่ดิน สตรี เศรษฐกิจ ชุมชน สื่อ ยาเสพติด และ ภายได้ทิศทางการก่อตัวของสภาองค์กรชุมชนตำบล และการก่อรูปสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัด เกิดการจัดทำแผนงานแบบมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรชุมชน เครือข่ายประเด็นงาน และภาคพัฒนาในระดับพื้นที่ เพื่อบูรณาการแผนงานและงบประมาณร่วมกัน มีรูปธรรมเชิงประเด็นและสามารถขยายผลได้

จนกระทั่งในปี 2551 ขบวนการองค์กรชุมชน ได้ยึดแนวทางในการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติ สภาองค์กรชุมชนตำบล พ.ศ. 2551 ซึ่งกฎหมายดังกล่าวได้สร้างความชอบธรรมแก่ขบวนการองค์กรชุมชน จึงได้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ จนถึงปัจจุบันครบ 63 พื้นที่ และได้จัดเวทีประชุมสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัด เพื่อคัดเลือกตัวแทนจากสภาองค์กรชุมชนตำบลระดับจังหวัด 1 คน เข้าเป็นคณะกรรมการสภาพัฒนาการเมืองระดับประเทศ และ 2 คน เข้าเป็นคณะกรรมการสภาองค์กรชุมชนระดับประเทศ นอกจากนี้ ยังมีการสรุปผลการดำเนินงาน และวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อจัดทำแผนงานระดับตำบล และจังหวัด ซึ่งได้ผลว่า มีรูปแบบงานพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมแล้ว 8 ประเด็นงาน คือ สวัสดิการ (กองทุนหมู่บ้าน) สังคม (เด็ก สตรี บ้านมั่นคง และป้องกันยาเสพติด) เกษตรอินทรีย์ ที่ดินทำกิน ทรัพยากร แผนแม่บทชุมชน สื่อภาคประชาชน และสุดท้าย เศรษฐกิจและชุมชน

ต่อมาในปี 2552 จากบทเรียนที่เป็นรูปธรรม และแนวทางการพัฒนาของขบวนการองค์กรชุมชนทั้ง 8 ประเด็น ตัวแทนคณะทำงานที่ได้เข้าร่วมประชุมกับผู้ว่าราชการจังหวัด และภาคีภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เมื่อวันที่ 29 เมษายน 2552 ได้เสนอรูปธรรมการดำเนินงานร่วมกันระหว่าง ภาคีภาครัฐ

ในการสนับสนุนการทำงานของภาคประชาชน เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมาย จึงเสนอให้มีการจัดตั้งกลไกการประสานความร่วมมือระหว่างภาคประชาชน กับภาคีภาครัฐในจังหวัด โดยผู้ว่าเป็นคนลงนามแต่งตั้ง เพื่อให้ทำหน้าที่ในการประสานงาน การบูรณาการแผนยุทธศาสตร์ของจังหวัด กับแผนยุทธศาสตร์ของภาคประชาชน อย่างมีบูรณาการมากขึ้น โดย ขบวนการองค์กรชุมชนได้ปรับยุทธศาสตร์ และแนวทางในการทำงานให้สอดคล้องกับนโยบายรัฐ โดยใช้กลไก สภาองค์กรชุมชนตำบล เป็นหัวใจสำคัญในการบูรณาการงานพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนร่วมกับภาคีพัฒนาทุกภาคส่วน

ช่วงที่เจ็ด การทบทวนบทบาทของภาคประชาสังคมและการรับเอาแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง (2553-2554) ผู้วิจัยพบว่า ช่วงนี้เป็นช่วงที่มีการกลับมาทบทวนบทบาทของภาคประชาสังคม และตั้งคำถามกับการดำเนินงานที่ผ่านมา อีกทั้งเป็นการประเมินการทำงานในพื้นที่ของภาคประชาสังคมด้วย แม้ว่าเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดอำนาจเจริญ จะทำงานพัฒนาท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่องานพัฒนามีการขยายตัวมากขึ้น เกิดกลุ่มองค์กรเครือข่ายต่างๆมากขึ้น ซึ่งกลุ่มองค์กรเหล่านี้ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก แต่ก็เริ่มมีความขัดแย้งในการทำงานเกิดขึ้น เนื่องจากแต่ละกลุ่มต่างก็ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกซึ่งให้ทำงานตามเป้าหมายที่องค์กรเหล่านั้นต้องการและจำเป็นต้องตอบสนองต่อความต้องการที่แตกต่างกันของแหล่งทุนเหล่านี้ด้วย จึงเกิดการงานที่ไร้ทิศทางที่ชัดเจนและเกิดความขัดแย้งกันในบางพื้นที่ ส่งผลให้ในปี 2553 เครือข่ายได้ร่วมกันสรุปบทเรียนการทำงานที่ผ่านมา

“เราได้พูดคุยถึงประสบการณ์การทำงานที่ผ่านมา ที่เก่งตะนะ อ. โจง เขียม จังหวัดอุบลฯเพื่อสรุปบทเรียน และค้นหาสาเหตุว่าทำไมการดำเนินงานของพวกเราถึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้พี่น้องประชาชนได้ โดยมีคนเข้าร่วมหลากหลายเครือข่าย และได้พบว่าสาเหตุที่การทำงานของเราที่ไม่สำเร็จเพราะแก้ไม่ถูกจุด เราแก้ที่ปลายเหตุ สาเหตุของปัญหาพี่น้องมันมาจากโครงสร้างภาครัฐที่รวมศูนย์อำนาจมากเกินไป และเครือข่ายเรายังแยกกันทำงาน จึงไม่มีพลัง” (รักถิ่น นามสมมติ, 2556)

จากการเห็นปัญหาความขัดแย้งจากการแยกกันทำงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการขององค์กรที่ให้ทุนแล้วจึงได้ข้อสรุปร่วมกันในการพัฒนาเชิงพื้นที่ ว่าต้องเน้นเน้นการปฏิรูปจิตสำนึกของคนอำนาจเจริญบนฐานของประชาธิปไตยชุมชนพร้อมทั้งประสานภาคี ภาคประชาสังคมภายในจังหวัด อันประกอบด้วย สภาอุตสาหกรรม หอการค้าจังหวัด สมาคมสื่อมวลชน สภาทนายความจังหวัด สมาคมโรตารี จังหวัด ฯลฯเพื่อหาแนวร่วม ช่วงนี้มีความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ

คือภาคประชาสังคมมีแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ซึ่งเป็นกระแสอยู่ในสังคมช่วงนั้นที่มีการเสนอแนวทางการปฏิรูปประเทศไทยเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคม โดยเสนอให้มีการสนับสนุนเรื่อง“พื้นที่จัดการตนเอง” ความต้องการของชุมชนท้องถิ่นหรือจังหวัดจัดการตนเอง ทำให้ในพื้นที่ที่ได้รับเอาแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ในพื้นที่ และเห็นว่าเป็นทางออกของสังคม โดยได้รับการสนับสนุนจาก สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) สภาพัฒนาการเมือง สำนักงานปฏิรูป และสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

หลังจากนั้น จึงมีการพูดคุยและเปิดเวทีรับฟังความเห็นจากประชาชนในพื้นที่ว่าจะดำเนินการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองอย่างไร และเห็นว่าควรที่จะร่วมกันผลักดัน

“พระราชบัญญัติ จังหวัดจัดการตนเอง” เพื่อให้มีกฎหมายรองรับก่อน “แต่เมื่อลงไปในพื้นที่จริงๆพี่น้องประชาชนเรายังไม่มีความพร้อม ถ้าขึ้นดำเนินการต่อ ก็จะเกิดปัญหาเดิมๆ ซ้ำๆ จึงต้องมีการพัฒนาและปลูกจิตสำนึกพลเมืองให้พี่น้องเราก่อน ให้เขามีความพร้อมก่อน จึงมีแนวคิดเรื่องการจัดทำธรรมนูญประชาชนขึ้น โดยมีการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นในทุกตำบล เพื่อรวบรวมปัญหาในพื้นที่ จากนั้นคณะทำงานได้รวบรวมประเด็น แล้วจัดกลุ่มปัญหาและแนวทางแก้ไขตามที่พี่น้องเสนอมา แล้วนำไปทำประชาคมกับพี่น้องอีกครั้งว่าเห็นด้วยหรือไม่ ต้องการแบบนี้จริงหรือไม่ โดยต้องได้รับเป็นฉันทามติของที่ประชุม จากนั้นเราจึงมาขอความร่วมมือจากนักกฎหมายให้เขียนออกมาเป็นธรรมนูญประชาชน คนอำนาจเจริญ” (รักถิ่น นามสมมติ, 2556)

ช่วงที่แปด การมุ่งหน้าขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองและนำธรรมนูญประชาชนไปสู่การปฏิบัติ ต่อจากนั้น (2555-ปัจจุบัน)จึงมีการประกาศใช้ “ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญมุ่งสู่การจัดการตนเอง” มีการขับเคลื่อนจังหวัดจัดการตนเองโดยใช้กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ ส่งผลให้ “ประชาชนจังหวัดอำนาจเจริญได้ออกมากกว่าหนึ่งหมื่นคน และมีหน่วยงานภาครัฐ ทั้งรองผู้ว่าราชการจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติและรักษาการผู้อำนวยการปฏิรูปผู้อำนวยการสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน พร้อมทั้งหัวหน้าส่วนราชการอื่นๆ ร่วมกันในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2555 ได้มาร่วมตัวกับบริเวณลานหน้าศาลากลาง จังหวัดอำนาจเจริญ (สิทธิเดช นนทพรหม, 2555) เพื่อประกาศใช้ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ พ.ศ. 2555 ฉบับที่ 1 เพื่อเป็นกรอบและทิศทางการพัฒนาที่สะท้อนถึงความต้องการของประชาชนคนอำนาจเจริญ และ

ดำเนินการขับเคลื่อนธรรมนูญสู่การปฏิบัติ โดยจัดทำแผนการนำธรรมนูญสู่ภาคปฏิบัติระดับพื้นที่ ถือว่าเป็นการประกาศ “กติกาหรือข้อตกลงเพื่อจัดการตนเองระดับพื้นที่จังหวัดของภาคประชาชน” เป็นครั้งแรกของประเทศไทย

หลังจากประกาศธรรมนูญประชาชนแล้วจึงเกิดการร่วมกันผลักดันไปสู่การปฏิบัติ ในปี 2556 “เครือข่ายขบวนองค์กรชุมชน จึงได้ประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆในพื้นที่ เช่น องค์กรบริหารส่วนจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่างๆ ภาคประชาสังคมภายในพื้นที่ เช่น สภาอุตสาหกรรม หอการค้าจังหวัด สมาคมสื่อมวลชน สภานายกความจังหวัด สมาคมโรตารี จังหวัด ฯลฯ ส่วนราชการจังหวัดอำนาจเจริญ สภาองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ และภาคีเครือข่ายภายนอก เช่น สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานปฏิรูป สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ สภาพัฒนาการเมือง และมูลนิธินโยบายสุขภาวะ เพื่อหาทางขับเคลื่อนธรรมนูญฯ ไปสู่การปฏิบัติ การปรึกษาหารือถึงแนวทางการขับเคลื่อนธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญสู่การปฏิบัติ ได้ขยายไปสู่การยกงานนโยบายสาธารณะเพื่อการพัฒนาและขับเคลื่อนอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตรร่วมกันระหว่างเครือข่ายประชาชนคนอำนาจเจริญกับองค์กรบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ และมีการประกาศทิศทางพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญสู่เมืองแห่งธรรมเกษตรต่อประชาชนชาวอำนาจเจริญเมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2556 หลังจากนั้นจะมีการนำเสนอทิศทางการพัฒนาเหล่านี้ไปรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากประชาชนชาวอำนาจเจริญในทุกพื้นที่ เพื่อพัฒนาเป็นนโยบายสาธารณะ แผนงาน และโครงการที่จะพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญให้เป็นเมืองธรรมเกษตร” (คณะทำงานสนับสนุนการขับเคลื่อนธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร, 2556: 30-31)

ซึ่งเมืองธรรมเกษตร คือ “เมืองที่ประชาชนปกครองตนเอง ด้วยความเสมอภาค เสมอธรรม ดำรงวิถีเกษตรอินทรีย์ มีธรรมชาติที่สมบูรณ์ การศึกษาที่เกื้อหนุน บุญยึดครองนำชีวิตให้มั่นคง” โดยได้ยกร่างข้อเสนอแนวทางการขับเคลื่อน 7 ด้าน คือ 1) ด้าน ระบบเศรษฐกิจ 2) ด้าน ระบบสังคม (การศึกษา การพัฒนาเด็กและเยาวชน ครอบครัว ความมั่นคงในชีวิต) 3) ด้าน ศาสนาและวัฒนธรรม 4) ด้าน ระบบการเมืองและการจัดระบบอำนาจเจริญเป็นจังหวัดจัดการตนเอง 5) ด้าน การจัดการทรัพยากร 6) ด้าน การจัดการระบบสุขภาพ 7) ด้าน การจัดการสื่อสาร ซึ่งข้อเสนอทั้ง 7 ด้านนี้จะต้องนำไปรับฟังความเห็นจากภาคประชาชนชาวอำนาจเจริญในทุกพื้นที่ก่อน

จากพัฒนาการของภาคประชาสังคมในจังหวัดอำนาจเจริญจะเห็นได้ว่าการเริ่มต้นรวมตัวกันของภาคประชาสังคมนั้นเกิดจากกลุ่มคนที่มีจิตอาสาและมีสาเหตุมาจากการคิดริเริ่มที่จะแก้ไข ปัญหาของตนเอง เมื่อสามารถรวมตัวกันได้ในระยะหนึ่งปัจจัยโครงสร้างทางการเมืองเปิดโอกาสให้มีการรวมกลุ่ม การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กร

อิสระมหาชน มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมในพื้นที่ เพื่อสามารถแก้ไขปัญหาเบื้องต้นของตนเองได้ นอกจากนี้เกิดปัจจัยการพัฒนาาร่วมกันเป็นเครือข่าย ปรับวิธีการทำงานจากที่เคยต่างคนต่างทำ มาร่วมมือกันทำงานเพื่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อน ใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง และมุ่งที่จะร่วมมือกันภาครัฐ พยายามใช้ทรัพยากรจากภาครัฐมาใช้ในการดำเนินงาน โดยพยายามเชื่อมโยงงานที่สอดคล้องกับภาครัฐ ไม่ได้มุ่งเป็นคู่แข่งกับรัฐดังที่ผ่านมา

โดยพัฒนาการของภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ สามารถสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.2 สรุปพัฒนาการภาคประชาสังคมในจังหวัดอำนาจเจริญ

ช่วงเวลา พ.ศ.	บริบทแวดล้อม ในสังคม	กิจกรรมและ บริบทในพื้นที่	องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือองค์กรที่ให้ การสนับสนุน			
			หน่วย งาน ราชการ	องค์กร มหาชนและ องค์กรอิสระ ของรัฐ	ภาค ประชา สังคม	องค์กร อื่นๆ
ช่วงที่หนึ่ง ความขัดแย้ง ทาง อุดมการณ์ ทาง การเมือง และกึ่ง ประชาธิปไตย (2516- 2522)	- การรวมกลุ่ม ของประชาชน ในพื้นที่ได้รับ ผลกระทบจาก กฎหมายการห้าม รวมกลุ่ม - ประชาชน บางส่วนเข้า ร่วมกับพรรค คอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย	- กลุ่มต่างๆใน พื้นที่สลายตัว	/			/
ช่วงที่สอง เริ่มก่อตัว ใหม่ของ	- ผู้เข้าร่วมกับ พรรค คอมมิวนิสต์ออก จากป่า มาเป็นผู้	- เกิดองค์กร ชาวบ้านโดยแกน นำครูในพื้นที่			/	/

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ของประชา สังคม (2523-2538)	ร่วมพัฒนาชาติ ไทย - รัฐยกเลิก กฎหมายห้ามการ รวมกลุ่ม - ประชาชน บางส่วนเข้า ร่วมกับสมาชิก เกษตรกรรายย่อย ภาคอีสาน	และกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มพัฒนาบ้านเฮา กลุ่มแสงดาว กลุ่ม ตะวันใหม่			
ช่วงที่สาม เริ่มทำงาน เชื่อมโยงกับ องค์กร ภายนอก (2539-2543)	- เริ่มมีองค์กร ภายนอก สนับสนุน คือ กองทุนเพื่อการ ลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund ; SIF)	- เกิดการรวมกลุ่ม ขององค์กร ชาวบ้านใน ประเด็น เศรษฐกิจ สวัสดิการ ผู้ด้อยโอกาส - เกิดโครงสร้าง การทำงานระดับ จังหวัด	/		
ช่วงที่สี่ เริ่ม กำหนด รูปแบบการ ทำงานและ ยุทธศาสตร์ การดำเนิน งานพัฒนา ชุมชน (2544-	- องค์กรภายนอก สนับสนุนเพิ่ม มากขึ้น โดยมี การอุดหนุนเป็น รายโครงการที่ ชัดเจน	- องค์กรภายนอก สนับสนุนเป็น รูปธรรมมากขึ้น เปิดพื้นที่ผ่าน โครงการต่างๆ เช่น โครงการวิจัย เศรษฐกิจชุมชน โครงการชีวิต สาธารณะ และ	/	/	/

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

2546)		โครงการจัดทำ		
		แผนงานชุมชน		
ช่วงที่ห้า	-องค์กรภายนอก	- เกิดกลไกการ	/	/
การเชื่อม	สนับสนุนและ	ทำงานระดับ		
โยงและ	พัฒนา แก่นนำ	จังหวัด คือ ขบวน		
พัฒนากลไก	ในระดับพื้นที่	องค์กรชุมชน		
ทำงานใน		ระดับจังหวัด		
ระดับ		เชื่อมโยงทั้งเชิง		
จังหวัดและ		พื้นที่ และเชิง		
ในระดับ		ประเด็นทำงาน		
พื้นที่		ร่วมกับ พอช.		
(2547-2549)		- เครือข่ายแผน		
		ชุมชนมีการพัฒนา		
		แก่นนำระดับตำบล		
		-โครงการศึกษาดู		
		งานและอบรมพี่		
		เลี้ยง หน่วยงาน		
		ราชการ		
		- เกิดพื้นที่รูปธรรม		
		เชิงประเด็น เช่น		
		สวัสดิการ เกษตร		
		อินทรีย์ การจัดการ		
		ทรัพยากร		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ช่วงที่หก	- เกิดพระราช	- ดำเนิน	/	/
การปรับ	บัญญัติสภา	ยุทธศาสตร์ฟื้นฟู		
ปรุ้งและ	องค์กรชุมชน	ชุมชนท้องถิ่น เกิด		
พัฒนา		องค์กรแนวราบ		
โครงสร้าง		จัดรูปแบบขบวน		
การดำเนิน		องค์กรชุมชนใหม่		
งานภายใน		ต่อการขับเคลื่อน		
จังหวัด และ		ประเด็นเนื้อหางาน		
		- เกิดประเด็นงาน		
		ใหม่ เช่น งานทาง		
		สังคม บ้านมั่นคง		
		ที่ดิน สตรี		
		เศรษฐกิจชุมชน		
		สื่อ ทุนชุมชน ยา		
		เสพติด ภายใต้การ		
		ก่อตัวของสภา		
		องค์กรชุมชนตำบล		
		ตาม พรบ.สภา		
		องค์กรชุมชน 2551		
		- เกิดการจัดทำ		
		แผนงานแบบมี		
		ส่วนร่วมระหว่าง		
		องค์กรชุมชน ภาคี		
		พัฒนาในพื้นที่		
		และเครือข่าย		
		ประเด็นงาน		
		- เกิดพื้นที่รูปประ		
		ธรรมในแต่ละ		

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

		พื้นที่			
		- ขกระดับขบวน องค์กรชุมชนจัดตั้ง สภาองค์กรชุมชน ตำบลครบทั้ง 63 พื้นที่บูรณาการการ ทำงานร่วมกับ ภาครัฐ			
ช่วงที่เจ็ด	- กระแสการ	- เกิดความขัดแย้ง	/	/	/
การทบทวน	เรียกร้อง แนวคิด	ระหว่างองค์กร			
บทบาทของ	จังหวัดจัดการ	เครือข่ายต่างๆ			
ภาคประชา	ตนเองเริ่มเกิดขึ้น	ภายในพื้นที่เพราะ			
สังคมและ	ในสังคม	มุ่งตอบสนองต่อ			
การรับเอา		แหล่งทุนมาก			
แนวคิด		เกินไป			
จังหวัด		- เกิดการทบทวน			
จัดการ		สรุปบทเรียน ถอด			
ตนเอง		บทเรียน การ			
(2553-		ทำงานที่ผ่านมา			
2554)		ขององค์กรชุมชน			
		ต่างๆ ที่ทำงานกับ			
		ชาวบ้าน และ			
		หาทางออกของ			
		ปัญหาความขัดแย้ง			
		พร้อมทั้งปรับ			
		วิธีการทำงาน			
		- เกิดองค์กร			
		เครือข่ายต่างๆ			

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

		มากมายในพื้นที่					
		- เปิดเวทีรับฟัง					
		ความเห็น					
		ประชาชนเพื่อร่าง					
		ธรรมนูญ					
		ประชาชนคน					
		อำนาจเจริญสู่การ					
		จัดการตนเอง					
ช่วงที่แปด	- เชื่อมโยงการ	- พยายามทำความเข้าใจและหาแนว	/	/	/	/	
การมุ่งหน้า	ทำงานกับขบวน	ร่วมทางความคิด					
ขับเคลื่อน	สมัชชาปฏิรูปเชิง	พื้นที่ และบูรณา					
แนวคิด	พื้นที่ และบูรณา	กับหน่วยงาน					
จังหวัด	การการทำงาน	ภาครัฐ ประชา					
จัดการ	สานพลังกับภาคี	สังคมในจังหวัด					
ตนเองและ	ความร่วมมือ	- ประกาศธรรมนูญ					
นำธรรมนูญ	ร่วมกับองค์กร	ประชาชนคน					
ประชาชน	ภายในพื้นที่ และ	อำนาจเจริญ					
ไปสู่การ	ภายนอก	- เกิดสภากลาง					
ปฏิบัติ		ระดับจังหวัดที่					
(2555 –		ประกอบด้วย ผู้ว่า					
ปัจจุบัน)		ราชการจังหวัด					
		หน่วยงานภาครัฐ					
		ตัวแทนสภาองค์กร					
		ชุมชน นายก อบจ.					
		ตัวแทนท้องถิ่น					
		และตัวแทนประชา					
		สังคมอื่นๆ ใน					
		จังหวัด					

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

แปลงธรรมณูญ
ไปสู่การปฏิบัติ
ก้าวไปสู่ เมือง
ธรรมเกษตร

4.1.2 ลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในหัวข้อนี้เป็นการอธิบายลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง พร้อมทั้งจัดกลุ่มของภาคประชาสังคมที่เข้าร่วมในการขับเคลื่อนด้วย โดยประชาสังคมที่เข้าร่วมขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง มีหลากหลายกลุ่มเพราะโครงสร้างการดำเนินงานของเครือข่ายที่ขับเคลื่อนนั้นเป็นลักษณะของการเปิดกว้าง ไม่ได้มีโครงสร้างแบบปิด โดยกลุ่มที่เข้ามาขับเคลื่อนส่วนใหญ่นั้นจะเป็นองค์กรที่เกิดจากการรวมกลุ่มในประเด็นปัญหาต่างๆ โดยสามารถแบ่งลักษณะของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มประชาสังคมที่มีสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน และกลุ่มประชาสังคมที่มีสถานะทางกฎหมายที่ไม่ชัดเจน ซึ่งจะอธิบายโดยละเอียดดังนี้

4.1.2.1 กลุ่มประชาสังคมที่มีสถานะทางกฎหมายชัดเจน

กลุ่มเหล่านี้ จะมีกฎหมายรองรับที่ชัดเจน มีโครงสร้างองค์กรที่ชัดเจน มีกฎระเบียบเป็นของตนเอง การเข้าเป็นสมาชิกต้องมีขั้นตอนที่แน่นอน เข้าถึงได้ค่อนข้างยาก มีสถานที่ตั้งแน่นอน มีที่ทำการที่ชัดเจน ทั้งที่เป็นนิติบุคคล และไม่เป็นนิติบุคคล กล่าวคือ กลุ่มที่มีสถานะทางกฎหมายชัดเจนและมีสถานะเป็นนิติบุคคล ประกอบด้วย 1) หอการค้าจังหวัดอำนาจเจริญ มีสถานะตาม พระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2550 2) สมาคมคนชักถิ่น สมาคมสื่อมวลชนจังหวัดอำนาจเจริญ 3) สมาคมเกษตรอินทรีย์จังหวัดอำนาจเจริญ มีสถานะตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ มาตรา 78-109 ที่ต้องมีการขึ้นจดทะเบียนต่อนายทะเบียน 4) สภาอุตสาหกรรม จังหวัดอำนาจเจริญ มีสถานะตามพระราชบัญญัติสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2530 5) สภานายความจังหวัดอำนาจเจริญมีสถานะตาม พระราชบัญญัติทนายความ พ.ศ. 2528 6) สมาคมอาสาสมัครกู้ภัย เป็นสมาคมที่คอยช่วยเหลือ และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และคอยดูแลคนในพื้นที่

กลุ่มที่สอง คือกลุ่มที่มีสถานะทางกฎหมายชัดเจนแต่ไม่มีสถานะเป็นนิติบุคคล ได้แก่ สภาก่อการชุมชนตำบล มีสถานะตามพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 กลุ่มนี้ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญทั้ง 63 พื้นที่

โดยในการขับเคลื่อนแนวคิดฯ นั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยองค์กรที่มีสถานะทางกฎหมายซึ่งจะมีข้อดี คือจะได้รับความร่วมมือจากภาครัฐ และมีงบประมาณสนับสนุนบางส่วน

“การที่หน่วยงานที่มีสถานะทางกฎหมายเราจะสามารถติดต่อกับราชการได้สะดวกมากยิ่งขึ้น และจะใช้ในยามเขียนโครงการขอรับการสนับสนุนจากภาครัฐก็จะง่ายมากขึ้น เราจึงจำเป็นต้องมีถึงแม้บางครั้งจะมีกฎระเบียบมาก แต่ถือว่าเป็นสิ่งที่ควรจะมี เช่น สมาคมคนฮักถิ่น ซึ่งจริงๆ แล้วคืออันเดียวกับขบวนการองค์กรชุมชนอำนาจเจริญ แต่เราก็ต้องไปจดทะเบียนสมาคม เพราะเราจำเป็นต้องของการสนับสนุนทรัพยากรจากรัฐ เราก็ใช้ในนามของสมาคม” (รักถิ่น นามสมมติ, 2556)

โดยในกลุ่มที่มีสถานะทางกฎหมายชัดเจนนั้นกลุ่มที่มีความสำคัญและถือเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนแนวคิดฯ คือ สภาก่อการชุมชนตำบล นอกจากนั้นแล้ว จะเป็นกลุ่มภาคีเครือข่ายที่มีส่วนร่วมในระดับที่ลดหลั่นกันลงไปตามความสนใจ

4.1.2.2 กลุ่มประชาสังคมที่มีสถานะทางกฎหมายไม่ชัดเจน

กลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเป็นองค์กรชาวบ้าน เน้นความเป็นอิสระ เกิดการรวมตัวกันภายใต้ความต้องการ หรือปัญหาที่มีร่วมกันของสมาชิก ถือเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการขับเคลื่อนแนวคิดฯ ในพื้นที่ เพราะกลุ่มเหล่านี้จะมีลักษณะเปิดกว้าง เข้าถึงได้ง่าย มีการรวมตัวกันอย่างหลวมๆ ไม่มีค้อยมีกฎระเบียบ โครงสร้างองค์กรมีลักษณะแบนราบ การตัดสินใจเป็นอำนาจของสมาชิกทุกคน กลุ่มเหล่านี้เกิดจากการรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหาให้ตนเองเบื้องต้น สามารถปรับเปลี่ยนหรือออกแบบได้ตามความต้องการ

โดยในการขับเคลื่อนแนวคิดฯ ในพื้นที่นั้น ประกอบด้วย 1) ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ทำงานในระดับจังหวัด ทำหน้าที่ประสานงานโดยมีศูนย์ประสานงานขบวนการองค์กรชุมชนในระดับจังหวัดตั้งอยู่ที่อาคารของมหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตอำนาจเจริญ ทำหน้าที่ประสานงานเครือข่ายทุกเครือข่ายในการขับเคลื่อนแนวคิดฯ ทำหน้าที่เปรียบเสมือนกองเลขาฯ ในการดำเนินงาน การประสานงาน การดูแลเครือข่ายอื่นๆ เป็นตัวกลางในระดับจังหวัดที่คอยเชื่อมประสานกับกลุ่มคนที่ทำงานในเชิงพื้นที่ ในเชิงประเด็น รวมไปถึงการหา

แหล่งทุนเพื่อมาสนับสนุนกิจกรรม และเป็นตัวกลางในการประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ ถือได้ว่าเป็นองค์กรที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนแนวคิด

“การมีขบวนองค์กรชุมชนเป็นตัวประสานทำให้เราทำงานได้ง่ายขึ้น สามารถมองเห็นภาพรวมของการดำเนินงานได้ดี ทำให้เรามีเอกภาพพอสมควร สามารถกำหนดทิศทางของเครือข่ายต่างๆ ได้ดี” (ชุมชน นามสมมติ, 2556) “ขบวนองค์กรชุมชนเราทำหน้าที่ประสานเครือข่ายต่างๆ ส่งเสริมดูแลกลุ่มที่ไม่มีคามเข้มแข็ง ให้กำลังใจกัน คอยจัดสรรแหล่งเงินทุนที่เข้ามาให้ลงสู่พื้นที่อย่างเท่าเทียมกันเพื่อส่งเสริมการขับเคลื่อนที่เข้มแข็งไปพร้อมกัน” (องค์กร นามสมมติ, 2556)

2) กลุ่มเครือข่ายสวัสดิการชุมชน(กองทุนไ้บ้าน) เป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาเพื่อดูแลและจัดสวัสดิการให้สมาชิกซึ่งขณะนี้สามารถจัดตั้งในเขตพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญได้ครบทั้ง63 พื้นที่แล้ว เป็นการส่งเสริมให้สมาชิกออมวันละ1 บาทแล้วนำเงินมารวมกันเพื่อจัดสวัสดิการให้สมาชิกในแต่ละตำบล ซึ่งจะมิงงบประมาณสมทบจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) และจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งจะมีการสมทบครบทั้ง3ส่วนหรือไม่ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของกองทุนในแต่ละพื้นที่ นอกจากจัดสวัสดิการแล้วเนื่องจากเครือข่ายสวัสดิการมีงบประมาณจึงต้องเชื่อมโยงงาน กับประเด็นอื่นด้วย เชื่อมโยงกับเครือข่ายทรัพยากรในการจัดงานพิธีบวงสรวงโดยเป็นเจ้าภาพในการเลี้ยงพระ เป็นต้น 3) กลุ่มเครือข่ายเยาวชนรักนกรักป่าเป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นมาเพื่อส่งเสริมให้เยาวชนรักธรรมชาติ เรียนรู้ธรรมชาติ และสัตว์ป่า พาเด็กจัดกิจกรรมเดินป่าเพื่อเรียนรู้ธรรมชาติเพื่อส่งเสริมให้เกิดการอนุรักษ์ป่าและเพื่อรักษาให้ป่าคงอยู่ต่อไปซึ่งตั้งอยู่ที่อำเภอเสนางคนิคม 4) กลุ่มพัฒนาบ้านเฮา เป็นกลุ่มที่เกิดมาจากครูแกนนำสมัยก่อนรวมตัวกันจัดตั้งขึ้นเพื่อพูดคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และหาทางออกของปัญหาร่วมกัน ตั้งอยู่ที่อำเภอเสนางคนิคม 5) กลุ่มเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เป็นกลุ่มที่รวมของสมาชิกเกษตรกรที่ปลูกข้าวอินทรีย์ซึ่งข้าวหอมมะลิเป็นสินค้าที่สร้างชื่อเสียงให้ชาวจังหวัดอำนาจเจริญ ทำหน้าที่ดูแลสมาชิก เป็นหน่วยงานเดียวกันกับสมาคมเกษตรอินทรีย์ พร้อมทั้งทำหน้าที่ในการให้ความรู้แก่เพื่อนสมาชิกและคนที่สนใจเพื่อขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์เพื่อขับเคลื่อนแนวคิดๆต่อไป 6) กลุ่มเครือข่ายทรัพยากร เป็นกลุ่มที่ส่งเสริมและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ปลา ดูแลลำน้ำ เพื่อให้ได้สิทธิในการดูแล และรักษาสิ่งเหล่านี้โดยชุมชน 7) กลุ่มเครือข่ายที่ดินและบ้านมั่นคง เป็นกลุ่มที่ดูแลคนที่มีความเดือดร้อนเรื่องที่ดินทำกิน ที่ดินทับซ้อนกับพื้นที่อนุรักษ์ ผู้ไม่มีที่อยู่อาศัย 8) กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจ ชุมชนเป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มวิสาหกิจ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพต่างๆ เพื่อส่งเสริมอาชีพ และสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นในชุมชน 9)

กลุ่มเพื่อนหญิง เป็นกลุ่มที่ดูแล และให้การช่วยเหลือเรื่องเด็ก สตรี ที่ได้รับการกระทำที่รุนแรง ให้
 ความรู้ด้านกฎหมาย สิทธิมนุษยชน กับผู้หญิงและเด็กเพื่อลดปัญหาความรุนแรง 10) กลุ่มชมรม
 ข้าราชการบำนาญบ้านนาญ เป็นกลุ่มที่รวมตัวของข้าราชการเก่า มีหน้าที่ให้ข้อเสนอแนะ ต่อการ
 ขับเคลื่อนแนวคิด 11) กลุ่มชมรมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นกลุ่มที่ทำหน้าที่ในการกระจายข่าวสารของ
 เนื้อหาการขับเคลื่อนลงสู่ชุมชน หมู่บ้าน ผ่านหอกระจายข่าว 12) กลุ่มพระนักพัฒนาแผ่นดินธรรม
 แผ่นดินทอง เป็นกลุ่มที่มีลักษณะก้าวหน้าในเรื่องการออกแบบกิจกรรมเพื่อสังคม 13) กลุ่มสภา
 กาแฟจังหวัดอำนาจเจริญเป็นกลุ่มที่จับวงคุยกันในเรื่องของปัญหาของสังคม เป็นแหล่งแลกเปลี่ยน
 เรียนรู้ และกระจายข่าวสาร กระจายแนวคิด 14) เครือข่ายวิทย์ชุมชน เป็นพื้นที่สื่อในการเข้าถึง
 ชุมชน และกระจายข่าวสาร แนวคิดฯ อีกหนึ่ง พื้นที่

โดยแต่ละกลุ่ม แต่ละเครือข่ายจะดำเนินงานตามหน้าที่ของตนแต่จะมีการเชื่อมโยง
 งาน พุดคุยแลกเปลี่ยนกัน เพื่อกำหนดเป้าหมาย และมุ่งสู่เป้าหมายเดียวกันคือการทำให้
 ประชาชนสามารถพึ่งตนเองและแก้ไขปัญหาของตนเองให้ได้มากที่สุด ซึ่งในการขับเคลื่อนแนวคิด
 ฯต้องอาศัยทั้งองค์กรที่มีสถานะทางกฎหมายชัดเจน และองค์กรที่ไม่มีสถานะทางกฎหมายชัดเจน
 ซึ่งขึ้นอยู่กับสถานการณ์ จึงเกิดองค์กรที่มีสองสถานะขึ้น เช่น สมาคมคนชักก้น เป็นองค์กรเดียวกัน
 ขบวนการองค์กรชุมชนอำนาจเจริญ หรือ สมาคมเกษตรอินทรีย์กับเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เป็นต้น

4.2 ปัจจัยที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญพบว่าภาคประชาสังคมในจังหวัด
 อำนาจเจริญนั้นมีการดำเนินกิจกรรม และการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมอยู่ในพื้นที่มาอย่างยาวนาน
 ก่อนที่จะมีแนวคิด “จังหวัดจัดการตนเอง” แต่เมื่อมีแนวคิดนี้เกิดขึ้นซึ่งมีความสอดคล้องกับความ
 ต้องการของชุมชนพร้อมทั้งภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนอยู่ในพื้นที่เห็นว่าสามารถที่จะแก้ไข
 ปัญหาให้กับประชาชนในพื้นที่จึงมีความสนใจในแนวคิดนี้ จึงได้มีการเสนอลงไปสู่พื้นที่แล้วมีการ
 ตอบรับจากชุมชนและประชาชนเป็นอย่างดีจึงได้เกิดการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองใน
 พื้นที่ขึ้น โดยจากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัด
 จัดการตนเองอำนาจเจริญออกเป็น 9 ปัจจัย และสามารถจัดเป็น 2 กลุ่มปัจจัย โดยใช้เกณฑ์การแบ่ง
 ตามข้อมูลที่พบจากการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ กลุ่มปัจจัยหลัก ประกอบด้วย ปัจจัยเรื่องจิตสำนึก
 ร่วมหรือสำนึกพลเมือง ปัจจัยเรื่องการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ปัจจัยด้านการมีเครือข่ายใน
 พื้นที่ ปัจจัยด้านโครงสร้างและกระบวนการบริหารงานภาครัฐ ปัจจัยเรื่องภาวะเศรษฐกิจและสภาพ

สังคม และกลุ่มปัจจัยสนับสนุน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านความร่วมมือหรือทัศนคติของผู้นำท้องถิ่น ปัจจัยเรื่องโครงสร้างโอกาสทางการเมือง ปัจจัยเรื่องผลประโยชน์ร่วม ปัจจัยเรื่องบริบททางประวัติศาสตร์

4.2.1 กลุ่มปัจจัยหลัก

จากการสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบว่าปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นหลักต่อการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ประกอบด้วย 1) ปัจจัยเรื่องจิตสำนึกร่วมหรือสำนึกพลเมือง 2) ปัจจัยเรื่องการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก 3) ปัจจัยด้านการมีเครือข่ายในพื้นที่ 4) ปัจจัยด้านโครงสร้างและกระบวนการบริหารงานภาครัฐ 5) ปัจจัยเรื่องภาวะเศรษฐกิจและสภาพสังคมซึ่งปัจจัยหลักนี้เป็นปัจจัยที่มีผลโดยตรงทำให้ภาคประชาสังคมสามารถเข้ามาร่วมกันขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองได้ หากขาดปัจจัยเหล่านี้จะทำให้ภาคประชาสังคมไม่สามารถที่จะรวมตัวกันในการขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

4.2.1.1 ปัจจัยเรื่องจิตสำนึกส่วนร่วมหรือสำนึกพลเมือง

จิตสำนึกร่วมหรือสำนึกพลเมืองถือว่าเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้ภาคประชาสังคมในพื้นที่เกิดการรวมตัวเพื่อแก้ไขปัญหาให้กับคนในพื้นที่ โดยเฉพาะกลุ่มคนที่เป็นแกนนำในการดำเนินการถือว่าเป็นกลุ่มคนที่ต้องมีความเสียสละเป็นอย่างยิ่งเพื่อทำให้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ลดน้อยลงรวมไปถึงกลุ่มคนที่เข้าร่วมก็เช่นกันที่เสียสละและเห็นปัญหาและประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นสอดคล้องกันในประเด็นนี้ว่าสิ่งที่ผลักดันให้พวกเขาเหล่านั้นออกมารวมกลุ่มกันและสามารถอยู่ได้และมีความเข้มแข็งนั้นเกิดจากการมีสำนึกเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบสำคัญของจิตสำนึกร่วม ได้แก่ ปังเจกบุคคลมีจิตสำนึกร่วมอยากแก้ไขปัญหาร่วมกัน อยากให้ส่วนรวมได้รับสิ่งที่เป็นประโยชน์กับคนในสังคมทุกคน สามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้ รวมไปถึงการเข้ามาผลักดันแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองก็เช่นกันเพราะแนวคิดนี้สอดคล้องกับวิธีการแก้ไขปัญหาและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้จึงได้ผลักดันแนวคิดนี้ในลำดับต่อมา

ตัวอย่างที่ชัดเจนได้แก่ คำกล่าวของ องค์กร นามสมมติ แกนนำขบวนองค์กรชุมชนว่า

“การที่สามารถรวมตัวกันได้อย่างเข้มแข็งเพราะมีแนวร่วมที่เข้าใจร่วมกัน คือมีสำนึกร่วม เพื่อส่วนร่วมนั้นแหละ เพราะถ้าไม่มีสำนึกเพื่อส่วนรวมคงทำงานลำบาก มันเป็นงานอาสาสมัคร เพื่อไปสู่จุดหมายเดียวกัน” (องค์กร นามสมมติ, 2556)

สอดคล้องกับคำกล่าวของนายสวัสดิการ นามสมมติ และนายชุมชน นามสมมติ ว่า

“คนที่มาร่วมส่วนมากจะเป็นคนที่มีความคิดเหมือนกัน ต้องการแก้ไขปัญหาด้วยกัน ทั้งคนที่มีความรู้ และคนที่ไม่มีความรู้ แต่คนทั้งสองกลุ่มก็มาช่วยกันขับเคลื่อนและดำเนินงาน” (สวัสดิการ นามสมมติ, 2556)

“เรื่องสำนึกพลเมืองนี้สำคัญที่สุดในการรวมตัวกันเพราะเป็นสิ่งที่ทำให้มองทุกอย่างเป็นเรื่องของการเป็นเจ้าของร่วมกันและทำให้สามารถแก้ไขปัญหาร่วมกันตรงกับความต้องการเขาผู้เข้าร่วม และทำให้สามารถทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี มีเป้าหมายร่วมกัน” (ชุมชน นามสมมติ, 2556)

จากข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในเรื่องของจิตสำนึกร่วมหรือสำนึกพลเมืองมีผลอย่างยิ่งต่อการรวมกลุ่มและการทำงานร่วมกันของภาคประชาสังคมที่จะขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง รวมไปถึงการทำกิจกรรมต่างๆ ของ เครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดอำนาจเจริญ ยังมีการออกแบบกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมการสร้างจิตสำนึกร่วมกันเพื่อให้เกิดการพัฒนาสำนึกพลเมืองของประชาชนในพื้นที่โดยในการตัดสินใจหรือดำเนินกิจกรรมนั้นพยายามนำแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยชุมชนเข้ามาร่วมด้วยเพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันให้ประชาชนหรือ แนวร่วมเห็นว่าทุกอย่างเกิดมาจากความต้องการของกลุ่มเหล่านั้นและสะท้อนถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริง อีกทั้งยังเป็นผู้ปฏิบัติเองอีกด้วย ไม่ได้เป็นการปฏิบัติตามแนวคิดที่มีคนกำหนดไว้แล้วดังที่เคยปฏิบัติตามส่วนราชการต่างๆ ที่ผ่านมา เพราะหากไม่ได้เกิดจากความต้องการที่แท้จริง และไม่ได้มีเป้าหมายร่วมกันแล้วนั้นการรวมกลุ่มกันหรือการดำเนินกิจกรรมเพื่อขับเคลื่อนคงเป็นไปได้ยาก

จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่าจิตสำนึกร่วมเป็นเรื่องของความสมัครใจหรืออาสาสมัคร ไม่สามารถที่จะบังคับกันได้ ดังนั้นการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองจึงเป็นเรื่องของความสมัครใจเป็นสำคัญ หากสมาชิกมีระดับความสมัครใจน้อย การขับเคลื่อนจะลำบาก

เนื่องจากการทำกิจกรรมของเครือข่ายนั้นไม่มีค่าตอบแทนที่เป็นรายได้ชัดเจน คนที่เข้าร่วมล้วนเป็นอาสาสมัคร ที่มีความหวังอยากเปลี่ยนสังคมที่อาศัย ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการรวมกลุ่มกัน เพราะเครือข่ายแต่ละเครือข่ายที่ร่วมกันใน ขบวนการองค์กรชุมชนนั้นล้วนแต่มีแกนนำที่มีแนวความคิดคล้ายคลึงกัน คือต้องการแก้ไขปัญหา และมองเห็นปัญหาที่ตรงกัน จึงได้รวมกันหาแนวทางในการจัดกิจกรรมร่วมกันพร้อมทั้งพยายามขยายแนวคิดของตนเองไปให้คนทั่วไปพร้อมทั้ง มุ่งจัดกิจกรรมที่พัฒนาความเป็นพลเมืองให้กับประชาชนในพื้นที่ด้วย ทำให้เครือข่ายต่างๆ มีสมาชิกเพิ่มจำนวนมากขึ้น ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายร่วมกันภายในขบวนการองค์กรชุมชน

4.2.1.2 ปัจจัยเรื่องการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก

การสนับสนุนจากองค์กรภายนอกเป็นอีกหนึ่งปัจจัยหลักที่ผลต่อการรวมกลุ่มของภาคประชาสังคมให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียว มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าปัจจัยเรื่องจิตสำนึกร่วมหรือสำนึกพลเมืองเนื่องจากองค์กรภายนอกที่สนับสนุนนั้น มีทั้งภาคประชาสังคมระดับประเทศ หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรมหาชนและองค์กรอิสระที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ที่ล้วนให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องอันมีผลโดยตรงต่อความมั่นคง และมีเสถียรภาพของภาคประชาสังคมในพื้นที่ โดยหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน ได้แก่ การได้รับการสนับสนุน จากหน่วยงานภาคประชาสังคมระดับประเทศ คือมูลนิธิแสงประทีปในการร่วมกันจัดตั้ง กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ขึ้นในพื้นที่ ซึ่งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์เหล่านี้ ได้พัฒนามาสู่การจัดตั้งเป็นองค์กรสวัสดิการในปัจจุบัน ที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ และเป็นหนึ่งในประเด็นการจัดการตนเองด้านสวัสดิการของคนในชุมชน

การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) ที่สนับสนุนเรื่องการจัดสวัสดิการให้แก่องค์กรสวัสดิการในพื้นที่ องค์กรการบริหารส่วนจังหวัดสนับสนุนและอำนวยความสะดวกในเรื่องสถานที่ประชุม อีกทั้ง มีการตั้งงบประมาณสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมไว้ในแผนงบประมาณรายจ่ายประจำปี แล้วจึงให้ภาคประชาสังคมจัดทำโครงการเข้าไปขอรับการสนับสนุน หรือในบางครั้งการให้การสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐบางครั้งต้องมีการร่วมมือกันระหว่าง สองหน่วยงานเพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรมบางกิจกรรมเนื่องจากข้อจำกัดด้าน งบประมาณ และภาระหน้าที่ ที่หน่วยงานสามารถจ่ายได้ ดังคำกล่าวของนายจังหวัด นามสมมติ ว่า

“บางครั้งการให้การสนับสนุนองค์กรชุมชนในการจัดกิจกรรมอาจมีการร่วมมือกันกับพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด เพื่อเป็นการจัดกิจกรรมให้มีความคุ้มค่า และสามารถสนับสนุนองค์กรชุมชนอย่างเต็มที่ โดยการสนับสนุนของเรานั้น เราจะเป็นคนจัดการเรื่องเครื่องอำนวยความสะดวกงบประมาณที่เราจ่าย เราก็จัดการเรื่องการจัดจ่ายเอง ส่วนเนื้อหากิจกรรมนั้น องค์กรชุมชนจัดการเอง” (จังหวัด นามสมมติ, 2557)

รวมไปถึงการได้รับการสนับสนุนจากผู้ว่าราชการจังหวัด ในการส่งเสริมและพัฒนาความร่วมมือระหว่างราชการและภาคประชาสังคม และศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนภาคประชาชน (ศตจ.ปชช.) ในการพัฒนาแกนนำ

การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรมหาชนและองค์กรอิสระที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ซึ่งมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และถือเป็นองค์กรหลักในการสนับสนุนการจัดตั้งองค์กรชุมชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ หนึ่ง กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Funds : SIF) ซึ่งถือเป็นองค์กรแรกที่เข้ามาสนับสนุนภาคประชาสังคมในพื้นที่ เข้ามาส่งเสริมและทำงานร่วมกับ กลุ่มครู กลุ่มแกนนำในพื้นที่ ในการจัดตั้งกลุ่มในชุมชนในประเด็นต่างๆ เช่น ประเด็นด้านเศรษฐกิจก็มีการส่งเสริมการตั้ง โรงปุ๋ยชุมชน การจัดตั้งรวมกลุ่มการทำวิสาหกิจชุมชน ประเด็นเรื่องการส่งเสริมการจัดสวัสดิการแก่ผู้ด้อยโอกาส ส่งเสริมเรื่องบทบาทสตรี เป็นต้น การได้รับการสนับสนุนจาก สอง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) (องค์การมหาชน) ในการจัดตั้งองค์กรชุมชนโดยประเด็นหลักช่วงแรกที่ทำให้การสนับสนุนคือเรื่องสวัสดิการชุมชน และเมื่อมีพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชนจึงเข้ามาสนับสนุนสภาองค์กรชุมชนตำบลแต่ละตำบล โดยสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรมและประชุมปีละ 20,000 บาท พร้อมทั้งยังทำหน้าที่ดูแล ให้คำแนะนำและส่งเจ้าหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่องค์กรชุมชนสอดคล้องกับ คำกล่าวของ ชุมชน นามสมมติว่า

“การดำเนินงานของขบวนองค์กรชุมชน มี พอช. เป็นพี่เลี้ยงให้ เขาส่งเจ้าหน้าที่มาคอยให้คำแนะนำ และในบางครั้งทำหน้าที่ให้คำแนะนำในเรื่องการจัดทำโครงการ การเขียนโครงการจนองค์กรชาวบ้านทุกวันนี้สามารถเขียนโครงการเอง นอกจากเขาให้จบแล้ว เขายังมาช่วยถึงพื้นที่เลย” (ชุมชน นามสมมติ, 2556)

ซึ่ง พอช. มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการรวมกลุ่มเข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง เพราะในพื้นที่ได้ใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือหลักในการขับเคลื่อน เพราะอยู่ในความรับผิดชอบของ พอช. โดยตรงจนถึงปัจจุบัน สาม การได้รับการสนับสนุนจากสถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา(LDI) ที่เข้ามาในพื้นที่เพื่อให้การสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมในการจัดทำโครงการ เช่น โครงการวิจัยเศรษฐกิจชุมชนที่เป็นโครงการค้นหา สภาพเศรษฐกิจ ทรัพยากรและศักยภาพของชุมชน โครงการชีวิตสาธารณะเป็นโครงการที่มุ่งค้นหาทรัพยากรบุคคลที่ทำงานในพื้นที่ พัฒนาศักยภาพแกนนำระดับพื้นที่ สี่ การได้รับการสนับสนุนจากสภาพัฒนาการเมือง (สพม.) ที่มีโครงการโคเด่นที่มีผลต่อการรวมกลุ่มของคนในพื้นที่คือโครงการ ประชาธิปไตยชุมชน ซึ่งเป็นโครงการที่ส่งผลต่อการเข้ามารวมกลุ่มของคนในพื้นที่ในเรื่องการยอมรับ และเข้าใจแนวคิดการอยากแก้ไขปัญหาของตนเอง เป็นโครงการพัฒนาสำนักของคนในพื้นที่ ต่อผลประโยชน์สาธารณะ ห้า การสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในการจัดทำโครงการที่เกี่ยวกับสุขภาพ เช่น โครงการเลิกเหล้า โครงการลด ละ เลิก อบายมุข โครงการส่งเสริมการสร้างสุขภาวะในชุมชน นอกจาก ห้า องค์กรดังกล่าวแล้วแล้วยังมี มูลนิธินโยบายสุขภาวะสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ในการเข้ามาทำงานในพื้นที่หลังจากการประกาศการขับเคลื่อนธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า การสนับสนุนของหน่วยงานภายนอกมีส่วนสำคัญที่ทำให้ภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองสามารถรวมกลุ่มกันอย่างเข้มแข็งมาจนถึงปัจจุบันเนื่องจากองค์กรภายนอกเหล่านี้มีทรัพยากรสนับสนุนให้มีการดำเนินกิจกรรมอยู่ตลอดเวลา เกิดความต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมและสามารถพัฒนาแกนนำ และขยายผลออกไปในวงกว้างหลายๆ พื้นที่ได้ อีกทั้งการจัดกิจกรรมตามโครงการต่างๆ ทำให้ทราบ ศักยภาพ ทรัพยากรเดิมของพื้นที่ ทั้งเรื่องของบุคลากร ประเด็นเนื้อหา งาน และปัญหาของแต่ละพื้นที่ สามารถมองเห็นภาพรวมทั่วทั้งจังหวัดได้อย่างชัดเจน ทำให้การกำหนดรูปแบบและทิศทางการดำเนินงานได้ภายใต้ศักยภาพขององค์กรในพื้นที่

4.2.1.3 ปัจจัยด้านการมีเครือข่ายในพื้นที่

ปัจจัยเรื่องการมีเครือข่ายในพื้นที่นั้นภายในจังหวัดอำนาจเจริญมีกลุ่มคนที่ทำงานร่วมกันมาอย่างยาวนาน การมีเครือข่ายในที่นี้หมายถึงการมีโครงข่ายการทำกิจกรรม การจัดทำโครงการต่างๆ ของคนในชุมชนยกตัวอย่างเช่น ในแถบชุมชนอำเภอเสนางคนิคม ชาวบ้านมีการจัดตั้งกลุ่มต่างๆ เพื่อรองรับการทำกิจกรรม เช่น กลุ่มพัฒนาบ้านเฮาที่เกิดขึ้นในพื้นที่โดยการริเริ่มรวมกลุ่มของแกนนำครูในพื้นที่ซึ่งมีการทำกิจกรรมร่วมกันกับชุมชนมาอย่างยาวนานโดยประเด็นที่ทำกิจกรรมนั้น ขึ้นอยู่กับความจำเป็นของแต่ละพื้นที่ สมาคมคนอีกถิ่นเป็นองค์กรระดับจังหวัดที่

จัดตั้งขึ้นมาเพื่อจัดทำโครงการต่างๆ โดยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐโดยมีการของบประมาณสนับสนุนเป็นรายโครงการ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุน เช่น พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด กลุ่มเครือข่ายเกษตรอินทรีย์ เป็นกลุ่มที่คอยให้ความช่วยเหลือเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ คอยให้คำแนะนำ ความรู้ และเป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างสมาชิก กลุ่มเครือข่ายของกลุ่มนี้จะออมทรัพย์ ที่เป็นกลุ่มที่พยายามทำกิจกรรมส่งเสริมสวัสดิการให้กับคนในชุมชน เป็นต้น

การมีเครือข่ายกิจกรรมในพื้นที่อยู่แล้วทำให้การระดมคนเข้ามาร่วมขับเคลื่อนในประเด็นต่างๆ ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้จัดทำแนวคิดไม่ต้องเสียเวลาและทรัพยากรในการสร้างเครือข่ายแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง อีกทั้งสามารถที่จะเผยแพร่แนวคิดจังหวัดจัดการตนเองได้อย่างรวดเร็ว กอปรกับแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองนั้นยังสอดคล้องกับความต้องการของเครือข่ายจึงทำให้รับเอาแนวคิดนี้อย่างรวดเร็วและยังมีการเผยแพร่ และขับเคลื่อนแนวคิดนี้ในพื้นที่อย่างเข้มแข็งอีกด้วย พร้อมทั้งยังมีเครือข่ายสำคัญที่สามารถเข้าถึงพื้นที่ชุมชนอีกคือ สภาองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่หลังจากมีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 แล้วนั้น ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญได้จัดตั้งสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ที่มีความพร้อมแล้วค่อยขยายสู่ตำบลที่มีความพร้อมน้อยกว่าในลำดับต่อมา ซึ่งส่งผลให้เครือข่ายของสภาองค์กรชุมชนเข้าถึงและครอบคลุมพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง

อีกทั้งสภาองค์กรชุมชนยังมีการสร้างความร่วมมือ การมีส่วนร่วม และการเป็นส่วนหนึ่งของแผนงานและกิจกรรมจากประชาชนในพื้นที่ในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของจังหวัดอำนาจเจริญ กล่าวคือ ในการขับเคลื่อนแนวคิดนี้ในพื้นที่นั้นได้มีการใช้สภาองค์กรชุมชน เป็นสื่อในการเข้าถึงพื้นที่ ทุกตำบล เพราะสภาองค์กรชุมชนของจังหวัดอำนาจเจริญมีครบทั้ง 63 ตำบล ทำให้สามารถเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ อีกทั้งองค์ประกอบองค์ประกอบของสภาองค์กรชุมชนตำบล ประกอบด้วย ตัวแทนของแต่ละชุมชน ตัวแทนผู้นำตามธรรมชาติท้องถิ่น ตัวแทนองค์กรต่างๆ ที่อยู่ในตำบล ตัวแทนปราชญ์ชาวบ้าน จากองค์ประกอบของสภาชุมชนข้างต้นแสดงให้เห็นว่ามีกลุ่มคนทุกภาคส่วนที่ประกอบกันอยู่ในพื้นที่ตำบลและมีตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านทำให้การสื่อสาร การให้ข้อมูลสามารถเข้าถึงชุมชนและประชาชนในพื้นที่ได้ส่งผลให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เกิดการทำงานและเกิดการรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น

“การมีสภาองค์กรชุมชน หนึ่ง มันสามารถมีพื้นที่ได้พูดคุยกัน มันก็ยังสามารถเป็นกลไกหลักในการเปลี่ยนความคิดของคนได้ สอง สามารถรู้ปัญหาและจัดการกับปัญหาโดยหาทางออกร่วมกันเพราะปัญหาจะแก้โดยคนคนเดียวไม่ได้” (สวัสดิการ นามสมมติ, 2556) สอดคล้องกับคำกล่าวของนายอินทรีย์ นามสมมติว่า “การมีสภาองค์กรชุมชนทำให้เข้าถึงพี่น้องประชาชนมากขึ้นได้ทำให้มีเวทีในการพูดคุยกันได้เข้าใจกัน ลดความขัดแย้งกันได้เพราะการที่คนขัดแย้งกันเกิดจากความเข้าใจและการได้รับข้อมูลที่ไม่ถูกต้องและไม่ตรงกัน” (อินทรีย์ นามสมมติ, 2556)

อีกทั้งการมีสภาองค์กรชุมชนยังทำให้สามารถระดมคนระดมทรัพยากรมาช่วยสนับสนุนการขับเคลื่อนแนวคิดได้อย่างเข้มแข็งอีกด้วยเห็นได้จากคำกล่าวของ นายก นามสมมติ ว่า

“การระดมคนมาร่วมประกาศรณนุญที่มีจำนวนมากนั้นคนส่วนหนึ่งก็มาจากสภาองค์กรชุมชนในแต่ละตำบลที่ร่วมกันออกมาแสดงพลังเพื่อให้สังคมได้รับรู้” (นายก นามสมมติ, 2556)

4.2.1.4 ปัจจัยด้านโครงสร้างและกระบวนการบริหารงานภาครัฐ

ปัจจัยด้านโครงสร้างและกระบวนการบริหารงานภาครัฐในที่นี้หมายถึงโครงสร้างและระบบการทำงานของรัฐซึ่งเน้นโครงสร้างการรวมศูนย์อำนาจ คือวัฒนธรรมการทำงานของระบบราชการ ที่ปฏิบัติตามระเบียบ ปฏิบัติตามนโยบายของกระทรวงต้นสังกัด ทำตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชาทำให้ขาดความยืดหยุ่นในการทำงาน ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุตามความต้องการของประชาชน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจากกรณีของจังหวัดอำนาจเจริญคือ การเปลี่ยนแปลงผู้ว่าราชการอยู่เป็นประจำ เห็นได้จากจังหวัดอำนาจเจริญได้รับการยกฐานะเป็นจังหวัดเมื่อ พ.ศ. 2536 เมื่อนับถึงปัจจุบันเป็นเวลา 20 ปี แต่มีจำนวนผู้ว่าราชการจังหวัดมาแล้ว 15 คน ซึ่งคนปัจจุบันเป็นคนที่ 16 เฉลี่ยอายุการดำรงตำแหน่งของผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นเวลาประมาณ 1 ปี 3 เดือนเท่านั้น ทำให้การพัฒนาจังหวัดขาดความต่อเนื่อง ขาดความเอาใจใส่ต่อปัญหาอย่างจริงจัง ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นเกิดจากโครงสร้างการบริหารงานภาครัฐแบบรวมศูนย์อำนาจที่อำนาจการสั่งการหรือการโยกย้ายต้องขึ้นตรงต่อส่วนกลางอันส่งผลต่อเสถียรภาพในการบริหารงานภายในจังหวัด อินทรีย์ นามสมมติ กล่าวว่า

“เราเปลี่ยนผู้ว่าราชการจังหวัดบ่อยครั้งและอำนาจเจริญยังไม่มีอัตลักษณ์เป็นของตนเองทำให้ผู้ว่าราชการที่มาดำรงตำแหน่งแต่ละคนนั้นมีการพัฒนาในทิศทางที่ไม่เหมือนกัน เช่น บางคนเน้นการปลูกป่า บางคนเน้นการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ บางคนเน้นการปราบปรามยาเสพติด ซึ่งแต่ละคนพอดำเนินงานตามแนวคิดของตนได้ระยะเวลาหนึ่งก็ต้องย้ายไปดำรงตำแหน่งที่อื่น คนที่มาดำรงตำแหน่งต่อก็ไม่ดำเนินงานหรือโครงการต่อ ทำให้การพัฒนาอำนาจเจริญไม่ต่อเนื่อง ฉะนั้นเราจึงควรตั้งธงเอาไว้ว่าจังหวัดอำนาจเจริญจะดำเนินการไปในทิศทางใด เราจึงเกิดแนวคิดเรื่องการขับเคลื่อนเมืองธรรมชาติ ซึ่งเป็นข้อเสนอที่เกิดจากภาคประชาสังคมหาผู้ว่าราชการจังหวัดคนใดที่มาดำรงตำแหน่งในจังหวัดอำนาจเจริญจะได้ดำเนินโครงการขับเคลื่อนจังหวัดอำนาจเจริญไปในทิศทางที่ภาคประชาสังคมกำหนดไว้อย่างต่อเนื่อง” (อินทรี นามสมมติ, 2556)

การออกมาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองเนื่องจากกลุ่มคนที่ออกมาขับเคลื่อนแนวคิดนี้เล็งเห็นถึงความผิดพลาดในการปกครองของรัฐทั้งในเรื่องของการบริหารงบประมาณการดำเนินงานของหน่วยงานราชการที่มีการรวบอำนาจไว้ที่จุดเดียว รักถิ่น นามสมมติกล่าวว่า

“โครงสร้างอำนาจรัฐมีปัญหา มันรวมศูนย์อยู่ที่จุดเดียวทั้งโครงสร้างด้านกฎหมาย ระบบการเมือง ระบบราชการ ทุกอย่างรวมศูนย์ไว้ที่ส่วนกลาง รัฐรับเหมาทำแทนประชาชนทั้งหมด มันก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมทุกข้อมหญาของสังคมไทย นำมาสู่การครอบงำทางความคิดของพี่น้องประชาชน ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นในตนเอง หวังรอพึ่งแต่รัฐส่วนกลาง ไม่ยอมช่วยตนเองแก้ไขปัญหาของตนทำให้ประชาชนมีแนวคิดรอรับการสงเคราะห์ ทำให้ประชาชนมองออกไปจากความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคม ไม่สามารถกำหนดชีวิตของตนเองได้ เป็นโรงสร้างที่ดูเอาทรัพยากรของชุมชนท้องถิ่นไปไว้ที่เดียวจึงเกิดการแย่งชิงการกุมอำนาจที่ส่วนกลางเพราะสามารถตัดสินใจได้ทุกอย่าง มันมีปัญหาอย่างนี้ เราจึงต้องลุกขึ้นมาปลุกพี่น้องประชาชนให้ลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาของตนเองทำให้พี่น้องประชาชนสามารถพึ่งตนเองให้ได้มากที่สุดซึ่งมีพื้นที่ให้

ประชาชนจัดการกับปัญหาของตนเองตามรัฐธรรมนูญมาตรา 281” (รักถิ่น นามสมมติ, 2556)

สอดคล้องกับคำกล่าวของ อินทรี นามสมมติ ว่า

“โครงสร้างการปกครองแบบเก่า ระบบราชการไม่ได้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนเพราะคอยทำตามนโยบายของรัฐบาลส่วนกลางที่มีการตัดสินใจออกนโยบายมาใช้โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของพื้นที่ เช่น โครงการขุดสระน้ำ หรือขุดบ่อน้ำก็มักจะกำหนดให้มีการทำกันทั่วประเทศ เป็นต้น และตัวของข้าราชการเองก็ไม่ได้สนใจความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง เนื่องจากประชาชนไม่มีอำนาจให้คุณหรือให้โทษแก่ข้าราชการทำให้ข้าราชการตอบสนองต่อความต้องการของนักการเมืองมากกว่าความต้องการของประชาชนทำให้นำมาสู่ปัญหาในการพัฒนาของรัฐที่เกิดขึ้น” (อินทรี นามสมมติ, 2556)

อีกทั้งในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดอำนาจเจริญยังขาดการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแท้จริงเห็นได้จาก การมีส่วนร่วมในการพัฒนาจังหวัดอำนาจเจริญที่ผ่านมาประชาชนยังมีส่วนร่วมน้อย แม้จะมีส่วนร่วมก็เป็นเพียงแค่การเสนอความเห็นเป็นครั้งคราว ส่วนใหญ่เป็นส่วนราชการต่างๆที่มีส่วนร่วมในการนำเสนอโครงการ การได้รับอนุมัติ และดำเนินโครงการ ส่วนการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดทำแผนยังไม่มีการมีส่วนร่วมที่แท้จริงเป็นเพียงการเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในบางเรื่องเท่านั้น ทั้งนี้ช่องทางการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนยังมีน้อยในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัด พร้อมทั้งปัญหาและความต้องการที่ประชาชนเสนอให้ดำเนินการนั้นยังได้รับการตอบสนองน้อยมาก จนทำให้การดำเนินงานต่างของภาครัฐไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนได้อย่างแท้จริง เนื่องจากเกิดปัญหาดังกล่าวข้างต้นขึ้นจึงทำให้ภาคประชาสังคมพยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดโดยการรวมตัวกันของประชาชนในพื้นที่ สอดคล้องกับคำกล่าวของ บ้านเรา นามสมมติว่า

“ในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดนั้นภาคประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมมากขึ้นกว่าแต่ก่อนแต่ก็เป็นเพียงผู้ให้ข้อมูลและแสดงความเห็นให้ทราบเท่านั้น หลังจากนั้นการนำไปปฏิบัติก็เป็นส่วนของจังหวัด แต่ทุกวันนี้เรามีแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง การแทรกแซงของภาค

ประชาชนก็มีมากขึ้น จากการใช้สภากลางในการนำเสนอปัญหา ต่อส่วนราชการ โดยมีการพูดคุยกันของประชาชนก่อนเพื่อให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียว และเพื่อต่อผู้ฝ่ายบริหารของจังหวัด โดยเราคุยกันแล้วเรียงลำดับปัญหาตามความจำเป็น แล้วค่อยเสนอต่อส่วนราชการ ” (บ้านเรา นามสมมติ, 2556)

จากปัญหาข้างต้นจึงทำให้ภาคประชาสังคมพยายามรวมตัวกันเพื่อเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารงานภาครัฐให้มากที่สุด อย่างไรก็ตามปัจจัยโครงสร้างและการบริหารงานภาครัฐมีส่วนในการกระตุ้นการเคลื่อนไหว ในกรณีที่ผู้นำภาคประชาสังคมคำนึงถึงข้อจำกัดของกลุ่ม ในด้านทรัพยากรและระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ และหน่วยงานภาครัฐมองเห็นว่าประชาสังคมมีวัตถุประสงค์ในการเคลื่อนไหวคล้ายคลึงกับของหน่วยงาน กล่าวอีกนัยหนึ่งปัจจัยโครงสร้างและการบริหารงานภาครัฐมีผลกระทบเชิงบวกก็ต่อเมื่อกลุ่มภาคประชาสังคมกับหน่วยงานภาครัฐมีผลประโยชน์ร่วม ตัวอย่างเช่น การสนับสนุนของพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด(พมจ.)ต่อองค์กรเครือข่ายการจัดสวัสดิการชุมชน จังหวัดอำนาจเจริญ ที่มีการจัดตั้งกองทุนการจัดสวัสดิการในทุกตำบล ซึ่งในการสนับสนุนของพมจ.ต่อองค์กรสวัสดิการนั้น องค์กรสวัสดิการจะต้องมีการยอมรับหลักเกณฑ์คือต้องมีการจดทะเบียนเป็นองค์กรสาธารณะประโยชน์ จึงจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐนี้ได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านข้อกฎหมาย หรือการขอการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด(อบจ.) องค์กรภาคประชาสังคมจำเป็นต้องมีการจัดตั้งเป็นองค์กรที่เป็นนิติบุคคลโดยถูกต้องจึงเกิดการจัดตั้งสมาคมคนชักลับขึ้น ทั้งๆที่คณะทำงานก็เป็นกลุ่มบุคคลเดียวกันกับ ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัด เพื่อให้อบจ.สามารถสนับสนุนงบประมาณได้โดยไม่ขัดหลักกฎหมาย

4.2.1.5 ปัจจัยเรื่องภาวะเศรษฐกิจและสภาพสังคม

ความเดือดร้อนด้านรายได้ หากพิจารณาฐานะทางเศรษฐกิจของจังหวัดจากผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดอำนาจเจริญ ปี 2553 (GPP) มีมูลค่า 14,348 ล้านบาท ขึ้นอยู่กับภาคเกษตร ภาคการศึกษา และภาคการขายส่งขายปลีกเป็นสำคัญ รายได้ต่อหัวประชากรเท่ากับ - 35,986 บาทต่อคนต่อปี คิดเป็นลำดับที่ 76 ของประเทศ (คณะทำงานสนับสนุนการขับเคลื่อนธรรมนูญประชาชนสู่เมืองธรรมเกษตร, 2556: 6) ถือเป็นพื้นที่ที่ถือว่าประชาชนยากจนมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ เนื่องจากประชาชนไม่มีอำนาจในการแก้ไขปัญหาปากท้องของตนเอง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ ดังคำกล่าวของ สวัสดิการ นามสมมติ ว่า

“คนอำนาจเจริญมีหนี้สินและมีรายได้น้อยเพราะเนื่องจากชาวบ้านไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เท่าที่ควรและถูกซ้ำเติมจากนโยบายประชานิยมที่ทำให้ประชาชนรอรับการสงเคราะห์จากรัฐเท่านั้น รวมไปถึงการเพิ่มหนี้ให้ประชาชนโดยเฉพาะนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ที่ทำให้ชาวบ้านเป็นหนี้เพิ่มมากขึ้นเพราะการที่รัฐส่งเสริมให้ประชาชนบริโภคนิยม ตกอยู่ในวังวนของทุนนิยม เมื่อชาวบ้านกู้มาแล้วทำให้นำไปใช้จ่ายไม่ถูกวัตถุประสงค์ เมื่อครบเวลาชำระหนี้แล้วก็ต้องไปกู้ยืมระบบมาใช้ ผมงล้าทำเลย ว่า ลองให้ชาวบ้านชำระหนี้แล้วรออีกสัก 1 ปี แล้วค่อยอนุมัติใหม่เชื่อเลยว่าไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 ที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้” (สวัสดิการ นามสมมติ, 2556)

เมื่อเศรษฐกิจภายในจังหวัดไม่ดี ประชาชนมีรายได้น้อยจึงส่งผลมาถึงภาระหนี้สินของประชาชนชาวจังหวัดอำนาจเจริญ “ครัวเรือนของชาวอำนาจเจริญก็มีหนี้สินในสัดส่วนที่สูงมาก โดยเฉพาะหากเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ของประเทศ พบว่าสัดส่วนครัวเรือนที่มีหนี้สินของอำนาจเจริญสูงเป็นอันดับ 2 ของประเทศ ขณะที่จำนวนหนี้สินต่อครัวเรือนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปี 2552 มีหนี้สินต่อครัวเรือนสูงถึง 159,622 บาท สูงเป็นลำดับที่ 18 ของประเทศ” (คณะทำงานสนับสนุนการขับเคลื่อนธรรมนูญประชาชนสู่เมืองธรรมเกษตร, 2556: 8) ซึ่งการที่ประชาชนเป็นหนี้สูงนั้นอาจเกิดมาจากรายได้ไม่เพียงพอต่อรายจ่ายที่เกิดขึ้นในครัวเรือน อีกหนึ่งสาเหตุที่ทำให้ชาวอำนาจเจริญมีหนี้สินสูงเนื่องจาก

“การเล่นการพนัน การซื้อหวย การดื่มสุราและอบายมุขอื่นๆ ซึ่งเมื่อสังเกตเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นแบบนี้เราจึงมีการณรงค์ ลด ละ เลิกอบายมุข โดยมีการทำสถิติและเก็บข้อมูลค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นถึงจำนวนเงินที่จ่ายไปกับการเล่นการพนัน ดื่มสุรา ซื้อหวย แล้วทำให้เขาเห็นความสำคัญของการลด ละ เลิกสิ่งเหล่านี้และมีการทำบัญชีครัวเรือน โดยตำบลที่ทำนาร่องในเรื่องนี้คือตำบลโนนหนามแท่ง” (สวัสดิการ นามสมมติ, 2556)

นอกจากปัญหาความเดือดร้อนด้านรายได้และหนี้สิน แล้วยังมีปัญหาเรื่องที่ดินทำกินของประชาชนในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ “พื้นที่ถือครองด้านการเกษตรจำนวน 1,212,537 ไร่ เป็นพื้นที่ถือครองของเกษตรกรเองจำนวน 882,422 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 73 ของพื้นที่ถือครองทั้งหมด เป็นพื้นที่ของคนอื่นประมาณ 330,115 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 27 ของพื้นที่ถือครอง

การเกษตรทั้งหมด แต่ประเด็นที่น่าสนใจคือในจำนวนพื้นที่ถือครองของเกษตรกรทั้งหมด 882,422 ไร่ มีพื้นที่ถูกจำนองไว้กับผู้อื่นถึง 427,702 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 48 ของพื้นที่ที่เกษตรกรถือครองเอง หากรวมจำนวนพื้นที่ที่ถูกจำนองไว้ (427,702 ไร่) กับพื้นที่ทำกินที่เกษตรกรไม่ได้เป็นเจ้าของเอง (330,115 ไร่) เข้าด้วยกัน จะพบว่า มีพื้นที่ทำกินของเกษตรกรอำนาจเจริญที่มีความเสี่ยงต่อความไม่มั่นคงในการถือครอง มีจำนวนถึง 757,817 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 62.5 ของพื้นที่ที่ถือครองด้านการเกษตรทั้งหมด” (คณะทำงานสนับสนุนการขับเคลื่อนธรรมนูญประชาชนสู่เมืองธรรมเกษตร, 2556: 10) จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าที่ดินส่วนใหญ่ที่อยู่ในมือของเกษตรกรนั้นมีทั้งติดจำนองและมีคนอื่นเป็นเจ้าของที่ดินทำให้ที่ดินเกินครึ่งของพื้นที่ด้านการเกษตรมีความเสี่ยงสูงมากที่จะนำมาสู่การเกิดความไม่มั่นคงในที่ทำกินของเกษตรกรชาวอำนาจเจริญ ซึ่งเป็นสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นกับชาวอำนาจเจริญในอนาคต

ในเรื่องปัญหาที่ดินทำกินอีกหนึ่งเรื่องคือ “จังหวัดอำนาจเจริญมีอุทยานแห่งชาติ 1 แห่งคืออุทยานแห่งชาติภูสระดอกบัว อยู่ในเขตอำเภอขามเฒ่า ในอดีตเป็นพื้นที่ป่าที่อุดมไปด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่ และแคดส่องไปถึงพื้นดิน มีสัตว์ป่าชุกชุม ปัจจุบัน ป่าถูกทำลายเหลืออยู่ไม่ถึงร้อยละ 50 พื้นที่และสัตว์ป่าได้สูญพันธุ์ไปหมดแล้ว นอกจากนี้มีพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติอยู่ถึง 14 แห่ง จังหวัดอำนาจเจริญ มีพื้นที่ป่ารวมทั้งรวม 359,427 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 18.2 ของพื้นที่จังหวัด เกิดปัญหาการจัดการป่าไม้ที่ไม่ลงตัวระหว่างรัฐกับชุมชน ทำให้เกิดการทับซ้อนกันระหว่างพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของรัฐ กับพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านที่มีที่ดินทำกินหรือที่อยู่อาศัยในเขตป่า ประสบปัญหาความไม่มั่นคงในการถือครองที่ดิน ทั้งในด้านการผลิตและการดำรงชีพ กลายเป็นปัญหาที่ยังหาข้อยุติไม่ได้ในปัจจุบัน” (คณะทำงานสนับสนุนการขับเคลื่อนธรรมนูญประชาชนสู่เมืองธรรมเกษตร, 2556: 9) ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานภาครัฐและประชาชนในพื้นที่ ที่ดิน นามสมมติ ได้ให้ข้อมูลสอดคล้องกันว่า

“ในเขตพื้นที่อำเภอเสนางคนิคมนั้นมีประชาชนบางส่วนที่มีพื้นที่ทับซ้อนกับเขตอุทยานและเขตป่าอนุรักษ์ทำให้ประชาชนที่อยู่มาก่อนได้รับความเดือดร้อน มีปัญหาความขัดแย้งกัน เมื่อเราได้คิดเรื่องจังหวัดจัดการตนเองเราก็ได้ใช้สภาองค์กรชุมชน และมีการตั้งหน่วยงานเกี่ยวกับการจัดการปัญหาที่ดิน ผมนี้แหละเป็นประธานในเขตอำเภอเสนางคนิคม เพื่อจัดการ เจริญ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และค้นหาความจริงทั้งระหว่างหน่วยงานของรัฐกับประชาชน หรือประชาชนกับประชาชนเอง เพื่อให้เราสามารถอยู่ร่วมกันได้ พยายามไม่ใช่กระบวนการทางกฎหมาย ทางศาลเพราะถ้าทำแบบนั้นเมื่อศาลตัดสินออกมาแล้วแม้จะทำตามคำสั่ง

ศาลแต่ทั้งสองฝ่ายยังขัดแย้งกันอยู่ ซึ่งจะทำให้ชุมชนไม่เกิดความสามัคคี” (ที่ดิน นามสมมติ, 2556)

นอกจากนั้นยังมีปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสตรีและเด็ก คือการเกิดปัญหาความรุนแรงกับผู้หญิง ที่ถูกสามีทำร้ายร่างกาย จึงทำให้เกิดการรวมตัวกันของผู้หญิงในจังหวัดอำนาจเจริญชื่อว่า

“กลุ่มเพื่อนหญิงที่คอยให้ความรู้ด้านกฎหมาย คอยช่วยเหลือผู้หญิงหรือเด็กที่ถูกทำร้ายหรือใช้ความรุนแรง คอยให้คำปรึกษา รวมไปถึงบางครั้งให้ที่พักอาศัย เพราะสมัยก่อนคนมักมองว่าเรื่องที่สามีทำร้ายร่างกายภรรยา เป็นเรื่องภายในครอบครัว ทำให้คนภายนอกไม่กล้าเข้าไปให้ความช่วยเหลือ หรือแม้กระทั่งไปแจ้งความ ตำรวจยังไม่อยากรับแจ้งความ เราจึงต้องยื่นมือมาช่วยในเรื่องนี้ และพยายามให้ความรู้ทางด้านกฎหมาย ด้านสิทธิมนุษยชนแก่ผู้หญิงและประชาชนทั่วไป เพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้ด้วยตัวของเราเองเท่าที่เราสถาปนาทำได้ ” (ดอกไม้ นามสมมติ, 2556)

ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติ เพราะเนื่องจากการไม่ได้รับการดูแลรักษาจากผู้ใช้ทรัพยากรเหล่านั้นเนื่องจากจังหวัดอำนาจเจริญมีแหล่งน้ำที่ไหลผ่านคือ

“ลำเซบก ลำเซบาย ที่ในอดีตเคยมีความอุดมสมบูรณ์ มีกุ้ง หอย ปู ปลา ให้ประชาชนในพื้นที่ได้เป็นแหล่งอาหาร แต่ปัจจุบันจำนวน กุ้ง หอย ปู ปลา เหล่านั้นเริ่มลดน้อยลง จึงทำให้ประชาชนบางส่วนเกิดความเดือดร้อนเพราะจำเป็นต้องต้องใช้เงินซื้อจากที่เคยหาได้เองและประชาชนบางส่วนยังขาดแคลนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร จึงมีการแก้ไขปัญหาโดยการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มอนุรักษ์ มีการสร้างวังปลา คือพื้นที่ที่ห้ามไม่ให้มีการจับปลาโดยเด็ดขาดเพื่อให้ปลาสามารถขยายพันธุ์ได้ และมีการสร้างแหล่งน้ำหรือชนประทานขนาดเล็กโดยมีการร่วมกันจัดการแหล่งน้ำร่วมกัน” (องค์กร นามสมมติ, 2556)

และยังมีปัญหาเรื่องของสวัสดิการของประชาชนในพื้นที่ คือในการเข้ารับการรักษาพยาบาลถึงแม้รัฐจะมีโครงการรักษาพยาบาลฟรีแต่ถ้าเกิดการเจ็บป่วยจำเป็นต้องมีค่าเดินทาง

ค่าอาหาร เพราะการเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลของรัฐนั้นในครั้งหนึ่งต้องเสียเวลาทั้งวันกว่าจะได้รับการรักษาเพราะมีผู้ป่วยจำนวนมาก จนบางครั้งผู้เจ็บป่วยเองถ้าไม่มีอาการหนักจนที่สุด ก็ไม่ไปเข้ารับการรักษาพยาบาล เพราะทุกอย่างมีค่าใช้จ่าย ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญจึงได้เกิด การรวมกลุ่มของคนในแต่ละตำบลโดยจัดให้มีการออมวันละ1บาท แล้วขอรับการสมทบทุนจากทั้ง ภาครัฐ และท้องถิ่น

“เพื่อจัดสวัสดิการให้กับคนในพื้นที่ตำบลของตนเอง บางตำบลก็ได้รับการสมทบจากทุกภาคส่วน บางตำบลก็ได้รับการสมทบจากภาครัฐเท่านั้นคือ งบประมาณจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ตามศักยภาพของกลุ่มสวัสดิการ โดยมีการจัดสวัสดิการ เจ็บป่วย แต่งงาน คลอดบุตร อุบัติภัยต่างๆ โดยจะจ่ายมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละกลุ่ม และมีการประสานเชื่อมโยงกลุ่มกันทั้ง จังหวัด”

ข้างต้นเป็นการพยายามช่วยเหลือตนเองของชุมชนให้ได้มากที่สุด พยายามแก้ไข ปัญหาของตนเอง โดยชุมชนเองบนพื้นฐานของ ปัญหาและความเดือดร้อน ทั้งจากเรื่องปัญหา การ มีรายได้น้อย หนี้สิน ที่ดิน สตรีและเด็ก ทรัพยากรธรรมชาติ และสุดท้ายสวัสดิการ ที่กล่าวมาทั้งหมด เป็นเรื่องของความเดือดร้อนที่ผลักดันให้ ประชาชน ชุมชน ได้เล็งเห็นปัญหาร่วมกันแล้วได้มีการ รวมตัวกัน รวมกลุ่มกันเพื่อจัดการแก้ไขปัญหา และบรรเทาความเดือดร้อนของตนเอง นอกจากนั้น จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า ภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ได้ใช้ประเด็นปัญหาความเดือดร้อนเรื่องสวัสดิการเป็นตัวหลักสำคัญในการสร้างแนวร่วมในการ ขับเคลื่อน เนื่องจากสวัสดิการเป็นเรื่องของการกระทำโดยคนส่วนใหญ่ มีผลกระทบเป็นวงกว้าง อีกทั้งในเรื่องสวัสดิการยังเป็นการให้ผลตอบแทนที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม สามารถวัดได้ ส่งผลให้ ผู้เข้าร่วมรู้สึกได้รับประโยชน์ร่วมกัน พร้อมทั้งได้ใช้เรื่องสวัสดิการในการเชื่อมโยงงานกับประเด็น ความเดือดร้อนอื่นๆ เช่น เชื่อมโยงกับความเดือดร้อนด้านหนี้สิน ในการส่งเสริมการรณรงค์ลด อบายมุข ตัวอย่างที่เกิดขึ้นคือในพื้นที่ตำบลโนนหนามแท่ง หรือเชื่อมโยงงานกับเรื่องทรัพยากร ใน การอนุรักษ์ป่า การอนุรักษ์วังปลา สนับสนุนในส่วนของงบประมาณบางส่วน เนื่องจากสวัสดิการ นั้นมีทรัพยากรเป็นของตัวเองที่ชัดเจน มีความอิสระในการใช้งบประมาณ เพราะเป็นเงินของคนทุก คนในตำบล

4.2.2 กลุ่มปัจจัยสนับสนุน

นอกจากปัจจัยหลักที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวของขบวนจังหวัดจัดการตนเองแล้ว ผู้วิจัยพบว่ามีปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อการเคลื่อนไหวของขบวนจังหวัดจัดการตนเอง ปัจจัยเหล่านี้ผู้วิจัยเรียกว่า “ปัจจัยสนับสนุน” ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีผลทางอ้อมต่อการเคลื่อนไหวของขบวนจังหวัดจัดการตนเอง ปัจจัยสนับสนุน กล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดการรวมตัวกันและเอื้อให้การดำเนินงานของภาคประชาสังคมสามารถทำงานในพื้นที่และขับเคลื่อนแนวคิดในพื้นที่ได้อย่างรวดเร็วประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านความร่วมมือหรือทัศนคติของผู้นำท้องถิ่น 2) ปัจจัยเรื่องโครงสร้างโอกาสทางการเมือง 3) ปัจจัยเรื่องผลประโยชน์ร่วม และ 4) ปัจจัยเรื่องบริบททางประวัติศาสตร์ มีรายละเอียดดังนี้

4.2.2.1 ปัจจัยด้านความร่วมมือและทัศนคติของผู้นำท้องถิ่น

ความร่วมมือของผู้นำท้องถิ่นมีผลที่ช่วยสนับสนุนสร้างความเข้มแข็งให้กับภาคประชาสังคมในพื้นที่เพราะผู้นำท้องถิ่นเหล่านี้เป็นแหล่งที่มีทรัพยากรที่พร้อม ที่จะสนับสนุนงบประมาณให้กับภาคประชาสังคมในการดำเนินงานหรืออำนวยความสะดวกในการใช้สถานที่ อาทิเช่น การให้ยืมใช้สถานที่ในการทำเป็นที่ทำการกองทุนสวัสดิการ การให้ใช้สถานที่ในการประชุม การสนับสนุนอาหารว่าง หรืออาหารกลางวัน รวมไปถึงค่าเดินทางในการจัดประชุมและการให้การสนับสนุนกองทุนสวัสดิการโดยการจ่ายเงินสมทบสมาชิกกลุ่มสวัสดิการเป็นต้น ซึ่งการให้การสนับสนุนต่างๆเหล่านี้เกิดมาจากทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นเหล่านั้นที่เห็นด้วยกับวิธีการดำเนินงานของภาคประชาสังคม หรือเข้าใจในหลักการของภาคประชาสังคมซึ่งสอดคล้องกับการให้ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลว่า

“ในการดำเนินงานขององค์กรชุมชนในพื้นที่นั้น ท้องถิ่นจะเป็นคนอำนวยความสะดวกในการให้ใช้สถานที่ในการจัดทำที่ทำการ การอำนวยความสะดวกสถานที่จัดประชุม ซึ่งท้องถิ่นขนาดเล็กอย่าง อบต. หรือเทศบาลนิยมทำส่วน อบจ.จะสนับสนุนในเรื่องการให้ใช้สถานที่เช่นกันและยังสนับสนุนเรื่องอาหารและค่าเดินทางให้แก่ผู้ร่วมประชุมอีกด้วย ซึ่งมากน้อยขึ้นอยู่กับผู้นำท้องถิ่นแต่ละพื้นที่” (อินทรี นามสมมติ, 2556)

และยังมีท้องถิ่นอีกจำนวนหนึ่งที่สามารถสนับสนุนการจ่ายเงินสมทบกองทุนสวัสดิการตำบลได้

“ตำบลนาป่าแซงเป็นตำบลที่มีศักยภาพในการจ่ายเงินสมทบกองทุนสวัสดิการตำบลซึ่งเป็นกองทุนที่จัดให้ประชาชนในตำบลออมวันละ 1 บาท เพื่อจัดสวัสดิการให้แก่คนในพื้นที่โดยในตำบลนี้ยังได้รับการสมทบจากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) อีกด้วย จึงทำให้กองทุนสวัสดิการตำบลนี้ได้รับเงินจาก 3 ส่วนคือ จากสมาชิก จากท้องถิ่น จาก พอช. ทำให้กองทุนมีความเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพในการจัดสวัสดิการให้คนในตำบลมากยิ่งขึ้นเพราะผู้นำท้องถิ่นเขามีความสนใจ และเห็นด้วยกับการทำงานด้านสวัสดิการและยังมีการให้รางวัลท้องถิ่นเพื่อให้กำลังใจและจูงใจท้องถิ่นอื่นอีกด้วย”

ผู้วิจัยแบ่งความร่วมมือของผู้นำท้องถิ่นเป็นสองระดับ ระดับแรกคือระดับ บนซึ่งหมายถึงองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) และระดับที่สองคือระดับล่างซึ่งหมายถึงองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเทศบาล โดยความร่วมมือของผู้นำท้องถิ่นระดับบนนั้นส่วนใหญ่เป็นการให้การสนับสนุนในระดับจังหวัดหรือการประชุมระดับแกนนำในจังหวัด เนื่องจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดไม่มีพื้นที่การดำเนินงานที่ชัดเจน ซึ่งการดำเนินการให้การสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมของ อบจ. นั้นเป็นการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานของ อบจ. ด้วยเนื่องจากแกนนำที่เข้าร่วมขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองล้วนแล้วแต่เป็นแกนนำในแต่ละพื้นที่ ตัวอย่างความร่วมมือของผู้นำท้องถิ่นระดับ อบจ. คือ การบัญญัติแผนงานการสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมไว้ในงบประมาณรายจ่ายประจำปี เพื่อเป็นงบประมาณสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคม โดยภาคประชาสังคมร่างข้อเสนอเข้าไปของงบประมาณสนับสนุนในนามของสมาคมคนฮักถิ่น ซึ่งก็คือหน่วยงานเดียวกับขบวนองค์กรชุมชน เพียงแต่ สมาคมคนฮักถิ่น มีการจัดตั้งตามกฎหมาย ซึ่งผู้ให้ข้อมูลเล่าว่า

“ในปีงบประมาณ 2557 อบจ.บัญญัติงบประมาณสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมในการจัดกิจกรรม กว่า สองล้านบาท แต่การให้การสนับสนุนภายใต้วงเงินนี้จะมีการเบิกจ่ายเป็นรายโครงการ อบจ.บริหารงบการเบิกจ่ายเอง” (จังหวัดนามสมมติ, 2557)

ส่วนความร่วมมือของ ผู้นำท้องถิ่นระดับล่าง ซึ่งองค์กรเหล่านี้มีพื้นที่รับผิดชอบชัดเจน มีกลุ่มคนที่ต้องรับผิดชอบชัดเจนความร่วมมือและความช่วยเหลือส่วนใหญ่เป็นระดับตำบลเขตรับผิดชอบของตนเอง ความร่วมมือที่สำคัญคือ การให้การสนับสนุนแก่กองทุนสวัสดิการใน

การจ่ายเงินสมทบกองทุน การให้ใช้สถานที่ที่เป็นสำนักงาน ที่ทำการกลุ่ม ตามศักยภาพและความสนใจของแต่ละพื้นที่แตกต่างกันออกไป

โดยความร่วมมือของทั้งสองระดับนั้นแตกต่างกันเพียงขนาดของ องค์กรและการให้ความช่วยเหลือ ส่วนกลุ่มคนถือได้ว่าเป็นกลุ่มคนเดียวกัน หรือเป้าหมายการให้ความร่วมมือถือได้ว่าไม่มีความแตกต่างกัน แต่การให้ความร่วมมือของผู้ในระดับล่างมีผลโดยตรงต่อความเข้มแข็งของกลุ่มภาคประชาสังคมในพื้นที่ เห็นได้ชัดในพื้นที่ที่ได้รับความร่วมมือและสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่นจะมีความเข้มแข็ง มีสมาชิกจำนวนมาก มีส่วนร่วมจากประชาชนในพื้นที่ ตัวอย่างเช่น ตำบลกุฎปลาคุ ตำบลนาป่าแซง ตำบลโนนหนามแท่ง ตำบลเปือย ที่กลุ่มภาคประชาสังคมในพื้นที่มีความเข้มแข็ง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยพบว่าทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นในเรื่องของการดำเนินงานของภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคมในพื้นที่มีผลต่อการดำเนินงานของขบวนการองค์กรชุมชนที่ขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองด้วย ความสัมพันธ์ที่ดี ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคประชาสังคมที่ทำงานอยู่ในพื้นที่ซึ่งเป็นองค์กรชาวบ้านจะเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญในการดำเนินงานของขบวนการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นที่ดุดันเกิดมาจากการที่ผู้นำท้องถิ่นคนนั้นได้เห็นผลงานของภาคประชาสังคมเหล่านี้ และเป็นการช่วยแบ่งเบาภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการ จัดสรรงบประมาณให้องค์กรภาคประชาสังคมดำเนินงานแทน และประการต่อมาคือ ผู้นำท้องถิ่นเหล่านี้เป็นคนที่เคยทำงานกับภาคประชาสังคมแล้วปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองมาลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้เขามีแนวคิดและอุดมการณ์ที่สอดคล้องกับองค์กรชาวบ้านเหล่านี้ พร้อมทั้งจะเข้าใจกระบวนการทำงานขององค์กรเหล่านี้ส่งผลให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและองค์กรชาวบ้านมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน

ตัวอย่างของความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นกับการเคลื่อนไหวของขบวนการองค์กรชุมชนที่ขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองได้แก่ กรณี เทศบาลตำบลเปือย นายกเทศมนตรีเคยทำงานร่วมกับองค์กรชาวบ้าน และมาลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกเทศมนตรี มีผลให้ในช่วงนั้น ตำบลเปือยได้รับรางวัลทั้งจาก สถาบันพระปกเกล้า พร้อมทั้งเป็นตำบลที่มีชื่อเสียงด้านการดูแลสุขภาพประชาชน อีกทั้งความร่วมมือและทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นยังส่งผลต่อความเข้มแข็งและอ่อนแอขององค์กรชาวบ้านซึ่งนำมาสู่การขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองแตกต่างกัน สอดคล้องกับคำกล่าวของ ชาดิดี นามสมมติ ว่า

“การที่แกนนำองค์กรชาวบ้านปรับเปลี่ยนบทบาทตนเองมาลงสมัครเป็น
ผู้บริหารท้องถิ่นนั้นถือว่าเป็นวิธีการส่งเสริมการทำงานในแนวทางของตน และ

เป็นการเข้าถึงทรัพยากรอีกวิธีหนึ่งจะมีผลให้เขาสามารถดำเนินตามแนวคิดของเขาโดยมีทรัพยากรจากหน่วยงานท้องถิ่นสนับสนุน ทำให้ท้องถิ่นและองค์กรชาวบ้านสามารถทำงาน และเชื่อมโยงกันได้ ทำงานประสานกันอย่างเข้มแข็งก็ได้” (ชาติดี นามสมมติ, 2556)

และสอดคล้องกับความเห็นของ ไกล่ชิด นามสมมติ ว่า

“การที่เกิดการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองหรือเกิดองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งของแต่ละตำบลที่แตกต่างกันนั้น เกิดมาจากการร่วมมือของผู้นำท้องถิ่น ถ้าท้องถิ่นไหนผู้นำท้องถิ่น และผู้นำองค์กรชุมชนสามารถประสานงานกัน ร่วมมือกันได้ดี จะทำให้ตำบลนั้นขับเคลื่อนประเด็นต่างภายในตำบลได้อย่างก้าวหน้าและต่อเนื่อง เช่นตำบล เปือย ตำบลนาจิก ตำบลกุดปลาอุด แต่หากตำบลใดผู้นำท้องถิ่นและผู้นำองค์กรชุมชน มีความขัดแย้งกัน ไม่ทำงานประสานกัน ต่างคนต่างทำงาน จะทำให้การดำเนินงานขับเคลื่อนประเด็นต่างในตำบลระงับ องค์กรชุมชนไม่มีความเข้มแข็ง” (ไกล่ชิด นามสมมติ, 2556)

4.2.2.2 ปัจจัยเรื่องโครงสร้างโอกาสทางการเมือง

โครงสร้างโอกาสทางการเมืองเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุที่เอื้ออำนวยให้ภาคประชาสังคมเข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจัดการตนเองได้ โครงสร้างโอกาสทางการเมือง หมายถึง “เหตุการณ์ หรือ กระบวนการทางสังคมในระดับกว้าง ที่มีผลทำให้โครงสร้างหรือสถาบันทางการเมืองซึ่งลงหลักปักฐานในระบบการเมืองปกติขณะนั้น อยู่ในสถานะที่มีการเปลี่ยนแปลงในโอกาสทางการเมืองที่เอื้อหรือไม่เอื้อต่อการเคลื่อนไหว” (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: 97-98) ซึ่งในที่นี้จะอธิบายถึงเฉพาะโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่เอื้อต่อภาคประชาสังคม ในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ผู้วิจัยแบ่งปัจจัยโครงสร้างโอกาสทางการเมืองออกเป็น 3 ปัจจัยดังนี้

ปัจจัยที่หนึ่ง ระบอบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตย ระบอบการเมืองประชาธิปไตยสามารถให้ประชาชนสามารถให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น รวมกลุ่มกันได้อย่างเสรี อีกทั้งการปกครองท้องถิ่นในปัจจุบันนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะในระดับท้องถิ่นบางประการ เช่นการเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็น การจัดประชุมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทำให้มีความใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่อันมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาและกระตุ้นความตื่นตัวและความสนใจทางการเมืองของ

ประชาชนในระดับท้องถิ่น กอปรกับมีรัฐธรรมนูญปี 2550 ได้เปิดช่องให้ประชาชน สามารถเสนอ
กฎหมายได้ ในหมวดที่ 7 การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน มาตรา 163 บัญญัติว่า

“ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่าหนึ่งหมื่นคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอ
ต่อประธานรัฐสภาเพื่อให้รัฐสภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติตามที่กำหนดใน
หมวด 3 และหมวด 5 แห่งรัฐธรรมนูญนี้

คำร้องขอตามวรรคหนึ่งต้องจัดทำร่างพระราชบัญญัติเสนอมาด้วย
หลักเกณฑ์และวิธีการเข้าชื่อ รวมทั้งการตรวจสอบรายชื่อ ให้เป็นไปตามที่
กฎหมายบัญญัติ

ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติตามวรรคหนึ่ง สภาผู้แทนราษฎรและ
วุฒิสภาต้องให้ผู้แทนของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่าง
พระราชบัญญัตินั้นชี้แจงหลักการของร่างพระราชบัญญัติและคณะกรรมการ
วิสามัญเพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้นจะต้องประกอบด้วยผู้แทนของ
ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่เข้าชื่อเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นจำนวนไม่น้อยกว่า
หนึ่งในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมดด้วย” (ราชกิจจานุเบกษา, 2550: 61)

และประชาชนถ้ามีความพร้อมในการปกครองตนเองสามารถเรียกร้องการจัดตั้ง
การปกครองท้องถิ่นตามรูปแบบของตนได้ภายใต้รัฐธรรมนูญ ในหมวด 14 ว่าด้วยการ
ปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 281 บัญญัติว่า

“ภายใต้บังคับมาตรา 1 รัฐจะต้องให้ความเป็นอิสระแก่องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชนใน
ท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการ
จัดทำ บริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหาในพื้นที่

ท้องถิ่นใดมีลักษณะที่จะปกครองตนเองได้ ย่อมมีสิทธิจัดตั้งเป็นองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” (ราชกิจจานุเบกษา, 2550: 112)

โดยมีกฎหมายที่เอื้อและเปิดช่องให้โอกาสประชาชนในพื้นที่จึงพยายามที่จะ
ดำเนินงานให้มีกฎหมายรองรับ เพื่อจะได้มีทรัพยากรในการดำเนินงานตามความต้องการและ
แนวคิดของตนได้ ดังคำกล่าวของ รักถิ่น นามสมมติว่า

“เมื่อกฎหมายรัฐธรรมนูญให้ช่องให้อำนาจประชาชนไว้ เช่น มาตรา 281 เรื่องการให้อำนาจปกครองตนเอง หรือการเข้าซื้อหุ้นเสนอพระราชบัญญัติ ตอนแรกเราก็มีแนวคิดที่จะผลักดัน พรบ. คนอำนาจเจริญจัดการตนเองได้ จึงเกิดการเริ่มพูดคุยกันแล้วจึงพากันมามาทำ ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ ต่อมา” (รักถิ่น นามสมมติ, 2556)

สอดคล้องกับ นายชวน นามสมมติและนางพัฒนา นามสมมติได้ให้ข้อมูลมาในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับการเปิดช่องของกฎหมายที่ให้อำนาจประชาชน

ปัจจัยที่สอง ช่วงปี 2550 มีการผลักดันกฎหมายที่เป็นการจัดตั้งองค์กรชุมชนและได้เกิดพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. 2551 จึงทำให้องค์กรชาวบ้านที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญได้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนแต่ละตำบลขึ้นส่งผลให้การดำเนินงานของหน่วยงานเหล่านี้ดำเนินงานเป็นเครือข่ายเดียวกัน มีการพูดคุยถึงปัญหาร่วมกัน เกิดแนวคิดที่อยากจะแก้ไขปัญหาในพื้นที่ร่วมกัน อีกตั้งเป็นการแสดงให้เห็นว่ากลุ่มก้อนของชาวบ้านเหล่านี้เป็นหน่วยงานที่ได้รับการรับรองทางกฎหมาย สามารถประสานงานกับหน่วยงานราชการได้ ดังคำกล่าวของ ไกล่ชิด นามสมมติว่า

“แต่ก่อนองค์กรชาวบ้านเราไม่ได้รับการไว้วางใจจากหน่วยงานภาครัฐ แสดงความเห็นอะไรไป เขาก็จะถามต่อว่า เราเป็นหน่วยงานอะไร มาจากไหน เป็นองค์กรเถื่อนหรือไม่ จะไม่ได้รับการยอมรับ และการมีสภาองค์กรชุมชนนี้ทำให้เรามีพื้นที่พูดคุย แลกเปลี่ยนกันได้ดี ในการแก้ไขปัญหามาทางออก รวมถึงแสดงความคิดเห็นต่อผู้บริหารท้องถิ่น เราจึงมีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนจนครบทั้ง 63 พื้นที่” (ไกล่ชิด นามสมมติ, 2556)

สอดคล้องกับ คำกล่าวของ เกิดสุข นามสมมติ ว่า

“การมีหน่วยงานที่ทำให้ประชาชนได้มีพื้นที่ในการพูดคุยกัน ในการแก้ปัญหาร่วมกัน กำหนดทิศทางต่างๆเพื่อเสนอต่อผู้นำท้องถิ่นร่วมกันที่เรียกว่าสภาองค์กรชุมชนนั้น เป็นสิ่งที่จะนำไปสู่แนวโน้มที่ดี และเพื่อที่จะถ่วงดุล

ตรวจสอบท้องถิ่นที่เราที่อยู่ว่าเรามีปัญหาการทุจริตแทบทุกพื้นที่” (เกิดสุข นามสมมติ, 2556)

ปัจจัยที่สาม เกิดกระแสการปฏิรูปประเทศไทยเพื่อแก้ไขปัญหาคอขวดในสังคมไทย โดยได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปประเทศไทย โดยได้มีการจัดเสวนาเพื่อค้นหาสาเหตุของคอขวด และความขัดแย้งในสังคมไทยมีสาเหตุมาจากอะไรจึงได้มีการเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาคอขวดโดยการเปิดโอกาสให้แต่ละพื้นที่ แต่ละท้องถิ่นแก้ไขปัญหของตนเอง และบริหารทรัพยากรในท้องถิ่นด้วยตนเอง เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่นอย่างตรงไปตรงมาและแนวคิดนี้เรียกว่าแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง พร้อมทั้งได้รับกระแสตอบรับแนวคิดนี้จาก ภาคประชาสังคม ภาคประชาชน และองค์กรชุมชนบางส่วน กอปรกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้ร่วมในการผลักดันแนวคิดนี้อีกด้วย จึงเป็นปัจจัยที่เกื้อหนุนให้ภาคประชาสังคมจังหวัดอำนาจเจริญ ที่ประกอบด้วย สภาองค์กรชุมชน และองค์กรต่างๆในพื้นที่ ได้รับเอาแนวคิดนี้ไปดำเนินการ พร้อมทั้งแนวคิดนี้ยังสอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่อีกด้วยดังคำกล่าวของ ดอกไม้ นามสมมติ

“การดูแลปัญหาของตนเองของคนอำนาจเจริญมีมาอย่างยาวนานแล้ว ตั้งแต่เรื่องสตรีที่พยายามแก้ไขปัญหาร่วมกัน แต่ต่างคนต่างทำ เรื่องใครเรื่องมัน ไม่ได้มีการประสานงานกันและไม่เป็นรูปแบบที่ชัดเจนแบบนี้ และสมัยก่อนเป็นการทำเป็นประเด็น ไม่ได้เอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง แต่เมื่อมีแกนนำบางคนนำแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองเข้ามาเผยแพร่ในกลุ่มต่างๆ ทุกคนก็เห็นด้วยเพราะมันตรงใจและคิดว่าสามารถแก้ปัญหของคนอำนาจได้” (ดอกไม้ นามสมมติ, 2556)

4.2.2.3 ปัจจัยเรื่องผลประโยชน์ร่วม

การได้รับผลประโยชน์ร่วมในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญนั้นถือว่ามีส่วนสำคัญในการเข้ามารวมกลุ่ม เพื่อระดมสมาชิก และสร้างเป้าหมายร่วมกัน โดยในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ ขบวนการองค์กรชุมชน มีกระบวนการในการสร้างผลประโยชน์ร่วมและเป้าหมายร่วมกัน มี 3 วิธี คือ การคิดร่วมกัน การตัดสินใจร่วมกัน และการทำประชาคม หนึ่งใน การคิดร่วมกัน หมายถึง การเปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนได้มีโอกาสในการร่วมวางแผน ร่วมวิเคราะห์ปัญหาในประเด็นต่างๆเพื่อสร้างฉันทามติในเรื่องนั้นๆ ซึ่งถือเป็นการสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกันและเป็นการแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญ กับสมาชิกทุกคนและมุ่งหวังให้ทุกคนเห็นผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

“การเขียนธรรมนูญ ของอำนาจเจริญเรานั้นเราได้มีกระบวนการในการเปิดโอกาสให้พี่น้องประชาชนได้แสดงความคิดเห็นในสิ่งที่เป็นปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหาโดยใช้สภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ในการร่วมคิดกับพี่น้องประชาชน จากนั้น จึงนำความต้องการของพี่น้องมาจัดหมวดหมู่และเรียบเรียงออกมาเป็นกติการ่วมกัน” (องค์กร นามสมมติ, 2556)

เมื่อเกิดจากความคิดและการยอมรับของคนทุกคนในพื้นที่ การปฏิบัติตามย่อมเกิดขึ้นได้ง่ายเนื่องจากเป็นความเห็นและความต้องการของตนเองทุกคนต้องรับผิดชอบต่อความเห็นของตน

สอง การตัดสินใจร่วมกัน หมายถึงการให้อำนาจในการตัดสินใจร่วมกันโดยไม่มี การผูกขาดกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งตัวอย่างเช่น ในพื้นที่ตำบลใดหากต้องการจะจัดตั้งหรือแก้ไขปัญหา ประเด็นใดนั้นต้องขึ้นอยู่กับความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เป็นผู้มีอำนาจตัดสินใจเลือก

“บางครั้งเรามีแหล่งทุนมาให้การสนับสนุน อย่างเช่น สำนักงานสนับสนุนการวิจัย มาสนับสนุนการทำวิจัยแบบมีส่วนร่วมในเรื่องการจัดการน้ำ เรามีความต้องการ 5 พื้นที่ ก็ต้องให้พื้นที่เหล่านั้นตัดสินใจว่าสนใจจะรับการสนับสนุนจากหน่วยงานเหล่านี้หรือไม่ หากตัดสินใจรับต้องยอมรับเงื่อนไขของแหล่งทุนสนับสนุนด้วย ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของแต่ละพื้นที่” (พัฒนา นามสมมติ, 2556)

หรือบางครั้งกระบวนการตัดสินใจในพื้นที่อาจมีการใช้สภากลางในตำบลเป็นผู้ตัดสินใจร่วมกัน ซึ่งสภากลางตำบลจะประกอบไปด้วยหลายภาคส่วนโดยหลักๆจะประกอบด้วย ฝ่ายประชาสังคม คือ เครือข่าย กลุ่ม องค์กรต่างๆในพื้นที่ สภาองค์กรชุมชน ฝ่ายท้องถิ่น คือกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในตำบล และฝ่ายท้องถิ่น คือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ในการปรึกษาหารือ ก่อนนำประเด็นเหล่านั้นลงสู่ชุมชนหมู่บ้านให้ประชาชนในพื้นที่ตัดสินใจ

สาม การทำประชาคม เป็นวิธีการหนึ่งที่ต้องกระทำควบคู่กับสองวิธีการแรก โดยวิธีการนี้จะเน้นการมีส่วนร่วมโดยตรง เพื่อหาฉันทามติ ซึ่งข้อสำคัญของการทำประชาคมตามแบบของขบวนการองค์กรชุมชนอำนาจเจริญคือการไม่มุ่งหาเสียงส่วนใหญ่ แต่เป็นการมุ่งหาฉันทามติของที่ประชุมกัน

โดยทั้ง 3 วิธีการนั้นในการปฏิบัติ ไม่สามารถแยกออกจากกันชัดเจนได้ ถือว่าเป็น การสร้างให้คนในพื้นที่เห็นว่าจากการเข้าร่วมกิจกรรมของการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการ ตนเองจะได้รับการตอบสนองเรื่องผลประโยชน์ โดยแบ่งผลประโยชน์ออก 3 ประเภท คือ หนึ่ง ผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ คือรางวัลตอบแทนที่ได้รับจากการเข้าร่วมในรูปของรายได้หรือ สวัสดิการ สอง ผลประโยชน์ทางด้านสถานะทางสังคม เป็นสิ่งที่ได้รับในมิติทางสังคม เป็น ผลตอบแทนที่ได้รับจากการเข้าร่วมในบทบาทของการรวมกลุ่ม เช่นความสนุกสนาน ความเป็น มิตร สถานภาพ หรือความเคารพนับถือ เรื่องสถานะทางสังคม อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและสามารถ กำหนดชีวิตตนเองได้ และสาม ผลประโยชน์ด้านการบรรลุอุดมการณ์ ความเชื่อจึงทำให้คนเข้า มาร่วมมากขึ้น

ตัวอย่างที่ชัดเจนคือ ในเรื่องของ การได้รับผลประโยชน์ร่วมจากการเข้าร่วมในการ ขับเคลื่อนในแต่ละประเด็น เพื่อระดมคนเข้ามามีส่วนร่วมให้ได้มากที่สุดและเป็นรักษาคคนที่เข้าร่วม อยู่แล้วโดยใช้กิจกรรมในการขับเคลื่อน เช่น กิจกรรมการขับเคลื่อนในประเด็นสวัสดิการสมาชิกที่ เข้าร่วมจะได้รับประโยชน์จากการขับเคลื่อนประเด็นนี้ คือสวัสดิการจากกลุ่ม ทั้ง เจ็บป่วย แต่งงาน คลอดบุตร ชายที่ต้องไปเป็นทหารจากการคัดเลือกทหารกองเกิน บ้านสาธารณะภัยต่างๆ เป็นต้น

“คนที่เข้ามาขับเคลื่อนเขาก็ต้องได้รับประโยชน์บ้าง เพื่อเป็นการสร้าง แรงจูงใจ และเป็นสิ่งที่จับต้องได้มากที่สุด ก่อนที่เราจะโยกงานไปในประเด็นอื่นๆ ที่สอดคล้องไปในงานนี้ด้วย ทำให้เขารู้สึกว่ามีความเป็นเจ้าของร่วมกัน จากที่เคย ทำไม่กี่พื้นที่ จากที่สมาชิกไม่กี่คนในแต่ละตำบล ตอนนี้การจัดสวัสดิการของเรา เต็มทั้ง 63 พื้นที่แล้ว” (องค์กร นามสมมติ, 2556)

นอกจากการได้รับประโยชน์จากสวัสดิการแล้ว ยังมีการได้รับประโยชน์จากการ ขับเคลื่อนในประเด็นเรื่องทรัพยากรคือการรักษาและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ การจัดการวังปลา

“หลังจากที่เริ่มดำเนินงานการอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ อนุรักษ์วังปลา น้ำเราก็ เริ่มอุดมสมบูรณ์ขึ้น ปลาเราก็มีให้จับอยู่เรื่อยๆ จากที่เราเคยทำในเขตห้วยตะพาน อย่างเดียว ตอนนี้เราก็ขยายไปสู่พื้นที่อื่นด้วย ตลอดกลุ่มน้ำเขบาย เพราะคนที่เข้า ร่วมเขาเห็นว่ามันเป็นประโยชน์และคิดว่ามันเป็นของทุกคน ไม่ใช่เฉพาะคนที่อยู่ ดิดลำน้ำ แต่คนที่อยู่ใกล้แถบนี้เขาก็มาทำมาหากิน” (ทรัพยากร นามสมมติ, 2556)

นอกจากนี้ยังมีประเด็นอื่นๆทั้งเรื่องที่ดิน ที่อยู่อาศัยอีกด้วย จากการออกแบบกิจกรรมต่างๆเหล่านี้ที่ทำให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ร่วมกัน จึงทำให้การขับเคลื่อนงานในพื้นที่สามารถดำเนินไปได้ และมีคนเข้าร่วมเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย โดยมีกิจกรรมอื่นๆที่เชื่อมโยงกันเพื่อสร้างสิ่งที่สร้างยากที่สุด และจำเป็นต้องใช้เวลา คือการสร้างจิตสำนึกพลเมืองให้กับคนในพื้นที่ ซึ่งจะทำให้สิ่งที่ดำเนินงานมาทั้งหมดคงอยู่กับจังหวัดอำนาจเจริญ เป็นการใช้กิจกรรมที่ง่ายๆ ทุกคนมีส่วนร่วมได้รับประโยชน์มาใช้ในการจูงใจและระดมคน และจึงพัฒนาต่อยอดกิจกรรมต่อไป

4.2.2.4 ปัจจัยเรื่องบริบททางประวัติศาสตร์

บริบททางประวัติศาสตร์มีส่วนในการกระตุ้นความตื่นตัวในเรื่องจังหวัดจัดการตนเอง บริบททางประวัติศาสตร์ในที่นี้หมายถึงบริบททางประวัติศาสตร์ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนในพื้นที่ ซึ่งในอดีตในเขตพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญบางส่วนเป็นเขตพื้นที่“สีแดง” คือเป็นเขตของขบวนการคอมมิวนิสต์ในแถบพื้นที่ อำเภอสว่างคันคม อำเภอชานุมาน อำเภอประทุมราชวงศาและอำเภอเมืองบางส่วน ซึ่งผู้นำขบวนการส่วนใหญ่เป็นนักศึกษา ขบวนการ นามสมมติ เล่าว่า

“ในสมัยที่นักศึกษาเข้าป่ามาถืออาวุธนั้น ในเขตจังหวัดอำนาจเจริญก็ได้มาให้ความรู้และชักชวนชาวบ้านเข้าร่วมขบวนการ แต่เมื่อมีการเจรจาให้ขบวนการยอมแพ้ ออกมาร่วมมือกับรัฐเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย กลุ่มแกนนำบางส่วนก็ยังได้มาทำงานกันพวกองค์กรพัฒนาเอกชน และบางส่วนก็ทำงานกับชาวบ้าน ในเขตพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ” (ขบวนการ นามสมมติ, 2556)

“ถึงแม้คนที่แกนนำหลักๆของขบวนการคอมมิวนิสต์ จะไม่ได้มาทำงานกับพวกเรา แต่คนที่แกนนำในเครือข่ายเราบางส่วนก็เป็นบุคคลที่อยู่ร่วมในเหตุการณ์ ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดนี้ด้วย ทำให้คนเหล่านี้มีแนวคิดที่เสียสละเพื่อส่วนรวม มีแนวคิดที่เห็นต่างจากภาครัฐมุ่งที่จะพัฒนาตนเอง โดยตนเองให้ได้มากที่สุด” (บ้านเรา นามสมมติ, 2556)

จากคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลทั้งสองจะเห็นได้ว่าอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ที่ฝังรากลึกอยู่ในพื้นที่ก็มีผลต่อการรวมตัวและการดำเนินงานของภาคประชาสังคมเท่าที่ควรข้อมูลจาก ดอกไม้ นามสมมติ ได้อธิบายว่า

“ถึงแม้บางคนจะไม่ได้เข้าร่วมในขบวนการคอมมิวนิสต์อย่างเต็มตัว แต่ก็ยังถือว่าได้รับอิทธิพล จากแนวคิดดังกล่าว อย่างเช่น พี่ชายของเราก็เป็นผู้ที่ถือปืนเข้าป่า เราก็ได้รับแนวคิดการต่อสู้เรียกร้อง จนได้มีการพากันรวมตัวเป็นกลุ่มเครือข่ายสตรี โดยใช้ชื่อว่า กลุ่มเพื่อนหญิง ที่คอยดูแลและให้คำปรึกษาผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว” (ดอกไม้ นามสมมติ , 2556)

กลุ่มแกนนำบางคนที่เคยเข้าร่วมกับขบวนการคอมมิวนิสต์เมื่อออกมาเป็นผู้ร่วมพัฒนาชาติไทย ยังได้ทำกิจกรรมเพื่อสังคมอย่างต่อเนื่อง ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนนี้นายไกล่ชิต นามสมมติ ที่เคยเป็นทหารของขบวนการคอมมิวนิสต์ ได้ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น ทำกิจกรรมในด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในชุมชน รวมกลุ่มคนเพื่อการดูแลปกป้องชุมชน และได้เข้าร่วมกับขบวนการองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อนแนวคิด จังหวัดจัดการตนเอง และยังมีนาย ธงทอง นามสมมติและนาย สหาย นามสมมติ ก็เช่นกันได้เข้าร่วมกับขบวนการคอมมิวนิสต์ โดยทำหน้าที่เป็นผู้ปลุกกระดมแนวร่วม ในพื้นที่ ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก สภาองค์กรชุมชนในพื้นที่อีกด้วยโดยหน้าที่ในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของกลุ่มคนเหล่านี้คือการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่แนวคิด เพื่อทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ โดยใช้ความสามารถและทักษะที่เคยได้รับการเข้าร่วมกับขบวนการคอมมิวนิสต์

นอกจากนั้นผู้วิจัยยังพบว่า กลุ่มคนเหล่านี้มีความสนใจและตื่นตัวทางการเมืองมาก มองว่าเป็นสิ่งที่มีความใกล้ตัว ต้องการที่จะปรับเปลี่ยนสังคมให้มีความเป็นธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มีจิตสาธารณะสูง มีความเสียสละ และมีความเป็นพลเมือง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้วิจัยเห็นว่ามีส่วนโดยตรงต่อการเข้าร่วมขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองในพื้นที่

นอกจากการเคยเป็นพื้นที่สีแดงมาก่อนแล้วนั้นสิ่งที่สำคัญคือในแต่ละพื้นที่ของจังหวัดอำนาจเจริญจะมีกลุ่มคนที่ขับเคลื่อนงานในประเด็นต่างๆอยู่แล้วอย่างต่อเนื่อง เป็นกลุ่มคนที่ฝังตัวอยู่ในชุมชน และมีลักษณะเป็นผู้นำตามธรรมชาติอยู่แล้วจำนวนหนึ่ง อาทิเช่น กลุ่มเพื่อนหญิง กลุ่มพัฒนาบ้านเฮา เป็นต้น ทำให้การเชื่อมโยงกับชุมชนและภาคประชาสังคมสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว พร้อมทั้งในอดีตการทำงานของกลุ่มคนเหล่านี้เป็นการต่างคนต่างทำ เอาประเด็นงานเป็นตัวตั้ง แต่เมื่อมีการนำแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองมาเผยแพร่ให้คนในพื้นที่จึงเปลี่ยนวิธีการทำงานเป็นเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง สามารถเชื่อมโยงประเด็นงานกันอย่างเข้มแข็ง และทำให้สามารถรวมตัวกันได้อย่างเข้มแข็ง ดังคำกล่าวของ รักถิ่น นามสมมติ ว่า

“เราทำงานในพื้นที่มานาน มีกลุ่มก้อนการทำงานร่วมกันที่หลากหลายทั้งที่เป็นองค์กรชัดเจน และเป็นองค์กรชาวบ้าน ทำให้เรารับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้น แล้วมีการพยายามสรุปบทเรียนของการทำงานพวกเราในแต่ละครั้งเพื่อหาคำตอบว่าทำไมเราถึงแก้ไขปัญหามาให้พี่น้องประชาชนไม่สำเร็จ ทุกเครือข่ายในพื้นที่ก็พยายามคุยกัน ถอดบทเรียนกันตลอด จนต้องปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานมาเอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง” (รักถิ่น นามสมมติ, 2556)

อีกทั้งในเขตพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญนั้นประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในอันดับต้นๆ ของประเทศ “โดยในปี 2551 การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่อันดับที่ 3 ของประเทศ เห็นจากตัวเลขการมีส่วนร่วมทางสังคมคือ จำนวนครัวเรือนที่เป็นสมาชิกองค์กรชุมชนคิดเป็นร้อยละ 99.6 และจำนวนครัวเรือนที่มีส่วนร่วมในการบริการสังคมคิดเป็นร้อยละ 99.3 และยังเห็นความสำคัญต่อความเจริญของประเทศในเรื่องการมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาลเป็นอันดับ 1 ของประเทศ” (พุทธิมา นันทะวรการ และสุกกิจ นันทะวรการ, ม.ป.ป.: 10-11)

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าจังหวัดอำนาจเจริญเป็นเขตพื้นที่สีแดงที่ฝังรากอุดมการณ์คอมมิวนิสต์มาก่อน พร้อมทั้งมีกลุ่มคนที่ทำงานกับชุมชนมาอย่างยาวนาน พร้อมทั้งการมีส่วนร่วมของคนอำนาจเจริญมีอยู่ในระดับสูง จึงส่งผลให้ภาคประชาสังคมที่มีส่วนร่วมในการผลักดันแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองในอำนาจเจริญจำนวนมากมีความเข้มแข็ง และเป็นปึกแผ่น

4.3 กระบวนการ บทบาท และยุทธวิธีของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองในพื้นที่

เป็นการอธิบายและวิเคราะห์ กระบวนการ บทบาท และยุทธวิธี ของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง เพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดฯ บทบาทของภาคประชาสังคม และยุทธวิธี ที่ภาคประชาสังคมเลือกใช้ในการขับเคลื่อนแนวคิดฯ โดยในการอธิบายผลการวิจัยในส่วนนี้ แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 คือ ส่วนที่ 1 อธิบายถึงกระบวนการในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคมในพื้นที่ที่มีลักษณะอย่างไร ส่วนที่ 2 เป็นการอธิบายและวิเคราะห์บทบาทของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดฯ ส่วนที่ 3 เป็นการอธิบาย และวิเคราะห์ การเลือกใช้ยุทธวิธีของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดฯ

4.3.1 กระบวนการในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคม

กระบวนการในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญนั้น แบ่งโครงสร้างการดำเนินงานออกเป็น 3 ระดับ คือ โครงสร้างการทำงานระดับจังหวัด โครงสร้างการดำเนินงานของทีมประสานขบวนองค์กรชุมชน และโครงสร้างการทำงานในระดับพื้นที่ตำบล เพื่อเป็นยกระดับการทำงานให้มีรูปธรรม และมีการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ

โดยโครงสร้างระดับจังหวัด ดำเนินงานโดย ขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ ที่เปรียบเสมือนทีมยุทธศาสตร์ มองในภาพรวมของจังหวัด มีคณะดำเนินงานประมาณ 6-7 คนซึ่งมีโครงสร้างการดำเนินงานแบบแนวราบ โดยทำหน้าที่หลักในการกำหนดทิศทาง ให้ดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน เปรียบเสมือนเข็มทิศที่คอยกำหนดทิศทางของกระบวนการขับเคลื่อน พร้อมทั้งประสานงานกับหน่วยงานราชการ หน่วยงานภาครัฐ เพื่อร่วมมือกันในการดำเนินงาน พร้อมทั้งการขอรับการสนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินงานต่างๆ เช่น การขอใช้สถานที่ราชการในการจัดประชุม สัมมนา การขอใช้งบประมาณในการสนับสนุนค่าเดินทางแก่ผู้เข้าร่วมประชุม การเสนอโครงการต่างๆ รวมไปถึง ทำหน้าที่ในการตรวจสอบ ส่งเสริม องค์กรต่างๆที่อยู่ในพื้นที่ให้สามารถเขียนแผนงาน โครงการ เพื่อเสนอของบประมาณจากภาครัฐ และยังคงประสานหาแหล่งทุนที่สนใจมาร่วมงานกล่าวคือถ้าจะมาร่วมงานกับขบวนองค์กรชุมชนอำนาจเจริญจะต้องนำงบประมาณมาสนับสนุนกิจกรรมด้วย และทำหน้าที่ในการจัดสรรงบประมาณลงสู่พื้นที่ให้มีความเข้มแข็งที่เท่าเทียมกัน ไม่ให้เกิดการกระจุกตัวของงบประมาณที่ลงสู่พื้นที่

“ขบวนองค์กรชุมชน ทำหน้าที่ในการหางบประมาณจากแหล่งทุนภายนอกเพื่อมาเคลื่อนกิจกรรมภายในของเรา เราเรียกกันว่า “หมาพาล” เรียกแบบนี้เราไม่โกรธกัน ซึ่งหมายถึงเป็นคนที่คอยเสาะแสวงหาแหล่งเงินทุนต่างๆ ที่มีเป้าหมายหรือเนื้อหางานเดียวกันกับในพื้นที่ เพื่อให้งานประเด็นต่างๆ สามารถขับเคลื่อนไปได้” (สวัสดิการ นามสมมติ, 2556)

นอกจากนั้น ขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญยังทำหน้าที่ในการทำความเข้าใจในหลักการของแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองกับคน และหน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ ในพื้นที่อีกด้วย

จากกระบวนการขับเคลื่อนของขบวนองค์กรชุมชน จังหวัดอำนาจเจริญสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาที่ฐานชุมชนท้องถิ่น ดังนั้นจึงพบว่า ในช่วงเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา กระบวนการพัฒนาของจังหวัดอำนาจเจริญ ในระดับชุมชนท้องถิ่นนั้นมีชุมชนจำนวนมากที่มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการมีส่วนร่วม ตลอดจนกระบวนการในการคิดค้น ออกแบบใน

การจัดการกับปัญหา ต่างๆของชุมชน ซึ่งเครื่องมือสำคัญที่สร้างกระบวนการเรียนรู้ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมีด้วยกันหลากหลายวิธีการ และ กลไก โดยสอดคล้องกับ วิถีชีวิตชุมชน ไม่ว่าจะเป็น แผนแม่บทชุมชนชีวิตสาธารณะ การฟื้นฟูชุมชนท้องถิ่นเครือข่ายเชิง ประเด็น ตลอดจนการจัดการชุมชน ที่ล้วนเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญ รวมทั้งยังมีการขยายผลจากพื้นที่ รูปธรรม สร้างการเรียนรู้ให้พื้นที่อื่นๆ กลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ พื้นที่ต้นแบบให้แก่พื้นที่อื่นๆ ที่มี ทั้ง ชุดองค์ความรู้ สื่อและกระบวนการสร้างการเรียนรู้ ซึ่งความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดขึ้น ขบวนการองค์กรชุมชน คือกลไกที่สำคัญ เป็นทั้งแกนในการสร้างการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการและการ แก้ไขปัญหาชุมชนร่วมกัน อีกทั้งยังเป็นกลไกในการเชื่อมร้อย ประสานภาคีความสัมพันธ์ต่างๆทั้ง ภายในและภายนอกพื้นที่ เชื่อมทุน เชื่อมโอกาส เชื่อมความรู้ ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้ว่า ขบวนการองค์กรชุมชน เป็นกลไกหลักในการกำหนดทิศทางการพัฒนาในพื้นที่

นอกจากนี้ยังมี โครงสร้างการดำเนินงานของทีมประสานขบวนการองค์กรชุมชน ทำหน้าที่ในการประสานงาน และดูแล คอยให้ความช่วยเหลือในพื้นที่รับผิดชอบโดยมีประมาณ 25-30 คน แบ่ง บทบาทการดูแล 1 คนดูแล 3-4 ตำบล โดยตัวแทนเหล่านี้มาจากตำบลที่มีความเข้มแข็ง หรือมาจาก พื้นที่รูปธรรมต่างๆ ซึ่งผ่านการอบรมวิธีการทำงาน และเข้าใจกระบวนการทำงานเป็นอย่างดีเข้ามา ช่วยดูแลตำบลที่ยังไม่ค่อยมีความเข้มแข็ง เป็นการยกระดับงานพัฒนาโดยใช้สภาองค์กรชุมชน และ งานประเด็นเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนบทบาทในการยกระดับแล้วยังต้องประสานงานกับทีมระดับจังหวัด

“โครงสร้างการทำงานแบบ 1 ต่อ 3 คือ 1 คนดูแล 3 ตำบลนั้นแกน ประสานเหล่านั้นล้วนเป็นคนที่ผ่านการอบรม ผ่านการพูดคุย จนมีความเข้าใจใน หลักการต่างๆอย่างถ่องแท้ ถือว่าเป็นเรื่องที่ดี เพราะเป็นการกระจายงานออกจาก แกนนำระดับจังหวัด และเป็นการพัฒนาแกนนำแถวสองด้วย และทุกวันนี้ตำบลที่ ไม่เข้มแข็งก็ลดจำนวนลง อย่างสมัยก่อนผมดูแลตำบล ไก่คำ ทุกวันนี้เขาก็สามารถ ขับเคลื่อนของเขาไปได้เอง ผมถือว่าเป็นกลไกที่ดี” (อินทรี นามสมมติ, 2556)

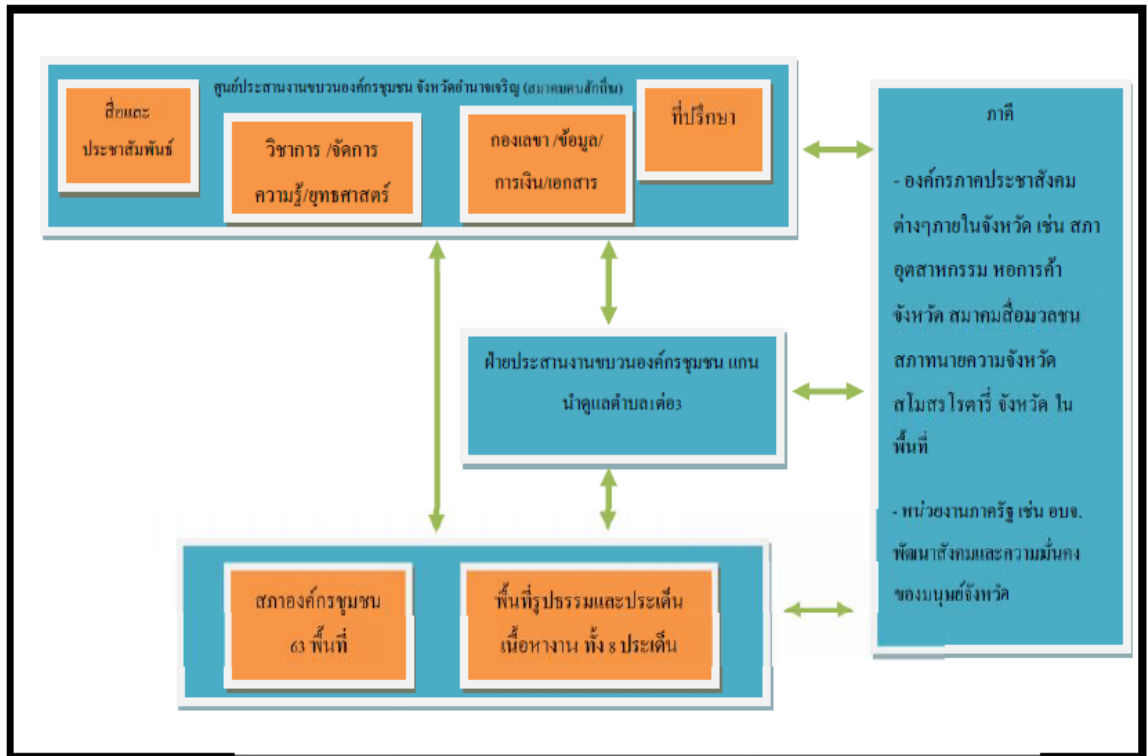
ส่วนโครงสร้างสุดท้ายนั้นคือโครงสร้างระดับตำบล เครื่องมือหลักที่ใช้ คือสภาองค์กร ชุมชนตำบลเป็นหลัก ซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ทั้ง 63 พื้นที่ พร้อมทั้งทำงานเชื่อมประสานกับประเด็นงาน พัฒนาอื่นๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น ประเด็นเรื่องสวัสดิการ เรื่องทรัพยากร เรื่องที่ดินทำกิน เรื่องเกษตร อินทรี ประเด็นทางสังคม (ที่อยู่อาศัย เด็ก ผู้หญิง การป้องกันยาเสพติด) เป็นต้น โดยประเด็น ต่างๆนั้นขึ้นอยู่กับความแตกต่างของแต่ละพื้นที่ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาภายในพื้นที่ของตนเอง

“ในแต่ละตำบลปัญหาที่ไม่เท่ากันอย่างพื้นที่เราก็มีปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน เรื่องยาเสพติด และก็มีอีกหลายเรื่อง กลไกสภาองค์กรชุมชนนี้ทำให้เราได้พูดคุย แลกเปลี่ยนกัน พร้อมทั้งทำให้เราได้เสนอข้อเรียกร้องต่อผู้นำท้องถิ่นด้วย” (อินทรี นามสมมติ, 2556)

สอดคล้องกับคำกล่าวของ นายรักถิ่น นามสมมติ ว่า

“การขยายผลนั้น เรียกว่ามีงานที่เป็นการขยาย หรือหนุนงานกัน ระหว่างฐานงานต่างๆ ซึ่งเรามีการเชื่อมต่oprะเด็นกันอยู่แล้ว เรามีการทำงานทั้ง ฐานสภาองค์กรชุมชน ฐานประเด็นสวัสดิการซึ่งเราทำกองทุนหมู่บ้าน ฐานเกษตร อินทรี ดังนั้น เรามีหลายก้อนงานที่มันขยับหนุนกันไป พื้นที่บางจุดอาจทำ สวัสดิการอยู่แล้ว แต่ยังไม่มีสภาองค์กรชุมชน ก็หันมาขยับเรื่องสภาองค์กรชุมชน โดยมีคนที่มาจากพื้นที่ที่มีสภาองค์กรชุมชนมาช่วยเคลื่อน หรือบางพื้นที่ทำเกษตร อินทรี แต่ยังไม่ทำสวัสดิการ คนจากพื้นที่สวัสดิการก็มาช่วยหนุน ช่วยเคลื่อน ใช้ ทุกฐานในการหนุนเสริมช่วยกันและกัน ดังนั้นจึงทำให้พื้นที่ที่มีการขยายตัวอย่าง รวดเร็วครอบคลุมพื้นที่จังหวัด โดยมีสภาองค์กรชุมชนตำบลเป็นตัวเหวี่ยง” (รัก ถิ่น นามสมมติ, 2556)

ซึ่งทั้ง 3 ระดับนั้นต้องทำงานเชื่อมประสานกัน กล่าวคือระดับจังหวัดจะเป็นการมองใน ภาพรวมของจังหวัด ทีมประสานขบวนองค์กรชุมชนทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลและดูแลในแต่ละ พื้นที่ ที่ยังไม่มีคามเข้มแข็งพร้อมทั้งเป็นผู้ส่งสารที่สำคัญลงสู่พื้นที่ ทำหน้าที่เปรียบเสมือนพี่เลี้ยง ส่วนสุดท้ายในระดับตำบลเป็นระดับปฏิบัติการที่จะต้องดำเนินงานในพื้นที่กับประชาชน เพื่อสร้าง ความเข้าใจและสร้างแนวร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชนให้ได้มากที่สุด โดยได้รับการสนับสนุน และให้ ความช่วยเหลือจากขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญที่เป็นหน่วยงานระดับจังหวัด และการ ดำเนินงานของระดับตำบลนั้น ดำเนินงานภายใต้แนวคิดประชาธิปไตยชุมชน คือเน้นสร้างการมี ส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนให้ได้มากที่สุด เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมกัน และเป็นการพัฒนาสำนึก พลเมืองให้กับคนในพื้นที่ โดยสามารถสรุปโครงสร้างการดำเนินงานของของภาคประชาสังคมได้ ดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 โครงสร้างการดำเนินงานของภาคประชาสังคม

โดยกระบวนการในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการของภาคประชาสังคมจังหวัดอำนาจเจริญนั้น เครือข่ายประชาชนคนอำนาจเจริญได้กำหนดยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนอำนาจเจริญด้วยยุทธศาสตร์ที่เรียกว่า “ยุทธศาสตร์ 5 พลัง” (คณะทำงานสนับสนุนการขับเคลื่อนธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร, 2556: 28-29) อันประกอบด้วย

1) ยุทธศาสตร์พลังชุมชน เน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งแก่ชุมชนท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ทั้งในส่วนของการสร้างจิตสำนึกประชาชนและชุมชนในการจัดการตนเอง การพึ่งตนเอง การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตย การลุกขึ้นมาแสดงสิทธิชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นการทำงานร่วมกันกับสภาองค์กรชุมชนตำบล 63 พื้นที่

2) ยุทธศาสตร์พลังทางสังคม เน้นการประสานความร่วมมือกับภาคร่วมพัฒนา-สถานพลังและภาคีภายนอกหนุนเสริมการพัฒนาต่างๆ ทั้งหน่วยงานราชการ องค์กรอิสระ องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันต่างๆ เพื่อให้พลังสังคมเหล่านี้ช่วยหนุนเสริมพลังประชาชนและชุมชน

3) ยุทธศาสตร์พลังความรู้ เน้นการใช้ความรู้ในการขับเคลื่อนการทำงานพัฒนาในทุกระดับ เพื่อให้สามารถทำงานแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด ตามสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงและแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล โดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการและการจัดการความรู้

4) ยุทธศาสตร์พลังภูมิปัญญาท้องถิ่น เน้นการสร้างองค์ความรู้ท้องถิ่นและข้อมูลชุมชนมาสนับสนุนการขับเคลื่อนของเครือข่ายและการปฏิรูป ทำให้ชุมชนได้เรียนรู้และภูมิใจในภูมิปัญญาของตนเอง โดยความรู้ท้องถิ่นที่เกิดขึ้น จะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาพลังงานประชาชนและชุมชนต่อไป

5) ยุทธศาสตร์พลังสื่อ เน้นทั้งการสื่อสารสาธารณะ-สื่อท้องถิ่น เช่น วิทยุชุมชน หนังสือพิมพ์ เอกสารเผยแพร่ เวทีเสวนา ผ่านวิทยุ หอกระจายข่าว การบอกปากต่อปาก ขยายจากคนหนึ่งไปสู่อีกหลายๆคน เป็นต้น ทางเครือข่ายเน้นทั้งการสื่อสารภายในระดับชุมชน ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และจังหวัด ผ่านคณะกรรมการของเครือข่ายที่จะกระจายข่าวสารผ่านช่องทางต่างๆ ไปสู่ประชาชนในพื้นที่ให้ได้มากที่สุด เพื่อสร้างจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงสังคม นอกจากนี้ทางเครือข่ายยังให้ความสำคัญกับการสื่อสารภายนอก บอกเล่าเรื่องราวการขับเคลื่อนสังคมของเครือข่ายไปสู่สาธารณะและสังคมวงกว้าง

4.3.2 บทบาทของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

บทบาทของภาคประชาสังคมในพื้นที่นั้น ไม่ได้เป็นคนดำเนินงานในพื้นที่เองทั้งหมด แต่เป็นคนที่คอยให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน คอยกระตุ้น คนในพื้นที่ให้มีความตื่นตัว มุ่งมั่นนำทุกคนในพื้นที่ให้ดำเนินงานเอง ทำหน้าที่เปรียบเสมือนพี่เลี้ยงให้กับคนในพื้นที่เท่านั้น ซึ่งสามารถแบ่งบทบาทของภาคประชาสังคมออกเป็น 2 ระดับ คือ 1) ระดับจังหวัด และ 2) ระดับพื้นที่ โดย 1) ในระดับจังหวัดจะทำหน้าที่มองในภาพรวม ทั้งหมดของจังหวัด คอยให้ความช่วยเหลือพื้นที่ที่อ่อนแอหรืองานไม่ขับเคลื่อน เปิดเวทีพูดคุยแสวงหาทางออกร่วมกัน มีบทบาทในการยกระดับกระบวนการทำงานของภาคประชาสังคม ส่วน 2) ระดับพื้นที่นั้น เครื่องมือหลักคือสภาองค์กรชุมชน ซึ่งต้องทำงานร่วมกันกับประเด็นอื่นที่มีอยู่ในพื้นที่ มีบทบาทกระตุ้นคนในพื้นที่ให้เข้ามาร่วมและสร้างให้คนในพื้นที่เข้าใจในเป้าหมายของการขับเคลื่อนแนวคิด ทำให้คนในพื้นที่เห็นประโยชน์ของการเข้าร่วมกิจกรรมและสร้างสำนักพลเมืองให้คนในพื้นที่ พร้อมทั้งต้อง สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคน และองค์กรต่างๆในพื้นที่ด้วย เพราะหากเกิดความขัดแย้งขึ้นในพื้นที่ จะทำให้การดำเนินงานในพื้นที่นั้นหยุดชะงัก

“ในบางพื้นที่ยังมีการทำงานที่ไม่เชื่อมประสานกัน หันหน้าไปคนละทาง สวัสดิการก็ไปทางนี้ สภาก่อการชุมชนก็ไปทางนี้ ทำให้ภาพรวมตำบลนั้นงานไม่เดิน อันนี้ทีมระดับจังหวัดที่เป็นทีมประสานตำบลที่ดูแลตำบลนั้นก็ต้องเข้ามาให้ความช่วยเหลือ มาเปิดเวทีพูดคุยกัน หาทางออกปัญหาร่วมกัน” (สวัสดิการ นามสมมติ, 2556)

โดยบทบาทของภาคประชาสังคมในพื้นที่นั้นมีการทำงานร่วมกันมาอย่างยาวนานในอดีต คือ มีการทำงานที่ต่อยอดและเชื่อมร้อยกันมาตลอดเวลา ทำให้เกิดเนื้อหางานที่ต่อเนื่องกัน เช่นกรณีการทำงานของโครงการ SIF การทำแผนแม่บทชุมชนทั้งจังหวัด ต่อด้วยโครงการชีวิตสาธารณะ คนก็มีความสนใจมากขึ้น มีการพูดคุยกัน ทั้งคนในพื้นที่และภาคีเครือข่าย เกิดภาพของขบวนการทำงานที่ชัดเจนมากขึ้น

นอกจากนั้น ยังมีการสร้างฐานความเข้มแข็งให้ชุมชน มีการขยายงานจากพื้นที่รูปธรรมหนึ่งไปสู่อีกพื้นที่รูปธรรมหนึ่ง ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการขยายงานในพื้นที่นั้นคือ หน่วยงานในท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) เห็นรูปธรรมการทำงานของภาคประชาสังคมจึงเข้ามาสนับสนุนกระบวนการทำงาน ประกอบกับแกนนำ แนวร่วม ล้วนเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับทางสังคม เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ จึงเกิดการเชื่อมโยงงานกันเกิดขึ้น

อีกทั้งมีการจัดความสัมพันธ์กับหน่วยงานต่างๆ เพื่อ การขับเคลื่อนไปสู่การจัดการตนเอง ร่วมกับภาคีเครือข่ายนั้นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นต้องมีความประนีประนอมกัน พุดจากกันได้ มีบุคคลที่เหมาะสม

“เวลาเราลงไปในพื้นที่ชุมชน เราต้องทำตัวให้เล็กที่สุด อย่าไปครอบงำ ความคิดพี่น้องประชาชน รับฟังเขาให้มากที่สุด เป็นการให้ความสำคัญและทำให้เกิดความร่วมมือมากที่สุด” (องค์กร นามสมมติ, 2556)

เน้นมีบทบาทในการทำงานแบบเรียบง่าย เพราะการดำเนินงานขับเคลื่อนแนวคิดนี้ เราต้องอาศัยสรรพกำลังจากหลายๆภาคส่วนที่มาร่วมตัวกัน เป็นองค์กรที่ไม่มีโครงสร้างแข็งตัว ทำงานเหมือนญาติ พี่น้อง เหมือนครอบครัว ระบบเครือข่าย มีการกระจายงาน กระจายเงิน ที่ชัดเจน คนทำหน้าที่ประสานก็ประสานงานอย่างเดียว ไม่มีใครเป็นหัวหน้าใครที่ชัดเจน

4.3.3 ยุทธวิธีในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคม

ยุทธวิธีในการเคลื่อนไหว ถือเป็นเครื่องมือหรือกิจกรรมหนึ่ง ที่มีความสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลว ฉะนั้นการทำความเข้าใจยุทธวิธีในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองอำนาจเจริญจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยจากการวิจัยพบว่า ยุทธวิธีที่ภาคประชาสังคมอำนาจเจริญเลือกใช้ขึ้นเป็นยุทธวิธีตามช่องทางปกติ กล่าวคือ เป็นยุทธวิธีในการเคลื่อนไหวที่อยู่ในบรรทัดฐานของสังคมประชาธิปไตย ที่คนในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับได้ ได้แก่

การเปิดเวทีพูดคุย ทำประชาคมรับฟังความเห็น เป็นวิธีที่นิยมมากในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

“เป็นการทำความเข้าใจกับพี่น้องประชาชน เพื่อสร้างแนวร่วม เพื่อหาฉันทามติ ในการทำเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อย่างเช่นการร่างธรรมนูญประชาชน คนอำนาจเจริญก็ได้มีการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็น เพื่อรับฟังปัญหา และข้อเสนอแนะทางออกของปัญหา หลังจากนั้นก็มีการ นำไปเขียนเป็นธรรมนูญฯ แล้วนำกลับมาทำประชาคมกับพี่น้องประชาชนอีกครั้งเพื่อสอบถามว่ามีปัญหาแบบนี้จริงหรือไม่ และแนวทางแก้ไขเป็นไปตามที่ต้องการหรือไม่ เพื่อกำหนดเป็นกติการ่วมกันทั้งจังหวัด” (รัฐเดิยว นามสมมติ, 2556)

โดยในพื้นที่มองว่าหากสามารถสร้างแนวร่วม และทำความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ทั้งหมดแล้ว ทั้งการเมืองท้องถิ่น และภาครัฐในจังหวัดจะกลับมามีความสนใจในประเด็นที่เป็นข้อเรียกร้องของภาคประชาสังคมเอง

การใช้วิธีการเดินขบวนในการรณรงค์และแสดงสัญลักษณ์ให้สังคมรับรู้ ในวันประกาศธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ ซึ่งในวันนั้นมีประชาชนออกมาร่วมประกาศธรรมนูญฯ จำนวนมากกว่า 10,000 คน

“ในการออกมาประกาศธรรมนูญเป็นการแสดงให้เห็นให้สังคมได้รับรู้ แสดงพลังของคนอำนาจเจริญ และเป็นการทำความเข้าใจกับหน่วยงานภาครัฐ” (นายก นามสมมติ, 2556) “ในการออกมาประกาศธรรมนูญในวันนั้นทำให้เราได้รู้ถึงข้อเรียกร้องของภาคประชาชน และหোকการค้าเราก็กำลังพยายามที่จะเข้าหาภาคประชาชนมากยิ่งขึ้น” (การค้า นามสมมติ, 2556)

การสื่อสารทำความเข้าใจกับประชาชนโดยการใช้สื่อในการรณรงค์ โดยสื่อที่นิยมใช้คือ สื่อวิทยุ เนื่องจาก

“การที่ประชาชนฟังวิทยุที่เขาสามารถทำกิจกรรม ทำงานไปพร้อมกัน ด้วย ทำให้ประชาชนนิยมฟังข่าวสารผ่านทางวิทยุ ไม่ทำให้เขาเสียเวลาในการทำ มาหากิน” (สวัสดิการ นามสมมติ, 2556)

ซึ่งมีสถานีวิทยุ ของกรมประชาสัมพันธ์ อำนาจเจริญ (สวท.) สถานีวิทยุเสมพันธ์ สถานีวิทยุคำบลเปือย เป็นต้น โดยจะมีช่วงเวลาที่เปิดโอกาสให้องค์กรชุมชนเข้าไปดำเนินรายการ และมีการแลกเปลี่ยนกันในพื้นที่ซึ่งมีการโทรศัพท์เข้ามาในรายการเพื่อพูดคุย และรายงานสถานการณ์ขององค์กรชุมชนในแต่ละพื้นที่ นอกจากนั้น ยังมีสื่ออีกประเภทที่นิยมใช้คือหมอลำ โดยได้มีการเขียนเนื้อหา แนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง แล้วทำเป็นสื่อหมอลำ ซึ่งเกิดขึ้นในพื้นที่คำบลเปือย สื่อที่ใช้เป็นอันดับสุดท้ายคือเอกสารสิ่งพิมพ์

“เพราะเนื่องจากการเข้าถึงของประชาชนที่หากเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ถ้าจะอ่าน ต้องสละเวลาในการประกอบอาชีพ พร้อมทั้งในการจัดพิมพ์ต้องมีค่าใช้จ่าย” (ชาติ ดี นามสมมติ, 2556)

การประสานความร่วมมือกับภาครัฐ เป็นการสร้างแนวร่วมเพื่อทำความเข้าใจและปรับทัศนคติของข้าราชการต่อแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองว่าไม่ได้มีการเมืองแอบแฝง พร้อมทั้งเป็นการปรับบทบาทการทำงานของภาคประชาสังคมที่ในอดีตภาคประชาสังคมหรือภาคประชาชนจะเป็นคู่แข่งกับภาครัฐ แต่ในการขับเคลื่อนนี้ เป็นการหันมาร่วมมือกันภาครัฐ เนื่องจาก

“การร่วมมือกับภาครัฐนั้นเป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ภาคประชาชนเราก็เป็นการทำงานช่วยภาครัฐ ทำให้เขามีงานน้อยลง เราก็มีงบประมาณในการดำเนินงาน ขับเคลื่อนประเด็นที่เราต้องการ มันเป็นการสมประโยชน์ซึ่งกันและกัน” (ขบวน นามสมมติ, 2556)

ซึ่งหน่วยงานภาครัฐที่ภาคประชาสังคมเหล่านี้ขอความร่วมมือคือ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัด (พมจ.) โดยสนับสนุนในเรื่องสวัสดิการ และ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในพื้นที่ ส่วนใหญ่ให้การสนับสนุนในเรื่องของสถานที่จัดการประชุม อาหาร และค่าเดินทางในการประชุม นอกจากนั้นยังร่วมมือกับภาครัฐอีกหน่วยงานหนึ่งคือมหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตอำนาจเจริญ ในการใช้สถานที่เป็นที่ประชุม ทำสำนักงานศูนย์ประสานงานขบวนองค์กรชุมชน และยังร่วมมือทำโครงการวิจัยพันธกรรมพืชในพื้นที่อีกด้วย

การติดต่ออย่างเป็นทางการกับภาครัฐ ในเรื่องนี้เป็น การติดต่อส่งเอกสารประชาสัมพันธ์ และขอความอนุเคราะห์ เช่น หนังสือประชาสัมพันธ์การจัดงานต่างๆ โดยจะส่งไปตามที่ว่าการอำเภอ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ทำการผู้ใหญ่บ้าน และหน่วยงานราชการอื่นๆ เป็นต้น ในการเลือกใช้ยุทธวิธีต่างๆนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์บริบทแวดล้อม พร้อมทั้งความจำเป็นและความเร่งด่วนของเรื่องนั้นๆซึ่งมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ดังตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.3 แสดงยุทธวิธีที่ใช้ในการขับเคลื่อนจำแนกตามปัจจัย

ยุทธวิธี	ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
การเปิดเวทีพูดคุย ทำประชาคมรับฟังความเห็น	/	/	/	/	/	/	/	/	/
วิธีการเดินขบวนในการรณรงค์และแสดงสัญลักษณ์	/		/				/		
การใช้สื่อในการรณรงค์	/		/	/	/		/	/	
การประสานความร่วมมือกับภาครัฐ	/	/	/	/	/	/		/	
การติดต่ออย่างเป็นทางการกับภาครัฐ	/	/		/		/	/		

หมายเหตุ: 1 หมายถึง ปัจจัยเรื่องจิตสำนึกร่วมหรือสำนึกพลเมือง 2 ปัจจัยเรื่องการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก 3 หมายถึง ปัจจัยด้านการมีเครือข่ายในพื้นที่ 4 หมายถึง ปัจจัยด้านโครงสร้างและกระบวนการบริหารงานภาครัฐ 5 หมายถึง ปัจจัยเรื่องภาวะเศรษฐกิจและสภาพสังคม 6 หมายถึง ปัจจัยด้านความร่วมมือหรือทัศนคติของผู้นำท้องถิ่น 7 หมายถึง ปัจจัยเรื่องโครงสร้างโอกาสทางการเมือง 8 หมายถึง ปัจจัยเรื่องผลประโยชน์ร่วม 9 หมายถึง ปัจจัยเรื่องบริบททางประวัติศาสตร์

4.4 ผลกระทบของการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคมต่อการ บริหารงานภาครัฐ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลพบว่า การขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคม ในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญโดยการใช้ “ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ” เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนและดำเนินกิจกรรม อันส่งผลกระทบต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่ ทั้งเพิ่มการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในพื้นที่มากขึ้น การที่ภาคประชาสังคมกับภาครัฐร่วมมือกันในการจัดกิจกรรมหรือร่วมกำหนดนโยบาย มีมากขึ้น ทั้งนี้ การส่งผลกระทบต่อหน่วยงานภาครัฐมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับ ความสอดคล้องของภารกิจของหน่วยงานภาครัฐและแนวทางการขับเคลื่อนจังหวัดจัดการตนเองตาม ธรรมนูญฯ ซึ่งสามารถแบ่งระดับของผลกระทบต่อหน่วยงานภาครัฐตามภารกิจออกเป็น 3 ระดับ โดยใช้เกณฑ์ตามผลการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1.1 หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบมาก

ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริม สวัสดิการ หรือดูแลเกี่ยวกับสุขภาพ เนื่องจากสอดคล้องกับธรรมนูญฯในเรื่องของการสร้างสุขภาวะที่ดี และการพึ่งตนเองของประชาชนด้านสวัสดิการ หน่วยงานเหล่านี้ได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดฯ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดฯ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลว่า

“เป็นเรื่องที่ดีที่ประชาชนลุกขึ้นมารวมตัวกัน พุดในเรื่องการจัดการตนเอง การพึ่งตนเอง การดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานรัฐอย่างเราก็ทำงานง่ายขึ้น เพราะทำให้เกิดแกนนำภาคประชาชนที่สามารถทำงานร่วมกับหน่วยงานภาครัฐได้เป็นอย่างดี เช่นเรื่องการจัดสวัสดิการวันสบาย การลดละเลิกอบายมุข การทำโครงการงานบุญปลอดเหล้า โดยหน่วยงานเราเป็นผู้สนับสนุนและเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นคนเข้ามามีส่วนร่วมและตัดสินใจในเรื่องต่างโดยอาศัยกลไกการทำงานที่ครอบคลุมทั้งจังหวัด” (สงเคราะห์ นามสมมติ, 2557)

จะเห็นได้ว่าหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวข้องกับการส่งเสริม เช่น พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเป็นผู้ให้การสนับสนุนและให้โอกาสให้ภาคประชาสังคมตัดสินใจเพราะ

หน่วยงานยังต้องอาศัยกลุ่มคนเหล่านี้ในการขับเคลื่อนภารกิจของหน่วยงานในพื้นที่อีกด้วย สอดคล้องกับ แจ๊งแรง นามสมมติ กล่าวว่า

“การที่ประชาชนสามารถรวมตัวกันได้นั้นสามารถทำให้เข้าถึงในระดับพื้นที่อย่างทั่วถึง หน่วยงานของเราทำงานด้านสาธารณสุข ต้องเข้าถึงเพราะเรามีทั้งนโยบายด้านการรักษาและการป้องกัน หากประชาชนสามารถรวมกลุ่มกันได้ อย่างเข้มแข็ง และเขามีแนวคิดที่จะดูแลตนเองด้านสุขภาพเช่นนี้ นับเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี ที่จะทำให้งานของเราสามารถขับเคลื่อนในพื้นที่ได้ดียิ่งขึ้น การดำเนินตามนโยบาย มีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้มากขึ้น” (แจ๊งแรง นามสมมติ, 2557)

การที่ภาคประชาสังคมมีความเข้มแข็งหน่วยงานภาครัฐก็สามารถขับเคลื่อนภารกิจได้ง่ายมากขึ้น สามารถดำเนินกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของตนเองและสามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมไปถึงสามารถแบ่งเบาภาระของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ได้อีกด้วย สอดคล้องกับคำกล่าวของ ใจกว้าง นามสมมติ ว่า

“การที่ประชาชนลุกขึ้นมารวมตัวโดยการประกาศธรรมนูญประชาชน นี้ มีผลดี มากกว่าผลเสีย เช่นในเขตพื้นที่ตำบลนี้ เรามีการจัดทำกองทุนออมวันละบาทเพื่อจัดสวัสดิการให้คนในพื้นที่อย่างเข้มแข็ง สามารถแบ่งเบาภาระของท้องถิ่นในเรื่องการจัดบริการด้านสวัสดิการได้มาก ท้องถิ่นทำงานได้ง่ายมากขึ้น เนื่องจากมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง ถึงแม้เขาจะยังเริ่มต้นมาไม่นานแต่ก็ถือว่า เป็นจุดเริ่มต้นที่ดี” (ใจกว้าง นามสมมติ , 2557)

จากคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าหากภารกิจของหน่วยงานภาครัฐมีความสอดคล้องกันมีผลให้เกิดการส่งเสริมการทำงานระหว่างกันของภาครัฐและภาคประชาสังคม ทำให้การดำเนินกิจกรรมของภาครัฐมีประสิทธิภาพ สนองตอบความต้องการของประชาชนมากขึ้น อีกทั้งการเปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมและเข้ามามีส่วนตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ นั้นถือเป็นการตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมของหน่วยงานภาครัฐให้มีความโปร่งใส และมีความรับผิดชอบสนองตอบต่อความต้องการของประชาชนมากขึ้น

นอกจากนี้ภาคประชาสังคมยังได้รับโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นการกำหนดแนวทางในการพัฒนาและการสนับสนุนงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการบูรณาการจากแผนชุมชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยเป็นการรวบรวมความต้องการของประชาชนในพื้นที่ที่มีการทำแผนชุมชนที่เป็นแนวทางการพัฒนาหมู่บ้าน ได้หยิบยกเอากิจกรรมที่ชาวบ้านกำหนดไว้มาสนับสนุนงบประมาณ อันเป็นแนวทางการกำหนดนโยบายจากล่าง ขึ้นสู่บน ที่สามารถตอบสนองและแก้ไขปัญหาของประชาชนได้ ดังคำกล่าวของผู้บริหารท้องถิ่นแห่งหนึ่งว่า

“ทางเรายังได้เริ่มที่จะบูรณาการแผนชุมชนกับแผนพัฒนาของเราให้เข้ากันเพื่อตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาให้พี่น้องประชาชน จากการเริ่มต้นมาถือว่าส่งผลดีมากเพราะเวลาเราทำแผนฯเราแค่เอาแผนชุมชนของแต่ละหมู่บ้านซึ่งเกิดจากความต้องการของแต่ละหมู่บ้าน มารวมกัน แล้วจึงลงไปทำการประชามร่วมกับชาวบ้าน โดยกลุ่มหลักที่พาชาวบ้านทำ คือกลุ่มสภาองค์กรชุมชนระดับตำบล ทำให้การแก้ไขปัญหาให้พี่น้องประชาชนได้ตรงจุด การดำเนินกิจกรรมเราก็ไปตามแผน ไม่ค่อยมีเรื่องร้องเรียน” (โคเคน นามสมมติ, 2557)

นอกจากนี้ผู้บริหารท้องถิ่นบางคนยังคำนึงถึงศักยภาพ และพลังของคนในชุมชนเพิ่มมากขึ้น มีการเปิดโอกาสให้มีการเข้าถึงข้อมูลของท้องถิ่นมากขึ้นสอดคล้องกับ ความเห็นของ เก่งกาจ นามสมมติ ว่า

“ประชาชนในพื้นที่เริ่มรวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นก้อนอย่างชัดเจนมากขึ้น ดูพวกเขามีพลัง นับเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงมากกว่าอดีตในพื้นที่เรา เวลาเราจะทำอะไรทุกวันนี้ต้องฟังเขามากขึ้น เพราะเขามีเครือข่ายเข้มแข็ง ถ้าเรามีงบประมาณ เราก็พยายามเอางบไปสนับสนุนเขา ทางเราก็ยังมีการจ่ายเงินสมทบ การจัดสวัสดิการชุมชนออมบุญวันละบาทด้วย เวลาประชุมแผนพัฒนาเราก็เชิญแกนนำในระดับพื้นที่มาตรวจสอบข้อมูลที่เรารวจากประชามแล้วแปลงเป็นแผนว่าตรงตามที่ลงไปประชามหรือเปล่า” (เก่งกาจ นามสมมติ, 2557)

จากข้อมูลข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าภาคประชาสังคมในพื้นที่เริ่มเข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือร่วมตัดสินใจใน ในระดับนโยบายมากขึ้น ผู้นำท้องถิ่นให้ความสนใจมากขึ้น

อันจะนำมาซึ่งนโยบายและโครงการที่ตอบสนองความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหของประชาชนได้ตรงจุดมากขึ้นและอาจนำมาสู่การบริหารงานท้องถิ่นที่มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม และสนองตอบความต้องการของประชาชนอีกด้วย

4.4.2 หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบข้าง

จากการรวบรวมข้อมูลส่วนใหญ่ เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจที่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคมบ้าง แต่การขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมยังไม่สามารถยกระดับให้เข้าไปมีบทบาทเท่าที่ควร และเกิดการร่วมมือกันบ้าง เป็นครั้งคราว เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัดฯ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดฯ ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้จะมองว่าการรวมตัวกันของประชาชนในพื้นที่เป็นสิ่งที่ดีแต่เนื่องด้วยภารกิจของหน่วยงานของเขาทำให้เขาได้รับผลกระทบจากการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมบ้างเป็นบางครั้ง ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลว่า

“เป็นแนวคิดที่ดี ที่ประชาชนลุกขึ้นมาดูแลแก้ไขปัญหของตนเอง แต่ยังต้องมีการปรับเข้าหากันบ้างระหว่างภาคประชาชน และหน่วยงานของรัฐที่ยังมีปัญหา เช่น เรื่องกฎระเบียบ แต่เราก็พยายามทำในส่วนที่สามารถทำได้ เช่น อาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เราก็ต้องอาศัยเครือข่ายของภาคประชาชน เหล่านี้ในพื้นที่ในการทำงาน เป็นต้น หน่วยงานของเราก็ไม่ค่อยได้รับผลหรือมีความสัมพันธ์กับภาคประชาชนเท่าใดนัก เนื่องจากภาระหน้าที่ของเราไม่ค่อยได้พึ่งภาคประชาชนด้วย” (อุดม นามสมมติ, 2557)

นอกจากนั้น หน่วยงานภาครัฐยังเปิดโอกาสภาคประชาสังคมเข้ามาจัดกิจกรรม โดยเป็นฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ เปิดโอกาสให้ใช้เป็นช่องทางในการติดต่อสื่อสาร สอดคล้องกับคำกล่าวของ กังวาน นามสมมติ ว่า

“ถือเป็นแนวคิดที่ดี ทำให้มีคน มีเครือข่ายในพื้นที่มากขึ้น สามารถเข้าถึงข่าวสารอย่างรวดเร็ว และเราได้เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมใช้พื้นที่สื่อวิทยุ มาจัดรายการวิทยุ เรามีการทำเครือข่ายอาสาสมัครประชาสัมพันธ์ในแต่ละพื้นที่ ก็ได้คนเหล่านี้แหละมาเป็นคนร่วมกิจกรรม ตั้งแต่ขับเคลื่อนธรรมนูญมาถือว่ามีผลเปลี่ยนแปลงดีกว่าอดีตพอสมควร แต่ภาคประชาชนยังมีจุดอ่อนในเรื่องของการที่

ทำกิจกรรมบางกิจกรรมไม่ต่อเนื่อง อาจเนื่องด้วยงบประมาณหรืออะไรไม่ทราบ และถือว่าทำให้หน่วยงานของรัฐทำงานง่าย แต่ก็ยังต้องให้หน่วยงานรัฐเป็นหลัก เหมือนเดิม ภาคประชาชนมาร่วมเท่านั้น” (กังวาน นามสมมติ, 2557)

อย่างไรก็ตาม หน่วยงานภาครัฐที่เข้าใจในแนวคิดของภาคประชาสังคมก็จะเปิดโอกาสให้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่นกำหนดยุทธศาสตร์ระดับจังหวัดเป็นต้น และบางครั้งหน่วยงานภาครัฐกับภาคประชาสังคมยังไม่สามารถปรับบทบาทเข้าหากันได้เนื่องจากติดปัญหาเรื่องกฎระเบียบของหน่วยงานราชการ สอดคล้องกับความเห็นของนายพ่อเมือง นามสมมติ ว่า

“เป็นสิ่งที่ดี มุ่งที่ต้องการแก้ไขปัญหาคือความเดือดร้อน เช่นธรรมนูญส่วนราชการยังไม่ค่อยเข้าใจในเนื้อหาเท่าที่ควร มีบางหน่วยงานเท่านั้นที่เข้าใจ ซึ่งหากทำได้ตามธรรมนูญที่ถือเป็นหลักปฏิบัติ นับว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่ตอนนี้ถือว่าเป็นช่วงวิวัฒนาการทางสังคม เป็น ซึ่งภาครัฐจุดเริ่มต้น จุดเปลี่ยน ต้องหันมาให้ความสนใจมากขึ้น ในการทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ภาครัฐต้องส่งเสริม ในพื้นที่เรานี้ก็พยายามรับฟังประชาชน และเปิดโอกาสให้พวกเขาเสนอความเห็น มีส่วนร่วมในการกำหนดยุทธศาสตร์จังหวัดมากขึ้น แต่ก็เพิ่งเริ่มทำ” (พ่อเมือง นามสมมติ, 2557) นอกจากนี้ “ต้องปรับบทบาทของหน่วยงานทั้งของภาครัฐ และภาคประชาสังคม เพราะภาครัฐจะทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมบางเรื่องติดกฎระเบียบ และภาคประชาสังคมบางครั้งก็ไม่สนใจก็ระเบียบมองว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก จึงต้องปรับเข้าหากันจะทำให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น” (เจียวจี นามสมมติ, 2557)

จากความเห็นของผู้ให้ข้อมูลข้างต้น จะเห็นได้ว่า หน่วยงานที่มีภารกิจที่ไม่ต้องพึ่งภาคประชาชนนั้น ไม่ค่อยได้รับผลกระทบจากการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง เพียงแต่ส่วนใหญ่เห็นด้วยและมองว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี แต่ต้องมีการปรับบทบาทเข้าหากันระหว่างภาครัฐ และภาคประชาสังคมในพื้นที่

4.4.3 หน่วยงานที่ไม่ได้รับผลกระทบ

พบว่า หน่วยงานส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจที่ไม่เกี่ยวข้องกับเนื้อหางานเลย หรือเกี่ยวข้องแต่ก็เกี่ยวข้องน้อยและการเชื่อมประสานยังไม่เกิดขึ้น เช่น สำนักงานจังหวัด สำนักปลัดจังหวัด สำนักงานที่ดินจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ เป็นหน่วยงานที่

ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาภาคประชาสังคม หรือบางหน่วยงานก็เป็นหน่วยงานที่มีหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ ฉะนั้นการจะบรรลุภารกิจของหน่วยงานตนจึงไม่ต้องอาศัยภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อน กิจกรรมแต่หน่วยงานเหล่านี้มองว่าการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมเป็นแนวคิดที่ดี แต่ต้องมีการกระจายข้อมูลแนวคิดมากขึ้น ดังคำกล่าวของผู้ให้ข้อมูลว่า

“โดยหลักการดี แต่การปฏิบัติยังขาดการประชาสัมพันธ์ หน่วยงานราชการยังไม่เข้าใจแนวทางการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคมเท่าที่ควร การทำงานยังเฉพาะกลุ่ม เป็นกลุ่มคนบางกลุ่มเท่านั้น ซึ่งการเข้าถึงหน่วยงานภาครัฐส่วนหนึ่งมาจากความสัมพันธ์ส่วนตัวของแกนนำภาคประชาสังคม เป็นสิ่งที่ดี เช่นในเรื่องการทำแผนจังหวัด การได้รับข้อมูลจากภาคประชาสังคม แต่ยังไม่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมมากนัก จะต้องพัฒนาให้มีความเข้มแข็งมากกว่านี้ หน่วยงานภาครัฐจึงจะให้ความสนใจมากขึ้นและข้าราชการต้องยอมรับ และรับฟังภาคประชาสังคมมากกว่านี้ ซึ่งถ้าทำได้ จะช่วยแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันได้อีกด้วย” (รักเกียรติ นาสम्मติ, 2557)

อีกทั้งความรู้ความเข้าใจต่อข้อมูล หรือบทบาทของภาคประชาสังคมก็มีผลต่อการร่วมมือหรือไม่ร่วมมือ

“การกระจายข้อมูลยังไม่ทั่วถึง และหน่วยงานของเราเป็นหน่วยงานที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับผลประโยชน์ เป็นสินทรัพย์ ที่เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ฉะนั้นช่องทางการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนน้อยอย่างมากก็เรื่องการไต่ถามข้อพิพาทซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่สำเร็จเท่าที่ควร” (ปิณเณน นามสมมติ, 2557)

รวมไปถึงภารกิจของหน่วยงานที่มีลักษณะเฉพาะ ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมร่วมกับภาคประชาสังคมได้สอดคล้องกับ ศักดิ์ศรี นามสมมติ ว่า

“ขึ้นอยู่กับภาระงานของแต่ละหน่วยงานว่าจะเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนเหล่านี้ อย่างไร หน่วยงานไหนมีภาระงานที่ตรงกับความต้องการของเขาก็เริ่มร่วมมือกันก่อน ส่วนหน่วยงานที่ยังไม่ตรง หรือตรงน้อย ก็อาจจะเริ่มทีหลัง แต่ก็ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี” (ศักดิ์ศรี นามสมมติ, 2557) นอกจากนี้ “ภาคประชาชนเองบางส่วนเขาก็ไม่สนใจหน่วยงานรัฐเลย เขามองว่าเขาสามารถดำเนินกิจกรรมของเขาได้เขา

ก็ทำไป ซึ่งมันก็มีผลทำให้ทำได้ไม่ต่อเนื่องเพราะไม่มีงบประมาณ ซึ่งต้องมีการจูนกันมากกว่านี้ โดยให้ภาคประชาชนร่วมกับภาครัฐ แล้วเดินไปด้วยกัน เพราะตอนนี้ยังไม่เข้มแข็งพอ ทำร่วมกับหน่วยงานภาครัฐสร้างความเข้มแข็งให้ภาคประชาชนไปพร้อมกันด้วย เพราะตอนนี้ยังไม่ค่อยเข้าใจในเนื้อหาของธรรมนูญ เพียงแต่เคยได้ยินชื่อนั้น” (กลไก นามสมมติ, 2557)

ซึ่งหน่วยงานที่ไม่ได้รับผลกระทบนี้ส่วนใหญ่ ยังขาดความเข้าใจในเนื้อหาการขับเคลื่อนธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ และแนวทางการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคม ไม่สอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงาน รวมไปถึงยังขาดการปรับบทบาทเข้าหากันระหว่างภาครัฐ และภาคประชาสังคม โดยเฉพาะเรื่องกฎระเบียบ แต่ความเห็นส่วนใหญ่มองว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี ที่จะต้องวิวัฒนาการต่อไปในอนาคต

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษาเรื่องภาคประชาสังคมกับการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย 4 ประการ ได้แก่ ประการแรก เพื่ออธิบายพัฒนาการและลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ประการที่สอง เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ปัจจัยที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ประการที่สาม เพื่ออธิบายและวิเคราะห์กระบวนการในการขับเคลื่อนและบทบาทของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนประเด็นแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง และประการสุดท้าย เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ผลกระทบการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอในบทนี้ ออกเป็น 4 ส่วนดังต่อไปนี้ คือ

- 5.1 สรุปผลการศึกษา
- 5.2 อภิปรายผลการศึกษา
- 5.3 ข้อเสนอแนะ
- 5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.1 สรุปผลการศึกษา

สรุปผลการศึกษาเรื่อง ภาคประชาสังคมกับการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองสามารถสรุปได้ดังประเด็นต่อไปนี้

5.1.1 พัฒนาการและลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

โดยสรุปพัฒนาการของภาคประชาสังคมสามารถแบ่งออกเป็น 8 ช่วงเวลาโดยเกณฑ์บริบทแวดล้อมและเนื้อหากิจกรรมของกลุ่มภาคประชาสังคม ประกอบด้วย ช่วงที่ 1 ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองและกึ่งประชาธิปไตย (2516-2522) ช่วงที่ 2 เริ่มก่อตัวใหม่ของภาคประชาสังคม (2523-2538) ช่วงที่ 3 เริ่มทำงานเชื่อมโยงกับองค์กรภายนอก (2539 – 2543 ช่วงที่ 4 เริ่ม

กำหนดรูปแบบการทำงานและกำหนดยุทธศาสตร์การดำเนินงานพัฒนาชุมชน (2544-2546) ช่วงที่ 5 การเชื่อมโยงและพัฒนากลไกการทำงานในระดับจังหวัดและในระดับพื้นที่ (2547-2549) ช่วงที่ 6 การปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างการดำเนินงานภายในจังหวัดและก่อเกิดสภาองค์กรชุมชนในพื้นที่ (2550-2552) ช่วงที่ 7 การทบทวนบทบาทของภาคประชาสังคมและการรับเอาแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง (2553-2554) ช่วงที่ 8 การมุ่งหน้าขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองและนำธรรมนูญประชาชนไปสู่การปฏิบัติ (2555-ปัจจุบัน) ส่วนที่ 2 ลักษณะของภาคประชาสังคม

นอกจากนั้น ลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง อำนาจเจริญ มี 2 ลักษณะ คือกลุ่มประชาสังคมที่มีสถานะทางกฎหมายชัดเจน คือมีกฎหมายรองรับ ทั้งที่มีการจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล และกลุ่มประชาสังคมที่มีสถานะทางกฎหมายไม่ชัดเจน ส่วนใหญ่เป็นองค์กรชาวบ้าน เน้นความเป็นอิสระ มีการรวมตัวอย่างหลวมๆ มีเป้าหมายร่วมกัน

5.1.2 ปัจจัยที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

สรุปผลการศึกษาพบว่าปัจจัยทั้งหมด 9 ปัจจัย ที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ซึ่งผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มปัจจัย คือ กลุ่มปัจจัยหลัก ประกอบด้วย 1) ปัจจัยเรื่องจิตสำนึกร่วมหรือสำนึกพลเมือง 2) ปัจจัยเรื่องการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก 3) ปัจจัยด้านการมีเครือข่ายในพื้นที่ 4) ปัจจัยด้านโครงสร้างและกระบวนการบริหารงานภาครัฐ 5) ปัจจัยเรื่องภาวะเศรษฐกิจและสภาพสังคม กลุ่มปัจจัยสนับสนุน ประกอบด้วย 1) ปัจจัยด้านความร่วมมือหรือทัศนคติของผู้นำท้องถิ่น 2) ปัจจัยเรื่องโครงสร้างโอกาสทางการเมือง 3) ปัจจัยเรื่องผลประโยชน์ร่วม และ 4) ปัจจัยเรื่องบริบททางประวัติศาสตร์

5.1.3 กระบวนการในการขับเคลื่อน บทบาท และยุทธวิธีของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

กระบวนการในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1) โครงสร้างการทำงานระดับจังหวัด 2) โครงสร้างการดำเนินงานของทีมประสานขบวนองค์กรชุมชน 3) โครงสร้างการทำงานในระดับพื้นที่ตำบล ซึ่งกลไกหลักที่ใช้ในระดับนี้ คือ สภาองค์กรชุมชนระดับตำบล ที่มีทั้ง 63 พื้นที่ รวมไปถึง พื้นที่รูปธรรมอื่นๆ ทำหน้าที่เหมือนระดับปฏิบัติการ ทั้ง 3 ระดับจะทำงานสอดคล้องประสานกันเพื่อเป็นขบวนการทำงานให้มีรูปธรรม และมีการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ และไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการ

ตนเองนั้นเครือข่ายภาคประชาสังคมได้กำหนดยุทธศาสตร์ที่เรียกว่า ยุทธศาสตร์ 5 พลัง เพื่อเป็นแนวทางดำเนินกิจกรรม เป็นกรอบหลัก ประกอบด้วย ยุทธศาสตร์พลังชุมชน ยุทธศาสตร์พลังทางสังคม ยุทธศาสตร์พลังความรู้ ยุทธศาสตร์พลังภูมิปัญญาท้องถิ่น และสุดท้าย ยุทธศาสตร์พลังสื่อ

ส่วนบทบาทของภาคประชาสังคมในพื้นที่ ทำหน้าที่เสมือนคนคอยกระตุ้น คอยให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนให้เกิดการตื่นตัวมุ่งให้เกิดการขับเคลื่อนโดยคนในพื้นที่เองเป็นหลัก อาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว ที่มีเครือข่าย และความสัมพันธ์กันมาอย่างยาวนาน เน้นสร้างภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ทำงานเน้นการประนีประนอมมากที่สุด ยืดความเรียบง่าย เพราะต้องอาศัยสรรพกำลังในหลายๆภาคส่วนที่มาร่วมตัวกัน ใช้โครงสร้างแบบหลวมๆในการทำงาน อยู่ร่วมกันเหมือนญาติ พี่น้องกัน เหมือนครอบครัว เน้นความโปร่งใสเป็นหลัก กระจายงบประมาณชัดเจน ไม่มีใครเป็นหัวหน้าชัดเจน ใช้งานและพื้นที่เป็นที่ตั้ง และพยายามขยายผลพื้นที่รูปธรรมและพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งให้มากขึ้น

นอกจากนั้น ผู้วิจัยพบว่า ยุทธวิธีที่ภาคประชาสังคมอำนาจเจริญเลือกใช้นั้นเป็นยุทธวิธีตามช่องทางปกติ (Conventional Chanel) กล่าวคือ เป็นยุทธวิธีการเคลื่อนไหวที่อยู่ในบรรทัดฐานของสังคมประชาธิปไตย ที่คนในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับได้ ได้แก่ การเปิดเวทีพูดคุย ทำประชาคมรับฟังความเห็น, การใช้วิธีการเดินขบวนในการรณรงค์และแสดงสัญลักษณ์, การสื่อสารทำความเข้าใจกับประชาชนโดยการใช้สื่อในการรณรงค์ การประสานความร่วมมือกับภาครัฐ การติดต่ออย่างเป็นทางการกับภาครัฐ ซึ่งการเลือกใช้ยุทธวิธีต่างๆ นั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์บริบทแวดล้อม

5.1.4 ผลกระทบการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคมต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่

สรุปผลการศึกษาพบว่าผลกระทบต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่ สามารถแบ่งได้ 3 ระดับ ได้แก่ 1) หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบมาก ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของภาคประชาสังคม เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดฯ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดฯ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบบ้าง ส่วนใหญ่ เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจที่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคมบ้าง แต่การขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมยังไม่สามารถยกระดับให้เข้าไปมีบทบาทเท่าที่ควร และเกิดการร่วมมือกันบ้าง เป็นครั้งคราว เช่น สำนักงานเกษตรจังหวัดฯ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด อันเกิดจากความที่มีแนวทางการดำเนินกิจกรรม ไม่ตรงกันนัก อีกทั้ง การเชื่อมโยงงานกันจึงยังไม่เกิดขึ้น อาจด้วยเรื่องกฎระเบียบ หรือการเชื่อมประสานกันยังไม่เกิดขึ้นในพื้นที่ 3) หน่วยงานที่ไม่ได้รับ

ผลกระทบ หน่วยงานส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจที่ไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของภาคประชาสังคมเลย หรือเกี่ยวข้องแต่ก็เกี่ยวข้องน้อยและการเชื่อมประสานยังไม่เกิดขึ้น เช่น สำนักงานจังหวัด สำนักงานปลัดจังหวัด สำนักงานที่ดินจังหวัด สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด หน่วยงานเหล่านี้เป็นหน่วยงานที่ทำงานระดับ นโยบาย หรือบางส่วนทำงานเฉพาะเรื่อง และ ยังขาดการเชื่อมประสานอยู่บ้าง ภารกิจไม่สอดคล้องกันบ้าง จึงไม่เกิดความร่วมมือกันและไม่ได้รับผลกระทบจากการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคม

5.2 อภิปรายผลการศึกษา

พัฒนาการของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองจะเห็นได้ว่า ภาคประชาสังคมมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ตั้งแต่เริ่มต้นที่มีการรวมตัวและเป็นองค์กรที่ต่อต้านภาครัฐ และเริ่มพัฒนาการปรับเปลี่ยนบทบาทมาเรื่อยๆ เริ่มมีประเด็นงานที่ชัดเจน จนท้ายที่สุดมีการใช้พื้นที่เป็นที่ตั้งในการดำเนินกิจกรรม และนำมาสู่การมีการรวมตัวและมีโครงสร้างการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายในระดับจังหวัดที่ชัดเจน มีการร่วมมือกับภาครัฐมากขึ้น เนื่องจากเห็นว่าการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐจะส่งผลดีต่อการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคม ซึ่งถือว่าเป็นแนวโน้มที่ดีที่เกิดขึ้นในสังคมเพราะเป็นการก่อกำเนิดมาจากระดับล่างแล้วพัฒนายกระดับขยายวงกว้างออกไปสู่ระดับที่ใหญ่ขึ้น อันนำมาซึ่งรากฐานการพัฒนาาระบบประชาธิปไตย และนำมาสู่การปกครองท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็ง และประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

นอกจากนั้น ในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้น มี 2 ลักษณะ คือ การรวมตัวโดยมีสถานะทางกฎหมายชัดเจน และการรวมตัวโดยมีสถานะทางกฎหมายไม่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับการแบ่งลักษณะกลุ่มตามแนวคิดของ สมคิด เลิศไพฑูรย์ที่ แบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ รูปแบบแรก เป็นการรวมตัวโดยมีสถานะทางกฎหมายที่ชัดเจน รูปแบบที่สอง เป็นการรวมตัวโดยมีสถานะทางกฎหมายที่ไม่ชัดเจน อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบรูปแบบของภาคประชาสังคมที่ไม่ได้มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่มี 2 รูปแบบในองค์กรเดียว คือเลือกใช้จุดเด่นของลักษณะองค์กรทั้ง 2 รูปแบบเพื่อสร้างความคล่องตัวในการดำเนินกิจกรรม เช่น หากติดต่อ ประสานงาน หรือรับการสนับสนุนใช้ลักษณะองค์กรแบบมีสถานะทางกฎหมาย แต่หากดำเนินกิจกรรมที่ต้องการความรวดเร็ว หรือมีความเป็นอิสระ ก็ใช้สถานะที่ไม่มีกฎหมายไม่ชัดเจน เพราะเนื่องจากโครงสร้างสังคมทุกวันนี้มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น การดำเนินกรรรมใดๆต้องมีความหลากหลาย และกระบวนการเรียนรู้ของภาคประชาสังคมทำให้ได้รับบทเรียนว่าการร่วมมือกับ

หน่วยงานภาครัฐ หรือเป็นพันธมิตรกับหน่วยงานภาครัฐย่อมส่งผลดี ต่อภาคประชาสังคมเองเพราะ หน่วยงานภาครัฐ เป็นแหล่งที่มีทรัพยากร มีกำลังคน

อีกทั้ง ปัจจัยที่ทำให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัด จัดการตนเอง พบว่า สอดคล้องกับกรอบวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และงานศึกษาก่อนหน้านี้ พบว่ามี 5 ปัจจัย ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยเรื่องจิตสำนึกร่วม หรือสำนึกพลเมือง ปัจจัยด้าน โครงสร้างและกระบวนการบริหารงานภาครัฐ ปัจจัยเรื่องภาวะเศรษฐกิจและสภาพสังคม ปัจจัย เรื่องโครงสร้างโอกาสทางการเมือง ปัจจัยเรื่องผลประโยชน์ร่วม

นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่เพิ่มเติมซึ่งค้นพบจากการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่เพิ่ม 4 ปัจจัย ประกอบด้วย ปัจจัยเรื่องการสนับสนุนจากองค์กรภายนอก ปัจจัยด้านการมีเครือข่ายในพื้นที่ ปัจจัย ด้านความร่วมมือหรือทัศนคติของผู้นำท้องถิ่น และปัจจัยเรื่องบริบททางประวัติศาสตร์

ซึ่งในรายละเอียดการอภิปรายผลในผู้วิจัย ขอแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ ประการที่แรก สอดคล้องกับกรอบวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และงานศึกษาก่อนหน้านี้ อย่างไร และประการที่สอง ว่ามีปัจจัยเพิ่มเติมเพราะเหตุใด

ประการแรก สอดคล้องกับกรอบวิเคราะห์ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม และงานศึกษาก่อนหน้านี้ อย่างไร

ปัจจัยที่หนึ่ง เรื่องจิตสำนึกร่วม หรือสำนึกพลเมือง ถือเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เข้ามาร่วม ผลักดันแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองเนื่องจากต้องการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่ ด้วยตัวเองก่อน เข้ามารวมกันเพราะสำนึกเพื่อส่วนรวม ซึ่งองค์ประกอบของจิตสำนึกร่วมตามที่ประภาส ปิ่นตบแต่ง (2552: 61) อธิบายไว้คือ ปัจเจกบุคคลมีจิตสำนึกร่วม อยากแก้ไขปัญหาาร่วมกัน อยากให้ ส่วนรวมได้รับสิ่งที่เป็นประโยชน์กับคนทุกคนในสังคม สามารถแก้ไขปัญหาของตนเองได้ เบื้องต้น เป็นเรื่องของความสนใจ ที่หวังอยากเข้ามาปรับเปลี่ยนสังคม เห็นได้จากคำกล่าวของ องค์กร นาสมมติ (2556) สวัสดิการ นามสมมติ (2556) และชุมชน นามสมมติ (2556) ที่บอกว่า ต้องการงานเพื่อส่วนรวม อยากเห็นสังคมที่ตนอาศัยอยู่สงบสุข รวมตัวกันเพราะมองว่าเรื่องทุก เรื่องที่เกิดขึ้นในสังคมเป็นเรื่องของตนเอง มองเป็นปัญหาร่วมกัน จึงเกิดการรวมตัวกันเกิดขึ้น

ปัจจัยที่สอง ด้านโครงสร้างและกระบวนการบริหารงานภาครัฐ ที่เน้นโครงสร้างแบบรวม ศูนย์อำนาจ วัฒนธรรมการทำงานของระบบราชการที่เน้นระเบียบมากเกินไป ขาดความยืดหยุ่นใน การทำงาน ขาดการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับ ทศพล แก้วประพันธ์ (2544: บทคัดย่อ) พบว่า การก่อตัวของขบวนการประชาสังคมในประเทศไทย กรณีสงขลาประชาคม มี เงื่อนไข คือโครงสร้างอำนาจแบบรวมศูนย์อำนาจในการจัดการของรัฐซึ่งมีผลต่อการเกิดขึ้นบางแต่ ก็เป็นบางส่วน ในอำนาจเจริญก็เช่นกัน คือโครงสร้างการบริหารงานภาครัฐแบบนี้ทำให้เกิดการ

บริหารงานในจังหวัดไม่ต่อเนื่อง เช่น การพลัดเปลี่ยนผู้ว่าราชการจังหวัดบ่อยครั้ง หรือโครงการไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนเท่าที่ควร การตอบสนองช้า

อย่างไรก็ตาม โครงสร้างและกระบวนการบริหารงานภาครัฐมีส่วนกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวเช่นกัน ซึ่งจะเกิดในกรณีที่ผู้นำภาคประชาสังคม คำนึงถึงข้อจำกัดของตนเองในด้านทรัพยากร และยอมรับในระเบียบกฎเกณฑ์ของทางภาครัฐ และหน่วยงานภาครัฐเห็นว่าวัตถุประสงค์ของภาคประชาสังคมมีวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับภารกิจของหน่วยงาน หรือคล้ายคลึงกัน ก็มีผลกระทบในเชิงบวกต่อการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

ปัจจัยที่สาม ภาวะเศรษฐกิจและสภาพสังคม เป็นปัญหาเรื่องปากท้องเรื่องท้อง ความเดือดร้อนซึ่งในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญมีความเดือดร้อนในด้านรายได้ที่น้อยไม่เพียงพอ นำมาสู่การเป็นหนี้สิน ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน ปัญหาเกี่ยวกับเด็กและสตรี ปัญหาด้านทรัพยากร ปัญหาสวัสดิการ โดยที่ประชาชนไม่สามารถดูแล หรือจัดการกับปัญหาใกล้ตัวเหล่านี้ได้ จึงเกิดความคับข้องใจ เกิดการรวมตัวกันขึ้น เพื่อดำเนินกิจกรรมบางอย่าง เพื่อเปลี่ยนชีวิตของตนเอง หรือให้รัฐตอบสนองความต้องการของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของสำนักพฤติกรรมรวมหมู่ นอกจากนั้น ผาสุก พงษ์ไพจิตร (2545: 14) ยังอธิบายว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้นรูปแบบใหม่ในประเทศกำลังพัฒนายังคงเป็นขบวนการที่มีกลิ่นอายของขบวนการทางการเมือง ยังคงเรียกร้องในเรื่องปากท้องเรื่องท้อง ในปริณทณทางเศรษฐกิจ และสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นพลเมือง แต่ยังคงมีหัวใจสำคัญ หรือลักษณะเคลื่อนไหวอยู่ที่ “สังคมประชา”

พร้อมทั้งขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในประเทศกำลังพัฒนาให้ความสำคัญกับมิติด้านเศรษฐกิจ มิติการเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน มิติความเป็นชุมชน โดยเฉพาะชุมชนในชนบท และมิติการสร้างเสริมการปกครองแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ขึ้น จะเห็นได้ว่า คำอธิบายทั้งหมดที่กล่าวข้างต้นนั้น สอดคล้องกับการเข้ามาผลักดันธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ ที่มุ่งสร้างสังคม และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ปัจจัยที่สี่ โครงสร้างโอกาสทางการเมือง หมายถึง “เหตุการณ์ หรือกระบวนการทางสังคมในระดับกว้าง ที่มีผลทำให้โครงสร้างหรือสถาบันทางการเมืองซึ่งลงหลักปักฐานในระบบการเมืองปกติขณะนั้น อยู่ในสถานะที่มีการเปลี่ยนแปลงในโอกาสทางการเมืองที่เอื้อหรือไม่เอื้อต่อการเคลื่อนไหว” (ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: 97-98) ซึ่งในผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้พบ 3 สาเหตุ คือ หนึ่ง ระบอบการปกครองประชาธิปไตยภายใต้รัฐธรรมนูญ สอง การก่อเกิดพระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน และพระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง สาม การแสวงหาปฏิรูปประเทศไทยเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยการเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนั้น McCarthy (1977 อ้างถึงในประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: 76-77) ให้ความสำคัญกับเหตุการณ์เฉพาะปัจเจกชนในการกระทำ

รวมหมู่ทำให้ อธิบายด้วยทฤษฎีทางการเมือง โดยองค์ประกอบที่สำคัญในการวิเคราะห์ประการหนึ่งซึ่งถือเป็นปัจจัยภายนอกคือ โครงสร้างโอกาสทางการเมือง (Political Opportunity Structure) และสอดคล้องกับงานศึกษาของวิเชียร บุราณรักษ์ (2548: บทคัดย่อ) พบว่าปัจจัยที่นำไปสู่การเกิดขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน คือปัจจัยโครงสร้างโอกาสทางการเมือง คือระบบการเมืองในขณะนั้นที่เปิดโอกาส

ปัจจัยที่ห้า เรื่องผลประโยชน์ร่วม ภาคประชาสังคมในจังหวัดอำนาจเจริญนั้น มีกระบวนการในการสร้างเป้าหมายร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การสร้างให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน ทั้งจากการได้รับคำตอบแทนหรือการได้รับการจัดสวัสดิการจากการเข้าร่วมกิจกรรม การได้รับการยอมรับจากการเข้าสังคม มีเพื่อ มีมิตรภาพ และสามารถบรรลุสิ่งที่หวังและตั้งใจที่เป็นอุดมการณ์ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ Olson (1965 cited McCarthy and Zald, 1977: 1213-1216 อ้างถึงใน กิ่งกาญจน์ ล้านวนเย็น, 2550: 12-13) ว่าการเกิดขึ้นของกลุ่ม หรือขบวนการทางสังคมเป็นสิ่งปกติ ที่ปัจเจกชนมีเหตุผลในการคำนวณผลได้ ผลเสียในการเข้าร่วมกลุ่ม โดยปัจเจกชนมีเหตุผลที่จะเข้าร่วมกลุ่มเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ร่วม ถ้าต้นทุนของการเข้าร่วมไม่มากไปกว่าผลประโยชน์ที่จะได้รับ และยังมองเพิ่มเติมว่า ปัจจัยผลประโยชน์ร่วม ต้องมีเหตุกระตุ้นส่งเสริมให้กระทำเช่นนั้นเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ร่วม โดยแบ่งผลประโยชน์ออก 3 ประเภท คือ หนึ่ง ผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ในกรณีนี้ คือได้รับการจัดสวัสดิการที่เป็นการดูแลสวัสดิการเบื้องต้นโดยชุมชน สอง ผลประโยชน์ทางด้านสถานะทางสังคม เป็นสิ่งที่ได้รับในมิติทางสังคม เป็นผลตอบแทนที่ได้รับจากการเข้าร่วมในบทบาทของการรวมกลุ่ม เช่นความสนุกสนาน ความเป็นมิตร สถานภาพ หรือความเคารพนับถือ และสาม ผลประโยชน์ด้านการบรรลุอุดมการณ์ ความเชื่อ ตามความต้องการของบรรดาผู้เข้าร่วมขบวนการ ซึ่งผลประโยชน์ทั้ง 3 ชนิดนี้ ผู้เข้าร่วมกับภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจังหวัดจัดการตนเอง จะได้รับการตอบสนอง

ประการที่สอง นอกจากนั้นผู้วิจัยพบว่ามีปัจจัยเพิ่มเติม 4 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยที่ หนึ่ง เรื่องบริบททางประวัติศาสตร์ ของการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนในพื้นที่ มีส่วนในการกระตุ้นความตื่นตัวในเรื่องจังหวัดจัดการตนเอง กล่าวคือในอดีตเขตพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญเคยเป็นเขตพื้นที่ “สีแดง” คือเป็นพื้นที่ที่มีความเคลื่อนไหวของขบวนการคอมมิวนิสต์ ส่งผลในพื้นที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดทั้งทางตรงและทางอ้อม และพบว่ากลุ่มคนเหล่านี้จะมีความตื่นตัวทางการเมืองมาก มองว่าปัญหาทุกอย่างล้วนเป็นปัญหาใกล้ตัว ต้องการที่จะปรับเปลี่ยนสังคมให้เกิดความเป็นธรรมมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มีจิตสาธารณะสูง มีความเสียสละ นอกจากนั้นในเขตพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญยังมีแกนนำคอยขับเคลื่อนประเด็นต่างอยู่แล้วในพื้นที่ เพียงแต่ยังไม่มีกรรวมกันเป็นเครือข่าย ต่างคนต่างอยู่ แม้กระทั่งบางครั้งแข่งขันกันเพื่อแย่งแหล่งทุน เพราะเอา

ประเด็นงานเป็นที่ตั้ง เช่น กลุ่มเพื่อนหญิง กลุ่มพัฒนาบ้านเฮา เป็นต้น ท้ายที่สุดต้องปรับบทบาทเข้าร่วมกันเป็นเครือข่าย เน้นใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง แล้วบูรณาการการทำงานกันเพื่อพัฒนาในพื้นที่ ทำให้เกิดการเชื่อมโยงการทำงานกันได้ง่ายและรวดเร็วมากขึ้น

อย่างไรก็ตามเมื่อเกิดการดำเนินงานเชื่อมโยงกันในพื้นที่ จึงได้รับอิทธิพลจาก ปัจจัยที่ สอง การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก จึงเกิดขึ้นได้ง่ายในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ เพราะความคุ้นเคยของกลุ่มแกนนำกับแหล่งเงินทุน และความเข้มแข็งของภาคประชาสังคมในพื้นที่ ซึ่งหน่วยงานเหล่านี้ ทั้งเข้ามาเป็นแหล่งทุน เข้ามาเป็นภาคีพัฒนา หรือการให้การสนับสนุนอย่างเป็นทางการเป็นต้น โดยหน่วยงานที่เข้ามาสนับสนุนมีทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม หรือองค์กรมหาชนต่างๆที่มีเงินทุน

นอกจากนั้นในเขตพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญยังมีการจัดตั้ง สภาองค์กรชุมชนครบทั้ง 63 ตำบลที่ถือว่าครอบคลุมทั้งพื้นที่ และยังมีโครงสร้างในส่วนของระดับจังหวัดที่เป็นผู้กำหนดทิศทางการดำเนินงาน และยังมีประเด็นงานอื่นๆอีกในพื้นที่ทำให้ปัจจัย ที่สาม ด้านการมีเครือข่ายในพื้นที่ มีผลต่อการเข้าร่วมขับเคลื่อนในพื้นที่ เพราะสามารถสร้างเครือข่าย โยงใยและขยับไปพร้อมกัน ส่งผลให้เกิดแรงกระเพื่อมทั้งสังคม

อันจะนำมาสู่ปัจจัยที่ สี่ ความร่วมมือและทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นจากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าผู้นำท้องถิ่นที่ให้ความร่วมมือจะสนับสนุนทรัพยากร เพราะหน่วยงานท้องถิ่นจะเป็นแหล่งที่มีทรัพยากรที่พร้อม และคอยอำนวยความสะดวกให้กับภาคประชาสังคม รวมไปถึงการสนับสนุนงบประมาณ การที่ผู้นำท้องถิ่นให้ความร่วมมือ เพราะบางคนเคยทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมหรือบางคนเคยเป็นแกนนำระดับพื้นที่เอง เช่น ตำบลนาจิก และตำบลตำบลเปือย เป็นต้น แล้วผันมาลงสมัครเป็นผู้บริหารท้องถิ่น จึงทำให้เกิดความร่วมมือขึ้น อีกทั้งหากพื้นที่ใดมีความร่วมมือ และผู้นำท้องถิ่นมีความเข้าใจการขับเคลื่อนงานและภาคประชาสังคมเองก็มีความเข้มแข็ง ในทางกลับกัน หากพื้นที่ใดไม่ได้รับความสนใจจากผู้นำท้องถิ่น หรือ ได้รับความร่วมมือน้อย มีผลให้ความเข้มแข็ง ความศรัทธาในการเคลื่อนไหว และกิจกรรมในพื้นที่ตำบลมีน้อย เช่น ตำบลดอนเมย ตำบลขามนาน เป็นต้น เว้นแต่จะมีแกนนำในระดับพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งก็จะสามารถขับเคลื่อนงานไปได้ เช่นตำบลกุดปลาตุ โดยสรุป ความร่วมมือของผู้นำท้องถิ่นเกิดจากความสัมพันธ์กับภาคประชาสังคมที่เคยมีมา เกิดจากอุดมการณ์และความเข้าใจ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อความศรัทธาของภาคประชาสังคมในพื้นที่

การที่มีปัจจัยเพิ่มเติมจากการศึกษาในครั้งนี้ เนื่องจากความแตกต่างของบริบทของสภาพสังคมมีความเปลี่ยนแปลงไป ในอดีตการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมเกิดภายใต้รัฐที่มีการรวมศูนย์อำนาจมาก โดยภายหลังจากนั้นเกิดรัฐธรรมนูญ 2540 ที่เริ่มเปิดกว้างทางการเมือง จน

มาสู่รัฐธรรมนูญ 2550 ที่กำลังผลิตออกนอกผลของกระบวนการเรียนรู้ของคนในสังคม ประชาชนเกิดการเรียนรู้ ภาคประชาสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงปรับตัว เกิดการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่น ที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากขึ้น ประชาชนสามารถเข้าถึงการกำหนดนโยบายสาธารณะได้มากขึ้น ด้วยสภาวะบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป กับการแสดงผลของการกระจายอำนาจให้ประชาชน นำมาสู่สิ่งที่เกิดขึ้นในเขตพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ

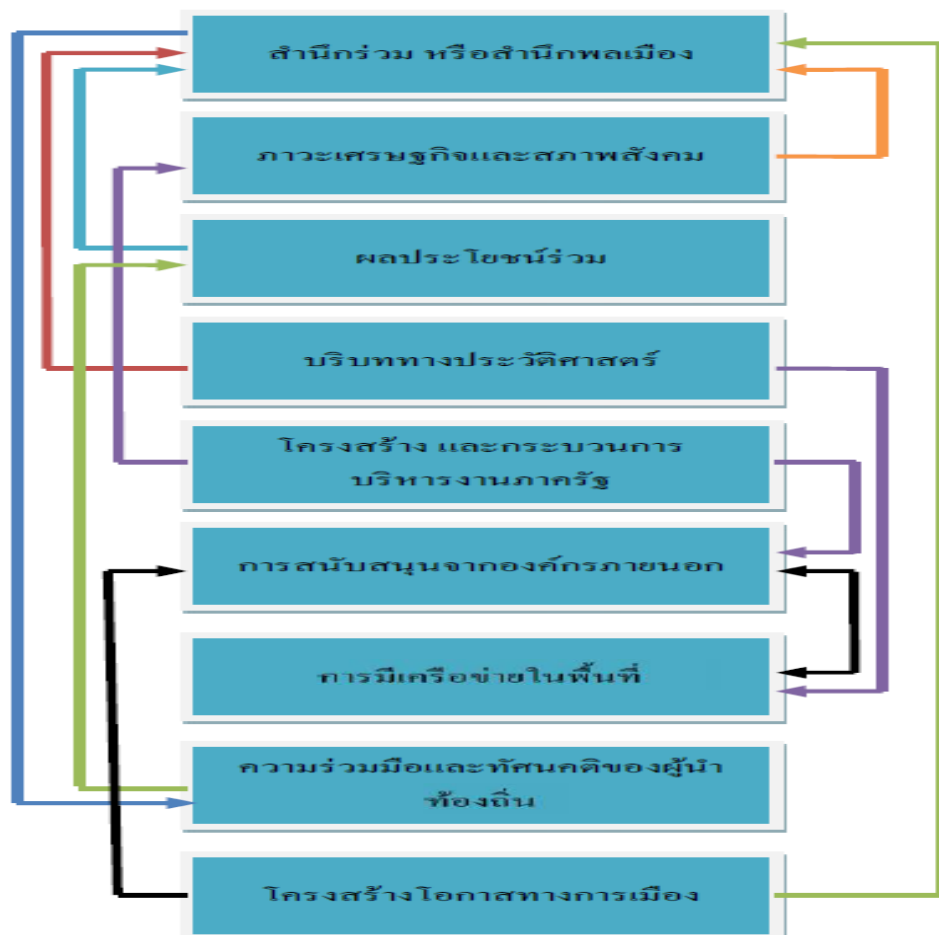
นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า ปัจจัยทั้ง 9 ปัจจัยนั้นแต่ละปัจจัยไม่สามารถแยกขาดออกจากกันได้ ล้วนมีผลโยงเชื่อมสัมพันธ์ซึ่งกันและกันปัจจัยเรื่องบริบททางประวัติศาสตร์ที่มีการเคลื่อนไหวในพื้นที่ในอดีต และมีกลุ่มก้อนต่างๆ ในการทำกิจกรรมในพื้นที่ ส่งผลต่อการเกิดเครือข่ายในระดับพื้นที่อย่างกว้างขวางและเข้าถึงในระดับพื้นที่อย่างแท้จริง อีกทั้งยังส่งผลถึงปัจจัยจิตสำนึกร่วมหรือสำนึกพลเมืองของคนจังหวัดอำนาจเจริญที่ได้รับอิทธิพลจากอดีต อันนำมาสู่ผลเชื่อมโยงกับปัจจัยความร่วมมือและทัศนคติของผู้นำท้องถิ่น เพราะผู้นำท้องถิ่นบางคนเป็นเคยเป็นแกนนำภาคประชาสังคมมาก่อน ทำให้กลุ่มคนเหล่านี้มีความเข้าใจในแนวคิดของภาคประชาสังคมเป็นอย่างดี และความร่วมมือและทัศนคติของผู้นำท้องถิ่นยังมีผลต่อปัจจัยเรื่องผลประโยชน์ร่วมในการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน ซึ่งเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุที่ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามแนวคิดจะได้รับ ซึ่งการได้รับผลประโยชน์ร่วมยังส่งผลต่อการพัฒนาและการสร้างสำนึกร่วมและสำนึกพลเมืองของคนในพื้นที่อีกด้วย

อย่างไรก็ตามปัจจัยเรื่องโครงสร้างโอกาสทางการเมืองก็ยังมีผลต่อการพัฒนา จิตสำนึกร่วมและสำนึกพลเมืองโดยเฉพาะรัฐธรรมนูญที่เปิดโอกาสและให้สิทธิของประชาชนมากขึ้น และการกระจายอำนาจให้ประชาชนได้เข้าถึงการกำหนดนโยบาย ซึ่งถือเป็นกระบวนการในการสร้างการเรียนรู้ให้กับประชาชน อีกทั้งโครงสร้างโอกาสทางการเมืองที่มีกฎหมายให้เกิดการก่อตั้งสภาองค์กรชุมชน ในปี 2551 ทำให้กลุ่มองค์กรในพื้นที่ที่มีเครือข่ายอยู่แล้ว ได้รับการจัดตั้งเป็นหน่วยงานที่มีกฎหมายรองรับครบทั้ง 63 พื้นที่ และมีผลต่อการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกทั้ง ภาคประชาสังคม องค์กรมหาชน และหน่วยงานภาครัฐเอง เพราะการที่มีความเข้มแข็งและมีโครงสร้างการขับเคลื่อนกิจกรรมที่มีความชัดเจนมากขึ้น

นอกจากนี้ ปัจจัยเรื่องโครงสร้างและกระบวนการบริหารงานภาครัฐ ในพื้นที่ที่มีการรวมศูนย์อำนาจมากเกินไป ส่งผลต่อปัจจัยเรื่องสภาวะเศรษฐกิจและสังคม เพราะระบบการบริหารราชการแบบนี้ไม่สามารถตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาให้พี่น้องประชาชนได้อย่างทั่วถึง ทำให้ประชาชนต้องเกิดการรวมตัวกัน เกิดการเรียนรู้ นำมาสู่ซึ่ง การมีสำนึกพลเมืองที่ต้องการแก้ไขปัญหาให้ตนเอง ในขณะเดียวกัน กระบวนการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่ ยังมีส่วนสนับสนุนภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิด หากภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ สอดคล้อง

กับวัตถุประสงค์ของภาคประชาสังคม และภาคประชาสังคมเอง ยอมปฏิบัติตามเงื่อนไขของหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะกฎระเบียบ ซึ่งหากยอมรับ หน่วยงานภาครัฐก็จะเป็นผู้สนับสนุนทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมให้ภาคประชาสังคม ยังผลถึงการสร้างและพัฒนาองค์กรของภาคประชาสังคมให้มีการสร้างเครือข่ายจนถึงในระดับพื้นที่อีกด้วย

ซึ่งการเชื่อมโยงสัมพันธ์ของปัจจัยแต่ละปัจจัยนั้น ล้วนส่งผลต่อกันและกัน ไม่สามารถแยกขาดออกจากกันได้ ในการที่ภาคประชาสังคมเข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง อำนาจเจริญ ซึ่งสามารถสรุปความสัมพันธ์ของปัจจัยได้ดังภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 แสดงความสัมพันธ์ของปัจจัย

อีกทั้ง กระบวนการในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองอำนาจเจริญ นั้นใช้ องค์กรขับเคลื่อนที่มีโครงสร้างองค์กรแบบแนวราบแต่ขณะเดียวกันก็มีการแบ่งงานกับในการดำเนินงาน 3 ระดับ คือ ระดับจังหวัดเป็นหน่วยงานที่คอยคุมทิศทาง ประสานภาคีเครือข่าย หา

แหล่งงบประมาณ ระดับเชื่อมประสาน เป็นแกนนำของแต่ละพื้นที่ที่มีความ และระดับพื้นที่ คือในเขตตำบล ซึ่งทั้ง สามระดับทำหน้าที่ของตนเอง แต่ก็ยังมีความเป็นอิสระในการตัดสินใจ เช่น หากมีแหล่งทุนที่จะเข้ามาสนับสนุนในเขตพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญจะต้องผ่านระดับจังหวัดเป็นผู้กระจายลงสู่พื้นที่ ภายใต้การยอมรับและการตัดสินใจของระดับพื้นที่ว่าสามารถทำตามเงื่อนไขของแหล่งทุนได้หรือไม่ หากยอมรับก็ดำเนินกิจกรรมโดยมีระดับจังหวัดเป็นพี่เลี้ยง ซึ่งเป็นกระบวนการขับเคลื่อนที่มีความเข้มแข็ง เน้นทำงานร่วมกันเป็นทีม ไม่มีลักษณะของการบังคับบัญชากันโดยตรง แต่ก็ไม่ได้แยกกันดำเนินกิจกรรมซะทีเดียว จะเห็นได้ว่าภาคประชาสังคมมีวิวัฒนาการในการทำงานมากกว่าในอดีต มีการจัดขบวนองค์กรอย่างเป็นระบบมากขึ้น มีการแบ่งงานกันทำ และที่สำคัญใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ในการทำกิจกรรมพัฒนา

โดยบทบาทขององค์กรที่ขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองทั้ง 3 ระดับนั้น มีบทบาทในการกระตุ้น จุดประกายความคิด เป็นกลุ่มที่คอยชี้แนะ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สร้างกระบวนการให้ชุมชนตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมอัน อันเป็นการนำมาซึ่งการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองของคนในชุมชน โดยใช้ “ธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ” เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมและการขับเคลื่อนในพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญ สร้างกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาประชาชนในพื้นที่ไปพร้อมๆกันซึ่งใช้เครื่องมือหลักคือสภาองค์กรชุมชนระดับตำบล ทำให้การขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมทำงานเป็นระบบ และส่งแรงกระเพื่อมมากขึ้น และการเป็นใช้สภาองค์กรเป็นกลไกหลักได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐมากขึ้นส่งผลกระทบทางบวกต่อการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองในพื้นที่

การขับเคลื่อนของภาคประชาสังคม ได้ใช้ยุทธวิธีตามช่องทางปกติ เช่นการเดินทางรณรงค์ การยื่นหนังสือติดต่ออย่างเป็นทางการกับภาครัฐ การเปิดเวทีพูดคุย การทำประชาคมรับฟังความเห็น การใช้สื่อรณรงค์ การประสานร่วมมือกับภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับ Tarrow (1999: 93-99) ที่ได้แบ่งรูปแบบยุทธวิธีของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม ออกเป็น 3 รูปแบบโดยหนึ่งในนั้นคือยุทธวิธีตามช่องทางปกติ (Conventional Chanel) เป็นวิธีการเคลื่อนไหวที่ยังอยู่ในบรรทัดฐานของสังคมประชาธิปไตย ที่คนในสังคมส่วนใหญ่ยอมรับได้ โดยมีลักษณะที่สำคัญ 5 ประการ คือ ประการที่หนึ่ง เป็นวิธีการที่สังคมสาธารณะทั่วไปเข้าใจและคุ้นเคย ประการที่สอง เป็นวิธีการเคลื่อนไหวที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้กระทำและคนในสังคมทั่วไปถึงผลที่จะตามมาจากการเคลื่อนไหว ประการที่สาม เป็นการเคลื่อนไหวที่อาศัยความยึดมั่นผูกพันของผู้กระทำเพียงเล็กน้อย ประการที่สี่ มีความเป็นสถาบันสูงทำให้เป็นการเคลื่อนไหวไม่มีพลังอำนาจในการทำทลายมากนัก และประการสุดท้ายเป็นวิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมาย และมักประสบความสำเร็จได้ยาก

อย่างไรก็ตามการเลือกใช้วิธีการตามช่องทางปกติของภาคประชาสังคมนั้น แม้จะสำเร็จได้ยากแต่ก็อยู่บนบรรทัดฐานทางสังคม ไม่สร้างความวุ่นวาย และไม่ผิดกฎหมาย ซึ่งการใช้วิธีการแบบนี้ ภาคประชาสังคมเข้าใจข้อจำกัดเหล่านี้ดี แต่พวกเขาไม่ต้องการเป็นคู่แข่งกับหน่วยงานภาครัฐ แต่ต้องการนำหน่วยงานภาครัฐมาเป็นพันธมิตรร่วม และต้องการพัฒนาประชาชนในพื้นที่ไปพร้อมๆกันซึ่งต้องใช้ระยะเวลาพอสมควร ต้องการสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นตั้งแต่ระดับล่างขึ้นไป ซึ่งความเข้าใจของภาคประชาสังคมเหล่านี้ส่งผลดีต่อการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น ที่ภาคประชาสังคมเข้าใจถึงข้อจำกัดและบรรทัดฐานทางสังคม มุ่งสร้างความเข้มแข็งในระดับฐานรากอันนำมาสู่การปกครองท้องถิ่นที่มีความเข้มแข็งต่อไปในอนาคต

ผลกระทบการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคมต่อการบริหารงานภาครัฐในพื้นที่ในประเด็นที่ผู้วิจัยจะทำการอภิปรายต่อไป คือ ผลกระทบจากการดำเนินงานขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคมต่อการบริหารงานภาครัฐภายในจังหวัด อำนาจเจริญ ว่ามีความสอดคล้องหรือส่งเสริมต่อแนวคิดธรรมาภิบาลหรือไม่อย่างไร ในประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยขอทำการอภิปรายออกเป็น 2 ประการ คือ

- 1) การดำเนินการดังกล่าวมีความสอดคล้องและส่งเสริมตามความหมายของแนวคิดธรรมาภิบาลหรือไม่อย่างไร
- 2) การดำเนินการดำเนินกล่าวเป็นไปตามหลักองค์ประกอบของธรรมาภิบาลหรือไม่อย่างไร

สำหรับประการที่หนึ่ง คือ การดำเนินการดังกล่าวมีความสอดคล้องตามความหมายของหลักธรรมาภิบาลหรือไม่อย่างไร ผู้วิจัยพบว่าหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ไม่มีความรู้ความเข้าใจถึงความหมายต่อแนวคิดธรรมาภิบาลอย่างแท้จริง มีเพียงหน่วยงานรัฐบางแห่งอาจมีความรู้ความเข้าใจในความหมายของหลักการธรรมาภิบาลเป็นบางส่วน

ทั้งนี้จากการทบทวนวรรณกรรมถึงความหมายของคำว่า “หลักธรรมาภิบาล” นั้นสามารถสรุปความหมายของ หลักธรรมาภิบาลได้ว่า แนวคิดธรรมาภิบาลคือ “แนวคิดที่มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรในการบริหารงานภาครัฐเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่สมดุล ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี บนพื้นฐานของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม สร้างบรรยากาศให้เกิดการมีส่วนร่วมอันจะนำมาซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนและพึ่งตนเองได้ สนองตอบความต้องการของประชาชน อันเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานภาครัฐ”

จากความหมายที่สามารถสรุปได้ข้างต้น พบว่า หน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่ต่างๆ จะมีความรู้ความเข้าใจต่อแนวคิดธรรมาภิบาลตามระดับของผลกระทบจากขับเคลื่อนของภาคประชา

สังคมที่มีต่อหน่วยงานของตน กล่าวคือ หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบมาก จะมีความรู้ความเข้าใจต่อความหมายของแนวคิดธรรมาภิบาลมาก เห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของ สงเคราะห์ นามสมมติ (2557) แข็งแรง นามสมมติ (2557) ใจกว้าง นามสมมติ (2557) โคดเด่น นามสมมติ (2557) และ เก่งกาจ นามสมมติ (2557) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าภาคประชาสังคมในพื้นที่เริ่มเข้าไปมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการวางแผน หรือร่วมตัดสินใจในระดับนโยบายมากขึ้น ผู้นำท้องถิ่นให้ความสนใจมากขึ้นอันจะนำมาซึ่งนโยบายและโครงการที่ตอบสนองความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาของประชาชนได้ตรงจุดมากขึ้น

ในขณะที่หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบบ้าง ผู้วิจัยพบว่าหน่วยงานดังกล่าวมีความรู้ความเข้าใจในความหมายของแนวคิดธรรมาภิบาลบางส่วน เนื่องจากติดอุปสรรคในเรื่องของกฎระเบียบ ทำให้การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับขบวนการภาคประชาสังคมทำได้อย่างไม่เต็มที่ ส่งผลให้บรรยากาศในการทำงานจะออกมาในรูปแบบของหน่วยงานภาครัฐเป็นตัวหลักเช่นเดิม อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนภาคประชาสังคมที่มีผลกระทบบ้างต่อหน่วยงาน ทำให้หน่วยงานดังกล่าวมีความพยายามในการปรับบทบาทของทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมในพื้นที่ ทั้งนี้เป็นเพราะหน่วยงานดังกล่าวเริ่มเล็งเห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการทำงานร่วมกับภาคประชาสังคม เช่น การดำเนินงานเรื่องอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งทางหน่วยงานก็ต้องอาศัยเครือข่ายของภาคประชาชนเหล่านี้ในพื้นที่ในการทำงาน เป็นต้น

ในส่วนหน่วยงานที่ไม่ได้รับผลกระทบจากการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมเลย ผู้วิจัยพบว่า หน่วยงานดังกล่าวยังคงขาดความรู้ความเข้าใจต่อแนวคิดธรรมาภิบาลอย่างมาก เนื่องจากหน่วยงานดังกล่าวไม่ได้มีภาระหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับภาคประชาสังคมเลย จึงทำให้หน่วยงานดังกล่าวเหล่านี้ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการขับเคลื่อนภาคประชาสังคม และยังคงดำรงบทบาทหลักและยึดกฎระเบียบของหน่วยงานตนเองในการดำเนินงานตามหน้าที่ จึงทำให้ภาคประชาสังคมไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับหน่วยงานดังกล่าวได้เลย

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้สรุปว่าความรู้ความเข้าใจต่อหน่วยงานดังกล่าวเกิดขึ้นจากผลกระทบที่หน่วยงานนั้นๆ ได้รับ ซึ่งผลต่อการส่งเสริมแนวคิดธรรมาภิบาลด้วย ซึ่งสามารถสรุปได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

- 1) หน่วยงานที่มีผลกระทบมาก จะมีความรู้ความเข้าใจในความหมายและแนวคิดธรรมาภิบาลมาก และมีแนวโน้มที่จะส่งเสริมและสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวในระดับสูง
- 2) หน่วยงานที่มีผลกระทบบ้าง จะมีความรู้ความเข้าใจในความหมายและแนวคิดธรรมาภิบาลพอสมควร และมีแนวโน้มที่จะส่งเสริมและสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวในระดับปานกลาง

3) หน่วยงานที่ไม่ได้รับผลกระทบ จะไม่มีความรู้ความเข้าใจในความหมายและแนวคิดธรรมาภิบาล หรือมีค่อนข้างน้อย และมีแนวโน้มที่จะส่งเสริมและสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวในระดับต่ำ

ประการที่สอง คือ การดำเนินการดำเนินกล่าวเป็นไปตามหลักองค์ประกอบของธรรมาภิบาลหรือไม่อย่างไร ผู้วิจัยพบว่า ผลจากการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมส่งผลให้หน่วยงานต่างๆเริ่มมีการให้ความสำคัญกับหลักองค์ประกอบของธรรมาภิบาลมากขึ้น ทั้งนี้จากการทบทวนวรรณกรรมถึง “หลักองค์ประกอบของธรรมาภิบาล” นั้นสามารถสรุปได้ 8 หลัก คือ 1) หลักความรับผิดชอบต่อรับการตรวจสอบสาธารณะ 2) หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล 3) หลักความเป็นธรรมในสังคมและการคำนึงถึงส่วนรวม 4) หลักการยึดมั่นจรรยาบรรณ 5) หลักการมีส่วนร่วม 6) หลักการตอบสนองความต้องการ 7) หลักนิติธรรม และ 8) หลักความโปร่งใส

จากหลักองค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่ได้กล่าวมาในข้างต้น ผู้วิจัยพบว่า หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบในระดับที่ต่างกัน มีผลต่อการปฏิบัติตามหลักองค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่แตกต่างกันด้วย อย่างไรก็ตามไม่มีหน่วยงานใดเลยที่สามารถปฏิบัติตามหลักองค์ประกอบของธรรมาภิบาลได้ครบทุกข้อกล่าวคือ หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบมาก จะมีการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลจำนวนมากที่สุด โดยหน่วยงานดังกล่าวมักจะเริ่มจากหลักการยึดมั่นจรรยาบรรณ, หลักการมีส่วนร่วม และหลักตอบสนองความต้องการ และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การดำเนินการตามหลักองค์ประกอบอื่นๆในอนาคต ในขณะที่หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบบ้าง จะมีการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลรองลงมาจากหน่วยงานที่ได้รับผลกระทบมาก และหน่วยงานที่ไม่ได้รับผลกระทบเลย แทบจะไม่มีการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาล

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบบ้างจะมีแนวโน้มในการปฏิบัติตามหลักธรรมาภิบาลเพิ่มขึ้นไปสู่ระดับเดียวกับหน่วยงานที่ได้รับผลกระทบมาก ทั้งนี้เป็นเพราะหน่วยงานภาครัฐเริ่มมีการเรียนรู้และเล็งเห็นถึงความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้รับจากภาคประชาสังคมมากขึ้น

โดยประเด็นในการอภิปรายผลสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 สรุปประเด็นการอภิปรายผล

ประเด็นในการอภิปราย	รายละเอียด
พัฒนาการของภาคประชาสังคม	ภาคประชาสังคมมีการเรียนรู้ตลอดเวลา เริ่มปรับบทบาทและมีประเด็นงานชัดเจนขึ้นเรื่อยๆ พัฒนาการ จนมีการใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง และมีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายระดับจังหวัด และร่วมมือกับภาครัฐมากขึ้น
ลักษณะของภาคประชาสังคม	พบภาคประชาสังคมที่มี ทั้ง สถานะทางกฎหมายชัดเจน และมีกฎหมายไม่ชัดเจน ในองค์กรเดียวกันเพื่อให้เกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการดำเนินกิจกรรม
ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง	สอดคล้องกับทฤษฎีและงานวิจัยที่ทบทวนมา 5 ปัจจัย และมีปัจจัยเพิ่มเติม 4 ปัจจัย และพบว่า ทั้ง 9 ปัจจัยมีความเชื่อมโยงไม่สามารถแยกออกจากกันได้
กระบวนการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคม	มีโครงสร้างองค์กรแนวราบ เน้นการทำงานเป็นทีม และมีความอิสระพอสมควร แต่ก็ไม่ได้แยกขาดออกจากกันซะทีเดียว มีการทำงานอย่างเป็นระบบ และแบ่งงานกันทำภายในพื้นที่เดียวกัน
บทบาทของภาคประชาสังคม	คอยกระตุ้น คอยชี้แนะให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาการเรียนรู้ของคนในพื้นที่ และสร้างการยอมรับจากหน่วยงานภายนอก โดยใช้สภาองค์กรชุมชนเป็นเครื่องมือหลัก
ยุทธวิธีในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง	มีการใช้ช่องทางปกติ ซึ่งอยู่บนบรรทัดฐานทางสังคม นับเป็นการสร้างกระบวนการคิดที่ดี ที่ทำให้คนเข้าใจถึงข้อจำกัดของตน ยอมรับในกติกาของสังคม เพราะเนื่องจากการร่วมมือกับภาครัฐ และอาจนำมาสู่การปกครองท้องถิ่นที่เข้มแข็งในอนาคต เพราะเกิดจากความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม
ผลกระทบต่อการบริหารงานภาครัฐ	หน่วยงานที่ได้รับผลกระทบมากเป็นการสร้างเสริมธรรมาภิบาลในการบริหารงานแต่ก็เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาลไม่ครบทุกข้อแต่มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้น และหน่วยงานที่ได้รับผลกระทบบ้างมีแนวโน้มในการสร้างเสริมธรรมาภิบาลบางส่วน และหน่วยงานที่ไม่ได้รับผลกระทบ ไม่มีผลต่อการสร้างเสริมธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ

5.3 ข้อเสนอแนะ

1) การขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ของภาคประชาสังคมควรเน้นสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐมากกว่าเป็นคู่แข่ง ซึ่งความร่วมมือจะเกิดขึ้นได้นั้น หน่วยงานภาครัฐควรทำความเข้าใจในลักษณะและบทบาทของภาคประชาสังคมให้มากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันภาคประชาสังคมควรยอมรับในข้อจำกัดของหน่วยงานภาครัฐ เช่น เรื่องกฎระเบียบ การทำเอกสาร เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันพัฒนาพื้นที่ ซึ่งส่งผลดีต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่มีประสิทธิภาพมากกว่าการดำเนินการโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเพียงฝ่ายเดียว

2) ภาครัฐควรทำความเข้าใจกับหน่วยงานทุกระดับให้มีความรู้ความเข้าใจ และปรับมุมมองที่มีต่อภาคประชาสังคมว่าเป็นกลุ่ม องค์กร ที่มีความต้องการพัฒนาประเทศ เช่นกันกับหน่วยงานภาครัฐ และเป็นหน่วยสำคัญที่มีส่วนในการพัฒนารากฐานของประเทศ และมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงออกตามรัฐธรรมนูญ

3) หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ควรทำความเข้าใจถึงแนวคิด กระบวนการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคมในพื้นที่ เพื่อเตรียมการรองรับ หรือให้การสนับสนุน รวมไปถึงการห้ามปราม หากเกิดการดำเนินกิจกรรมที่เกินขอบเขตไปในพื้นที่เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย และสามารถตอบสนองความความต้องการของภาคประชาสังคมในพื้นที่อีกด้วย

4) ภาคประชาสังคมจังหวัดอำนาจเจริญควรมีการจัดเก็บข้อมูล ประเด็นกิจกรรมให้เป็นระบบมากขึ้นเนื่องจากในการดำเนินกิจกรรมของภาคประชาสังคมเกิดเนื้องานมากขึ้น แต่ยังขาดการจัดการความรู้ที่เหมาะสมไม่มีการทำเอกสารเผยแพร่ข้อมูลเท่าที่ควร อีกทั้งการยังขาดการประชาสัมพันธ์กิจกรรมที่ขับเคลื่อนส่งผลให้ความเข้าใจในกระบวนการของภาคประชาสังคมจากภายนอก หรือประชาชนทั่วไปยังมีน้อย

5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) การศึกษาครั้งนี้ทำให้พอจะเห็นได้ว่าการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคมมีผลต่อการส่งเสริมธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ จึงควรศึกษาเพิ่มเติมว่าส่งเสริมธรรมาภิบาลในประเด็นใดบ้าง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในประเด็นนี้เพิ่มมากขึ้น

2) ควรมีการศึกษาในเชิงปริมาณเพื่อค้นหาความต้องการของประชาชนในพื้นที่ว่าต้องการปรับเปลี่ยนตามแนวคิดนี้มากน้อยเพียงใด อีกทั้งศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการผลักดันแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองให้เกิดขึ้นในพื้นที่ ศึกษาถึงความพร้อมของพื้นที่ ในการรองรับการ

ดำเนินการตามแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง และประเด็นสุดท้ายอยากให้ศึกษาเปรียบเทียบสองพื้นที่ที่มีการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองเช่นกัน เพื่อให้เห็นพลวัต หรือความแตกต่างของการขับเคลื่อนของภาคประชาสังคม

3) งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งข้อมูลส่วนใหญ่ได้รับจากการเก็บรวบรวมจากพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญพื้นที่เดียวซึ่งมีบริบทที่แตกต่างจากจังหวัดอื่นและอาจไม่สามารถอธิบายปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมขับเคลื่อนแนวคิดของภาคประชาสังคมอาจไม่ชัดเจนมากนัก ดังนั้นงานวิจัยในอนาคตอาจเป็นการนำประเด็นของงานวิจัยชิ้นนี้ เช่น ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองไปศึกษาในพื้นที่อื่นๆเพื่อสร้างความหลากหลายของพื้นที่ศึกษาให้มากขึ้นและสามารถสร้างรูปแบบที่เป็นสากลมากขึ้น

บรรณานุกรม

- กิ่งกาญจน์ สำนวนเย็น. 2550. พลวัตของยุทธวิธีการต่อสู้ของขบวนการทางสังคม: ศึกษากรณี
ขบวนการต่อสู้เพื่อสิทธิในที่ดินลำพูน จังหวัดลำพูน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. 2540. ประชาคม: มิติใหม่ของการเมืองสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร:
สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- คณะทำงานสนับสนุนการขับเคลื่อนธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร. 2556.
การขับเคลื่อนธรรมนูญธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญสู่เมืองธรรมเกษตร.
กรุงเทพมหานคร: สหมิตรพรินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชาติชาย ณ เชียงใหม่. ม.ป.ป.. สุขภาพและการจัดการ. ค้นวันที่ 3 พฤษภาคม 2556. จาก
http://www.elearning.msu.ac.th/opencourse/0701501/Unit01/un01_07.htm
- ชูชัย ศุภวงศ์ และ ชูศักดิ์ คาคการณ์ไกล. 2540. ประชาสังคมทรรตนะนักคิดในสังคมไทย.
กรุงเทพมหานคร: มติชน.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2540. ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่/ขบวนการประชา
สังคมในต่างประเทศ: บทสำรวจพัฒนา สถานภาพและนัยยะเชิงความคิด/ทฤษฎีต่อ
การพัฒนา ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา
มหาวิทยาลัยเกริก.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2545. ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: วิทยา.
- ทศพล แก้วประพันธ์. 2544. ขบวนการประชาสังคมในประเทศไทย: ศึกษากรณีการก่อตัวของ
สงขลาประชาคม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรศักดิ์ พรหมพันธุ์. 2548. ดำรงอยู่ขององค์กรประชาสังคมด้านความรุนแรงต่อผู้หญิง:
กรณีศึกษาองค์กรประชาสังคมแห่งหนึ่งในจังหวัดทางภาคอีสาน. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นพดล เกษตรเวทิน. 2545. ประชาสังคมกับการพัฒนา : ศึกษากรณีชมรมอภัยบ้าน อำเภอกำแพง
จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

- บุญยิ่ง ประทุม. 2555. จังหวัดจัดการตนเอง: แนวทางเสริมสร้างพลังอำนาจชุมชนท้องถิ่น.
 ค้นวันที่ 20 พฤษภาคม 2556 จาก <http://bit.ly/SMrJ2p>
- ประกาศ ปิ่นตบแต่ง. 2552. กรอบวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม. เชียงใหม่:
 มูลนิธิไฮนริค เบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- ประกาศ ปิ่นตบแต่ง. ม.ป.ป.. การขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะโดยภาคประชาสังคม. ค้นวันที่
 20 มกราคม 2556 จาก <http://iad.dopa.go.th/subject/policy-drive.doc>
- ประกาศ ปิ่นตบแต่ง และคณะ. 2548. ฐานทรัพยากรและสิทธิชุมชนในสถานการณ์สากล.
 กรุงเทพมหานคร: คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- ประเวศ วะสี. 2552. ประชาสังคมกับประชาชนไทย. ค้นวันที่ 3 พฤษภาคม 2556. จาก
<http://www.oknation.net/blog/print.php?id=409095>
- ปวีณา อินวษา. 2544. บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในการผลักดันการปฏิรูปการเมือง.
 วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยลักษณ์ โพธิวรรณ. 2554. ขบวนการเคลื่อนไหวของคนข้ามเพศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
 บัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ. 2545. วิถีชีวิต วิถีสู้ ขบวนการประชาชนร่วมสมัย. เชียงใหม่:
 ตรีศวิน (ซิลด์เวอร์มบุคส์).
- พุทธนิสาณ ชุมพล, ม.ร.ว.. 2543. แนวความคิดประชาสังคมในประเทศไทย มาตรการทาง
 กฎหมายในการเสริมสร้างความเข้มแข็งประชาสังคมในประเทศไทย.
 กรุงเทพมหานคร: ศูนย์กฎหมายสิ่งแวดล้อมประเทศไทย.
- พุทธนิสาณ ชุมพล, ม.ร.ว.. 2546. คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร:
 สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พลศักดิ์ ชัยศรี. 2554. ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมสู่การปฏิรูปประเทศไทย. ค้นวันที่
 20 สิงหาคม 2556 จาก <http://www.midnightuniv.org/page/3>
- พุทธิธนา นันทะวรการ และศุภกิจ นันทะวรการ. ม.ป.ป.. เอกสารสังเคราะห์ข้อมูลดัชนี
 ความก้าวหน้าของคนในจังหวัดอำนาจเจริญ. นนทบุรี: มูลนิธินโยบายสุขภาวะ.
- ไพโรจน์ ภัทรนรากุล. 2548. 50 ปี รัฐประศาสนศาสตร์สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
 กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- รัชชา ภักดิ์จิตต์. 2555. ธรรมนูญเพื่อการบริหารภาครัฐและภาคเอกชน. กรุงเทพมหานคร:
 สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. 2550. ราชกิจจานุเบกษา. ฉบับกฤษฎีกา 124, 47ก (24 สิงหาคม): 61,112.

วิเชียร บราณรักษ์. 2548. ขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองภาคประชาชน กรณี: กลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วีระ เลิศสมพร. 2543. การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ต่อกรณีการร่างรัฐธรรมนูญในช่วงเดือนมกราคม-กันยายน 2540. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศูนย์ข้อมูลการเมืองไทย. ม.ป.ป.. คำสั่ง 66/2523. ค้นวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2557 จาก http://politicalbase.in.th/index.php/คำสั่ง_66/2523

สภาพพัฒนาการเมือง. 2555. จดหมายข่าวสภาพพัฒนาการเมือง. 19 (3): 3-6.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. 2542. ขบวนการประชาสังคม: นัยยะเชิงกฎหมายและนโยบาย. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

สมพันธ์ เตชะอธิก. 2553. จังหวัดจัดการตนเอง. ค้นวันที่ 20 กันยายน 2556 จาก http://www.trf.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id=2646:2010-08-22-09-24-17&catid=36&Itemid=271

สิทธิเดช นนทพรหม. 2555. จังหวัดอำนาจเจริญ ประกาศธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญ ให้ความสำคัญอยู่เย็นเป็นสุข ฉบับแรกของประเทศไทย มีพลเมืองภาคประชาชนร่วมงานมากกว่า 1 หมื่นคน. ค้นวันที่ 15 ธันวาคม 2556 จาก http://region2.prd.go.th/ewt_news.php?nid=32002&filename=index

สุชาติ สวัสดิ์ยานนท์. 2555. จังหวัดจัดการตนเองคืบหน้าอีกระดับ. ค้นวันที่ 20 มกราคม 2556 จาก <http://www.reform.or.th/sites/default/files/reformnews007.pdf> [2555]

สุรางค์รัตน์ จำเริญพล. 2544. การสร้างประชาสังคมโดยรัฐ: การปรับตัวของรัฐไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. 2547. การเมืองภาคประชาชน ขบวนการประชาสังคมในสังคมไทย และบทบาทต่อสังคมการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

อนุชาติ พวงสำลี และคณะ. 2541. ประชาคม คำ ความคิด และความหมาย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

อนุสรณ์ ลิ้มมณี. 2542. รัฐ สังคม และการเปลี่ยนแปลง: การพิจารณาในเชิงอำนาจนโยบายและเครือข่ายความสัมพันธ์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

อเนก เหล่าธรรมทัศน์. 2545. การเมืองของพลเมือง. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

อมรา พงศาพิชญ์. 2549. ปาฐกถา 14 ตุลา ประจำปี 2549 อนาคตการเมืองไทย : ขบวนการประชาธิปไตยเพื่อความเป็นธรรมทางสังคม. ค้นวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2557 จาก <http://www.14tula.com/activity/s2549.doc>

อรอนงค์ พลอยวิเศษ และคณะ. 2555. เอ็ดจิ้งไค้ จิ้งไค้ ธรรมนูญ คนอำนาจฯ. ม.ป.ท.: ขบวนการองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ.

อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2530. ความคิดและความเคลื่อนไหวทางสังคม: แนวทางการศึกษาทางประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โครงการหนังสือเล่ม สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

The Organisation for Economic Co-operation and Development. 1997. **Governance in Transition**. Retrieved April 9, 2014 from <http://www.oecd.org/puma/online.html>

Pierre, Jon., & Peters, B. Guy. 2000. **Governance Politics, and the State**. London: Macmillan Press.

Tarrow, Sidney. 1999. **Power In Movement Social Movement and Contentious Politics**. New York: Cambridge University Press.

United Nations ESCAP. 2014. **Good Governance**. Retrieved April 9, 2014 from <http://www.unescap.org/huset/gg/governance.htm>

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1 ภาคประชาสังคม

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1 ภาคประชาสังคม

คำถาม แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

สังกัดเครือข่าย..... บทบาทในการขับเคลื่อนประเด็นแนวคิดจังหวัด

จัดการตนเอง.....อาชีพ.....

ระดับการศึกษา.....อายุ.....

ตอนที่ 2 โครงสร้างคำถามเกี่ยวกับประเด็น ปัจจัยที่เกี่ยวกับการเข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง กระบวนการในการขับเคลื่อนของกลุ่ม บทบาทของกลุ่ม พัฒนาการและลักษณะของภาคประชาสังคม

1. คำถามสำหรับเรื่อง พัฒนาการของกลุ่มภาคประชาสังคม และแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองภายในจังหวัดอำนาจเจริญ

1.1 ภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง มารวมตัวกันได้อย่างไร

1.2 มีความเป็นมาอย่างไร

1.3 รวมตัวกันครั้งแรกตั้งแต่เมื่อไหร่ โดยเริ่มต้นมีกลุ่มใดบ้าง

1.4 แนวคิดจังหวัดจัดการตนเองเริ่มเข้ามาในจังหวัดอำนาจเจริญตั้งแต่เมื่อไหร่

1.5 ทำไมจึงมีแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองเกิดขึ้นในพื้นที่

2. คำถามเกี่ยวกับลักษณะของภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนประเด็นแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

2.1 กลุ่ม/ภาคประชาสังคมที่เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองจังหวัดอำนาจเจริญมีกลุ่มใดบ้างในปัจจุบัน

2.2 เป็นองค์กรลักษณะใดบ้าง

2.3 กิจกรรมของกลุ่ม/องค์กรท่าน มีอะไรบ้าง

3. คำถามสำหรับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ทำให้เข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง

3.1 มีสาเหตุหรือปัจจัย อะไรบ้างที่เอื้อและผลักดันให้คุณเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองจังหวัดอำนาจเจริญ

คำถามย่อย

- ปัจจัยเรื่องสำนักพลเมืองหรือสำนักร่วม คือมีความต้องการที่จะจัดการชีวิตตนเองในระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีผลต่อการเข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองหรือไม่ อย่างไร

- ปัจจัยเรื่องสถานะเศรษฐกิจ และสังคม ความเดือดร้อนเรื่องความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ที่มีผลต่อการเข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองหรือไม่ อย่างไร

- ปัจจัยเรื่องผลประโยชน์ร่วมคือเห็นว่เมื่อเข้าไปมีส่วนร่วมแล้วจะได้รับการตอบสนองเรื่องผลประโยชน์เช่น เรื่องสถานะทางสังคม อยู่อย่างมีศักดิ์ศรีและสามารถกำหนดชีวิตตนเองได้มีผลต่อการเข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองหรือไม่ อย่างไร

- ปัจจัยเรื่องโครงสร้างโอกาสทางการเมืองคือระบบการเมืองที่เปิดกว้างในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และรัฐธรรมนูญก็เอื้อให้มีการร่วมลงชื่อเสนอกฎหมายมีผลต่อการเข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองหรือไม่ อย่างไร

- ปัจจัยด้านโครงสร้างและการบริหารงานภาครัฐมีผลต่อการเข้ามาขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองหรือไม่ อย่างไร

4. คำถามเกี่ยวกับกระบวนการในการขับเคลื่อน

4.1 ในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองที่ผ่านมา มีกระบวนการ หรือ วิธีการอย่างไรบ้าง อธิบาย ยกตัวอย่าง

4.2 ในการขยายและทำความเข้าใจ แนวคิดจังหวัดจัดการตนเองในพื้นที่แก่ประชาชนหน่วยงานของรัฐ มีกลยุทธ์หรือยุทธวิธี หรือเลือกใช้กิจกรรม อะไรบ้าง และมีหลักในการเลือกใช้ อย่างไร

4.3 ในการขับเคลื่อนแนวคิดนี้ใช้กลไก หรือเครื่องมือใดเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินการในพื้นที่

5. คำถามเกี่ยวกับบทบาทของภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อน

5.1 ขบวนการภาคประชาสังคมในพื้นที่ มีบทบาทในการขับเคลื่อนประเด็นแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองอย่างไรบ้าง อธิบาย พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

5.2 มีกลุ่ม หรือองค์กรใดบ้างที่มีบทบาทหลักในการขับเคลื่อน

5.3 กลุ่มของท่านมีบทบาทในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองอย่างไร

ภาคผนวก ข

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 2 หน่วยงานภาครัฐ

แบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 2 หน่วยงานภาครัฐ

คำถาม แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 2 ตอน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

หน่วยงาน.....อาชีพ..... ระดับการศึกษา.....อายุ.....

ตอนที่ 2 โครงสร้างคำถามเกี่ยวกับประเด็นความเห็นต่อแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ความเห็นต่อภาคประชาสังคม และผลกระทบจากการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคม

1. ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองอย่างไร
2. ท่านมีความเห็นเกี่ยวกับการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคมในพื้นที่อย่างไร
3. การขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองของภาคประชาสังคมในพื้นที่ มีผลกระทบต่อการดำเนินงานของท่านอย่างไร ทั้งในแง่ลบ และแง่บวก
4. ท่านมีส่วนช่วยสนับสนุนหรือทำงานร่วมกับภาคประชาสังคมในการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองในพื้นที่หรือไม่ อย่างไร
 - หากได้ทำงานร่วมกันหรือเคยสนับสนุนท่านสนับสนุนหรือทำงานเรื่องอะไร ภายใต้งบประมาณอะไร
5. ภาคประชาสังคมที่ขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองติดต่อหรือขอความร่วมมือกับหน่วยงานของท่านโดยใช้วิธีการใด
6. หลังจากที่มีการประกาศธรรมนูญประชาชนคนอำนาจเจริญในพื้นที่แล้วส่งผลกระทบต่อการทำงานของท่านในพื้นที่หรือไม่ อย่างไร
7. ท่านมีความเห็นว่าบทบาทของภาครัฐในพื้นที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่ ตั้งแต่มีการขับเคลื่อนแนวคิดจังหวัดจัดการตนเอง ในพื้นที่
8. ท่านคิดว่าอำนาจเจริญมีความพร้อมเหมาะสมที่จะเป็นจังหวัดจัดการตนเองหรือไม่ เพราะเหตุใด
9. ท่านมีความเห็นว่าจุดอ่อนของแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองจังหวัดอำนาจเจริญคืออะไร ควรปรับปรุงอย่างไร
10. ท่านมีความเห็นว่าจุดอ่อนของภาคประชาสังคมจังหวัดอำนาจเจริญคืออะไร ควรปรับปรุงอย่างไร

11. โครงสร้างหรือรูปแบบการบริหารงานที่เหมาะสมกับพื้นที่จังหวัดอำนาจเจริญควรเป็นอย่างไร
12. ท่านมีความเห็นว่าควรมีแนวคิดจังหวัดจัดการตนเองหรือไม่ เพราะเหตุใด

ภาคผนวก ค

รายนามผู้ให้ข้อมูล

รายนามผู้ให้ข้อมูล

รายนามสมมติและตำแหน่งหรือบทบาทของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

1. นายขบวน นามสมมติ	ที่ปรึกษาขบวนองค์กรชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ
2. นางพัฒนา นามสมมติ	ที่ปรึกษาขบวนองค์กรชุมชน จังหวัดอำนาจเจริญ
3. นายชุมชน นามสมมติ	แกนนำขบวนองค์กรชุมชน จังหวัดอำนาจเจริญ
4. นายองค์กร นามสมมติ	แกนนำขบวนองค์กรชุมชน จังหวัดอำนาจเจริญ
5. นายใกล้ชิด นามสมมติ	ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
6. นางเกิดสุข นามสมมติ	สมาชิกสภาองค์กรชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
7. นายทองทอง นามสมมติ	สมาชิกสภาองค์กรชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
8. นายสหาย นามสมมติ	สมาชิกสภาองค์กรชุมชนแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
9. นายสวัสดิการ นามสมมติ	ประธานกลุ่มสวัสดิการ ตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
10. นายที่ดิน นามสมมติ	ตัวแทนเครือข่ายที่ดิน
11. นายทรัพยากร นามสมมติ	ตัวแทนเครือข่ายทรัพยากรธรรมชาติ จังหวัดอำนาจเจริญ
12. นางดอกไม้ นามสมมติ	ตัวแทนศูนย์เพื่อหญิง และเครือข่ายสตรี จังหวัดอำนาจเจริญ
13. นายชาติดี นามสมมติ	ตัวแทนสมาคมสื่อมวลชนอำนาจเจริญ
14. นายอินทรีย์ นามสมมติ	ตัวแทนสมาคมเกษตรอินทรีย์ และตัวแทนเครือข่ายเกษตรอินทรีย์
15. นายการค้า นามสมมติ	ตัวแทนหอการค้าจังหวัดอำนาจเจริญ
16. นายรักถิ่น นามสมมติ	ตัวแทนสมาคมคนฮักถิ่น
17. นายบ้านเรา นามสมมติ	ตัวแทนกลุ่มพัฒนาบ้านเฮา
18. นายรวมกลุ่ม นามสมมติ	ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบล

19. นายพล้ง นามสมมติ	ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบล
20. นายสามัคคี นามสมมติ	ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบล
21. นายแข็งแรงแ้ง นามสมมติ	ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบล
22. นายเข้มแข็ง นามสมมติ	ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบล
23. นายขยับ นามสมมติ	ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนตำบล
24. นายเดินดง นามสมมติ	ตัวแทนสหภาพเก่าในพื้นที่
25. นายเดินดิน นามสมมติ	ตัวแทนสหภาพเก่าในพื้นที่
26. นายยิ่งใหญ่ นามสมมติ	นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ
27. นายจังหวัด นามสมมติ	เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดอำนาจเจริญ
28. นายนายก นามสมมติ	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
29. นายกว้างขวาง นามสมมติ	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
30. นายใจกว้าง นามสมมติ	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
31. นายใจดี นามสมมติ	นายกเทศมนตรีแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
32. นายโคดเด่น นามสมมติ	นายกเทศมนตรีแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
33. นายเก่งกาจ นามสมมติ	นายกเทศมนตรีแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
34. นายรัฐเดี่ยว นามสมมติ	เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
35. นายหัวหน้า นามสมมติ	เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
36. นายพาไป นามสมมติ	เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
37. นายนำทาง นามสมมติ	เจ้าหน้าที่เทศบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
38. นายราชสีห์ นามสมมติ	เจ้าหน้าที่เทศบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
39. นายพยัคฆ์ นามสมมติ	เจ้าหน้าที่เทศบาลแห่งหนึ่งในจังหวัดอำนาจเจริญ
40. นายพ่อเมืองนามสมมติ	ผู้ว่าราชการจังหวัดอำนาจเจริญ
41. นายรักเกียรติ นามสมมติ	สำนักงานจังหวัดอำนาจเจริญ
42. นายศักดิ์ศรี นามสมมติ	สำนักงานปลัดจังหวัดอำนาจเจริญ

43. นายเขียวจี นามสมมติ สำนักงานเกษตรจังหวัดอำนาจเจริญ
44. นายปึกแผ่น นามสมมติ สำนักงานที่ดินจังหวัดอำนาจเจริญ
45. นายกังวาน นามสมมติ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดอำนาจเจริญ
46. นายอุดม นามสมมติ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอำนาจเจริญ
47. นายกลไก นามสมมติ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดอำนาจเจริญ
48. นายสงเคราะห์ นามสมมติ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดอำนาจเจริญ
49. นายแข็งแรง นามสมมติ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอำนาจเจริญ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ ชื่อสกุล

นายประวิทย์ ธรรมา

ประวัติการศึกษา

รัฐศาสตรบัณฑิต (สาขาการปกครอง)

เกียรตินิยมอันดับ 1

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ปีที่สำเร็จการศึกษา พ.ศ. 2554

รางวัลและทุนการศึกษา

พ.ศ. 2554

ทุนส่งเสริมการศึกษาประเภทที่ 1 (Full Scholarship)

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

พ.ศ. 2555

รางวัลเรียนดี หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์